

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (2569): มกราคม-มิถุนายน 2569 Vol 9 NO. 1 (2026): January-June 2026

ISSN: 2587-0033 (Print)
ISSN: 2730-244X (Online)

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Journal of Social Sciences

Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2569)

Vol 9 No.1 (January-June 2029)

P-ISSN : 2773-9139 (Print) E-ISSN : 2773-9147 (Online)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบาย สาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา การศึกษา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่าง น้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของ บุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่าง การพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ เป็นราย 6 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา - นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร 02-444-6000 ต่อ 1147
E-mail : journalpoliticalsciencembu@gmail.com

บรรณาธิการ

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์), ผศ.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองบรรณาธิการ

พระครูสุทธิเมธาวังษ์, ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตูทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ สัมปโน

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัญจกร นิลกาญจน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตพร แซ่แง่ สายจันทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสุตสารบัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.วสันต์ ลีมรัตน์ภัทรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.ธีรदनัย กัปโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระศรีวิชิราภี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสุธีวชิรคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูปลัด ทวี อภโย, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูธรรมธร ปุณฺณพัฒน์ ปุณฺณนโนโต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาภาณวิษณุ ภาณวิชโชโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐชยา กำแพงแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.ปัญญา ธรรมบุตร

นักวิชาการอิสระ

ผู้จัดการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐหทัย นิรัติศัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กฤติกา ชนะกุลมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูสุทธิเมธาวังษ์, ดร.

โทร.09-35549591, Line ID: 0935549591

e-mail: Suttipod555@gmail.com

ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พิสูจน์อักษร

พระครูธรรมธร ปุณฺณพัฒน์ ปุณฺณนโนโต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

จัดรูปเล่ม

นางสาวณัฐฐา แจ่มอักษร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 20 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 15 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2568 จนถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ข)
บทบรรณาธิการ	(ช)
สารบัญ	(ซ)

บทความวิจัย : Research Article

การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย	1-18
A DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION SKILLS THROUGH THE 5W1H TEACHING METHOD AMONG MATHAYOM 3 STUDENTS AT THE DEMONSTRATION SCHOOL OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY DANSAI DISTRICT, LOEI PROVINCE	
ปิยะดา แสนวงศ์ และ พงษ์เทพ บุญเรือง	
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา	19-37
FACTORS RELATED TO ACADEMIC DROPOUT OF DENTAL STUDENTS AT DENTISTRY, UNIVERSITY OF PHAYAO	
วราภรณ์ อ่อนนวล และ สุชาลีนี หินแก้ว	
การพัฒนาแผนกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	38-55
A DEVELOPING OF SERVICE MARKETING MIX STRATEGY PLAN OF RAJAPHAT PHRANAKORN UNIVERSITY	
ธมลวรรณ อีระปัญชร	

**การวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนของบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต
ใช้ในการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยพะเยา** 56-73

ANALYSIS OF WORKLOAD AND THE RATIO OF ACADEMIC PERSONNEL TO THE
NUMBER OF STUDENTS USED IN PLANNING AND MANAGING THE DOCTOR OF
DENTAL SURGERY CURRICULUM, UNIVERSITY OF PHAYAO

อรรรรณ ตันวงศ์ และ สุธาสนี หินแก้ว

**การพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุชุมชน
เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร** 74-91

THE DEVELOPMENT OF HEALTH MANAGEMENT MODEL FOR THE ELDERLY
WELL-BEING ACCORDING TO BUDDHISM SENIOR CITIZEN SCHOOL DINDAENG
DISTRICT COMMUNITY BANGKOK

พระปลัดประพจน์ สุภาโต

**การพัฒนาเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์
ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม** 92-109

DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL TOOLS FOR COOPERATIVE LEARNING
ACTIVITIES USING THE TEAM-ASSISTED INDIVIDUALIZATION (TAI) METHOD
INTEGRATED WITH AN ACTIVE LEARNING APPROACH IN PYTHON PROGRAMMING
FOR GRADE 8 (MATTHAYOM 2) STUDENTS AT DONGYEN WITTAYAKOM SCHOOL

ธีระวุฒิ สุวรรณทา, อัจฉรีย์ คำแถม และ สุวัฒน์ บันลือ

**การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะ
ลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม** 110-132

AGRO-TOURISM MANAGEMENT BASED ON LOCAL ECO-CULTURAL
FOUNDATIONS IN KO LAT E TAN COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE

ชนิษฐา ใจเป็ง, กิตติพงศ์ ศรีสุข และ ณัฐสิทธิ์ เครือสุข

**การประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลใน ปี พ.ศ. 133-151
2566 : ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวมติชนกับสำนักข่าว**

VOICE CONSTRUCTION OF REALITY: A COMPARATIVE STUDY OF MATICHON
AND VOICE NEWS ON THE PHEU THAI PARTY AND THE FORMATION OF THE
GOVERNMENT IN YEAR 2023

อนันต์ อินทร์จักร์ และ นันทนา นันทวโรภาส

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE ในเขตพญาไท 152-167
กรุงเทพมหานคร**

FACTORS AFFECTING THE DECISION TO CHOOSE MIXUE SERVICE IN PHAYA THAI
DISTRICT, BANGKOK

XINGJUAN LAN

**ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่เมือง 168-184
สามธรรมตามแนวคิดอริยสัจ 4**

POLICY GUIDELINES FOR DEVELOPING NAKHON PATHOM PROVINCE TOURISM
TOWARDS A CITY OF THREE DHAMMA BASED ON THE FOUR NOBLE TRUTHS
CONCEPT

สงกรานต์ กลมสุข, คณิต เขียววิชัย, วรณวีร์ บุญคุ้ม และ วิจิต อิมอารมย์

**บทบาทของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี: มุมมอง 185-204
การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนา**

THE ROLE OF THAI FLORAL ART ADAPTATION IN TRADITIONAL CEREMONIES:
AN ETHNOGRAPHIC PERSPECTIVE

ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรรกิจ

**รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 205-220
ชัยภูมิ**

TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT MODELS UNDER CRISIS SITUATIONS AT
CHAIYAPHUM RAJABHAT UNIVERSITY

จักรี ศรีจารเมธีญาณ และ เทิดศักดิ์ สุพันธุ์

ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 221-238

WORK HAPPINESS OF PERSONNEL OF THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

อรัชพร อินทรพฤกษา และ วิลาสินี จินตลิขิตดี

IMPROVING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' PITCH AND RHYTHM ABILITY THROUGH THE KODÁLY TEACHING METHOD: AN EMPIRICAL STUDY IN A CHINESE MUSIC CLASSROOM 239-256

Zhong Zhiyang and Sunsern Laohasthit

IMPROVING OF UNIVERSITY STUDENTS' FOLK DANCING SKILLS BY USING FLIPPED CLASSROOM TEACHING METHOD 257-276

Jinke Yao and Sunsern Laohasthit

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ METAVERSE ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น 277-289

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT IN THE CIVICS, CULTURE, AND SOCIAL LIFE COURSE ON THE TOPIC OF HUMAN SOCIETY, USING GAME-BASED LEARNING (GBL) INTEGRATED WITH A METAVERSE ONLINE CLASSROOM, FOR MATHAYOM 4/2 STUDENTS AT SRIKRANUANWITTHAYAKOM SCHOOL, UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE KHON KAEN

สุดารัตน์ อุดสำห้, พระปลัดวสันต์ ธีรวโร, กิตติยานนท์ วรรณวงศ์, พระมหาชัชวาล จารยคุณ และ สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย

บทความวิชาการ : Academic Article

ภาษาของเรื่องเล่า: โครงสร้างภาษา คำศัพท์ และแม่แบบในคติชนท้องถิ่น จังหวัดเลย 290-302

LANGUAGE OF STORIES: LANGUAGE STRUCTURE, VOCABULARY, AND PATTERNS IN LOCAL FOLKLORE IN LOEI PROVINCE

บรรณพด พรวาปี, วรางคณา ทวีวรรณ, ปัจจิ ศรีโชค และ กฤติกา พรหมสาขา ณ สกลนคร

การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ 303-316

THE LEGITIMIZATION OF KING TILOKARAJ IN THE CHINNAKALAMALIPAKON

อภิเดช สุผา และ ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

การบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง: การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ 317-335

ในบริบทของวัฒนธรรมและประเพณี

EDUCATIONAL ADMINISTRATION FOR THE ELDERLY IN LAMPANG PROVINCE:

LEARNING NEW TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF CULTURE AND TRADITION

ธนกร สิริสุคันธา, จุติวัชร ธีรรัฐนิธิคุณ และ พระฐานี จิตวิริโย

พลวัตการเมืองและพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปหลังการยุบ 336-354

สภาในประเทศไทย

POLITICAL DYNAMICS AND VOTER BEHAVIOR IN GENERAL ELECTIONS

FOLLOWING PARLIAMENTARY DISSOLUTION IN THAILAND

สัมพันธ์ แสงคำเลิศ และ ณัฐหทัย บรรจงจิตร

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 355-397

การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้รูปแบบการ

สอน 5W1H ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*

A DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION SKILLS
THROUGH THE 5W1H TEACHING METHOD AMONG MATHAYOM 3
STUDENTS AT THE DEMONSTRATION SCHOOL OF MAHAMAKUT
BUDDHIST UNIVERSITY DANSAI DISTRICT, LOEI PROVINCE

ปิยะดา แสนวังสี¹ และ พงษ์เทพ บุญเรือง²

Piyada Sanwungsee¹ and Pongthep Bunrueng²

^{1,2}มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

^{1,2}Loei Rajabhat University, Thailand

Email: Piyadasanwungsee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ให้มีประสิทธิภาพ 75/75 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง การวิจัยแบบกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกทักษะ W-Read สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่

* Received 6 April 2026; Revised 6 June 2026; Accepted 8 June 2026

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read พบว่ามีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเท่ากับ 77.18/80.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนโดยใช้โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

คำสำคัญ: การอ่านเพื่อความเข้าใจ, รูปแบบการสอน 5W1H, แบบฝึก W-Read

Abstract

The research entitled “A Development of English Reading Comprehension Skills Through the 5W1H Teaching Method Among Mathayom 3 Students at the Demonstration School of Mahamakut Buddhist University Dansai District, Loei Province” aimed to: (1) to develop English reading comprehension skill exercises, namely W-Read, with an efficiency criterion of 75/75, and (2) to compare students’ English reading comprehension achievement before and after learning through the 5W1H instructional model. The sample group consisted of 22 Mathayomsuksa 3 students from the Demonstration School of Mahamakut Buddhist University, Dan Sai District, Loei Province, during the first semester of the 2025 academic year. This study employed a quasi-experimental research design. The research instruments included a pretest and posttest, lesson plans, and W-Read reading exercises. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and dependent samples t-test.

The research findings revealed that:

1. The efficiency of the W-Read English reading comprehension skill exercises was 77.18/80.00, which was higher than the predetermined criterion.

2. Students' English reading comprehension achievement after learning through the 5W1H teaching method was significantly higher than before learning at the .05 level of significance.

Keywords: Reading Comprehension, The 5W1H Teaching Method, W-Read Reading Skill Exercises

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในภาษาที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก โดยมีผู้พูดเป็นภาษาแม่ประมาณ 360 ล้านคน และจัดเป็นภาษาที่มีผู้พูดมากเป็นอันดับสามของโลก รองจากภาษาจีนกลางและภาษาสเปน (Patel, 2023; Ethnologue, 2024) ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกิดขึ้นอย่างไร้พรมแดน ภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะภาษาสากลที่ใช้ในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการสื่อสารระหว่างประเทศ การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้เรียน เนื่องจากช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ สื่อการเรียนรู้ และแหล่งข้อมูลระดับสากล ตลอดจนส่งเสริมโอกาสในการศึกษาต่อ การได้รับทุนการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันในระดับนานาชาติ ด้วยเหตุนี้หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ English Program และ Mini English Program รวมทั้งการกำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษสากล หรือ CEFR เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนในทุกมิติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) อย่างไรก็ตาม นักเรียนไทยยังคงประสบปัญหาด้านทักษะภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ซึ่งสะท้อนจากผลการทดสอบ O-NET ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ที่มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 31.76 จาก 100 คะแนน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นกระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ตีความ และสรุปความจากข้อความอย่างถูกต้อง (Grabe, W., 2010) อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านคำศัพท์ การตีความ และการจับใจความสำคัญ ส่งผลให้การอ่านไม่มีประสิทธิภาพ (Napratilora et al., 2024)

การใช้คำถาม 5W1H ยังเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เนื้อหาผ่านการตั้งคำถามจากองค์ประกอบสำคัญของเรื่อง ได้แก่ Who, What, When, Where, Why และ How ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถระบุรายละเอียดสำคัญ จับใจความหลัก สรุปสาระสำคัญ และตีความข้อมูลได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีปัญหาในการอ่านเพื่อความเข้าใจหรือไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากเรื่องที่อ่านได้ เป็นระบบ ดังนั้น การนำเทคนิค 5W1H มาใช้ร่วมกับกิจกรรมการอ่านจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิค 5W1H ในการจัดการเรียนการสอน หรือใช้สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบทั่วไป ขณะที่งานวิจัยจำนวนน้อยที่พัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านซึ่งออกแบบขึ้นโดยเฉพาะเพื่อใช้ร่วมกับรูปแบบการสอน 5W1H สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดเลย จึงนับเป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและสามารถพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัย พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดเลย ยังประสบปัญหาในการอ่านเพื่อความเข้าใจ แม้ว่าจะสามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องก็ตาม โดยผู้เรียนจำนวนหนึ่งไม่สามารถจับใจความสำคัญ วิเคราะห์รายละเอียด หรือเชื่อมโยงข้อมูลจากเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในภาพรวมได้อย่างเหมาะสม ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในระดับที่สูงขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ร่วมกับรูปแบบการสอน 5W1H เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และศึกษาประสิทธิภาพของนวัตกรรมดังกล่าวในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ให้มีประสิทธิภาพ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น (Independent Variable)

- 1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H
- 1.2 แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

- 2.1 ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read (75/75)
- 2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) แบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ณ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย จำนวน 22 คน ผู้วิจัยมุ่งเป้าไปที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยมีคะแนนการสอบการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจน้อย จากบทอ่านในหนังสือ Access 3 ซึ่งนักเรียนสามารถอ่าน

ออกเสียงได้แต่ไม่สามารถเข้าถึงจุดประสงค์ของเนื้อเรื่องได้ และไม่สามารถตีความได้ตรงจุดมุ่งหมายของเนื้อหาที่เรียน ผู้วิจัยจึงเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เพื่อหาทวิวิธีการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2) วิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดจำนวนเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ

3) คัดเลือกเรื่องสั้นภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ในการสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จากหนังสือเรียน Access 3

4) สร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้

5) นำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้พิจารณาความสอดคล้องของข้อสอบกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญจากนั้นไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่เคยเรียนไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย

7) หลังจากทำการทดลองแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนนำผลที่ได้มาหาค่าความยากง่าย (p) รายข้อ โดยค่าความยากง่ายที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนก จำแนกรายข้อ ต้องมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.20 (≥ 0.20) หรือ 0.20 ถึง 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น

8) เลือกข้อสอบ 30 ข้อ จาก 40 ข้อ

9) นำไปทดลองใช้จริงในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

2.2 การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W – Read

1) ศึกษาจุดประสงค์รายวิชาและเนื้อหาวิชาจากคำอธิบายรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน อ23101

2) ศึกษาการสร้างแบบฝึกจาก ศรีประภา ปาลสุทธิ (2522) ได้เสนอแนวทางในการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้ 1. สร้างแบบฝึกให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนคือไม่ง่ายและยากจนเกินไป 2. เรียงลำดับแบบฝึกจากง่ายไปหายาก โดยเริ่มจากการฝึกการออกเสียงเป็นพยางค์ คำ วลี ประโยค และคำประพันธ์ 3. แบบฝึกใช้ภาพประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กประสบผลสำเร็จในการฝึก และจะช่วยยั่วยุให้ติดตามต่อไปตามหลักของการจูงใจ 4. แบบฝึกที่สร้างขึ้นเป็นแบบฝึกสั้น ๆ ง่าย ๆ และ 5. เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายแบบฝึกจะต้องมีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ประสบคำจากภาพ เล่นกับบัตรภาพ ฝึกร้องเพลง และใช้เกมต่าง ๆ ประกอบ เป็นต้นเอกสารและงานวิจัย เพื่อรวบรวมเนื้อหา และคัดเลือกเรื่องสั้นภาษาอังกฤษที่นำมาใช้ในการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3) คัดเลือกเรื่องสั้นภาษาอังกฤษจากหนังสือเรียน Access 3

4) ศึกษาขั้นตอนในการสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกตามเกณฑ์ 75/75 โดยใช้สูตรการหาค่าประสิทธิภาพ

5) จัดทำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ แล้วตั้งชื่อว่า W-Read

6) นำแบบฝึกทักษะ W-Read ไปหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน

8) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน

9) นำแบบฝึกทักษะ W-Read ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อหาค่าประสิทธิภาพของชุดแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

9) ปรับปรุงนำแบบฝึกทักษะ W-Read

10) นำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	เนื้อหา	กิจกรรม
1	แบบทดสอบก่อนเรียน ปรนัย 20 ข้อ	เรื่องสั้น ภาษาอังกฤษ จำนวน 10 เรื่อง	นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน อ่าน เรื่องสั้น 10 เรื่อง และตอบคำถามจากที่ เรื่องอ่าน จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน
2	lifestyles	เรื่องสั้น เรื่อง The busy baker	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read
3	Narrow escapes	เรื่องสั้น เรื่อง The runaway goat	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read
4	Travel	เรื่องสั้น เรื่อง Trip to Chiang Mai	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read
5	The media	เรื่องสั้น เรื่อง Digital News	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read
6	Our future	เรื่องสั้น เรื่อง Solar City	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read
7	Safely comes first	เรื่องสั้น เรื่อง The Fire Drill	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ W - Read

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	เนื้อหา	กิจกรรม
8	Profiles	เรื่องสั้น เรื่อง Young inventor	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W - Read
9	Our Precious Earth	เรื่องสั้น เรื่อง Forest heroes	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W - Read
10	Choices	เรื่องสั้น เรื่อง The big choices	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W - Read
11	It's fun	เรื่องสั้น เรื่อง Fun at the fair	นักเรียนอ่านเรื่องสั้น และทำแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W - Read
12	แบบทดสอบหลังเรียนปรนัย 20 ข้อ	เรื่องสั้น ภาษาอังกฤษ จำนวน 10 เรื่อง	นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน อ่านเรื่องสั้น 5 เรื่อง และตอบคำถามเรื่องละ 6 ข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ใช้เกณฑ์ 75/75 ตามแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2556) โดยใช้สูตร E1/E2 ซึ่ง E1 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ระหว่างทำแบบฝึก และ E2 หมายถึง ประสิทธิภาพของผลลัพธ์จากคะแนนหลังเรียน และการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้การคำนวณค่า t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนน

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแบบฝึก W-Read พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบฝึก W-Read เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพตามมาตรฐาน 75/75 (คะแนนระหว่างเรียนและคะแนนหลังเรียน $\geq 75\%$) การประเมินประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ ผู้วิจัยสุ่มมา 5 เรื่อง จากทั้งหมด 10 เรื่อง ดังนี้ 1. The busy baker 2. Trip to Chiang Mai 3. Solar City 4. Young inventor และ 5. The big choices โดยการสุ่มแบบกระจาย (sampling) ผลการประเมินประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนาแบบฝึกทักษะ W-Read เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

ผู้เรียนคนที่	ระหว่างเรียน (E1)					คะแนนรวม ระหว่างเรียน (E1) (50)	คะแนน หลังเรียน (20)
	1	2	3	4	5		
	10	10	10	10	10		
1	7	6	8	9	7	37	16
2	5	8	7	8	7	35	15
3	6	9	8	8	9	40	16
4	7	8	9	7	6	37	15
5	8	8	7	9	7	39	14
6	8	7	7	9	8	39	16
7	7	8	8	7	8	38	18
8	9	8	7	8	7	39	17
9	7	9	7	8	7	38	15
10	8	8	9	8	9	42	18

ผู้เรียนคนที่	ระหว่างเรียน (E1)					คะแนนรวม ระหว่างเรียน (E1) (50)	คะแนน หลังเรียน (20)
	1	2	3	4	5		
	10	10	10	10	10		
11	7	7	8	7	7	36	13
12	8	9	8	7	9	41	16
13	7	8	8	9	7	39	15
14	8	8	7	7	9	39	16
15	9	9	8	8	15	9	9
16	7	6	7	8	9	37	16
17	6	8	8	9	9	40	16
18	6	5	9	7	8	35	16
19	8	8	9	7	7	39	19
20	7	9	9	8	8	41	17
21	9	7	8	9	7	40	15
22	7	6	7	8	9	37	16
รวม	161	169	173	175	171	849	352
เฉลี่ย	7.32	7.68	7.86	7.95	7.77	38.59	16.00
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	38.59						16.00
E1/E2	77.18						80.00

ตารางแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ W-Read เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีค่าเท่ากับ 77.18/80.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 75/75 แสดงให้เห็นว่าแบบฝึกที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2. การเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการสอน 5W1H ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความรู้และทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำ ผลคะแนนมาเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียน อันเป็นข้อมูลที่ สะท้อนประสิทธิผลของรูปแบบการสอน 5W1H ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน Post-test) โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H

คนที่	ก่อนเรียน (20)	หลังเรียน (20)	ค่าต่างของคะแนน	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น
1	1	16	15	75.00
2	6	15	11	55.00
3	8	16	8	40.00
4	5	15	10	50.00
5	4	14	10	50.00
6	7	16	9	45.00
7	3	18	15	75.00
8	5	17	12	60.00
9	5	15	10	50.00
10	9	18	9	45.00
11	4	13	9	45.00
12	3	16	13	65.00
13	5	15	10	50.00
14	4	16	12	60.00
15	7	17	7	35.00
16	6	16	6	30.00
17	7	16	9	45.00
18	6	16	10	50.00
19	12	19	7	35.00

20	5	17	12	60.00
21	4	15	11	55.00
22	7	16	9	45.00
รวม	123	352		
$\bar{x}$	5.59	16.00		
<i>S. D.</i>	2.32	1.35		
<i>E. I.</i>	0.72			

ตารางแสดงผลการทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (Pre-test) เท่ากับ 5.59 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (Post-test) เท่ากับ 16.00 คะแนน เมื่อคำนวณหาดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ได้ค่าเท่ากับ 0.72 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.50 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีการพัฒนาการคิดเป็นร้อยละ 72.00 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H มีประสิทธิผลและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

1. การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ W-Read ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่ามีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเท่ากับ 77.18/80.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 75/75 สะท้อนให้เห็นว่าแบบฝึกที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญตาม

วัตถุประสงค์ที่กำหนด การใช้แบบฝึกที่มีการออกแบบอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่าน นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันไปตามเนื้อหาของเรื่องที่ศึกษา โดยในบทเรียน Trip to Chiang Mai นักเรียนส่วนใหญ่ทำคะแนนได้ในระดับสูงเนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจและเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน อีกทั้งนักเรียนบางคนมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ จึงสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้รวดเร็วและลึกซึ้งกว่าเรื่องอื่น ๆ ในทางตรงกันข้าม บทเรียน Solar City นักเรียนมีผลการเรียนค่อนข้างต่ำ เนื่องจากเนื้อหามีลักษณะเชิงวิทยาศาสตร์ซึ่งค่อนข้างซับซ้อนและไกลตัวนักเรียน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความสนใจมากนัก ส่งผลต่อระดับความเข้าใจและคะแนนที่ได้รับ จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การเลือกเนื้อหาในการจัดทำแบบฝึกทักษะควรพิจารณาให้มีความน่าสนใจและใกล้เคียงกับประสบการณ์หรือบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน เนื่องจากเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงจะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ วชิรญา มิรัง (2566) เรื่องการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิค 5W1H สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งพบว่าชุดฝึกทักษะการอ่านมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเท่ากับ 91.12/83.75 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 80/80 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านหลังการใช้ชุดฝึกสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าเทคนิค 5W1H เป็นเครื่องมือที่สามารถสนับสนุนการคิดวิเคราะห์และการทำความเข้าใจเนื้อหาเชิงลึก ส่งผลให้นักเรียนสามารถตีความและตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2556) ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสร้างแบบฝึกทักษะที่ดีว่า ควรสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาและพัฒนาการของผู้เรียนตามลำดับขั้นการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้คำชี้แจงที่เข้าใจง่าย มีความถูกต้อง และออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งมีความหลากหลายเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัทธา รักการศิลป์ (2567) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทคนิค 5W1H ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ

ผลสัมฤทธิ์ก่อน-หลังเรียน หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมตามเกณฑ์ 80/80 และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 83.12/82.25 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (Pre-test) เท่ากับ 5.59 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (Post-test) เท่ากับ 16.00 คะแนน เมื่อคำนวณหาดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ได้ค่าเท่ากับ 0.72 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.50 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีการพัฒนาการคิดเป็นร้อยละ 72.00 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอน 5W1H มีประสิทธิผลและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของฮานิตา นูร์ อัมมี และ ลินดา พรึมานา (2024) ได้ศึกษาเรื่องการเพิ่มศักยภาพ: กลยุทธ์การอ่านเพื่อความเข้าใจแบบ 5W+1H นักวิจัยได้นำกลยุทธ์ 5W+1H มาใช้เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหา ข้อมูลวิจัยถูกเก็บรวบรวมโดยใช้แนวทางการสังเกต (observation guidelines) และวิเคราะห์ด้วยเทคนิค pretest-posttest เพื่อประเมินพัฒนาการด้านทักษะการอ่านของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าการสอนตามหลักการ 5W+1H โดยเน้นคำถาม why และ how พร้อมการใช้ภาพประกอบและคำสำคัญ (keywords) มีประสิทธิผลในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีนี้ช่วยเพิ่มศักยภาพสูงสุดของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการสอนคำถาม why และ how มีผลต่อความเข้าใจคำถามและช่วยให้นักเรียนสามารถให้คำตอบที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบท และมีความสอดคล้องกับ**รูปการณ์พงษ์ อุทธิยา และคณะ (2565)** ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H ของนักเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ (2) ศึกษาความมุ่งมั่นในการทำงานหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคดังกล่าว เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H (2) แบบฝึก

ทักษะการอ่านจับใจความ (3) แบบทดสอบการอ่านจับใจความ และ (4) แบบวัดความมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.46 นอกจากนี้ นักเรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H อยู่ในระดับ “มากที่สุด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความและกระตุ้นความมุ่งมั่นในการเรียนของนักเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูสามารถนำแบบฝึกทักษะ W-Read และรูปแบบการสอน 5W1H ไปประยุกต์ใช้ในการสอนทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาความเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 ควรพัฒนาแบบฝึก W-Read ให้มีความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรม เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนและตอบสนองความแตกต่างด้านความสามารถและสไตล์การเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

1.3 แนะนำให้ครูผู้สอนได้รับการอบรมและแนวทางการใช้แบบฝึก W-Read และเทคนิคการสอน 5W1H อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือและวิธีการสอนนี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

1.4 ควรนำผลการใช้แบบฝึก W-Read มาประเมินอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนและหลังการเรียน เพื่อวัดความก้าวหน้าและปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน

1.5 นักวิจัยหรือครูสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบฝึกเพิ่มเติมสำหรับทักษะภาษาอังกฤษอื่น ๆ เช่น การเขียน การฟัง หรือการพูด รวมถึงการประยุกต์ใช้ในกลุ่มนักเรียนระดับอื่น ๆ เพื่อศึกษาประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูควรมีการเตรียมการสอนอย่างรอบคอบ ทั้งการวางแผนกิจกรรม การเตรียมสื่อ และแบบฝึก เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ควรพัฒนาแบบฝึก W-Read ให้มีความหลากหลายทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ กิจกรรม เพื่อรองรับความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกันของนักเรียน

2.3 แนะนำให้ครูนำเทคนิคการสอน 5W1H หรือวิธีการสอนเชิงสื่อสารอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแบบฝึก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์

2.4 ควรมีการประเมินผลนักเรียนทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวัดความก้าวหน้าและปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน

2.5 แนะนำให้ทำการวิจัยต่อยอดในกลุ่มนักเรียนชั้นอื่น หรือรายวิชาอื่น เพื่อทดสอบประสิทธิผลของแบบฝึกและรูปแบบการสอนในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2567). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(1), 7–20.

ชุลีพร อารา. (2568, 18 กันยายน). ประกาศ! ใช้ “ผลประเมินมาตรฐาน CEFR” ยกระดับภาษาอังกฤษ. *กรุงเทพธุรกิจ*.
<https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1199396>

พีรดาอัง. (2567, 4 พฤษภาคม). ผลคะแนน #ONET66 สะท้อนคุณภาพการให้ความรู้? *InterTutors*. <https://intertutors.com/>

สิรินาถ เม่นเผือก, ประสพสุข ฤทธิเดช, และชัยวัฒน์ สุขควรกุล. (2566). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทคนิค 5W1H. *Journal for Developing the Social and Community*, 10(2), 85–100.

ศรีประภา ปลายสุทธิ. (2522). *การสร้างแบบฝึกการอ่านคำที่ใช้อักษรควบกล้ำสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุพัตรา รักการศิลป์. (2567). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิค 5W1H: กรณีศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.
- รูปกรณ์พงษ์ อุทธิยา, กฤษฎา ฉัตรวรินทร์, เทียมชัย ขวลิตเสถียร, และปรีชา สอนมาลา. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม 5W1H โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 33 (บ้านทุ่งพร้าว).
- ฮานิดา นูร์ อัสมี, และลินดา พรیمانา. (2567). การเพิ่มศักยภาพ: กลยุทธ์การอ่านเพื่อความเข้าใจแบบ 5W+1H สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาาระดับปานกลาง.
- ครูไดอารี่. (2565, 20 ธันวาคม). วิธีการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนที่ถูกต้องด้วย E1/E2 โดย ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์. <https://xn--42c6a5bb3c4aw1a3hyb.com/>
- Patel, M., & Ekawati, D. M. R. (2023). *In our rapidly changing world: What is the future of the English language?*
- Grabe, W. (2010). Reading in a second language. In *Oxford Handbooks Online*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhnb/9780195384253.013.0006>
- Napratilora, M., Mardiah, M., & Adi, N. (2024). Reading comprehension difficulties on English descriptive text. *EDUJ English Education Journal*, 2(1), 19–24.
-

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*

FACTORS RELATED TO ACADEMIC DROPOUT OF DENTAL STUDENTS AT DENTISTRY, UNIVERSITY OF PHAYAO

วราภรณ์ อ่อนนวล¹ และ สุธาสินี หินแก้ว²

Waraporn Onnual¹ and Suthasinee Hinkaew²

¹⁻²คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹⁻²School of Dentistry, University of Phayao, Thailand

Email: suthasinee.hi@up.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.โครงการรับเข้าศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนที่มีผลต่อการตกแผนการศึกษา 2. ความสัมพันธ์ของโครงการรับเข้าศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนที่มีผลต่อการตกแผนการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยคือแบบสอบถาม ประชากร คือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 145 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสถิติสหสัมพันธ์ (Correlations)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านบุคลมีผลต่อการตกแผนการศึกษาในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x}=3.89$) โดยปัจจัยด้านทักษะการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้มีผลต่อการตกแผนการศึกษามากที่สุด ($\bar{x}= 4.04$) รองลงมาด้านการจัดการกับเวลาและปัจจัยด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง ด้านสุขภาพและจิตใจ ($\bar{x}=4.02$) ปัจจัยสนับสนุนจากคณะมีผลต่อการตกแผนการศึกษาในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x}=3.91$) โดยปัจจัยด้านอาจารย์ การถ่ายทอดความรู้มีผลต่อการตกแผนการศึกษาในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.17$) รองลงมา คือ การเอาใจใส่และให้คำปรึกษาแก่นิสิตและด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา ($\bar{x}=4.03$ และ $\bar{x}=3.96$) โครงการรับเข้าศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ เกรดเฉลี่ยและชั้นปีของนิสิต ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านทักษะการ

* Received 28 August 2025; Revised 12 September 2025; Accepted 13 September 2025

เรียนรู้ ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วยมีความสัมพันธ์กับชั้นปี ($r = .239$ sig .004) ปัจจัยสนับสนุนจากคณะด้านบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมในการเรียนมีความสัมพันธ์กับชั้นปี ($r = .231$ sig .005) อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคล พื้นฐานความรู้ ทักษะการเรียนรู้และด้านครอบครัวและสังคมรอบข้างมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยในการวางแผนการศึกษา, ปัจจัยด้านบุคคล, ปัจจัยสนับสนุนจากคณะฯ

Abstract

This research aimed to examine the factors contributing to dental students' failure to complete their study plans at the School of Dentistry, University of Phayao. The objectives were to investigate how admission factors, personal characteristics, and institutional factors influence the failure to adhere to study plans. The population consists of 145 students enrolled in the Bachelor of Dental Surgery program for the academic year 2567. The statistics used in data analysis include percentage, mean, standard deviation and correlation statistics.

The research findings indicate that students' learning behaviors and time management skills have the greatest impact on academic plans ($\bar{x} = 4.04$ and 4.02), respectively. The next factors are family and social environment aspects, student health and mental state ($\bar{x}=4.02$). Institutional factors, where the transmission of knowledge by academics has the greatest impact on academic plan ($\bar{x} = 4.17$). Following this are providing guidance and counseling to students and content aspects of the curriculum, including details of the content ($\bar{x} = 4.03$, $\bar{x} = 3.92$). No significant correlation was found between study plan failure and gender, cumulative GPA, or year of study. However, students'

learning and communication skills (with instructors and patients) were significantly associated with their year of study ($r=.239$, $p=.004$). Furthermore, educational atmosphere and teaching environment—key support factors from the faculty—also showed a significant correlation with year of study ($r=.231$, $p=.005$). Finally, personal factors, including prior knowledge, learning skills, and family and social background, were significantly associated with all aspects of institutional support—curriculum content, teaching staff, and learning environment—at the 0.05 level.

Keywords: Factors of failure to study plan, Personal factors, Support factor from the faculty

บทนำ

มหาวิทยาลัยพะเยาตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนได้กำหนดทิศทางที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ Comprehensive University โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ครบทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงพัฒนาหลักสูตรและวิชาหลักให้ครบทุกสาขาวิชาในแต่ละกลุ่มสาขาวิชาและได้จัดตั้งคณะทันตแพทยศาสตร์ เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามเป้าหมายของการผลิตทันตแพทย์เพิ่มตามความต้องการของประเทศและตอบสนองนโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชนของรัฐบาลในการแก้ปัญหาการขาดแคลนทันตแพทย์และการกระจายทันตแพทย์ของประเทศ โดยคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาได้เปิดดำเนินการรับนิสิตรุ่นแรกในปีการศึกษา 2557 ถึงปีการศึกษาปัจจุบันรวมระยะเวลา 10 ปี มีระบบการรับเข้าศึกษาในหลักสูตรจำนวน 2 ระบบ คือระบบรับตรง (โควตา) และระบบกลาง (แอดมิชชัน) ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ภายใต้โครงการรับเข้าศึกษา จำนวน 4 โครงการ ได้แก่ โครงการผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ (โควตาทั่วประเทศ) โครงการรับนิสิตทันตแพทย์ (โควตา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน) โครงการพื้นที่ทรงงานฯ และระบบกลาง (แอดมิชชัน) เพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตที่ทำการศึกษเป็นระยะเวลารวม 6 ปีการศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมวดวิชาชีพ รวมถึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเพิ่มทักษะความเป็นสากลให้กับนิสิตทันตแพทย์จึงได้บรรจุรายวิชาภาษาอังกฤษในแผนการศึกษา โดยแต่

ละหมวติวิชามีความสำคัญในการศึกษาและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อให้มีความรู้และสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นทันตแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 10 ปี ที่ผ่านมามีคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ภายใต้หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2556 รับนิสิตเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2556 – 2563 และหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2564 ที่รับนิสิตเข้าศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2564- ปัจจุบัน ได้ผลิตบัณฑิตทันตแพทย์แล้วจำนวน 5 รุ่น คือ รุ่นปีการศึกษา 2567-2561 จำนวน 107 ราย และยังไม่สำเร็จการศึกษา จำนวน 30 ราย โดยแบ่งเป็นนิสิตตกแผนการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 – 2567 จำนวน 16 รายและด้วยปัจจัยอื่นๆ เช่น ลาออก ย้ายสถาบัน จำนวน 14 ราย ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวพบว่านิสิตทันตแพทย์ยังคงมีบางส่วนที่ตกแผนการศึกษาหรือได้รับผลการเรียน F หรือ U ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งของหลักสูตรที่มีความเสี่ยงต่อการไม่สำเร็จการศึกษาตามแผนการศึกษาปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออนิสิตในหลากหลายมิติโดยตรง อาทิ การค่าชำระค่าอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา โอกาสในการเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงาน สุขภาพจิตของนิสิตเอง อีกทั้งยังส่งผลไปยังภาพรวมของประเทศในการขาดแคลนทรัพยากรที่สำคัญที่ควรที่จะได้ปฏิบัติงานในการรักษาผู้ป่วยในปีนั้นๆ ไปอีกด้วย ดังนั้น การติดตามผลการเรียนของนิสิตอย่างใกล้ชิดโดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ในด้านปัจจัยการรับเข้าศึกษา ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยสนับสนุนของคณะ จึงเป็นข้อมูลสำคัญเบื้องต้นในการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องรวมถึงการนำไปซึ่งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในการตกแผนการศึกษาของนิสิต เพื่อการติดตามและพัฒนาปรับปรุงปัจจัยดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยคาดว่าจะส่งผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาทั้งในด้านปัจจัยการรับเข้าศึกษาอาจเป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาของมหาวิทยาลัย (สุรัสวดี,2550 อ้างใน วราภรณ์,2558) อันจะเป็นข้อมูลต่อยอดในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน การเฝ้าระวังและติดตามนิสิตที่มีความเสี่ยงที่จะตกแผนการศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา รวมถึงเพื่อเป็นข้อมูลเพื่อสนับสนุนและเพิ่มเติมให้กับนิสิตสามารถสำเร็จการศึกษาตามแผนการศึกษาในหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงการรับเข้าศึกษา ปริญญาส่วนบุคคล ปริญญาสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ที่มีผลต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของโครงการรับเข้าศึกษา ปริญญาส่วนบุคคล ปริญญาสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ที่มีผลต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตทันตแพทย์ทุกชั้นปีที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 145 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และผลการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.95 และทำการตรวจสอบความเชื่อถือ (Reliability : Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.90

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ (Electronic Version) ผ่านไลน์กลุ่มชั้นปีของนิสิตทันตแพทย์ชั้นปีที่ 1-6 ประจำปีการศึกษา 2567 โดยใช้โปรแกรมกูเกิลฟอร์ม พร้อมแนบโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนนิสิตหลักการและเหตุผลโดยย่อเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการทำวิจัย ผลการพิจารณา IOC โดย

ผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อม Link การเข้าถึงแบบสอบถามด้วยรหัสனிสิตโดยมีรายละเอียดแสดงการยินยอมหรือไม่ยินยอมในการให้ข้อมูล โดยกำหนดระยะเวลาในการทำแบบสอบถาม 30 วัน ตามการพิจารณาด้านจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่รับรอง HREC-UP-HSS 2.2/133/68 ซึ่งผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและได้รับข้อมูลที่มีเนื้อหาสมบูรณ์คืนมาครบตามจำนวน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติสหสัมพันธ์ (Correlations)

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย

การแปลความหมายของระดับคะแนนของแบบสอบถามได้แปลผลระดับความคิดเห็นโดยใช้ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็นตัวชี้วัดตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตามแนวคิดของ Krejcie and Morgan กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

มีผลต่อการตกแผนการศึกษามากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5 คะแนน
มีผลต่อการตกแผนการศึกษามาก	มีค่าเท่ากับ	4 คะแนน
มีผลต่อการตกแผนการศึกษาปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3 คะแนน
มีผลต่อการตกแผนการศึกษาน้อย	มีค่าเท่ากับ	2 คะแนน
มีผลต่อการตกแผนการศึกษาน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1 คะแนน

การแปลผลค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีผลต่อการตกแผนการศึกษายู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีผลต่อการตกแผนการศึกษายู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีผลต่อการตกแผนการศึกษายู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีผลต่อการตกแผนการศึกษายู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 1.50 หมายถึง มีผลต่อการตกแผนการศึกษายู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. นิสิตทันตแพทย์ส่วนใหญ่ได้รับคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ด้วยระบบกลาง (Admissions) มากที่สุด จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1 รองลงมาเป็น โครงการรับนิสิตทันตแพทย์ (โควตา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน) จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 ส่วนโครงการที่รับเข้าศึกษาน้อยที่สุดคือ โครงการรับตรงในเขตพื้นที่ทรงงานฯ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4

2. ปัจจัยด้านบุคคลมีผลต่อการตกแผนการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.89$) โดยมีทักษะการเรียนรู้ของนิสิต ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตเองมีผลต่อการตกแผนการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.04$) ส่วนปัจจัยด้านบุคคลอื่นๆ ที่มีผลต่อการตกแผนของนิสิตสามารถจำแนกตามลำดับได้ดังนี้ ด้านทักษะการเรียนรู้ของนิสิตการจัดการกับเวลา รวมถึงด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง ในส่วนของสุขภาพ และจิตใจของนิสิตเอง ($\bar{x} = 4.02$) ด้านทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วย ($\bar{x} = 3.83$) ทักษะความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถการ ($\bar{x} = 3.77$) ด้านพื้นฐานความรู้ของนิสิต ความสนใจในการศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ($\bar{x} = 3.74$) ด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ($\bar{x} = 3.46$) พื้นฐานความรู้ของนิสิต พื้นฐานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ($\bar{x} = 3.30$) ด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง เศรษฐกิจ (การเงิน) ของครอบครัว ($\bar{x} = 3.13$) แรงกดดันจากครอบครัว ($\bar{x} = 2.99$) และที่นิสิตเห็นว่ามีผลต่อการตกแผนการศึกษาน้อยที่สุด คือ แรงกดดันจากคนรอบข้าง เช่น แฟน เพื่อน ญาติ ($\bar{x} = 2.68$) ดังตารางที่ 1

n = 145

ปัจจัยด้านบุคคล	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น	จัดอันดับ
1. พื้นฐานความรู้ของนิสิต				
1.1. พื้นฐานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	3.30	.921	ปานกลาง	7
1.2. ความสนใจในการศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต	3.74	1.03	มาก	5
2. ทักษะการเรียนรู้ของนิสิต				
2.1. พฤติกรรมการเรียนของนิสิต (สมาธิและความตั้งใจในการเรียน)	4.04	.949	มาก	1
2.2. การจัดการกับเวลา	4.02	1.01	มาก	2
2.3. ทักษะความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถการ (Hand skills)	3.77	.998	มาก	4
2.4. ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วย	3.83	.915	มาก	3
3. ด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง				
3.1. สุขภาพร่างกาย , จิตใจ	4.02	1.17	มาก	2
3.2. แรงกดดันจากครอบครัว	2.99	1.23	ปานกลาง	9
3.3. แรงกดดันจากคนรอบข้าง เช่น แฟน เพื่อนญาติ	2.68	1.22	ปานกลาง	10
3.4. ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน	3.46	1.18	ปานกลาง	6
3.5. เศรษฐกิจ (การเงิน)	3.13	1.20	ปานกลาง	8
ค่าเฉลี่ยรวม 3 ด้าน	3.89		มาก	

ตารางที่ 1 ปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

3. ปัจจัยสนับสนุนจากคณะมีผลต่อการตกแผนการศึกษาในภาพรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.91$) โดยปัจจัยด้านอาจารย์ การถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์มีผลต่อการตกแผนการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.17$) ส่วนปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทย์ด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตสามารถจำแนกตามลำดับได้ดังนี้ ด้านอาจารย์ผู้สอน การเอาใจใส่ดูแลและให้คำปรึกษาแก่นิสิต และด้านความรู้ในเนื้อหารายวิชาที่สอน ($\bar{x} = 4.03$ และ $\bar{x} = 3.96$) ตามลำดับ ด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร รายละเอียดของเนื้อหาวิชา ($\bar{x} = 3.92$) ลำดับการเรียนการสอนของแผนการศึกษา และด้านบรรยากาศในการศึกษาสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการเรียนการสอน เช่นความพร้อมของห้องเรียนบรรยาย ห้องปฏิบัติการ

และคลินิก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.88$) บรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.75$ และ $\bar{x} = 3.72$) ดังตารางที่ 2

n = 145

ปัจจัยสนับสนุน จากคณะทันตแพทยศาสตร์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น	จัดอันดับ
1. ด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร				
1.1 ลำดับการเรียนการสอนของแผนการศึกษา	3.88	.935	มาก	5
1.2 รายละเอียดของเนื้อหารายวิชา	3.92	.884	มาก	4
2. ด้านอาจารย์ผู้สอน				
2.1 ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน	3.96	1.06	มาก	3
2.2 การถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ผู้สอน	4.17	.950	มาก	1
2.3 การเอาใจใส่ดูแลและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา	4.03	.986	มาก	2
3. ด้านบรรยากาศในการศึกษา				
3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น ความพร้อมของห้องเรียนบรรยาย ห้องปฏิบัติการและ คลินิก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน	3.88	1.04	มาก	5
3.2 บรรยากาศในการเรียนการสอน	3.75	1.06	มาก	6
3.3 สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน	3.72	1.10	ปานกลาง	7
ค่าเฉลี่ยรวม 3 ด้าน	3.91		มาก	

ตารางที่ 2 ปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

4. โครงการรับเข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ เกรดเฉลี่ยสะสมและชั้นปีที่นิสิตศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

n = 145

ข้อมูลพื้นฐาน ของนิสิต		เพศ	เกรดเฉลี่ย สะสมรวม	ชั้นปี
โครงการรับเข้าศึกษา	Person Correlation	-.029	.125	-.013
	Sig. (2-tailed)	.727	.134	.880

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงการรับเข้าศึกษาต่อข้อมูลพื้นฐานของนิสิตที่ส่งผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์

5. ปัจจัยส่วนบุคคล มีเพียงปัจจัยด้านทักษะการเรียนรู้ของนิสิต ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วยที่มีความสัมพันธ์กับชั้นปีของนิสิต ($r .239$ sig .004) อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ดังตารางที่ 4

		n = 145			
ปัจจัยส่วนบุคคล		เพศ	เกรดเฉลี่ยสะสม รวม	ชั้นปี	โครงการรับเข้า ศึกษา
1. พื้นฐานความรู้ของนิสิต					
1.1 พื้นฐานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	Person Correlation	-.017	.143	-.008	-.038
	Sig. (2-tailed)	.840	.086	.922	.647
1.2 ความสนใจในการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต	Person Correlation	.020	-.062	.199*	-.105
	Sig. (2-tailed)	.813	.461	.016	.210
2. ทักษะการเรียนรู้ของนิสิต					
2.1 พฤติกรรมการเรียนของนิสิต (สมาธิและความตั้งใจเรียน)	Person Correlation	-.024	.102	.179*	-.062
	Sig. (2-tailed)	.770	.222	.032	.456
2.2 การจัดการกับเวลา	Person Correlation	-.040	-.005	.187*	-.069
	Sig. (2-tailed)	.637	.955	.024	.409
2.3 ทักษะความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถการ (Hand skills).	Person Correlation	-.056	-.035	.188*	-.072
	Sig. (2-tailed)	.501	.676	.024	.387
2.4 ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วย	Person Correlation	.034	-.048	.239**	-.072
	Sig. (2-tailed)	.688	.563	.004	.387
3. ด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง					
3.1 สุขภาพร่างกาย , จิตใจ	Person Correlation	-.034	-.004	.110	-.101
	Sig. (2-tailed)	.685	.962	.188	.226
3.2 แรงกดดันจากครอบครัว	Person Correlation	-.124	-.126	.064	-.053
	Sig. (2-tailed)	.137	.132	.443	.527
3.3 แรงกดดันจากคนรอบข้าง เช่น แฟน เพื่อนญาติ	Person Correlation	-.087	-.061	-.031	-.056
	Sig. (2-tailed)	.301	.469	.713	.505
3.4 ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน	Person Correlation	-.108	-.039	.139	-.078
	Sig. (2-tailed)	.195	.642	.095	.351
3.5 เศรษฐกิจ (การเงิน)	Person Correlation	-.159	-.011	-.006	.059
	Sig. (2-tailed)	.057	.891	.948	.478

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อข้อมูลพื้นฐานของนิสิตที่ส่งผลต่อการตกแผน การศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์

6. ปัจจัยจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านบรรยากาศในการศึกษา สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับชั้นปีของนิสิต ($r .231 \text{ sig } .005$) อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ดังตารางที่ 5

$n = 145$

ปัจจัยสนับสนุน จากคณะทันตแพทยศาสตร์		เพศ	เกรดเฉลี่ย สะสมรวม	ชั้นปี	โครงการรับเข้า ศึกษา
1. ด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร					
1.1 ลำดับการเรียนการสอนของแผนการศึกษา	Person Correlation	.014	.020	.135	-.063
	Sig. (2-tailed).	.867	.811	.107	.448
1.2 รายละเอียดของเนื้อหารายวิชา	Person Correlation	-.059	.024	.161	-.074
	Sig. (2-tailed)	.484	.778	.055	.381
2. ด้านอาจารย์ผู้สอน					
2.1 ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน	Person Correlation	.022	.054	.134	-.104
	Sig. (2-tailed)	.795	.517	.109	.214
2.2 การถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ผู้สอน	Person Correlation	-.008	.082	.093	-.061
	Sig. (2-tailed)	.920	.325	.266	.466
2.3 การเอาใจใส่ดูแลและให้คำปรึกษาแก่นิสิต	Person Correlation	.051	.088	.066	-.058
	Sig. (2-tailed)	.540	.290	.430	.487
3. ด้านบรรยากาศในการศึกษา					
3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น ความพร้อมของห้องเรียน บรรยาย ห้องปฏิบัติการและคลินิก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน	Person Correlation	-.015	.074	.159	-.079
	Sig. (2-tailed)	.861	.378	.056	.348
3.2 บรรยากาศในการเรียนการสอน	Person Correlation	-.002	.072	.199*	-.145
	Sig. (2-tailed)	.981	.392	.016	.082
3.3 สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน	Person Correlation	.029	.086	.231**	-.096
	Sig. (2-tailed)	.728	.304	.005	.253

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจากคณะทันตแพทยศาสตร์ต่อข้อมูลพื้นฐานของ
นิสิตที่ส่งผลต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์

7. ปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นฐานความรู้ของนิสิต ด้านทักษะการเรียนรู้
ของนิสิตและด้านครอบครัวและสังคมรอบข้างของนิสิตมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจาก
คณะทันตแพทยศาสตร์ในทุกด้าน ทั้งในด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน
และด้านบรรยากาศในการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ยกเว้น ปัจจัยส่วนบุคคล ด้าน
เศรษฐกิจ (การเงิน) ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านการ
เอาใจใส่ ดูแลและให้คำปรึกษาแก่นิสิตอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 ดังตารางที่ 6

		ปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์							
		เนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร			อาจารย์ผู้สอน		บรรยากาศการศึกษา		
ปัจจัยส่วนบุคคล		ลำดับ การเรียนรู้	ราย ละเอียด ของ เนื้อหา	ความรู้ ใน รายวิชา	การถ่ายทอด	การ เอาใจ ใส่	สิ่ง อำนวยความสะดวก	บรรยากาศ	สิ่งแวดล้อม
1. พื้นฐานความรู้ของ นิสิต	Person Correlation	.333*		.352**	.293**	.266**		.501**	.468**
1.1 พื้นฐานการศึกษา	Sig. (2-tailed)	.000	.340**	.000	.000	.001	.263**	.000	.000
ในระดับมัธยมศึกษา	Person Correlation	.339**	.000	.391**	.317**	.265**	.001	.350**	.384**
1.2 ความสนใจใน การศึกษาในหลักสูตร	Sig. (2-tailed)	.000	.410**	.000	.000	.001	.260**	.000	.000
			.000				.002		
2. ทักษะการเรียนรู้ของ นิสิต	Person Correlation	.515**		.523**	.608**	.429**		.485**	.512**
	Sig. (2-tailed)	.000	.574**	.000	.000	.000	.350**	.000	.000
2.1 พฤติกรรมการ เรียน (สมาธิ ความตั้งใจ)	Person Correlation	.584**	.000	.459**	.539**	.369**	.000	.451**	.483**
	Sig. (2-tailed)	.000	.513**	.000	.000	.000	.300**	.000	.000
2.2 การจัดการกับเวลา	Person Correlation	.290**	.000	.285**	.340**	.437**	.000	.345**	.370**
	Sig. (2-tailed)	.000	.266**	.001	.000	.000	.267**	.000	.000
2.3 ทักษะความรู้ Hand skills	Person Correlation	.373**	.001	.384**	.448**	.444**	.001	.505**	.487**
	Sig. (2-tailed)	.000	.390**	.000	.000	.000	.415**	.000	.000
2.4 ทักษะการสื่อสาร กับอาจารย์และผู้ป่วย			.000				.000		
3. ด้านครอบครัวและ สังคม รอบข้าง	Person Correlation	.571**		.422**	.544**	.341**		.393**	.436**
	Sig. (2-tailed)	.000	.554**	.000	.000	.000	.360**	.000	.000

3.1 สุขภาพร่างกาย			.000				.000		
จิตใจ									
3.2 แรงกดดันจาก	Person Correlation		.488**	.415**	.333**	.465**	.367**	.330**	.432**
ครอบครัว	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
3.3 แรงกดดันจากคน	Person Correlation		.456**	.399**	.293**	.387**	.261**	.263**	.332**
รอบข้าง	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.00	.000	.001	.000
3.4ความสัมพันธ์กับ	Person Correlation		.509**	.537**	.471**	.494**	.328**	.407**	.465**
กลุ่มเพื่อน	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
3.5 เศรษฐกิจ	Person Correlation		.408**	.398**	.263**	.338**	.213*	.322**	.317**
(การเงิน)	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.001	.000	.010	.000	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนิสิตต่อปัจจัยสนับสนุนจากคณะ
ทันตแพทยศาสตร์ที่ส่งผลต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์

อภิปรายผล

จากการศึกษานิสิตทันตแพทย์ทุกชั้นปีที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตร
บัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 145 ชุด สามารถอภิปรายผลตาม
วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. นิสิตทันตแพทย์มีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านบุคคล ทักษะการเรียนรู้ของนิสิต ด้าน
พฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตเองมีผลต่อการวางแผนการศึกษามากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการ
จัดการกับเวลา รวมถึงด้านครอบครัวและสังคมรอบข้างในส่วนของสุขภาพและจิตใจของนิสิต
เอง ซึ่งนั้นก็แสดงให้เห็นว่านิสิตทันตแพทย์ตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมในการศึกษาและ
รับทราบถึงผลอันเกิดจากความไม่สนใจในการศึกษาการจัดการเวลาในการเรียนการสอนและ
เล็งเห็นถึงความสำคัญของความพร้อมทางด้านสุขภาพและจิตใจ ดังที่ วราภรณ์ รักวิจัย (2527
: 17) ได้ให้ความสำคัญว่า ความพร้อมในการดำเนินการในด้านต่างๆ ต้องประกอบด้วยความ
พร้อมทั้งในด้านร่างกายอันได้แก่ สุขภาพที่ดีและด้านอารมณ์ที่แจ่มใส อันจะส่งเสริมให้เกิด
ความพร้อมในการเรียนรู้และสนใจสิ่งต่างๆ ส่วนด้านครอบครัวและสังคมรอบข้าง เศรษฐกิจ
(การเงิน) ของครอบครัว แรงกดดันจากครอบครัวและแรงกดดันจากคนรอบข้าง เช่น แฟน
เพื่อน ญาติ นิสิตมีความคิดเห็นว่ามีผลต่อการวางแผนการศึกษาในระดับน้อย เนื่องจากว่า นิสิต
ทันตแพทย์ส่วนใหญ่เป็นนิสิตที่มีครอบครัวมีศักยภาพในด้านเศรษฐกิจ (การเงิน) รวมถึงได้รับ

แรงส่งเสริม มีขวัญและกำลังใจในการศึกษาในกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพจากครอบครัว เพื่อน และญาติของตนเองมากกว่าการศึกษาในศาสตร์อื่นๆ

2. ปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านอาจารย์ การถ่ายทอดความรู้ของ อาจารย์ การเอาใจใส่ดูแลและให้คำปรึกษาแก่นิสิต และด้านความรู้ในเนื้อหารายวิชาที่สอน ด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร รายละเอียดของเนื้อหาวิชา ลำดับการเรียนการสอนของ แผนการศึกษา มีผลต่อการตกแผนการศึกษาในลำดับต้นๆ สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตกออกของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (มะลิวัลย์, 2550) ที่พบว่าปัญหาจากสถานศึกษา ปัญหาที่นักศึกษาเลือกเป็นอันดับแรก คือ ปัญหาด้านอาจารย์ ผู้สอน (สอนไม่เข้าใจ) อันดับ 2 คือปัญหาด้านหลักสูตร (เนื้อหาวิชามากเกินไป) ทั้งนี้หาก อาจารย์ผู้สอนและคณะทันตแพทยศาสตร์นำประเด็นดังกล่าวมาส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดจาก สิ่งที่ได้ดีอยู่แล้วควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านบรรยากาศในการศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น ความพร้อมของห้องเรียนบรรยาย ห้องปฏิบัติการและคลินิก รวมถึง วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนบรรยากาศในการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน ก็จะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนิสิตให้ดียิ่งขึ้น

3. โครงการที่นิสิตได้รับคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ เกรดเฉลี่ยสะสมและชั้นปีที่นิสิตที่ศึกษา นั้นแสดงให้เห็นว่านิสิตทันตแพทย์ที่ได้รับคัดเลือกเข้าศึกษาทุกโครงการสามารถศึกษาได้เหมือนกันไม่มีผลต่อการตกแผนการศึกษาของ นิสิต ซึ่งไม่สอดคล้องกับ สุรัสวดี, 2550 อ้างใน วรางคณา, 2558 ได้กล่าวไว้ว่าด้านปัจจัยการ รับเข้าศึกษาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ อาจจะด้วยบริบทของการรับนิสิตในแต่ละโครงการรับเข้าที่กำหนดเกณฑ์การรับนิสิตไว้ชัดเจน และใกล้เคียงกัน ส่งผลให้นิสิตที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยามีคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีศักยภาพใกล้เคียงกันในทุกโครงการ

4. ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านทักษะการเรียนรู้ของนิสิต ทักษะการสื่อสารกับอาจารย์และ ผู้ป่วยมีความสัมพันธ์กับชั้นปีของนิสิต ($r = .239$ sig. $.004$) นั่นก็อาจเป็นเพราะว่านิสิตชั้นปีที่ 1-3 ยังไม่ได้ฝึกปฏิบัติงานในคลินิก ทักษะการเรียนรู้ของนิสิตในด้านการสื่อสารกับอาจารย์และ ผู้ป่วยจึงยังไม่มีผลต่อการตกแผนการศึกษาเท่ากับเป็นนิสิตที่ได้ลงทะเบียนเรียนและฝึก

ปฏิบัติงานในคลินิกในชั้นปีที่ 4-6 ที่จะต้องมีทักษะการเรียนรู้ในการสื่อสารทุกระดับทั้งใน ส่วนของอาจารย์ผู้สอนและผู้ป่วย ดังนั้นความสัมพันธ์ด้านทักษะการเรียนรู้ของนิสิตในส่วน ของการสื่อสารกับอาจารย์และผู้ป่วยจึงมีความสัมพันธ์กับชั้นปีที่นิสิตศึกษาอย่างเห็นได้ชัดเจน

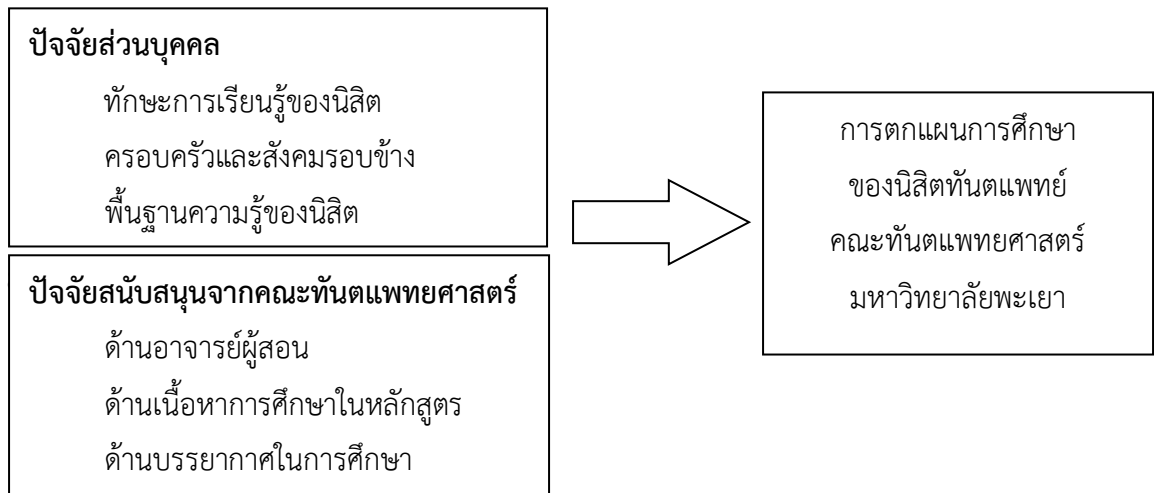
5. ปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านบรรยากาศในการศึกษา สิ่งแวดล้อม ในการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับชั้นปีของนิสิต ($r .231 \text{ sig } .005$) อย่างมีนัยยะสำคัญที่ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากนิสิตทันตแพทย์ต้องศึกษาในแผนการศึกษาที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ บรรยากาศในการศึกษา รวมถึงสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนของคณะฯ จึงส่งผลโดยตรงกับ นิสิต ปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคลทั้งในด้านพื้นฐานความรู้ของนิสิต ทักษะการเรียนรู้ของนิสิตและ ด้านครอบครัวและสังคมรอบข้างของนิสิตมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันต แพทยศาสตร์ในทุกด้านทั้งในด้านเนื้อหาการศึกษาในหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอนและ ด้านบรรยากาศในการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ซึ่งนั้นก็สะท้อนให้เห็นว่าการสำเร็จ การศึกษาของนิสิตทันตแพทย์และการตกแผนการศึกษาของนิสิตนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนิสิตเองและปัจจัยสนับสนุนจากคณะ หากนิสิตตระหนักและ เข้าใจว่าการบริหารจัดการกับเวลาของตนเอง การใส่ใจต่อการศึกษา ดังที่กมลวรรณ ดีเลิศ (2551: 15) ได้กล่าวว่า การเตรียมความพร้อมของบุคคลนั้น คือ บุคคลนั้นจะต้องมีการวางแผนการดำเนินการของตนเองและควบคุมตนเองให้ดำเนินการตามความตั้งใจตามแผน การนั้น ให้บรรลุความสำเร็จผนวกกับปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ทั้งในด้านรูปแบบการ สอน วิธีการสอนในเนื้อหาการสอนและมาตรฐานการสอน มาตรฐานการตรวจงานของอาจารย์ ผู้สอน ระบบการจัดสอบและสิ่งแวดล้อมในการศึกษาก็จะทำให้นิสิตสามารถวางแผนการอ่าน หนังสือ การฝึกปฏิบัติงานในห้องปฏิบัติการ การนัดหมายผู้ป่วย รวมถึงการวางแผนการบริหาร จัดการการสอบของตนเองได้ ดังที่ทวิศิลป์ สารแสน (2543: 137) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึง พอใจของนักเรียนพบว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะส่งผลให้ นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนก่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการศึกษา โดยเฉพาะในด้าน สภาพแวดล้อมที่จัดให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนครูผู้สอนเองจะต้องมีเทคนิคการสอน ควบคู่กับประสบการณ์การสอน ควบคู่กับการสนับสนุนและส่งเสริมให้นิสิตมีขวัญและกำลังใจ ในการศึกษาเพิ่มเติมจากระบบการศึกษา เพื่อไม่ให้นิสิตเกิดความเครียดจนเกินไป อันจะส่งผล ต่อจิตใจของนิสิต ทำให้หมดภาวะและกระตุ้นในการศึกษาของนิสิต เกิดความท้อแท้ต่อการ

เรียนการสอนอันจะส่งผลโดยตรงต่อการตกแผนการศึกษา ดังนั้นคณะฯจึงควรพิจารณาจัดหาที่พึ่งทางด้านจิตใจให้กับนิสิตโดยการให้คำปรึกษาทั้งด้านการเรียนการสอน และด้านจิตใจอย่างเป็นรูปธรรม อันจะเป็นแรงเสริมให้กับตัวนิสิตและการบริหารจัดการของคณะฯ ในด้านการสนับสนุนได้เป็นอย่างดี

6. การวิเคราะห์เชิงลึกจากการวิจัย พบว่าด้วยบริบทของหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตที่มีเนื้อหาวิชาทั้งด้านรายวิชาบรรยาย รายวิชาปฏิบัติการและรายวิชาคลินิกที่มีความสัมพันธ์ทั้งด้านอาจารย์ผู้สอนและผู้ป่วยส่งผลให้นิสิตมีความกดดันในการศึกษาในระดับสูง ซึ่งพบได้ว่ากระบวนการรับนิสิตตามโครงการการรับเข้าศึกษาไม่มีผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตเนื่องจากคณะทันตแพทยศาสตร์ได้กำหนดเกณฑ์การรับนิสิตที่ชัดเจนและใกล้เคียงกันส่งผลให้นิสิตมีศักยภาพเท่าเทียมกันในทุกโครงการที่รับเข้าศึกษา และเมื่อนิสิตได้ทำการศึกษาแล้วพบว่านิสิตในชั้นปีที่ 1-3 มีการตกแผนการศึกษาน้อยกว่านิสิตในชั้นปีที่ 4-6 เนื่องจากแผนการศึกษาในชั้นปีที่ 4-6 กำหนดให้นิสิตต้องทำการรักษาผู้ป่วยจริง ส่งผลให้นิสิตได้รับความกดดันทั้งจากการบริหารเวลาและการสื่อสารกับผู้ป่วยและอาจารย์ผู้สอนมากกว่า ซึ่งนิสิตเองต้องบริหารจัดการเวลาของตนเองให้เกิดความเหมาะสมและสมดุล ร่วมกับการบริหารจัดการของคณะที่จะช่วยสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาให้แก่นิสิตให้มากที่สุดเพื่อลดความกดดันทางการเรียน และสามารถพัฒนาศักยภาพด้านจิตใจให้มั่นคงและต่อยอดให้นิสิตสำเร็จการศึกษาได้ตามแผนการศึกษาที่กำหนด

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการตกแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบไปด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ทักษะการเรียนรู้ของนิสิต ครอบครัวและสังคมรอบข้างและพื้นฐานความรู้ของนิสิตและปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านอาจารย์ผู้สอน เนื้อหาการศึกษาในหลักสูตรและบรรยากาศในการศึกษา สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 นิสิต
 - 1.1.1 ควรวางแผนและบริหารจัดการเวลาของตนเองให้เหมาะสมตามอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
 - 1.1.2 หาวิธีการหรือแนวทางในการผ่อนคลายความเครียดในการเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสม
 - 1.2 อาจารย์ผู้สอน /อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา
 - 1.2.1 กำหนดตารางเรียนตารางสอนที่ชัดเจนและควรเน้นจุดสำคัญในเนื้อหาการเรียนการสอน รวมถึงจัดการเรียนการสอนให้น่าสนใจและสามารถจดจำเนื้อหาได้ง่าย
 - 1.2.2 จัดระบบให้นิสิตได้ทบทวนความรู้ เช่น การอวดวิดีโอย้อนหลังการเรียนการสอน เป็นต้น
 - 1.2.3 หมั่นตรวจสอบและใส่ใจนิสิตทั้งด้านการเรียนและสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม
 - 1.3 คณะทันตแพทยศาสตร์

1.3.1 กำหนดตารางเรียนตารางสอนล่วงหน้าเพื่อให้นิสิตได้วางแผนการบริหารจัดการตนเอง

1.3.2 พิจารณาจัดระบบการศึกษาย้อนหลังให้กับนิสิตได้ทบทวนความรู้ภายหลังจากการศึกษา เช่น การอวดวิดีโอการสอนในคาบเรียน การส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยระบบ E-Learning

1.3.3 พัฒนาระบบการดูแลสุขภาพจิตของนิสิต คณาจารย์และบุคลากร เพื่อลดความเครียดจากการทำงาน การเรียน การรักษาผู้ป่วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบ E-Learning เพื่อการทบทวนความรู้ของนิสิต คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2.2 การพัฒนาระบบการให้คำปรึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนแก่นิสิตทันตแพทย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ดีเลิศ (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาใน ระบบกลางของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กัญญาลักษณ์ บุญชาติ (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการพ้นจากสภาพนิสิตและสมัครเข้าศึกษาใหม่ในสถาบันเดิม ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารสาระคาม*, 7(1), 1-27.

ทวีศิลป์ สารแสน (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน *ปริญญานิพนธ์ สาขาเทคโนโลยีการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พีระศักดิ์ จั่วตันและคณะ (2565). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีการศึกษา 2562. ใน *รายงานวิจัยสถาบันศูนย์บริการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

มะลิวัลย์ สีน้อย (2550) . ปัจจัยที่มีผลต่อการต้อออกของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ใน *รายงานการวิจัย สำนักวิทยบริการ*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

รังสิมา เมฆมงคล (2556) .ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการศึกษาภายในระยะเวลาที่กำหนดของนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร ระดับปริญญาตรีหลักสูตร 4 ปี. ใน *รายงานการวิจัยกองบริการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วรภรณ์ รักวิจัย (2527). *การศึกษาก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วรางคณา เรียนสุทธิ (2559) . ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเกรดเฉลี่ยสะสมของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 18(2), 46-59.

โสภณา สุดสมบูรณ์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4),372-385.

อัญชลี อรรถจโรจน์และสิริวรรณ หยกวิจิตร (2552) .ความคิดเห็นของนักศึกษาปริญญาตรีต่อสาเหตุการสำเร็จการศึกษาล่าช้า : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ . ใน *รายงานการวิจัย กองทะเบียนและประมวลผล* . มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.

การพัฒนาแผนกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราช
ภัฏพระนคร*

A DEVELOPING OF SERVICE MARKETING MIX STRATEGY PLAN
OF RAJAPHAT PHRANAKORN UNIVERSITY

ธมลวรรณ ธีระบัญชา

Thamonwan Theerabunchorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: e_mail4fern@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 2) ศึกษาตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 3) จัดทำแผนกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวนกลุ่มตัวอย่างมาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ใช้วิธีสุ่มแบบโควต้า จำนวน 400 ตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ สุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจงในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏรัตนโกสินทร์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ ได้แก่ การส่งเสริมการตลาด รองลงมาเป็นค่าใช้จ่าย ช่องทางการเข้าถึง บุคคลกระบวนกร หลักฐานทางกายภาพ และผลิตภัณฑ์ 2) ตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเทียบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ที่ศึกษาด้วยวิธี PCA พบว่า

* Received 28 August 2025; Revised 20 September 2025; Accepted 21 September 2025

ด้านปัจจัยริเริ่มดำเนินการมีตำแหน่งทางการตลาดเป็นอันดับที่ 1 ถือเป็นจุดแข็ง ส่วนด้านปัจจัยบริหารจัดการมีตำแหน่งทางการตลาดอยู่ในอันดับที่ 5 รองจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตามลำดับ ถือเป็นโอกาสเสียเปรียบทางการแข่งขัน 3) กลยุทธ์หลัก ควรใช้กลยุทธ์ Market Penetration โดยเน้นปัจจัยบริหารจัดการ จัดให้มีการแนะแนวในชั้นเรียน จัดทำแผนแนะแนวในชั้นเรียนในลูกค้าเดิมและขยายฐานลูกค้าใหม่ สร้างแรงจูงใจให้อาจารย์ประจำหลักสูตรลงพื้นที่ที่แนะแนว ควรมีระบบแบ่งชำระ มีระบบการชำระเงินก้อนแรกแล้วสามารถรับสิทธิการเป็นนักศึกษาทันที มีการปรับแก้ระเบียบข้อบังคับที่ขัดที่ขัดต่อกลยุทธ์การเติบโตของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขัน

คำสำคัญ แผนกลยุทธ์ การตลาดบริการ ส่วนประกอบการตลาด มหาวิทยาลัย

Abstract

This research article aimed to 1) Study the service marketing mix factors that affect the decision to study at Phranakhon Rajabhat University; 2) Study the marketing position of Phranakhon Rajabhat University 3) Develop a strategic plan for the marketing mix of services of Rajabhat Phranakorn University using a mixed-methods research methodology. The quantitative research used a questionnaire as a data collection tool. The sample group was from first-year students of Rajaphat Phranakorn University using a quota sampling method with 400 samples. The qualitative research used an interview tool and purposive sampling in Rattanakosin Rajabhat University.

The research results found that 1) Marketing mix factors affecting the decision to continue studying are promotion followed by price, place, people, processes, physical evidence, and products. 2) The market position of Phranakhon Rajabhat University compared to the Rattanakosin Rajabhat University group, studied using the PCA method, found that in terms of initiating factors, the market position is ranked number 1, which is considered a strength.

Management factors ranked 5th in the market after Chandrakasem Rajabhat University, Suan Sunandha Rajabhat University, Suan Dusit University and Bansomdejchaopraya Rajabhat University, respectively which makes it at a competitive disadvantage. 3) The main strategy should be to use the Market Penetration strategy, emphasizing management factors, providing classroom guidance, creating a classroom guidance plan for existing customers and expanding the customer base, creating incentives for course teachers to go out into the field to provide guidance. There should be a payment installment system, a system whereby the first payment allows for immediate student status, and regulations that conflict with the university's growth strategy should be amended to enhance competitiveness.

Keyword: Strategy, Service Marketing, Marketing Mix, University

บทนำ

จากปรากฏการณ์ที่สังคมไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุทำให้สัดส่วนประชากรในช่วงวัยต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรวัยเด็กลดลงอย่างรวดเร็วจนนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรสูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2558 - 2573 จะเห็นว่าภาพรวมประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) และในอีก 10 ปี ข้างหน้าจะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) จากปรากฏการณ์นี้ส่งผลให้มีจำนวนประชากรที่เข้าสู่ช่วงวัยเรียนระดับอุดมศึกษาลดจำนวนลง โดยข้อมูลจากประชาชาติธุรกิจรายงานว่า มีสถิติของจำนวนนักเรียนที่สมัครสอบ GAT/PAT ซึ่งเป็นการสอบ วัดความถนัดทางวิชาความถนัดทั่วไป

เพื่อใช้คะแนนยื่นสมัครสาขา /คณะ มหาวิทยาลัยที่สนใจอยากจะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษานั้น ลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังต่อไปนี้

ปีการศึกษา 2561 ยอดสมัครสอบ GAT/PAT จำนวน 259,882 คน

ปีการศึกษา 2562 ยอดสมัครสอบ GAT/PAT จำนวน 265,552 คน

ปีการศึกษา 2563 ยอดสมัครสอบ GAT/PAT จำนวน 255,295 คน

ปีการศึกษา 2564 ยอดสมัครสอบ GAT/PAT จำนวน 257,282 คน

ปีการศึกษา 2565 ยอดสมัครสอบ GAT/PAT จำนวน 183,228 คน

นอกจากปัญหาของการลดจำนวนการสมัครเรียนสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ลดลงแล้ว ยังพบว่ามีปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกิดจากการที่นักเรียนซึ่งผ่านเกณฑ์การคัดเลือก ตัดสินใจสละสิทธิ์ และไม่ใช้สิทธิ์เลือกเรียนในสถาบันนั้นด้วย ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาเข้ารับเรียน ต่อในสถาบันต่าง ๆ ของระดับอุดมศึกษาลดลง ทั้งนี้สถิติของผู้ตัดสินใจสละสิทธิ์และไม่ใช้สิทธิ์ ใน ปี พ.ศ. 2564 การสอบ TCAS64 รอบ Portfolio มีสถาบันที่เข้าร่วมทั้งหมด 66 แห่ง เปิดรับรวม กว่า 3,575 สาขาวิชา ผู้สมัคร : 151,609 คน ผ่านการคัดเลือกทั้งหมด : 101,097 คน เลือก ยืนยันสิทธิ์ : 77,990 คน เลือกไม่ใช้สิทธิ์ (กดปุ่มไม่ใช้สิทธิ์ และไม่เข้าระบบ) : 23,107 คน และขอ สละสิทธิ์ ระหว่างวันที่ 24 - 25 ก.พ. : 1,574 คน รวมจำนวน ผู้ไม่ใช้สิทธิ์และสละคิดเป็น 24,681 คน ในการนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ถือเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยที่ประสบปัญหาดังกล่าว เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในแง่การตลาดและการจัดการนั้น มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถานศึกษา จัดเป็น ธุรกิจบริการชนิดหนึ่ง ที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพารายได้จากค่าบำรุงการศึกษาที่แปรผันตาม จำนวนนักศึกษาที่รับเข้ามาศึกษาต่อ ดังนั้น ผลกระทบที่ตามมาของการที่มหาวิทยาลัยมีจำนวน นักศึกษาน้อยลงนั่นคือ ความเสี่ยงที่จะนำไปสู่การขาดทุน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนหรือ ทรัพยากรที่กิจการหรือมหาวิทยาลัยมีอยู่ ได้แก่ โครงสร้างการดำเนินการ อาคาร อุปกรณ์ และ บุคลากร ที่อาจไม่มั่นคงได้ ทั้งนี้ หากกิจการหรือมหาวิทยาลัยมีแผนงานที่สามารถช่วยส่งเสริมให้ มีจำนวนนักศึกษาที่มาศึกษาต่อเพิ่มมากขึ้น ก็จะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ และแก้ปัญหาข้างต้นได้ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้นักศึกษาสมัครเรียน และตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ มาจากการมี การตลาดที่สร้างแรงจูงใจให้เกิดการตระหนักถึงความต้องการ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทราบถึงปัจจัย ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คู่แข่ง ตลอดจนการรับรู้ ตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำแผนพัฒนา

ที่เหมาะสมได้ ผ่านกระบวนการวิจัยภายใต้ชื่อเรื่องการศึกษาแผนพัฒนาการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- 2) ศึกษาตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- 3) จัดทำแผนกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประเภทการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วยประชากรที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครทั้งสิ้น 7,365 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า จำนวน 400 ตัวอย่าง ที่มาจากสัดส่วนของนักศึกษาแต่ละคณะดังนี้ คณะวิทยาการจัดการ 26.41% (105 ตัวอย่าง) คณะวิทยาศาสตร์ 16.20% (65 ตัวอย่าง) วิทยาลัยฝึกหัดครู 17.92% (72 ตัวอย่าง) คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม 13.50% (54 ตัวอย่าง) และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 25.97% (104 ตัวอย่าง) การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจงผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน หรือบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ แห่งละ 1 ตัวอย่าง รวม 400 ตัวอย่าง

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการตรวจสอบเครื่องมือ

ออกแบบเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงผสม (Mix Method Research) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) ในกลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักศึกษาในปัจจุบันของแต่ละคณะ รวม 400 ตัวอย่าง ผ่านการตรวจความตรงและความเที่ยงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยจากการวิจัยพบว่าเครื่องมือมีค่า IOC ที่ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและอนุมาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ในกลุ่มตัวอย่างที่มาจากตัวแทนของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนของมหาวิทยาลัยกลุ่มรัตนโกสินทร์ 7 แห่ง จำนวนแห่งละ 1 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับผู้อำนวยการหรือเป็นตัวแทนที่มหาวิทยาลัยนั้น ๆ เป็นผู้กำหนดให้เป็นตัวอย่าง รวม 7 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ทำการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และ TOWS Matrix

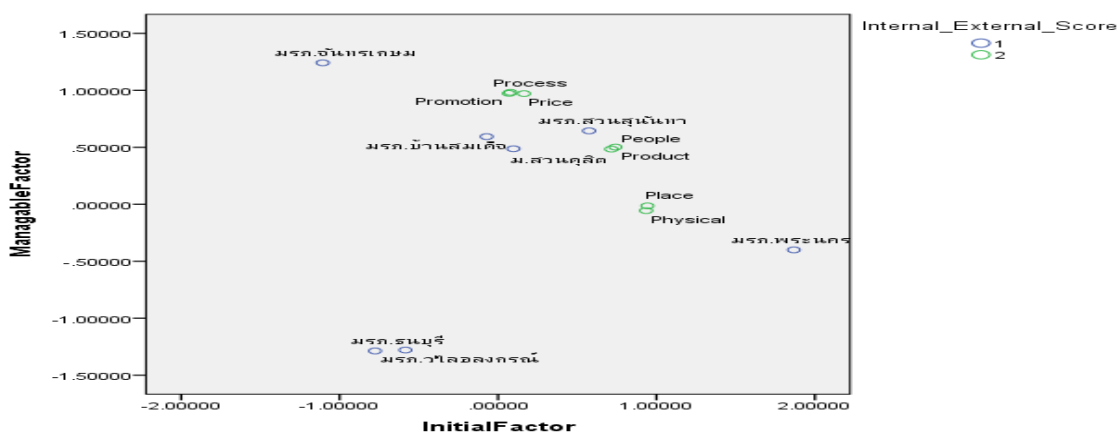
1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร การวิเคราะห์ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ใช้สถิติเชิงอนุมาน ด้วยวิธี principal component analysis (PCA), (Gigauri, I., 2019) ซึ่งในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการ Exploratory Factor Analysis (EFA), (Abdi, H and Williams, L. J., 2010 และวิวัฒน์ หวังเจริญ, 2548) เพื่อใช้จัดกลุ่มตัวแปรที่ศึกษาตามความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้ได้คุณลักษณะ (Attribute) ของแกน x, y ในการนำไปศึกษา Perceptual Map (Positioning) ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำ หรือข้อความที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์โอกาสอุปสรรคจุดแข็งจุดอ่อนจากข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและข้อมูลการบริหารจัดการปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์ด้วย SWOT analysis

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยกิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .73) รองลงมา เป็นปัจจัยค่าใช้จ่ายที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = .75) ปัจจัยช่องทางการเข้าถึงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .70) ปัจจัยบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .70) ปัจจัยกระบวนการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .70) ปัจจัยหลักฐานทางกายภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .71) และสุดท้ายเป็นปัจจัยผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .63)

2. ศึกษาตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ภาพที่ 1 แสดงการรับรู้ตำแหน่งทางการตลาดในใจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่ม
รัตนโกสินทร์ (Perceptual / Positioning Map)

จากกราฟการรับรู้ตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในใจนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ศึกษาโดยวิธี PCA ได้ปัจจัยที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลทั้งหมด 88.641% ประกอบด้วยปัจจัยบริหารจัดการ (Manageable Factor) ที่มีตัวบ่งชี้เป็น การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ค่าใช้จ่าย (Price) กระบวนการ (Process) ซึ่งนำมา plot เป็นแกน Y และนำปัจจัยริเริ่มดำเนินการ (Initial Factor) ที่มีตัวบ่งชี้เป็น ช่องทางการเข้าถึง (Place) กายภาพ (Physical) บุคคล (People) และผลิตภัณฑ์ (Product) ซึ่งนำมา plot เป็นแกน X พบว่า ตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครมีตำแหน่งทางการตลาดด้าน ปัจจัยริเริ่มดำเนินการโดดเด่นที่สุดในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ มีระดับค่าคะแนน (Score) ที่ (1.86, 0.40) โดยมีตำแหน่งทางการตลาดใกล้เคียงกับตัวบ่งชี้ ช่องทางการเข้าถึง ระดับค่าคะแนน (0.94, 0.01) และกายภาพ ระดับค่าคะแนน (0.93, 0.05) ซึ่งจากการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถอธิบายได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครสามารถเดินทางได้ด้วยรถไฟฟ้า 2 สายและถนนหลายสาย ประกอบกับพื้นที่มหาวิทยาลัยกว้างขวางมีจัดสวนสวยงาม ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย แต่ห่างจากตัวบ่งชี้บุคคล ระดับค่าคะแนน (0.71, 0.48) และผลิตภัณฑ์ ระดับค่าคะแนน (0.74, 0.50) แสดงว่าการดำเนินการยังขาดความเข้มแข็ง โดยมหาวิทยาลัยที่ตำแหน่งทางการตลาดใกล้เคียงกับตัวบ่งชี้บุคคล ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ระดับค่าคะแนน (0.57, 0.64) และใกล้เคียงกับตัวบ่งชี้ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ระดับค่าคะแนน (0.57, 0.64) จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมทางธุรกิจการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และจัดทำกลยุทธ์ด้วย TWOS Metrix สามารถสรุปกลยุทธ์การตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร แบ่งเป็น 7 ด้าน ตามส่วนประสมการตลาดบริการได้ดังนี้

3. การจัดทำแผนกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

1. ด้านผลิตภัณฑ์บริการ

มีการออกแบบหลักสูตรรูปแบบใหม่ ที่เจาะกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงวัย มุ่งเน้นหลักสูตรที่มีการทำกิจกรรมเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ทางไกล ผ่านออนไลน์ 100% และสามารถได้รับปริญญาโดยสมบูรณ์ มีการร่วมมือกับองค์กรธุรกิจเพื่อการออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม มีการออกแบบหลักสูตรที่รองรับความหลากหลายของชาติพันธุ์ มีการออกแบบหลักสูตรจัดการเรียนการสอน

ที่ทันสมัยมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการช่วยสอน เช่น AR VR เป็นต้น มีการพัฒนาหลักสูตรที่ประกอบไปด้วยวิชาที่เน้นวิชาการและปฏิบัติการ พัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า โดยขับเคลื่อนแรงจูงใจในการสมัครเข้าเรียนผ่านการรับรู้ในชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและค่าตอบแทน

2. ด้านค่าใช้จ่าย

ขยายโอกาสทางการศึกษาสู่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยกำหนดค่าใช้จ่ายเริ่มต้นที่ต่ำกว่าปัจจุบัน บริหารจัดการให้มีระบบจ่ายเงินก้อนแรกแล้วรับสิทธิการเป็นนักศึกษาใหม่ได้ทันที บริหารจัดการอัตราการคงอยู่ของนักศึกษาที่ค้างชำระ ให้เป็นไปตามนโยบาย life long learning ของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม บริหารจัดการให้สามารถแบ่งชำระค่าเทอม เป็นรายงวดได้ บริหารจัดการค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เช่น จัดโปรโมชั่นส่วนลดสำหรับผู้ชำระเงิน 20 คนแรกของแต่ละสาขาวิชา มหาวิทยาลัยต้องเล็งเห็นปัญหาและให้ความสำคัญกับการกำหนดค่าใช้จ่าย

3. ด้านช่องทางการเข้าถึง

ประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยโดยชูจุดเด่นด้านการเดินทางที่สะดวกเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการตัดสินใจศึกษาต่อ พัฒนาช่องทางการเข้าถึงโดยจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้กระจายอยู่ในต่างจังหวัด หรือจัดตั้งในรูปแบบความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ตามต่างจังหวัด ตอกย้ำจุดเด่นด้านช่องทางการเข้าถึง ให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจศึกษาต่อเป็นอันดับ 4 เลือกทำเลที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ในจังหวัดที่มีสภาพเศรษฐกิจดี

4. ด้านส่งเสริมการตลาด

ทำการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผลโพลจากการจัดอันดับมหาวิทยาลัยในกลุ่มเป้าหมาย โดยการร่วมมือกับสื่อสารมวลชน เช่น TV วิทยุ และWebsite ที่นิยมในกลุ่มเป้าหมาย จัดตั้งฝ่ายทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ และโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดทำแผนการแนะแนวเชิงรุก สร้างแรงจูงใจให้อาจารย์ผู้สอนในสาขาลงไปแนะแนวกลุ่มเป้าหมายในชั้นเรียน

ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม มีการจัดการให้มีระบบที่เอื้อต่อการกู้ยืมเงินกองทุน กยศ. ได้ตั้งแต่ทราบว่าได้รับสิทธิเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

5. ด้านกายภาพ

จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถแสดงสภาพบรรยากาศที่ร่มรื่นสวยงามของมหาวิทยาลัยให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้ประกอบการตัดสินใจศึกษาต่อ นำจุดเด่นด้านกายภาพมาสร้างความแตกต่างให้กับมหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นต้นทุนการจัดการที่มีมาตั้งแต่การริเริ่มดำเนินการ จึงยากต่อการลอกเลียนแบบของคู่แข่ง สร้างภาพลักษณ์การเป็นมหาวิทยาลัยที่สวยงาม และเดินทางสะดวก ซึ่งส่งผลต่อการประหยัดค่าใช้จ่าย สภาพแวดล้อมทางกายภาพของมหาวิทยาลัยที่มีต้นไม้ร่มรื่นช่วยลดความเป็นพิษและโอกาสการเกิดโรคจากฝุ่นพิษ จึงอาจส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ศึกษาต่อได้

6. ด้านบุคลากร

รักษาระบบความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานของอาจารย์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการสร้างผลผลิตทางวิชาการ สร้างระบบที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของอาจารย์ เช่น การมีค่าตอบแทนการมีเงินรางวัล เพื่อสร้างระบบนิเวศน์ของการทำงานอย่างมีความสุข มหาวิทยาลัยควรที่การทำความร่วมมือกับหน่วยงานเอกชนขนาดใหญ่ที่การให้ทุนวิจัย เพื่อเป็นโอกาสให้อาจารย์สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ง่ายยิ่งขึ้น ปรับระบบการขึ้นเงินเดือนให้สอดคล้องกับวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เข้มข้น จัดให้มีระบบ fast tract ในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ จัดให้มีรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานตามภาระงานหลัก เช่น อาจารย์ถ้าภาระงานสอนไม่ครบ ให้มีการประเมินที่มีสัดส่วนคะแนนหลักมาจากงานวิจัยหรือบริการวิชาการและลดทอนสัดส่วนคะแนนที่มาจากงานสอนลงไป รักษากระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เข้มงวดเพื่อคัดกรองระดับศักยภาพของอาจารย์ และจ่ายค่าตอบแทนให้เหมาะสม มีระบบรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพศักยภาพ โดยมีการให้ค่าตอบแทนที่ดี และคัดกรองบุคลากรที่ไม่มีคุณภาพออกจากระบบ ทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน ลดค่าใช้จ่ายที่มาจากบุคลากรที่ก่อให้เกิดรายได้แก่มหาวิทยาลัย เช่น คนงาน รปภ. แม่บ้าน

7. ด้านกระบวนการ

มหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายและแผนงานระดับมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยควรมีการจัดสรรเงินงบประมาณที่เพียงพอให้แก่อาจารย์ในการปฏิบัติงานสนองนโยบายและแผนงานที่กำหนดขึ้น

มหาวิทยาลัยควรมีการนำวาระเกี่ยวกับการสร้างการเติบโตของรายได้จากการรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ไปกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ควรกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถเพิ่มจำนวนนักศึกษาให้เลือกรเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดกลยุทธ์ที่สร้างความสามารถทางการแข่งขัน โดยปรับแก้ระเบียบข้อบังคับที่ขัดต่อการเติบโตของรายได้จากการรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยควรมีการออกนโยบายที่สามารถสั่งการให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับนักศึกษาให้มีความคล่องตัว เช่น รับสมัคร – สัมภาษณ์ – ชำระเงิน ให้จบใน 3 วันเพื่อป้องกันการเปลี่ยนใจ จัดให้มีการให้เงินรางวัลกับอาจารย์ในหลักสูตรที่สามารถสัมภาษณ์และนักศึกษาตัดสินใจจ่ายค่าเทอมได้เพื่อสร้างแรงจูงใจในการให้เกิดการรับนักศึกษาได้เป็นไปตามแผนของมหาวิทยาลัย เมื่อมีการแก้ไขระเบียบข้อบังคับที่กำกวมด้านด้านการเติบโตของมหาวิทยาลัยได้สำเร็จควรมีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความเติบโตของรายได้ในธุรกิจบริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

อภิปรายผล

1. ข้อค้นพบด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการมีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด รองลงมา เป็นปัจจัยค่าใช้จ่าย ปัจจัยช่องทางการเข้าถึง ปัจจัยบุคคล ปัจจัยกระบวนการ ปัจจัยหลักฐานทางกายภาพ และปัจจัยผลิตภัณฑ์ จากงานวิจัยของ Jelena Gajic. (2012). เรื่อง Important of marketing mix in high education institute สามารถอภิปรายได้ว่า ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อบริการเนื่องจาก เป็นปัจจัยที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บริการไม่ว่าเป็นเรื่องข้อมูลหลักสูตร วิธีการสมัคร วิธีการชำระเงิน รวมถึงภาพลักษณ์ของกิจการบริการนั้น ๆ ดังนั้น การส่งเสริมการตลาดจึงมีผลอย่างมากต่อกระบวนการ information search หรือการแสวงหาข้อมูลในการตัดสินใจซื้อบริการ ปัจจัยค่าใช้จ่าย สะท้อนถึงบริบทแวดล้อมของสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเมื่อพิจารณาถึง Demographic information ที่ได้จากการวิจัยนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36)

นั้น มีรายได้ครัวเรือนอยู่ในช่วง 15,000 – 25,000 บาทต่อเดือน ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยค่าใช้จ่ายส่งผลต่อการตัดสินใจในอันดับต้น ๆ ปัจจัยช่องทางการเข้าถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการทำเลที่ตั้ง และการเดินทาง เป็นปัจจัยที่สะท้อนภาพลักษณ์ของกิจการบริการได้อย่างหนึ่ง โดยการที่ทำเลที่ตั้งย่านตัวเมือง ย่อมมีภาพลักษณ์ที่ดีกว่าการตั้งอยู่ชานเมือง นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือ ทำเลที่ตั้งจะความสำคัญและสอดคล้องกับสถานที่ตั้งโรงเรียนที่อยู่รอบ ๆ กิจการบริการด้วย เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาได้ง่าย และสะดวกจึงส่งผลให้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเป็นอันดับต้น ๆ เช่นกัน ปัจจัยบุคคล เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนทำหน้าที่เป็นส่งมอบบริการให้กับนักเรียนผู้รับบริการ ดังนั้นประสบการณ์ที่ได้รับจึงสะท้อนออกมาเป็นภาพรวมของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม การในศึกษานี้ มุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปใช้กับนักเรียนซึ่งยังไม่เกิดประสบการณ์การเรียนการสอนกับอาจารย์ ดังนั้น พวกเขาจะรับรู้การส่งมอบบริการจากอาจารย์ได้ในขั้นตอน การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสนทนาตัวต่อตัว ทำให้การวางกลยุทธ์นั้นจะต้องคำนึงถึงขั้นนี้ด้วย เพราะจะมีผลต่อการตัดสินใจว่าจะชำระเงินหรือไม่หลังการสนทนาหรือการสัมภาษณ์กับอาจารย์ ปัจจัยกระบวนการ เป็นส่วนที่อำนวยความสะดวกให้การส่งมอบบริการมีความสะดวก ง่าย ลื่นไหล และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนผู้รับบริการ หากกิจการบริการไม่มีกระบวนการที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้สอดคล้องความต้องการหรือพฤติกรรมของนักเรียนผู้รับบริการก็จะทำให้กิจการบริการนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการ และไม่ถูกตัดสินใจซื้อนั่นเอง ดังนั้นถึงแม้ว่าส่วนกระบวนการจะไม่สามารถมองเห็นได้โดยผู้รับบริการแต่ปัจจัยอื่น ๆ ที่ถูกออกแบบมาโดยกระบวนการจะรับรู้ได้โดยนักเรียนผู้รับบริการ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการ ปัจจัยหลักฐานทางกายภาพ เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้กิจการบริการซึ่งไม่สามารถจับต้องได้ เกิดความมีตัวตนขึ้นมา ลักษณะของหลักฐานทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็น อาคาร สวน ที่นั่งพัก ล้วนสร้างให้เกิดการรับรู้ในคุณภาพการให้บริการ ดังนั้นการมีหลักฐานทางกายภาพที่ดีสวยงาม ทำให้สร้างความน่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง ผลลัพธ์ มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่หลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการรับรู้ว่ามี ความสอดคล้องกับผู้เรียนมากน้อยเพียงใด จึงมีความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้จากงานวิจัย ของ Budianto Sitorus. (2024) เรื่อง The Influence of The Marketing Mix on Educational Decision-Making Is A Fascinating Area of Study โดยใช้สถิติ multiple regression ในการวิเคราะห์ พบว่า ความสอดคล้องกันกับงานวิจัยชิ้นนี้ กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายมีผลต่อการ

ตัดสินใจซื้อบริการ 66.5% การส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ 49.4% ช่องทางการเข้าถึงมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ 45.1% การศึกษาเรื่อง Navigating Higher Education: Exploring the influence of marketing strategy on student choice โดย Fitriyah Amaliyah Firdaus (2024) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดสามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ยของอิทธิพลสูงสุดมาจาก ภาพยนตร์ รองลงมาเป็น การส่งเสริมการตลาด ผลิตภัณฑ์ บุคคล และกระบวนการ ตามลำดับ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับผลการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง The role of marketing mix and social media strategies in influencing international student university choice in Jordan โดย Rand Al-Dmour (2024) พบว่า การยอมรับส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกมหาวิทยาลัยมาจากการส่งเสริมการตลาด รองลงมาเป็น ภาพยนตร์ และผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง MARKETING IN HIGHER EDUCATION: PROMOTING EDUCATIONAL SERVICES AND PROGRAMMES โดย Yulia Stukalina (2019) พบว่า ความท้าทายของมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารงานแบบดั้งเดิมมาจากการส่งเสริมการตลาด โดยปัจจัยนี้จะส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์รวมถึงการรับรู้ในตัวมหาวิทยาลัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือก

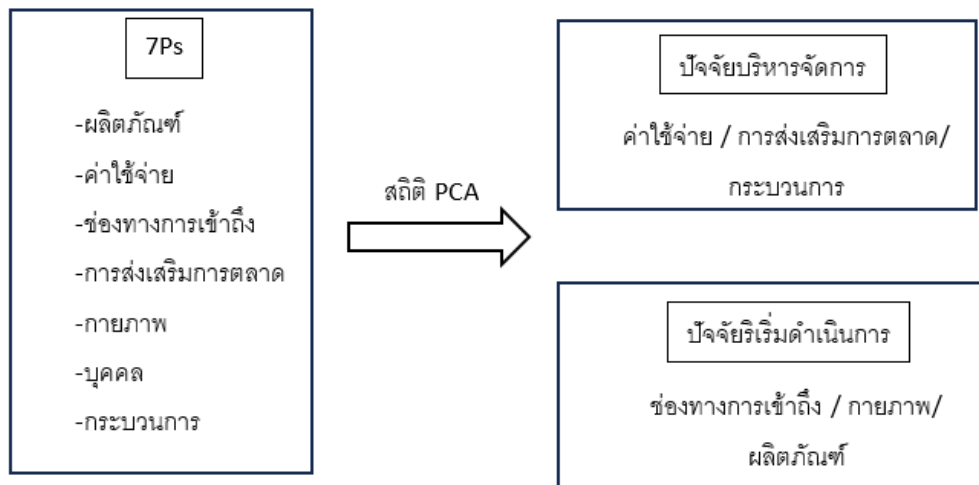
2. ข้อค้นพบด้านตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ตามการศึกษาของ Iza Gigauri. (2019). เรื่อง Applying Perceptual Mapping Method for Successful Positioning Strategy ทำให้ทราบว่า หนึ่งในวิธีการศึกษาตำแหน่งทางการตลาดที่ได้รับการยอมรับได้แก่วิธี Principle Component Analysis (PCA) โดยการศึกษาของ Herve Abdi and Lynne J. Williams. (2010). เรื่อง Principle Component Analysis (PCA) ทำให้ทราบว่าเทคนิค Principle Component Analysis (PCA) สามารถศึกษาได้โดยใช้สถิติ Exploratory Factor Analysis (EFA) จึงได้นำมาประยุกต์ในการวิจัยครั้งนี้ร่วมกับการเชิญปรึกษาโครงการวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตำแหน่งทางการตลาด รศ.ดร.วิวัฒน์ หวังเจริญ ร่วมในการวิจัย จากพบการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า สามารถแบ่งกลุ่มปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีอยู่ 7 ประการ ได้แก่

ผลิตภัณฑ์ ค่าใช้จ่าย ช่องทางการเข้าถึง การส่งเสริมการตลาด หลักฐานทางกายภาพ บุคคล และกระบวนการ ออกตามความเกี่ยวข้องกันตามความแปรปรวนได้ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ค่าใช้จ่าย การส่งเสริมการตลาด และกระบวนการ ซึ่งตั้งชื่อว่า ปัจจัยบริหารจัดการ (Manageable Factor) เนื่องจากประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่สามารถบริหารจัดการได้ และกำหนดให้เป็นแกน Y กับองค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ช่องทางการเข้าถึง หลักฐานทางกายภาพ บุคคล และผลิตภัณฑ์ ซึ่งตั้งชื่อว่า ปัจจัยริเริ่มดำเนินการ (Initial Factor) เนื่องจากประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่มีข้อกำหนดการดำเนินการไว้ เช่น ที่ตั้ง ระเบียบข้อบังคับ พรบ. ต่าง ๆ ตั้งแต่ต้น ซึ่งเมื่อนำค่าคะแนนแต่ละปัจจัยของแต่ละมหาวิทยาลัยที่โปรแกรมคำนวณได้ ไป plot กราฟ ทำให้ทราบตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในใจนักศึกษาระดับปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครว่า มีระดับค่าคะแนนของปัจจัยริเริ่มดำเนินการ (ค่าคะแนนแกน X) สูงที่สุดเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น ๆ โดยตัวบ่งชี้ที่ความแข็งแกร่งที่สุด คือ ช่องทางการเข้าถึง รองลงมาเป็น หลักฐานทางกายภาพ บุคคล และผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความแข็งแกร่งด้านปัจจัยบริหารจัดการ (ระดับค่าคะแนนแกน Y) พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครมีตำแหน่งทางการตลาดอยู่ในลำดับที่ 5 หรือกล่าวได้ว่า มีตำแหน่งทางการตลาดด้านปัจจัยบริหารจัดการที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยอื่น โดยมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งทางการตลาดด้านปัจจัยบริหารจัดการสูงเป็นอันดับหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม รองลงมาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดังนั้นเพื่อให้มหาวิทยาลัยมีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น จึงควรปรับตำแหน่งทางการตลาดด้านปัจจัยริเริ่มดำเนินการให้มีความแข็งแกร่ง โดยเน้นการทำกลยุทธ์ในส่วนของตัวบ่งชี้ การส่งเสริมการตลาด ค่าใช้จ่าย และกระบวนการ ร่วมกับการรักษาจุดแข็งเดิมคือ ตัวบ่งชี้ช่องทางการเข้าถึงและหลักฐานทางกายภาพ การศึกษาเรื่อง The relationship between Perceptual Mapping and Marketing Effectiveness in Private Universities in Egypt โดย Noura Said Ghataty (2023) พบว่า การจัดทำตำแหน่งทางการตลาดทำให้ส่งเสริมการตลาด (Marketing) ของมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมการศึกษา นอกจากนั้น การศึกษาเรื่อง Perceptual Mapping as a Marketing Research Tool for Brand Positioning โดย Iza Gigauri (2019) พบว่า การศึกษาตำแหน่งทางการตลาดทำให้ทราบถึงการที่กลุ่มเป้าหมายรับรู้คุณลักษณะ (Attributes) ด้านต่าง ๆ ของธุรกิจ ว่าอยู่ในจุดใดเทียบกับคู่แข่ง และสามารถบ่งชี้ถึงความ

ได้เปรียบและเสียเปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ต่อไปข้อค้นพบด้านกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครข้อมูลจากการอภิปรายตำแหน่งทางการตลาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่ควรเร่งดำเนินการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันคือ ปัจจัยบริหารจัดการ ที่ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ การส่งเสริมการตลาด ค่าใช้จ่าย และกระบวนการ ร่วมกับการรักษาจุดแข็งเดิมคือ ตัวบ่งชี้ช่องทางการเข้าถึงและหลักฐานทางกายภาพ

จากกลยุทธ์ข้างต้นนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า เป็นการใช้กลยุทธ์ Market Penetration หรือ สินค้าเดิมตลาดเดิม ซึ่งจากงานวิจัยของ Minta Ade Doliana Harahap, Andri Soemitra, Tri Indah and Fhadilla Rahma. (2024) เรื่อง Market Penetration Strategy by Increasing Firm Competitiveness และการศึกษาของ Bayad Jamal Ali, Govand Anwar. (2021) เรื่อง Porter's Generic Competitive Strategies and its influence on the Competitive Advantage พบว่า การใช้กลยุทธ์ Market Penetration นี้ช่วยทำให้เกิดความสามารถทางการแข่งขันได้ นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง STRATEGIES FOR EDUCATIONAL SERVICE MARKETING AND BRAND EQUITY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL FIRMS โดย Yenny Dewi Karimah (2023) พบว่า การทำกลยุทธ์การตลาดบริการในสถานศึกษาด้วยการส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด (Promotion Mix Strategy) ได้แก่ การทำโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การแนะนำผ่านบุคคล การลดราคา เป็นต้น จะช่วยให้สร้างกระแสปากต่อปาก นอกจากกลยุทธ์ที่ใช้สำหรับการตลาดธุรกิจบริการการศึกษา ยังเป็นผลมาจากการใช้ ส่วนประสมการตลาดบริการ ได้แก่ ผลិតภัณฑ์ ค่าใช้จ่าย กายภาพ การส่งเสริมการตลาด บุคคล และกระบวนการด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ การศึกษาเรื่อง Innovative Marketing Strategies For Higher Education Institutions: A Systematic Review On The Analysis Of Main Approaches And Best Practices โดย Cibéli Aparecida Schidolsk (2023) i พบว่า การใช้สื่อสังคมสมัยใหม่ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของส่วนประสมการตลาดปัจจัยการส่งเสริมการตลาด จะทำให้สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย สามารถเข้าถึงความแตกต่างของบุคคลได้ จึงช่วยสร้างการรับรู้การนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเลือก

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ควรนำผลงานวิจัยไปนำเสนอต่อมหาวิทยาลัย เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตินักศึกษาถดถอยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และนำไปสู่การสร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาดธุรกิจบริการการศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏรัตนโกสินทร์

เอกสารอ้างอิง

- วิวัฒน์ หวังเจริญ. (2548). การประเมินทางประสาทสัมผัส โดยใช้สเกลวัดความพอดี. *วารสารอาหาร*. 43(2). 19-24.
- Abdi, H and Williams, L. J. (2010). Principle Component Analysis. *Wiley Interdisciplinary Reviews*. 34(1). 100-120.
- Bayad Jamal Ali, Govand Anwar. (2021). Porter's Generic Competitive Strategies and its influence on the Competitive Advantage. *International Journal of Advanced engineering Management and Science* 7(6). 42-51.

- Budianto Sitorus. (2024) . The Influence of The Marketing Mix on Educational Decision-Making Is A Fascinating Area of Study. *Journal Ilmiah Manajemen dan Bisnis*. 10 (1). 127-137.
- Cibéli Aparecida Schidolski. (2023).. Innovative Marketing Strategies For Higher Education Institutions: A Systematic Review On The Analysis Of Main Approaches And Best Practices. *Journal of Humanities and Social Science* 28(1). 1-9.
- Fitriyah Amaliyah Firdaus. (2024). Navigating Higher Education: Exploring the influence of marketing strategy on student choice. *Proceedings of the 3rd Annual International Conference on Natural and Social Science Education* (ICNSSE 2023).
- Gigauri, I. (2019). Applying Perceptual Mapping Method for Successful Positioning Strategy. *International Journal of Management and Business Sciences*. 1(1). 14-24.
- Herve Abdi and Lynne J. Williams. (2010). *Principle Component Analysis*. John Wiley & Son s, In c: New York.
- Iza Gigauri. (2019). Perceptual Mapping as a Marketing Research Tool for Brand Positioning. *International Journal of Economics and Management Studies* 6(4). 73-79.
- Jelena Gajic.. (2012). Important of marketing mix in high education institute. *Singidunum journal*. 9 (1). 29-41.
-

- Minta Ade Doliana Harahap, Andri Soemitra, Tri Indah and Fhadilla Rahma. (2024). Market Penetration Strategy by Increasing Firm Competitiveness. *Golden Ratio of Marketing and Applied Psychology of Business* 5(1):44-52.
- Noura Said Ghataty. (2023). The relationship between Perceptual Mapping and Marketing Effectiveness in Private Universities in Egypt. *The Academic Journal of Contemporary Commercial Research*. 3(4). 79-105.
- Rand Al-Dmour. (2024). The role of marketing mix and social media strategies influencing international student university choice in Jordan. *Journal of International Students*. 14 (4). 642-663.
- Yenny Dewi Karimah. (2023).. STRATEGIES FOR EDUCATIONAL SERVICE MARKETING AND BRAND EQUITY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL FIRMS.. *Indonesian Journal of Multidisciplinary Science* 2(9). 3129-3143.
- Yulia Stukalina. (2019) MARKETING IN HIGHER EDUCATION: PROMOTING EDUCATIONAL SERVICES AND PROGRAMMES. *International Scientific Conference CONTEMPORARY ISSUES IN BUSINESS, MANAGEMENT AND ECONOMICS ENGINEERING'2019*.

การวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนของบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวน
นิสิตใช้ในการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยพะเยา*

ANALYSIS OF WORKLOAD AND THE RATIO OF ACADEMIC
PERSONNEL TO THE NUMBER OF STUDENTS USED IN PLANNING
AND MANAGING THE DOCTOR OF DENTAL SURGERY CURRICULUM,
UNIVERSITY OF PHAYAO

อรวรรณ ตันวงศ์¹ และ สุธาสินี หินแก้ว²

Orawan Tanwong¹ and Suthasinee Hinkaew²

¹⁻²คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹⁻²School of Dentistry, University of Phayao

Email: orawan.ta@up.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนของบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิตใช้ในการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต 2. เพื่อวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรและอัตรากำลัง โดยการวิจัยเอกสารเชิงพรรณนา วิเคราะห์โดยใช้สูตรปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (FTE) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากระบบบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา (reg.up.ac.th) ปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ ปีการศึกษา 2566 พบว่ากลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปากมีปริมาณงานกับเวลาที่ใช้มากที่สุด การวิเคราะห์จำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) พบว่าสาขาวิชาวิทยาการวินิจัยโรคช่องปาก กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก

* Received 10 September 2025; Revised 26 September 2025; Accepted 27 September 2025

มีจำนวนนิสิตเต็มเวลามากที่สุด ส่วนอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิต พบว่าสาขาทันตสาธารณสุขกลุ่มสาขาทันตกรรมป้องกันมีอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตมากที่สุด และเมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิต ปีการศึกษา 2566 กับสัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในในระดับอุดมศึกษา และ อัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภา พบว่าทุกสาขาวิชา ยกเว้นสาขาวิชาทันตสาธารณสุข กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกันได้ปฏิบัติงานเกินค่าน้ำหนักของเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาและอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภากำหนด ซึ่งจากการวิเคราะห์เชิงลึก หากอาจารย์ประจำที่ได้รับอนุมัติให้ลาศึกษาต่อเริ่มกลับเข้ามาปฏิบัติงานก็จะทำให้อัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิตเป็นไปตามเกณฑ์และส่งผลให้ปริมาณงานและจำนวนบุคลากรมีความสมดุลกันมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ภาระงาน, บุคลากรสายวิชาการ, แผนการบริหารจัดการหลักสูตร

Abstract

This study is the analysis of workload and ratio of academic staffs to number of students in planning the course management of the Doctor of Dental Surgery Program, University of Phayao, and the objectives are: 1. To assess the workload and the academic staff-to-student ratio and, 2. To develop a management and staffing plan for the program, by using descriptive research methods and analyze the workload and working hours (FTE) which were collected as secondary data from the education service system, (reg.up.ac.th), University of Phayao. Workload and working hours (FTE) of academic personnel in the academic year 2023 found that the Oral medicine and oral surgery department had the highest workload and working hours. The analysis of the number of full-time students (FTES) showed that division of Oral diagnosis, In the other hand, oral medicine and surgery department contained the largest number of full-time students. the ratio of academic personnel to students, showed that division of Dental Public Health, The preventive dentistry

department has the highest ratio of academic staff to students. And when comparing the ratio of academic personnel to students, academic year 2023 with the ratio of the number of full-time students to full-time academic staff, according to the criteria and guidelines regarding internal quality assurance in higher education and division. the Dental Council found that all division except the of dental public health, department of Preventive Dentistry had exceeded the educational quality assurance criteria and the ratio of instructors who supervise clinical practice of the Dental Council. From in-depth analysis, if full-time instructors who have been granted leave to continue their studies begin to return to work, it will help the teacher-student ratio meet the criteria and result in a more balanced workload and number of personnel.

Keywords: Workload, Academic staff, Course management plan

บทนำ

ด้วยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้กำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อเป็นข้อกำหนดขั้นต่ำเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินการ ผลลัพธ์ คุณภาพ และเกณฑ์อื่น ๆ ในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการโดยมีบุคลากรสายวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในสาขาวิชา และรายวิชาที่เปิดสอนโดยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน มีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมกับสาขาวิชา และรายวิชาที่เปิดสอน มีการบำรุงรักษาและพัฒนาให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในเชิงบริหาร มีความซื่อสัตย์และประสบการณ์ในด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษา มีบุคลากรสายสนับสนุน

ซึ่งมีความรู้ ความชำนาญในการบริหารจัดการ โดยมีระบบการบริหารและการพัฒนาบุคลากร ดังกล่าวเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีระบบการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ระดับ สภาสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหาร และคณาจารย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีระบบ การรับฟังการวิเคราะห์ และการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต ท้องถิ่น และ สังคมในการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การเปิดหลักสูตรการศึกษา การจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินผล โดยเน้น ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนและกลุ่มต่าง ๆ จะได้รับ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

มหาวิทยาลัยพะเยาโดยคณะทันตแพทยศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้ดำเนินการ จัดการเรียนการสอนให้กับนิสิตหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ปัจจุบันได้ดำเนินการจัดการ เรียนการสอนภายใต้การบริหารจัดการ 11 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาปริทันตวิทยา, สาขาวิชา ทันตกรรมประดิษฐ์, สาขาวิชาทันต กรรมหัตถการ, สาขาวิชาวิทยาเอ็นโดดอนต์, สาขาวิชา ชีววิทยาช่องปาก, สาขาวิชาศัลยศาสตร์ช่องปาก, สาขาวิชาวิทยาการวินิจฉัยโรคช่องปาก, สาขาวิชาทันตกรรมสำหรับเด็ก สาขาวิชาทันตสาธารณสุข, สาขาวิชาทันตกรรมจัดฟันและ สาขาวิชาทันตกรรมทั่วไป โดยการเรียนการสอนส่วนใหญ่มีอาจารย์ประจำเป็นผู้สอน ประกอบ กับปัจจุบันคณะทันตแพทยศาสตร์ได้อนุมัติให้พนักงานสายวิชาการประจำลาศึกษาต่อและ บางส่วนได้ลาออก ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการวางแผนการจัดการด้านการเรียนการสอนใน หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้อง กับมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีความพร้อมด้านวิชาการ โดยมีบุคลากร สายวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในสาขาวิชาและมีจำนวนที่เหมาะสม กับจำนวนผู้เรียนสอดคล้องกับเกณฑ์ภาระงานของอาจารย์ประจำที่ต้องรับผิดชอบ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2559) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วน ของบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิตใช้ในการวางแผนในการบริหารจัดการหลักสูตร ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา โดยการพิจารณาปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (Full-time Equivalent (FTE)) (สำนักงานพัฒนาระบบจำแนกตำแหน่งและค่าตอบแทน , 2553) เพื่อประโยชน์ของการวางแผนใช้กำลังคนให้สอดคล้องกับภารกิจให้เกิดความคุ้มค่าทั้งเชิง ปริมาณและคุณภาพสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตรวมถึงช่วยในการตัดสินใจในการบริหาร ทรัพยากรบุคคล การพัฒนาบุคลากรสรรหา วางแผนการพัฒนาความก้าวหน้าในสายวิชาชีพ

ตลอดทั้งการบริหารค่าใช้จ่าย การตัดสินใจลดหรือเพิ่มกำลังคน (กลุ่มงานอัตรากำลัง กองบริหารทรัพยากรบุคคล กองการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2553) ที่ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์อย่างจริงจังโดยตรง อันจะนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาใช้วางแผนอัตรากำลังของบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตและพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพของการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สามารถจัดอัตรากำลังให้สอดคล้องกับภาระงานเพื่อให้ตอบสนองเป้าหมายการให้บริการที่ได้มาตรฐาน ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบและหน้าที่หลักของสถาบันที่จะต้องดำเนินการจัดหาและจัดสรรให้มีบุคลากรเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ สามารถตอบสนองเป้าหมายหรือพันธกิจขององค์กรได้ (จรรยาผล แสงสิริไพบูลย์, 2565) โดยการศึกษาครั้งนี้จะนำผลการวิเคราะห์เพื่อประเมินความเพียงพอและความสอดคล้องของอัตรากำลังอาจารย์ประจำกับจำนวนผู้เรียนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตกับสัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา (คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา, 2557) และอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภา (ทันตแพทยสภา, 2561) อันจะสะท้อนถึงความพร้อมด้านวิชาการของสถาบัน และการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามเกณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต
2. เพื่อวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรและอัตรากำลัง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเป็นการวิจัยเอกสารเชิงพรรณนา ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากระบบบริการการศึกษา (reg.up.ac.th) มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566 ได้แก่ 1) รหัส/ชื่อ รายวิชา

2) จำนวนหน่วยกิต 3) จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนจริง 4) รายชื่ออาจารย์ผู้สอน (กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Microsoft excel เพื่อให้ได้หน่วยนับภาระงาน (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ และอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต ดังนี้

2.1. วิธีการหาภาระงานเต็มเวลา (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2559) โดยคำนวณจากสูตรภาระงานเต็มเวลา (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ

= (จำนวนชั่วโมงทำการต่อการปฏิบัติ 1 ครั้ง × จำนวนครั้งที่ปฏิบัติงานใน 1 ปี × จำนวนคนที่ใช้ต่อครั้งของภาระงานสอน ภาระการควบคุมงานวิจัย ภาระการบริหารหลักสูตรภาระงานบริหาร ภาระงานวิจัย

ภาระงานบริการวิชาการ และภาระงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)

ภาระงานเฉลี่ย 1,260 ชั่วโมง

โดยคำนวณโดยเทียบจากจำนวนชั่วโมงเป็นจำนวนภาระงาน ดังนี้

1) เทียบจำนวนชั่วโมงทำการต่อการปฏิบัติ 1 ครั้ง

= หน่วยนับการปฏิบัติตามจำนวนหน่วยกิต (1 ชั่วโมงสอน = 1 ภาระงาน)

2) เทียบจำนวนครั้งที่ปฏิบัติงานใน 1 ปีการศึกษา

รายวิชาบรรยาย = 15 ครั้ง

รายวิชาปฏิบัติการ = 15 ครั้ง

รายวิชาคลินิก = 30 ครั้ง

3) เทียบจำนวนคนที่ใช้ต่อครั้ง

รายวิชาบรรยาย = 1 คน

รายวิชาปฏิบัติการ = 3 คน (อัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิต 1:10)

รายวิชาคลินิก = 7.5 คน (อัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิต 1:4)

2.2. วิธีการหาจำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) (รัตนา ปานภูทอง, 2566)

1) จำนวนหน่วยกิตนิสิต (Student Credit Hours: SCH)

= จำนวนหน่วยกิตแต่ละรายวิชา × จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในวิชานั้น ๆ

2) จำนวนนิสิตเต็มเวลา FTES ต่อปีการศึกษา

$$= \frac{\text{ผลรวมจำนวนหน่วยกิตนิสิต (SCH) ทั้งหลักสูตร}}{\text{จำนวนหน่วยกิตต่อปีการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการลงทะเบียนในระดับปริญญาชั้น ๆ}}$$

โดย จำนวนหน่วยกิตต่อปีการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการลงทะเบียนในระดับปริญญาตรี = 36 หน่วยกิต

3) วิธีการหาอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต (รัตน ปานภูทอง, 2566)

อัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต

$$= \frac{\text{ผลรวมจำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) ทั้งหลักสูตร}}{\text{ผลรวมภาระงานเต็มเวลา (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการทั้งหลักสูตร}}$$

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ วิธีการหาภาระงานเต็มเวลา (FTE) บุคลากรสายวิชาการ จากคู่มือวิเคราะห์อัตรากำลังของส่วนราชการ (สำนักพัฒนาระบบงานตำแหน่งและค่าตอบแทน, 2553) และสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารเพื่อกำหนดวิธีการคำนวณโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน พิจารณาเครื่องมือ ปรับแก้ไขก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากระบบบริการการศึกษา (reg.up.ac.th) มหาวิทยาลัยพะเยา ได้แก่ 1) รหัส/ชื่อ รายวิชา 2) จำนวนหน่วยกิต 3) จำนวนนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนจริง 4) รายชื่ออาจารย์ผู้สอน แล้วนำมาแยกแยะ วิเคราะห์ภาระงาน จำแนกตามสาขาวิชา กลุ่มสาขาวิชาของหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต โดยการตรวจสอบ และควบคุมความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน เข้าสู่ระบบการวิเคราะห์ภาระงานเต็มเวลา (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต พบว่า

1.1 ปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (Full-time Equivalent (FTE)) ของบุคลากรสายวิชาการ ปีการศึกษา 2566 พบว่ากลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก มีปริมาณงานกับเวลาที่ใช้มากที่สุด จำนวน 15.14 ภาระงาน รองลงมาเป็นกลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน มีปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ จำนวน 15.00 ภาระงาน และกลุ่มสาขาทันตกรรมบูรณะ มีปริมาณงานกับเวลาที่ใช้จำนวน 11.26 ภาระงาน ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

รวมจำนวนชั่วโมงที่ใช้ (ร้อยละ)

ที่	ภาระงาน/ สาขาวิชา	กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์ และศัลยศาสตร์ช่องปาก				กลุ่มสาขาวิชา ทันตกรรมบูรณะ			กลุ่มสาขาวิชา ทันตกรรมป้องกัน			
		ศัลยศาสตร์ ช่องปาก	วิทยาการ วินิจฉัย โรคช่อง ปาก	ชีววิทยา ช่องปาก	ปริทันต วิทยา	ทันต กรรม ประดิษฐ์	ทันต กรรม หัตถการ	วิทยา เอ็นโด ดอนต์	ทันต กรรม สำหรับ เด็ก	ทันต กรรม จัดฟัน	ทันต สาธารณสุข	ทันต กรรม ทั่วไป
1	งานสอน	3,750 (68.44)	4,800 (73.23)	60 (3.77)	3,705 (67.87)	4,575 (73.41)	3,090 (65.29)	1,650 (51.42)	2,190 (56.78)	1,650 (50.75)	3,495 (67.47)	4,980 (74.88)
2	ควบคุม งานวิจัย	180 (3.29)	108 (1.65)	108 (6.79)	216 (3.96)	108 (1.73)	108 (2.28)	108 (3.36)	216 (5.60)	108 (3.32)	108 (2.09)	108 (1.62)
3	บริหาร หลักสูตร	154 (2.81)	252 (3.84)	28 (1.76)	98 (1.79)	154 (2.47)	140 (2.96)	56 (1.75)	56 (1.45)	98 (3.02)	182 (3.51)	168 (2.53)
4	บริหาร	720 (13.14)	720 (10.98)	720 (45.26)	720 (13.19)	720 (11.55)	720 (15.21)	720 (22.44)	720 (18.67)	720 (22.15)	720 (13.90)	720 (10.82)
5	งานวิจัย	225 (4.11)	225 (3.43)	225 (14.14)	270 (4.94)	225 (3.61)	225 (4.75)	225 (7.01)	225 (5.83)	225 (6.92)	225 (4.34)	225 (3.36)
6	บริการ วิชาการ	240 (4.38)	240 (3.66)	240 (15.08)	240 (4.40)	240 (3.85)	240 (5.07)	240 (7.48)	240 (6.22)	240 (7.38)	240 (4.63)	240 (3.61)
7	งานทำนุ บำรุง	210 (3.83)	210 (3.20)	210 (13.20)	210 (3.85)	210 (3.37)	210 (4.44)	210 (6.54)	210 (5.45)	210 (6.46)	210 (4.05)	210 (3.16)
รวมจำนวน		5,479	6,555	1,591	5,459	6,232	4,733	3,209	3,857	3,251	5,180	6,651
ภาระงาน เต็มเวลา		4.35	5.20	1.26	4.33	4.95	3.76	2.55	3.06	2.58	4.11	5.28
รวมภาระงาน เต็มเวลา		15.14				11.26			15.00			

ตารางที่ 1 ปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (Full-time Equivalent (FTE)) ของบุคลากรสายวิชาการ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566

1.2. การวิเคราะห์จำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) ประจำปีการศึกษา 2566 พบว่า สาขาวิชาวิทยาการวินิจัยโรคช่องปาก กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก มีจำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) มากที่สุด รองลงมาเป็นสาขาวิชาทันตสาธารณสุขและสาขาวิชาทันตกรรมทั่วไป กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ที่	สาขาวิชา	การวิเคราะห์จำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES)			ลำดับที่
		จำนวนหน่วย กิตติม ประจำปีการศึกษา 2566	ผลรวมจำนวนหน่วยกิตนิสิต	จำนวนนิสิตเต็มเวลา	
			(SCH) (หน่วยกิต x จำนวนนิสิต)	(FTES) (SCH/36)	
1.	กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก				
1.1	ศัลยศาสตร์ช่องปาก	17	510	14.17	4
1.2	วิทยาการวินิจัยโรคช่องปาก	24	720	20.00	1
1.3	ชีววิทยาช่องปาก	4	120	3.34	8
1.4	ปริทันตวิทยา	11	330	9.17	6
2.	กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมบูรณะ				
2.1	ทันตกรรมประดิษฐ์	17	510	14.17	4
2.2	ทันตกรรมหัตถการ	14	420	11.67	5
2.3	วิทยาเอ็นโดดอนต์	6	180	5.00	7
3.	กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน				
3.1	ทันตกรรมสำหรับเด็ก	6	180	5.00	7
3.2	ทันตกรรมจัดฟัน	6	180	5.00	7
3.3	ทันตสาธารณสุข	21	630	17.50	2
3.4	ทันตกรรมทั่วไป	19	570	15.83	3

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์จำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566

1.3. อัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า สาขาทันตสาธารณสุข กลุ่มสาขาทันตกรรมป้องกันมีอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตมากที่สุด รองลงมาเป็นสาขาวิชาวิทยาการวินิจัยโรคช่องปาก

และสาขาวิชาศิลปศาสตร์ช่องปาก กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศิลปศาสตร์ช่องปากตามลำดับ
ดังตารางที่ 3

ที่	สาขาวิชา	ผลรวม จำนวน หน่วยกิต นิสิต (SCH)	จำนวน นิสิต เต็ม เวลา (FTES)	ผลรวมจำนวน ชั่วโมง ที่ใช้ภาระงาน สอน ของบุคลากร สายวิชาการ	ภาระงานเต็ม เวลา ของบุคลากร สายวิชาการ (FTE)	อัตราส่วน บุคลากร สายวิชาการ: นิสิต	ลำดับที่
1. กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศิลปศาสตร์ช่องปาก							
1.1	ศิลปศาสตร์ช่องปาก	510	14.17	5,479	4.35	3.26	3
1.2	วิทยาการวินิจฉัยโรคช่องปาก	720	20.00	6,555	5.20	3.85	2
1.3	ชีววิทยาช่องปาก	120	3.34	1,591	1.26	2.65	7
1.4	ปริทันตวิทยา	330	9.17	5,459	4.33	2.12	8
2. กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมบูรณะ							
2.1	ทันตกรรมประดิษฐ์	510	14.17	6,232	4.95	2.86	6
2.2	ทันตกรรมทันตกรรม	420	11.67	4,733	3.76	3.10	4
2.3	วิทยาเอ็นโดดอนต์	180	5.00	3,209	2.55	1.96	9
3. กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน							
3.1	ทันตกรรมสำหรับเด็ก	180	5.00	3,857	3.06	1.63	11
3.2	ทันตกรรมจัดฟัน	180	5.00	3,251	2.58	1.94	10
3.3	ทันตสาธารณสุข	630	17.50	5,180	4.11	4.26	1
3.4	ทันตกรรมทั่วไป	570	15.83	6,651	5.28	3.00	5

ตารางที่ 3 อัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต คณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2566

2. เปรียบเทียบอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตของอาจารย์ประจำคณะทันต
แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566 กับสัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่อ
อาจารย์ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน
ระดับอุดมศึกษา และอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภา
พบว่า บุคลากรสายวิชาการในทุกสาขาวิชาเกินสาขาวิชาทันตสาธารณสุข กลุ่ม
สาขาวิชาทันตกรรมป้องกันที่ปฏิบัติงานสอน ปีการศึกษา 2566 ได้ปฏิบัติงานเกินค่าน้ำหนัก
ของเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา และอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิก
ของทันตแพทยสภากำหนดทุกสาขาวิชา ดังตารางที่ 4

ที่	สาขาวิชา	อัตราส่วน บุคลากรสาย วิชาการ:นิสิต	สัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่ออาจารย์ ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ภายในระดับอุดมศึกษา (1 ต่อ 4)	อัตราส่วนอาจารย์ ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติใน คลินิกของ ทันตแพทยสภา (1 ต่อ 6)
1. กลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก				
1.1	ศัลยศาสตร์ช่องปาก	3.26	0.74	2.74
1.2	วิทยาการวินิจฉัยโรคช่องปาก	3.85	0.15	2.15
1.3	ชีววิทยาช่องปาก	2.65	1.35	3.35
1.4	ปริทันตวิทยา	2.12	1.88	3.88
2. กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมบูรณะ				
2.1	ทันตกรรมประดิษฐ์	2.86	1.14	3.14
2.2	ทันตกรรมหัตถการ	3.10	0.90	2.90
2.3	วิทยาเอ็นโดดอนต์	1.96	2.04	5.04
3. กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน				
3.1	ทันตกรรมสำหรับเด็ก	1.63	2.37	4.37
3.2	ทันตกรรมจัดฟัน	1.94	2.06	4.06
3.3	ทันตสาธารณสุข	4.26	-0.26	1.74
3.4	ทันตกรรมทั่วไป	3.00	1.00	3.00

ตารางที่ 4 อัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตของอาจารย์ประจำคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566 กับสัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา และอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภา

อภิปรายผล

1. คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้ดำเนินการสอนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2566 โดยจัดแบ่งสาขาวิชาออกเป็น 11 สาขาวิชา มีพนักงานสายวิชาการที่ปฏิบัติงานสอนรวม 16 คน ภายใต้อัตราส่วน 3 กลุ่มสาขาวิชา และจากการวิเคราะห์พบว่า ปริมาณงานกับเวลาที่ใช้ (Full-time Equivalent (FTE)) ของกลุ่มสาขาวิชาเวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปาก มีปริมาณงานกับเวลาที่ใช้มากที่สุด จำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) ประจำปีการศึกษา 2566 พบว่า สาขาวิชาวิทยาการวินิจฉัยโรคช่องปาก กลุ่มสาขาวิชา

เวชศาสตร์และศัลยศาสตร์ช่องปากมีจำนวนนิสิตเต็มเวลา (FTES) มากที่สุด อัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการ ต่อจำนวนนิสิต พบว่า สาขาทันตสาธารณสุข กลุ่มสาขาทันตกรรมป้องกันมีอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานสายวิชาการส่วนใหญ่ได้รับอนุมัติให้ลาศึกษาต่อและอยู่ระหว่างการลาศึกษา ประกอบกับบุคลากรสายวิชาการดังกล่าวยังปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหาร เช่น คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี และหัวหน้ากลุ่มสาขาวิชา และจากการวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนของบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิต มีเพียงสาขาวิชาทันตกรรมจัดฟัน กลุ่มสาขาวิชาทันตกรรมป้องกัน เพียงสาขาวิชาเดียวที่มีจำนวนบุคลากรสายวิชาการที่สอดคล้องกับอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิต ส่วนในสาขาวิชาอื่นๆ ยังมีอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการที่ไม่สอดคล้องกับอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิต ส่งผลให้บุคลากรสายวิชาการส่วนใหญ่มีภาระในการดำเนินงานค่อนข้างหนัก แต่ยังคงต้องเน้นและให้ความสำคัญกับภาระงานสอนเป็นหลักเพื่อให้ให้นิสิตได้รับความรู้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของนิชวัน วรานุสาสน์ (2554) ที่ได้ศึกษาผลการวิเคราะห์ภาระงานอาจารย์และบุคลากรสายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตามเกณฑ์ สกอ. และเกณฑ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2547-2549 ที่พบว่าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เปิดทำการสอนทั้งในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต ตามแผนการศึกษาในหลักสูตรกำหนดให้นิสิตต้องทำการวิจัยและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คณาจารย์และพนักงานสายวิชาการจึงมีภาระงานและต้องใช้เวลามาก อีกทั้งยังมีภาระงานด้านการบริหารงานจึงยังส่งผลต่องานด้านวิจัย และผลงานทางวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน และพรทิพย์ ทับทิมทองและคณะ (2560) ยังได้กล่าวถึงการใช้เวลาในการปฏิบัติภาระงานสอนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอน นั่นก็คือ การใช้เวลาปฏิบัติภาระงานที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนส่งผลในทางบวกกับประสิทธิภาพการสอน ซึ่งอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตได้แสดงให้เห็นถึงอัตราส่วนของแต่ละสาขาวิชาอย่างชัดเจน

2. หากเปรียบเทียบอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตของอาจารย์ประจำคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2566 กับสัดส่วนจำนวนนิสิตเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา (คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา, 2557) ได้กำหนดสัดส่วนจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำ เท่ากับ 1 ต่อ 4 และ อัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภา กำหนดให้มีจำนวนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึก

ปฏิบัติในคลินิกต่อจำนวนนิสิตที่ฝึกปฏิบัติในคลินิกในอัตราไม่เกิน 1 ต่อ 6 (ทันตแพทยสภา, 2561) พบว่า บุคลากรสายวิชาการในทุกสาขายกเว้นสาขาวิชาทันตสาธารณสุข มีอัตราส่วนอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกปฏิบัติในคลินิกของทันตแพทยสภาเกินค่าน้ำหนักที่ทันตแพทยสภากำหนดทุกสาขาวิชา ทั้งนี้เนื่องมาจากพนักงานสายวิชาการที่เป็นอาจารย์ประจำของคณะทันตแพทยศาสตร์บางส่วนยังคงลาศึกษาต่อและยังไม่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2566 ซึ่งคณะทันตแพทยศาสตร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญ และได้พิจารณาปรับกระบวนการบริหารจัดการโดยการเรียนรู้เชิญอาจารย์พิเศษผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขามาดำเนินการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับอัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิตดังกล่าว ซึ่งคาดว่าจะในอนาคตเมื่อพนักงานสายวิชาการที่ได้รับอนุมัติให้ลาศึกษาต่อสำเร็จการศึกษาและเริ่มกลับเข้ามาปฏิบัติงานก็จะทำให้อัตราส่วนอาจารย์ต่อนิสิตของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นไปตามเกณฑ์ของทันตแพทยสภา ซึ่งจะส่งผลให้ปริมาณงานและจำนวนบุคลากรมีความสมดุลกันมากยิ่งขึ้น (ภาควิชาพยาธิวิทยา, 2539)

3. การวิเคราะห์เชิงลึก คณะทันตแพทยศาสตร์ยังคงต้องส่งเสริมการวิเคราะห์ภาระงานและอัตราส่วนของบุคลากรสายวิชาการอย่างต่อเนื่องอย่างรอบด้าน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาบริหารและผลักดันให้มีจำนวนบุคลากรสายวิชาการประจำสาขาวิชาเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศและความสอดคล้องของอัตรากำลังของบุคลากรสายวิชาการต่อนิสิตในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต อันจะสะท้อนถึงความพร้อมด้านวิชาการของสถาบัน และความสามารถในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความต่อเนื่องของการดูแลนิสิต และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตโดยอาจพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

3.1 การทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างอัตรากำลังบุคลากร

3.1.1 ประเมินความต้องการบุคลากรเชิงปริมาณและคุณภาพ เปรียบเทียบอัตราส่วนบุคลากรต่อจำนวนนิสิตปัจจุบันกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อระบุสาขาวิชาที่ขาดแคลนบุคลากรทั้งในเชิงปริมาณ (จำนวน) และเชิงคุณภาพ (ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง)

3.1.2 จัดทำแผนอัตรากำลังระยะสั้น กลาง และยาว ในการพิจารณาอนุมัติให้อาจารย์ลาศึกษาต่อ เพื่อกำหนดเป้าหมายอัตราบุคลากรในแต่ละสาขาวิชาอย่างชัดเจน พร้อมกำหนดระยะเวลาดำเนินการพิจารณาอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

3.2 การบริหารจัดการภาระงานบุคลากร

3.2.1 ทบทวนและปรับปรุงระบบการมอบหมายภาระงาน ประเมินการกระจายภาระงานในปัจจุบัน และปรับปรุงระบบการมอบหมายภาระงานให้มีความสมดุลและสอดคล้องกับความสามารถของบุคลากร รวมถึงเกณฑ์ภาระงานที่กำหนด

3.2.2 ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และทักษะอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3.2.3 สร้างระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม ใช้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สะท้อนภาระงานและความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างแท้จริง เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาความก้าวหน้าและให้รางวัล

3.3. การบูรณาการแผนอัตรากำลังกับการบริหารจัดการหลักสูตร

3.3.1 พิจารณาอัตราส่วนบุคลากรในการวางแผนการเปิดรายวิชา กำหนดจำนวนรับนิสิตในแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับอัตราส่วนบุคลากรที่มีอยู่ เพื่อรักษาคุณภาพการเรียนการสอนและการดูแลนิสิตอย่างใกล้ชิด

3.3.2 จัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม จัดสรรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละสาขาวิชาอย่างเพียงพอ

3.3.3 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสาขาวิชา สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างสาขาวิชาในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน

3.4 การติดตามและประเมินผล

3.4.1 ดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการปรับปรุง

3.4.2 ปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง นำผลการติดตามและประเมินมาปรับปรุงแผนอัตรากำลังและการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทที่

เปลี่ยนแปลงไปการดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาสามารถบริหารจัดการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีอัตรากำลังบุคลากรที่เหมาะสมกับการดำเนินงานในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรศึกษาและวิเคราะห์หน่วยนับภาระงาน (FTE) ของบุคลากรสายวิชาการ จำแนกเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การประเมินภาระงานของบุคลากรสายวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์หน่วยนับภาระงาน (FTE) ของบุคลากรสายสนับสนุน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารคณะฯ รวมทั้งการมอบหมายงาน การเพิ่ม/ลดภาระงาน ให้เหมาะสมสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนต่อไป

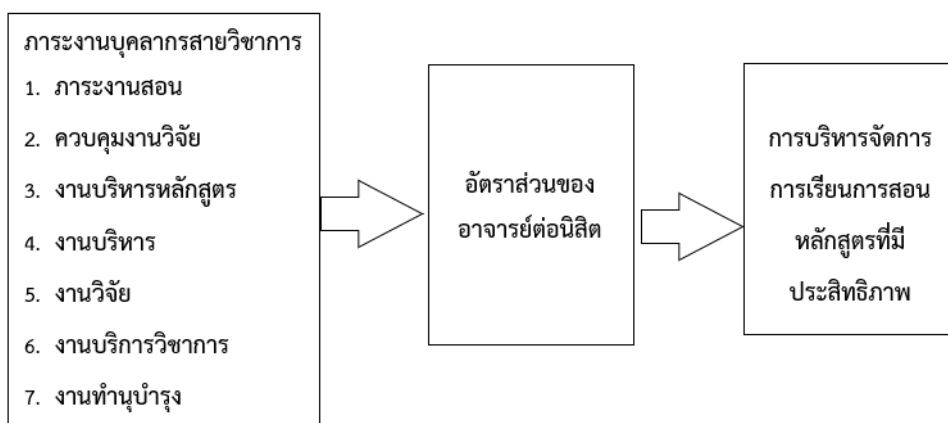
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบภาระงานบุคลากรสายวิชาการในแต่ละปีการศึกษาเพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารระยะยาว คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2.2 ศึกษาผลกระทบต่อการบริหารจัดการการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนิสิต คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาระงานของบุคลากรสายวิชาการ ด้านงานสอน งานวิจัย งานบริหาร งานบริการ วิชาการ และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งผลต่ออัตราส่วนของอาจารย์ต่อนิสิต และการบริหารจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของภาระงานของบุคลากรสายวิชาการที่ส่งผลต่ออัตราส่วนของอาจารย์ต่อนิสิต และการบริหารจัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *กฎกระทรวง มาตรฐานการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม*. เรียกใช้ 5 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/all-legal/76-ministerial-regulation/7209-2565.html>.
- กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. (2566). *ระบบทะเบียนออนไลน์. กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา*. เรียกใช้ 3 กุมภาพันธ์ 2567 <https://reg.up.ac.th>.
- กลุ่มงานอัตรากำลังกองบริหารทรัพยากรบุคคล กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2533). *คู่มือการวิเคราะห์ภาระงาน* เรียกใช้ 15 กุมภาพันธ์ 2567 จาก http://hrm.dms.go.th/assets/files/guide_books/07-09-2021_12-47/07-09-2021_12-47.pdf.
- จรรยาผล แสงสิริโพบูลย์. (2565). *การศึกษาภาระงานเพื่อกำหนดอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลของกลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลกระบือ. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, 5(2), 179-188.

- นิชวัน วรานุสาสน์.(2554).*การศึกษาภาระงานอาจารย์และบุคลากรสายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตามเกณฑ์ สกอ. และเกณฑ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ปี 2547 – 2549*. ใน งานวิจัย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา. (2559). *เรื่อง มาตรฐานภาระงานบุคลากรสายวิชาการ พ.ศ. 2559*. มหาวิทยาลัยพะเยา. (21 มกราคม 2559).
- ประกาศทันตแพทยสภา. (2561). *เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาเห็นชอบหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตและการรับรองสถาบันทันตแพทยศาสตร. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนพิเศษ 44 ง หน้า 20 (28 กุมภาพันธ์ 2561).*
- พรทิพย์ ทับทิมทองและจุไรรัตน์ สุตรุ่ง. (2560). การวิเคราะห์ผลของการใช้เวลาในการปฏิบัติภาระงานสอนที่มีต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 12(2), 353-369.
- ภาควิชาพยาบาลศาสตร์. (2539). *บทบาทและความรับผิดชอบของพนักงานพยาบาลในโรงพยาบาล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- รัตนา ปานภูทอง. (2566). การศึกษาแนวทางการนำผลการวิเคราะห์หน่วยนับภาระงานของบุคลากรสายวิชาการ และอัตราส่วนบุคลากรสายวิชาการต่อจำนวนนิสิตไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการหลักสูตรของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *บทความวิจัยวารสารวิชาการ ปชมท*, 12(3), 45-55.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2557).*คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2557*. เรียกใช้ 24 กันยายน 2568 จาก <http://qa.krirk.ac.th/wp-content/uploads/sites/35/2024/06/คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน-ระดับอุดมศึกษา-2557.pdf>.
- สำนักพัฒนาระบบบำนาญตำแหน่งและค่าตอบแทน.*คู่มือวิเคราะห์อัตรากำลังของส่วนราชการ* เรียกใช้ 10 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://www.ocsc.go.th/wp-content/2023/12/คู่มือวิเคราะห์อัตรากำลังของส่วนราชการ-เผยแพร่-พ.ศ.2553>.

อาภา วรรณฉวี. (2562). *การคิดวิเคราะห์*. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. เรียกใช้ 12 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://management.bsru.ac.th/การคิดวิเคราะห์>.

การพัฒนาารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ

โรงเรียนผู้สูงอายุชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร*

THE DEVELOPMENT OF HEALTH MANAGEMENT MODEL FOR THE ELDERLY WELL-BEING ACCORDING TO BUDDHISM SENIOR CITIZEN SCHOOL DINDAENG DISTRICT COMMUNITY BANGKOK

ศศิจิตร ชนวรางกูร¹, สุรัตน์ พักน้อย² และ พระปลัดประพจน์ สุภาโต³

Sasichit Chanavorangkoon¹, Surat Paknoi² and Phrapalad Prapoj Supabhato³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: sirimato@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ และ 3) ขับเคลื่อนการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 40 รูป/คน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเสนอเชิงพรรณนาโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุ เขตดินแดง เป็นไปตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งสอดคล้องกับสุขภาวะ 4 มิติ ได้แก่ ด้านกาย สังคม จิต และปัญญา 2) ในการพัฒนารูปแบบพบแนวทางที่เหมาะสม อาทิ การออกกำลังกายและปรับพฤติกรรมการกิน (กายภาวนา) การทำกิจกรรมจิตอาสาและบำเพ็ญประโยชน์ (สีสภาวนา) การเสริมสร้างพลังอำนาจและผ่อนคลายจิตใจ (จิตภาวนา) และการพิจารณาความจริงพร้อมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ปัญญาภาวนา) 3) การขับเคลื่อนรูปแบบแสดงผลลัพธ์เชิงบวก ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง จิตใจผ่องใส มีสัมพันธภาพที่ดี รู้สึกรักคุณค่า ลดความเครียดและความวิตกกังวล และมีสติปัญญาในการ

* Received 15 September 2025; Revised 26 April 2026; Accepted 27 April 2026

ดำเนินชีวิตมากขึ้น โดยภาพรวม สุขภาวะผู้สูงอายุทั้ง 4 มิติพัฒนาไปในทิศทางที่สมบูรณ์และมั่นคง

คำสำคัญ : การจัดการสุขภาวะ, คุณภาพชีวิตม โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstract

This study aimed to (1) examine the Buddhist-oriented model of elderly health management, (2) develop an appropriate model, and (3) implement the model in practice. A qualitative research design was employed, using in-depth interviews with 40 key informants. Data were analyzed through narrative content analysis.

Findings indicated that; 1) The elderly health management model of the Elderly School in Din Daeng District was grounded in the Four Bhāvanās: physical cultivation (kāya-bhāvanā), moral cultivation (sīla-bhāvanā), mental cultivation (citta-bhāvanā), and wisdom cultivation (paññā-bhāvanā), corresponding to four dimensions of well-being: physical, social, mental, and intellectual. 2) The model development produced practical approaches, including suitable exercise and dietary adjustment for the elderly (kāya-bhāvanā), volunteerism and social contribution (sīla-bhāvanā), empowerment and relaxation practices (citta-bhāvanā), and reflection on life's realities with knowledge-sharing dialogues (paññā-bhāvanā). 3) The implementation of the model demonstrated positive outcomes: elderly participants showed improved physical health, mental clarity, and harmonious social relationships. They developed a sense of self-worth, reduced stress and anxiety, and cultivated mindfulness and wisdom for daily living. Overall, the Buddhist-based elderly health management model effectively enhanced well-being across all four dimensions, contributing to sustainable and holistic elderly care.

Keywords: Health Management, Quality of Life, Senior Citizen School

บทนำ

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความหมายสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย การเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2552) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายในเวทีการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุแห่งชาติ ปี 2553 และ 2556 และแผนระดับชาติหลายฉบับที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) โรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน”

สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมของผู้สูงอายุในภาพรวมและในมิติต่าง ๆ ที่มีการวัดระดับสถานะทางสังคมสูง ด้านสุขภาพและการส่งเสริมผู้สูงอายุไทยที่มุ่งเน้นศึกษาการเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถจากการพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างเต็มที่ และเป็นต้นแบบสำคัญในการปรับทัศนคติที่สังคมมีต่อผู้สูงอายุจากมุมมองในการเป็นภาระและไร้คุณค่าไปสู่การปรับเปลี่ยนให้เป็นพลังผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นมากกว่าคนแก่หรือคนชรา หากสมารถที่จะช่วยพัฒนาสังคมไทยในมิติต่าง ๆ ต่อไปนี้ รวมทั้งเป็นการแก้ปัญหาผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาผู้สูงอายุไทยอย่างแท้จริงซึ่งทั้งภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ นั้นได้มีการตื่นตัวในการวางแผน นโยบาย รวมทั้งการดำเนินงาน

หากในส่วนภาคปฏิบัติให้มีการบูรณาการเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่องและรองรับในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีความสำคัญมากในการสร้างสังคมผู้สูงอายุไทยที่มี อันจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการมีกลุ่มประชากรผู้สูงอายุเพิ่มอย่างมีคุณภาพ และเป็นแนวการสร้างสรรคิให้ผู้คนตระหนักในคุณค่าของคนผู้สูงอายุ รวมทั้งเกิดประโยชน์ต่อชาติทั้งทางเศรษฐกิจสังคมได้อีกด้วย โดยถือว่าแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ผู้เป็นพลังอย่างแท้จริงที่จะเป็นแนวทางสนับสนุนระดับนานาชาติทั่วทั้งโลกให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพที่เหมาะสม ด้วยการมีสุขภาพดี การมีส่วนร่วมและการมีหลักประกันให้มีความเป็นรูปธรรม และเชื่อมโยงกันอย่างยั่งยืนตามกรอบเป้าหมายสูงสุดการพัฒนาผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลกที่มุ่งหวังให้ประชากรผู้สูงอายุทั่วทั้งโลกไปถึงจุดหมายนั้นด้วยทุกคน (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2558)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหานี้ ทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรม เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ นำไปพัฒนาตนเองให้มีสุขภาวะที่ดีขึ้น เพื่อรองรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการ

สังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัย ที่จะนำมาบูรณาการตามกระบวนการให้ได้ ความรู้ ความจริง ในการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและ งานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และภาวะสูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะและการจัดการสุขภาวะ การจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ และหลักภavana 4 จากการศึกษาสุขภาวะ เป็นการดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขทั้ง กาย และ จิต ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2544) กล่าวถึงสุขภาพ หมายถึงภาวะที่เป็นสุข ความเป็นอิสระหรือการหลุดพ้นจากความบีบคั้น 4 ประการ คือบีบคั้นทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งประการหลังสุดนี้หมายถึง การหลุดพ้นจากความบีบคั้นของความไม่รู้นั่นเอง สุขภาวะประกอบด้วย 4 มิติ ที่มีความ เชื่อมโยงกันและกัน คือ 1) สุขภาวะทางกาย คือไม่ขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัยเกินไป ไม่เป็นโรค ปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม 2) สุขภาวะทางจิต คือมีจิตใจดี สงบ สันติ มีสมาธิหลุดพ้นจากความครอบงำของกิเลส 3) สุขภาวะทางสังคม คือมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันกับบุคคลรอบข้างและชุมชน มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความเสมอภาคและภราดรภาพ 4) สุข ภาวะทางจิตวิญญาณ คำว่า วิญญาณ ในทางพุทธศาสนาหมายถึง การรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจิต และคำว่าปัญญา ทางพุทธมีความหมายจำเพาะหมายถึง การรู้ความจริง การเข้าถึงความจริง จนลดละความเห็นแก่ตัว สิ่งสูงสุดก็คือพระนิพพาน สุขภาพทางจิตวิญญาณ จึงเป็นเรื่องของ ความรู้สึกในตัวเอง มีศรัทธา มีปัญญา จิตที่ลดความเห็นแก่ตัว จิตที่เห็นแก่ผู้อื่น จิตที่เข้าถึงความดี สูงสุดคือนิพพาน สารเอนโดรฟินหลัง มีความสุขทุกอณูของร่างกาย เมื่อจิตเป็นอิสระ ก็ส่งผลไป ถึงกายเชื่อมโยงกัน ช่วยให้สุขภาพดี จิตใจดี

ดังนั้น สุขภาวะเป็นสิ่งที่เรียนรู้และได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การหันมาดูแลใส่ใจสุขภาพของตนเอง นับได้ว่าเป็นมิติใหม่ทางสังคมที่ก่อให้เกิดกระแส การรักสุขภาพขึ้น เห็นได้จากการหันมาสนใจในเรื่องของการออกกำลังกาย เช่น การปั่น จักรยาน การเดินแอโรบิคแดนซ์ เป็นต้น การให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มี ประโยชน์และคุณค่าแก่ร่างกายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกระแสทางสังคมด้านสุขภาวะที่กำลังได้รับความ นิยมและได้รับการเอาใจใส่จากประชาชนโดยทั่วไปเป็นอย่างดี จากสภาพปัญหาของการ เข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว จะเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 อย่าง ใหญ่ๆ ด้วยกัน ได้แก่ 1) การ เปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกาย 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้าน จิตใจ (อารมณ์) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะสร้างภาระอย่างมากให้กับผู้สูงอายุ อันเป็นผลกระทบที่ เชื่อมโยงกัน ในการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ผู้สูงอายุเองก็จะต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นที่มาจากภายใน ของตนว่า เมื่อตนเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วยังสามารถที่จะมีสุขภาพที่ดีได้อยู่ โดยสุขภาพที่ดีก็ย่อมเกิดมา จากการศึกษหรือแสวงหาความรู้ และนำความรู้นั้นไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับวัยของ ตน เมื่อสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ก็นำไปสู่การป้องกันโรคที่ดี สามารถหายจากอาการเจ็บป่วยได้ เร็ว สามารถปรับตัวได้ดีกว่า ลดความวิตกกังวลได้มากกว่า สุขภาพดีของผู้สูงอายุ จึงหมายถึงการมี อิสระในการปฏิบัติกิจกรรมตามความต้องการอย่างเหมาะสม สามารถพึ่งพาตนเองได้ในกิจกรรมประจำวัน และมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดีสามารถเผชิญหน้ากับความเป็นจริง และ ยอมรับในสิ่งที่ไม่สามารถกำจัดหรือแก้ไขได้ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการการพัฒนาารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ตามหลักภาวนา 4 ทางพระพุทธศาสนา (พระมหาสุหิตย์ อาภากร ดร. (อบอูน) และคณะ, 2560) ได้ดังนี้

1. กายภาวนา การพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักเป็นระบบ ระเบียบ สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งทั้งหลายภายนอกในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เกิดความยั่งยืน เช่น มีสติในการทานอาหาร ออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายมีสุขภาพสมบูรณ์ เป็นต้น

2. สीलภาวนา การเจริญศีลหรือพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับตนเองและผู้อื่น ให้มีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแบ่งปันกันและกัน

3. จิตภาวนา การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้มีความเข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญาหรือการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์ จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

หลักภาวนา 4 นี้ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณสมบัติของบุคคล ถ้าบุคคลมีการพัฒนาตามหลักดังกล่าว ย่อมมีสุขภาวะหรือบรรลุถึงความสุขในระดับต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ในระดับ

โลกียะหรือระดับความสุขทั่วไปในโลกจนถึงโลกุตระอันเป็นความสุขที่ปลอดจากการปรุงแต่งจากวัฏธรรมทั่วไป ซึ่งคล้ายกับแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางสังคมที่มุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต สังคม และปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และพื้นที่ในการศึกษาหรือสนาม (field) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterion-based selection) จำนวน 40 รูป/คน ดังนี้ กลุ่มที่ 1) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2) นายกสมาคมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ บุคลากรทางการแพทย์ ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผู้บริหารสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 15 คน 3) ผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน 4) ผู้สูงอายุ ศูนย์สุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ วัดสารอด เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured interview Form) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ และเพื่อขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เน้นการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ ครบทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านสุขภาวะทางจิตใจ ด้านสุขภาวะทางสังคม และด้านสุขภาวะทางปัญญา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่กำหนดโครงสร้าง โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล พร้อมใช้เครื่องมือเสริม เช่น บันทึกภาคสนามจากการสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดกระบวนการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบในทุกระยะของกิจกรรม สำหรับเครื่องมือเฉพาะที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ และ 2) แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว ซึ่งครอบคลุมข้อมูลด้านความเป็นอยู่ การศึกษา สุขภาพ ปัญหาทางสังคม ความช่วยเหลือที่ได้รับ ความต้องการ และข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถียุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 3) กำหนดวันและเวลาในการลงพื้นที่ในแต่ละพื้นที่การวิจัย โดยได้ประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียน องค์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล 4) กำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 5) เตรียม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อบันทึกข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสังเกต ตั้งคำถาม จัดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล 6) นำผลการสัมภาษณ์ ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถียุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตจากกระบวนการทำกิจกรรมตามกรอบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแยกวิเคราะห์ออกเป็นสองประเภท ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling)

ผลการวิจัย

จากการจากการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์นำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

รูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนดินแดง กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุควรมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความมั่นคงปลอดภัย ไม่ถูกแสวงหาประโยชน์และถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่ว่าจะทางร่างกายหรือทางจิตใจ รวมทั้งผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม โดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความพิการ หรือสถานะอื่นๆ และควรได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่า โดยแยกจากประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุมีส่วนช่วยเสริมให้กับสังคมอีกด้วย “ถึงจะเป็นผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยแต่เราก็ต้องใส่ใจ เราต้องช่วยเพราะทุกชีวิตมีคุณค่าเสมอ ซึ่งในโลกของความเป็นจริงย่อมมีคนอีกกลุ่มที่ยังไม่เข้าถึงหลักธรรม เพราะต้องอาศัยหมอด้านจิตเวชช่วยในการพูดคุย เพื่อให้ผู้สูงอายุคิดบวก ควรให้ผู้สูงอายุฝึกสมาธิ เพื่อสะสมพลังจิต และเมื่อทำแล้วจะทำให้จิตใจโปร่งใจ รวมถึงการสวดมนต์ การทำบุญ การให้ทาน” (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) การสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมชาวพุทธ คือการสร้างความสุขทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญสติภาวนา การแผ่เมตตา การสวดมนต์ เป็นต้น ดังนั้นการสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุค้นหาความหมายของปัญญาลำดับให้มีความสุขเพิ่มขึ้นในทุกๆ ด้าน “ต้องฝึกให้ผู้สูงอายุมีสติอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตก็จะสามารถแก้ไขได้ทั้งหมด รูปแบบในการช่วยเหลือแตกต่างกันออกไป เพราะคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนชอบร้องเพลง กล้าที่จะเปิดเผยปัญหาของตนเอง เล่าให้เพื่อนฟัง ดังนั้นคนที่สนิทและรู้จักเปิดเผย จะออกจากปัญหาได้เร็ว ทำให้มีความสุข เช่น ลูกไม่ดูแล ถ้าได้มีการพูดคุยจะทำให้ผ่อนคลายแล้วจะรู้สึกโล่งใจสบายใจ ในกรณีที่เขาป่วยก็ต้องให้เขารับรู้ อยู่กับความจริงเป็นเรื่องของธรรมชาติ ใครๆ ก็ต้องตาย หรือเจ็บป่วยก็หายได้เพื่อให้เขาดำรงชีพอยู่ได้ปกติสุขมากที่สุด” (สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ) ควรมีการสร้างพื้นฐานจิตวิญญาณ โดยหาหน่วยงานช่วยเหลือ หรือคนรับรู้ เพื่อให้สบายจิตใจ พุดคุยเพื่อสร้างความเป็นกันเองเพื่อให้เขารู้สึกว่าพึงเราได้ไม่โดดเดี่ยว แต่เขาต้องรู้จักช่วยเหลือตนเองก่อน หรือการจัดบริการสาธารณะ ดังนั้น รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาวะจึงมีหลากหลายวิธีไม่มีสูตรสำเร็จ แต่มีเป้าหมายเดียวกันทำให้สบายใจ นอนได้ ขับถ่ายปกติ เคลื่อนไหวร่างกายได้สะดวกไม่เป็นภาระลูกหลาน และที่สำคัญต้องบอกผู้สูงอายุว่า อย่าพยายามอย่าเป็นหนี้ สิ้นเมื่อยามแก่เฒ่าจะหาวิธีการช่วยเหลือที่ลำบาก นอกจากนั้นควรหากิจกรรมดีๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมทางศาสนา การได้แสดงออกและการถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในตัวเขาให้สังคมได้รับรู้จะทำให้เขาได้เห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น

ทั้งนี้ การพัฒนากาย จิต สังคม และปัญญา คือ องค์ประกอบของมนุษย์ทุกคน เมื่อความสามารถทางกายลดลงสิ่งอื่นๆ ที่เป็ความเสื่อมถอยก็ตามมา ทำให้ผู้สูงอายุหลายคนมองว่าตนเองไม่มีคุณค่า ชีวิตไม่มีความหมาย ในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญานั้น ผู้ดูแลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องเข้าใจถึงคุณค่าในชีวิตของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้เขาได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มี เช่น เป็นจิตอาสา จัดเวทีให้ได้แสดงออกซึ่งความสามารถ ให้เขาได้มีโอกาสกล่าวถึงเรื่องราวที่เขาได้ภาคภูมิใจในอดีตของคนเหล่านั้นบ่อยๆ ได้ทำกิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้เพิ่มพูนความสุขให้กับผู้สูงอายุได้ และแม้กระทั่งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยสนับสนุนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นช่องทางสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการช่วยเหลือเจือจุนกัน ทำให้ไม่ตกเป็นเหยื่อพวกมิจฉาชีพ ดังนั้น รูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ด้านสุขภาวะทางปัญญา : ปัญญาภาวนา ได้แก่ การพิจารณาเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ และการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

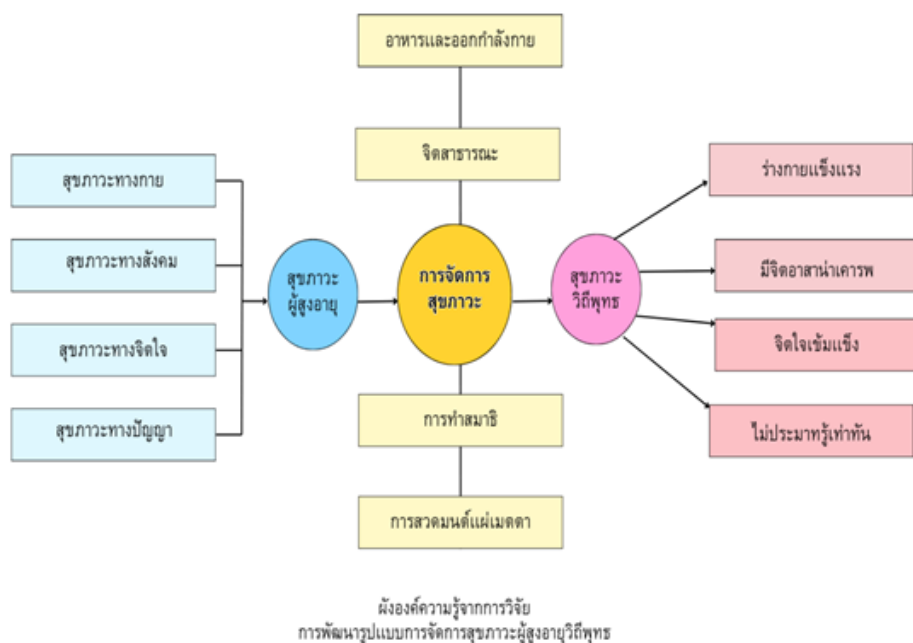
รูปแบบการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ คือ การที่กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน มารวมตัวกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คน ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งศูนย์รวมของความรู้ที่สมควรนำออกมาแบ่งปันเป็นอย่างยิ่ง โดยที่ควรจะเป็นคนที่มีความรู้จากการปฏิบัติจริง และอยากจะมาแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความรู้

ด้วยความเต็มใจ 2) สถานที่และบรรยากาศ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจ เพราะสถานที่และบรรยากาศที่ดี สบายๆ ผ่อนคลาย มีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มคน จะทำให้คนเหล่านั้นมาเจอกันพูดคุย ปรัชญา วิเคราะห์ปัญหา แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างสบายใจ และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้น เช่น กระดานสำหรับเขียน คอมพิวเตอร์สำหรับการสรุปและจัดเก็บความรู้ รวมถึงการแบ่งปัน หรือการส่งต่อข้อมูล

กิจกรรมที่สำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) กิจกรรมอาชีวบำบัด เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ช่วยฟื้นฟูสภาพและป้องกันความพิการที่อาจเกิดขึ้นจากโรคต่าง ๆ ลักษณะของกิจกรรม เช่น การทอผ้า เย็บผ้า แกะสลัก จักสาน เป็นต้น 2) กิจกรรมดนตรี เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้มีความรู้สึกผ่อนคลาย รื่นรมย์ เกิดความสุขทางใจและเพลิดเพลินแก่ผู้สูงอายุได้ 3) กิจกรรมด้านการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้ผู้สูงอายุได้ศึกษาต่อ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้กับคนในวัยเดียวกัน ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการศึกษิตตามความสนใจและความถนัดของตนเอง 4) กิจกรรมบริการห้องสมุด เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุที่อ่านหนังสือออกได้มีโอกาสผ่อนคลายความเครียดโดยการอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน 5) กิจกรรมด้านการเล่าเรื่องหรือให้ความรู้ ได้แก่ การเล่าเรื่องของตนเองหรือให้ความรู้ในเรื่องข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ พร้อมกับการเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน 6) กิจกรรมการทัศนศึกษา ได้แก่ การจัดการนำเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ นอกสถานที่ เช่น โบราณสถานและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด แล้วนำประสบการณ์หรือความรู้ที่ได้มาเสวนาและเปลี่ยนกัน ดังนั้น การสื่อสารที่เน้นเรื่องราวและอารมณ์ร่วม ในขณะที่การให้ความรู้เป็นการถ่ายทอดข้อมูลและทักษะต่อผู้ฟัง ช่วยให้ผู้ฟังมีความรู้ใหม่ เข้าใจหลักการทำงาน และพัฒนาทักษะเฉพาะทาง การเล่าเรื่องหรือให้ความรู้ ช่วยให้ผู้สูงอายุจดจำเรื่องราวได้ง่ายขึ้น เข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น และเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และปฏิบัติ เช่น การเล่าเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จในงาน การแก้ไขปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงส่วนตัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดข้อมูล ทักษะ หรือความรู้เชิงเทคนิคให้ผู้ฟัง

3. การขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

สำหรับการขับเคลื่อนการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ปรากฏตามแผนภูมิ และคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

จากแผนภูมิ การจัดการสุขภาวะ คือการจัดการตนเองให้มีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ไม่เจ็บป่วย มีปัจจัยในการดำรงชีวิตที่พอเพียง มีจิตใจที่เบิกบาน มีปัญญาดิ ไม่เครียด ไม่ถูกบีบคั้น ครอบครัวอบอุ่น สิ่งแวดล้อมดี ชุมชนเข้มแข็ง สังคมปกติสุข มีความเสมอภาคและ สมานฉันท์ ได้ทำความดี จิตใจเปี่ยมสุข มีศาสนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สังคมมีความเห็นแก่ตัวน้อยลง เป็นต้น ซึ่งก็คือ “การอยู่เย็นเป็นสุข” ประกอบด้วย 1) การจัดการสุข ภาวะทางกาย เป็นสภาพร่างกายที่มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มี โรคภัยไข้เจ็บและความพิการใดๆ อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายสามารถทำงานได้อย่างปกติ รวมถึงความเป็นอยู่ทางด้านกายภาพดี อาหารและการออกกำลังกาย เป็นการจัดการสุขภาวะ ทางกายอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะการดูแลสุขภาพด้วยอาหารและการออกกำลังกายเป็นสิ่งที่

สำคัญมากในการจัดการสุขภาวะทางกายให้ดี การออกกำลังกายช่วยลดความเสี่ยงของโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคหลอดเลือด และเบาหวาน ในขณะที่อาหารที่เหมาะสมช่วยให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่จำเป็นและช่วยในการควบคุมน้ำหนัก 2) การจัดการสุขภาวะทางสังคม เป็นสภาพของครอบครัวและสังคมที่มีความอบอุ่น สามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านการดูแลสุขภาพ เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เอื้ออาทร เสมอภาค ยุติธรรม มีระบบบริการสาธารณสุขที่ดี และกระจายอย่างทั่วถึง 3) การจัดการสุขภาวะทางจิต เป็นสภาพจิตใจที่แจ่มใส มีความสุขความสบายใจ มีความเมตตากรุณา ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวล ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์บีบคั้นต่าง ๆ 4) การจัดการสุขภาวะทางปัญญา เป็นความสุขที่เกิดจากจิต ได้สัมผัสกับสิ่งบุคคลยึดมั่นและเคารพอย่างสูง ทำให้เกิดความหวัง ความเชื่อมั่นศรัทธา ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีความเสียสละและยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่นรวมถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

สำหรับสุขภาวะวิถีพุทธ คือ การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย สังคม จิต และปัญญาตามหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา การพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธเน้นการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ และลดความทุกข์ทั้งทางกายและใจ คือ 1) ร่างกายแข็งแรง สุขภาวะวิถีพุทธเน้นการมีสุขภาพดีทั้งกายและใจ โดยการดูแลตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น การออกกำลังกาย การบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ และการฝึกสติภาวนา หลักการเหล่านี้ช่วยให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจสงบ 2) มีจิตอาสาบำเพ็ญ สุขภาวะวิถีพุทธและการมีจิตอาสาบำเพ็ญมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาคือการเห็นแก่ส่วนรวมและการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานจิตอาสาที่มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การมีจิตใจเมตตา กรุณา และเสียสละ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้มีจิตอาสาและเป็นไปตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา 3) จิตใจเข้มแข็ง สุขภาวะวิถีพุทธคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีสุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญาอย่างสมดุล การมีจิตใจเข้มแข็งในวิถีพุทธจะช่วยให้เราสามารถเผชิญกับความยากลำบากและปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้น และมีกำลังใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) ไม่ประมาทรู้เท่าทัน สุขภาวะวิถีพุทธเน้นการไม่ประมาทและรู้เท่าทันทุกสถานการณ์ เพื่อสร้างความสุขที่แท้จริง หลักการนี้สอนให้

มองทุกข์และสุขตามความเป็นจริง ไม่หลงมัวเมาในความสุขที่ชอบธรรม และพยายามกำจัดเหตุแห่งทุกข์ การฝึกสติ สมาธิ และปัญญา ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 จะช่วยให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและไม่ประมาท

อภิปรายผล

1.รูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิฑูรย์ โรงเรียนผู้สูงอายุ ตามความเหมาะสมแก่สภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ได้แก่ (1) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแล ป้องกันร่างกายจากสภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการสวมใส่เสื้อผ้าอาภรณ์ที่ดี มีความสะอาดปราศจากเชื้อโรค เพื่อให้ความอบอุ่นต่อร่างกาย ป้องกันความหนาว ร้อน ลม แดด และสัตว์ต่าง ๆ มีอยู่ เป็นต้น (2) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลให้ร่างกายสามารถดำรงอยู่ได้ ด้วยการปรนเปรอด้วยอาหาร ซึ่งต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองว่า อาหารชนิดใดเป็นโทษและไม่เป็นโทษต่อร่างกายของผู้สูงอายุ (3) การสร้างเสริมสุขภาพ ดูแลป้องกันร่างกายด้วยการสร้างอาคารที่พักอาศัยสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อน ร้อน หนาว และสัตว์ร้าย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ป้องกันภาวะเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุ ลื่น หกล้ม ทำให้ยากต่อการรักษาหรือเกิดทุพพลภาพตามมาในภายหลัง (4) การดูแลรักษาสุขภาพ ด้วยการรักษาโรคต่าง ๆ ตามความจำเป็นต่อผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย สำหรับรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิฑูรย์ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในมิติทางจิตใจนี้ สอดคล้องกับงานของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2543)** เรื่อง สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ ที่ได้อธิบายว่า จึงต้องเป็นการดูแลที่มุ่งสร้างเสริมจิตใจให้เกิดภาวะจิต 3 ลักษณะ คือ (1) จิตมีคุณภาพ คือองกามด้วยคุณธรรม เช่น มีน้ำใจ เมตตากรุณา เผื่อแผ่ เอื้ออาทร มีมุทิตา มีศรัทธา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น (2) จิตมีสมรรถภาพ คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง มั่นชยัน เพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น (3) จิตมีสุขภาพดี คือ มีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม โปร่งโล่ง ผ่องใส และสงบเป็นสุข” โดยทั่วไปมนุษย์ปุถุชนจะดูแลใจของตนด้วยการอาศัยอามิสคือหาเหยื่อล่อใจให้เพลิดเพลิน (สามิสสุข) แต่สำหรับผู้เจริญรอยตามพระอริยะแล้ว จะเรียนรู้การภาวนาเพื่อให้ใจมีสุขภาวะ โดยวิธีที่ไม่ต้องอาศัยอามิส (นิรามิสสุข) โดยเฉพาะผู้สูงอายุนั้น หากจิตใจยังติดยึดอยู่กับอามิสหรือวัตถุสิ่งของแล้ว ย่อมไม่สามารถตายอย่างสงบและเป็นสุขได้ เพราะความตายคือการพลัดพรากจากวัตถุหรือบุคคลอันเป็นที่รักตลอดกาล จิตใจยึดติดกับสิ่งเหล่านี้จึงรู้สึกกลัวตาย กลัวการพลัดพราก มีจิตใจวิตกกังวล เครียด คิดมาก เมื่อนั้นใจย่อมไม่สามารถสงบสุขได้ ส่วนบุคคลที่สามารถปล่อยวางวัตถุ

หรือบุคคลอื่นเป็นที่รักได้ มีความสุขจากความสงบ เย็น รู้เท่าทันความจริงที่เกิด มีความสุขภายในจากความดีที่ตนได้เคยกระทำ เมื่อนั้นจิตใจของเขาย่อมสงบสุข สามารถยอมรับการพลัดพรากได้ ไม่รู้สึกกลัวตาย เขาย่อมตายอย่างสงบ

2.การพัฒนาารูปแบบการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) รูปแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่สามารถปฏิบัติได้ทันที คือการออกกำลังกาย เพราะการออกกำลังกายเป็นสิ่งจำเป็นต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ **พิเชษฐ์ ไพบูลย์ศิริ (2554)** ได้สรุปไว้ใน คู่มือการสอน หลักสูตรฝึกร่างกายเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ความว่า การออกกำลังกาย 1) ช่วยให้ระบบไหลเวียนของเลือดทำงานได้ดี ไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ได้มากขึ้น ป้องกันโรคหัวใจ โรคความดันโลหิตต่ำ มีภูมิต้านทานของร่างกายดีขึ้น และป้องกันโรคต่าง ๆ เช่น เบาหวาน โรคอ้วน โรคข้อเสื่อม 2) ช่วยในการควบคุมน้ำหนัก การทรงตัว และทำให้เคลื่อนไหวคล่องแคล่วขึ้น 3) ช่วยให้ระบบขับถ่ายทำงานได้ดีขึ้น 4) ช่วยลดความเครียด และทำให้การพักผ่อนนอนหลับดีขึ้น 2) รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารักให้เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ วัยผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และสังคม ประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมถอยลงทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสประสบปัญหาสุขภาพได้ โดยโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและโรค หลอดเลือด โรคเก๊าท์ และโรคมะเร็ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคเหล่านี้ คือพฤติกรรมมารักบริโภคอาหาร ผู้สูงอายุและผู้ดูแลจึงควรมีความสามารถในการเลือกและจัดหาอาหารสำหรับผู้สูงอายุให้เหมาะกับโรคได้

3. การขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุวิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ได้แก่ การจัดการสภาพร่างกายที่มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บและความพิการใดๆ อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายสามารถทำงานได้อย่างปกติ รวมถึงความเป็นอยู่ทางด้านกายภาพดี ได้แก่ ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรง อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมีการเจริญเติบโตและเหมาะสมกับวัย ร่างกายมีสมรรถภาพสูงสามารถทำงานได้นานๆ โดยไม่เหนื่อยง่าย การนอนหลับพักผ่อนเป็นไปตามปกติ ฟันมีความแข็งแรง หูสามารถรับฟังได้ดี ตาสามารถมองเห็นชัด ผิวพรรณผุดผ่อง หน้าตาอัมเอิบมีความสุขขึ้น รูปร่างทรวดทรงสมส่วน สง่างาม ร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และความเป็นอยู่ทางด้านกายภาพ ได้แก่ เศรษฐกิจดี มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์ และคณะ (2561) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ด้านสุขภาวะทางกาย: กายภาวนา คือภาวะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความสุข สามารถรับรู้อารมณ์ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจต่าง ๆ การบริโภคใช้สอยปัจจัย เป็นไปด้วยสติและเพื่อปัญญา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ด้านสุขภาวะทางกาย (กายภาวนา) ได้แก่ รูปแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกินให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ 2) ด้านสุขภาวะทางสังคม (ศีลภาวนา) ได้แก่ รูปแบบจิตอาสาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และรูปแบบการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ 3) ด้านสุขภาวะทางจิต (จิตภาวนา) ได้แก่ รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุ และรูปแบบการผ่อนคลายจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ และ 4) ด้านสุขภาวะทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) ได้แก่ รูปแบบการพิจารณาเข้าใจ สภาพความเป็นจริงของชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ และรูปแบบการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ สำหรับการขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ โรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ด้านสุขภาวะทางกาย เป็นการรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกินให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แก่

การทานอาหารแบบ แพลนต์ เบส ผลที่ได้ ผู้สูงอายุมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี ได้รับพลังงานพอเหมาะ ได้รับสารอาหารสูง จิตใจแจ่มใส ร่วมมือและทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความสุข 2) ด้านสุขภาวะทางสังคม ในรูปแบบจิตอาสาที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การเป็นอาสาสมัคร ผลที่ได้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ดี เห็นคุณค่าในตนเอง มีพฤติกรรมน่าเคารพ มีแนวคิดเชิงบวก ลดอัตตาตนเอง มีความหวังดีต่อผู้อื่น เกิดความสุขทางจิตใจ และเคารพสิทธิของบุคคลอื่น 3) ด้านสุขภาวะทางจิต เป็นการผ่อนคลายจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ การทำสมาธิสำหรับผู้สูงอายุ ผลที่ได้ ความเครียดในผู้สูงอายุลดลง นอนหลับได้ขึ้น ควบคุมอารมณ์และเปลี่ยนความคิดเชิงลบเกี่ยวกับตัวเองเป็นความรู้สึกเชิงบวกได้ลดความวิตกกังวล สุขภาพจิตดีขึ้น และ 4) ด้านสุขภาวะทางปัญญา คือ การพิจารณาเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ การสวดมนต์และแผ่เมตตา ผลที่ได้ ผู้สูงอายุมีอารมณ์ผ่องใส ไม่โกรธง่าย ไม่เครียด ใช้ความคิดแบบมีเหตุมีผล จิตใจเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวง่าย มีสติ ระบบการคิดอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน เป็นผู้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องพร้อมกับเตรียมความพร้อมในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงวัยอย่างเป็นระบบและครอบคลุม
2. หน่วยงานต่าง ๆ ควรนำไปใช้ในการจัดทำแผน กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงวัยทั้งประเทศ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้สูงอายุควรได้นำรูปแบบการจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุ วิถีพุทธ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาแล้วนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดูแลบริหารจัดการสุขภาวะของตนให้ถูกต้องและมีสุขภาพทางกายและจิตใจที่ดีขึ้นต่อไป
2. ผู้สูงอายุควรพยายามติดตามข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ หรือเรียนรู้ถึงสิทธิและสวัสดิการของตนเองที่ทางภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนจัดให้ เพื่อมิให้พลาดโอกาสและเข้าถึงความช่วยเหลือได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาประเด็น “การสร้างความเข้มแข็งด้านการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยบูรณาการพุทธวิธี”
2. ควรมีการศึกษาวิจัยประเด็น “การส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุโดยพุทธวิธี”

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). *คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ.
- มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์ และคณะ. (2561). *โรงเรียนผู้สูงอายุ: องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ (รายงานการวิจัย)*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2544). *สู่สุขภาพลี้มิติ*. ใน *สู่สุขภาพทางสังคมและจิตวิญญาณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2548). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) และคณะ. (ม.ป.ป.). *การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา (รายงานการวิจัย)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ภาคผนวก ก เอกสารประกอบคู่มือ)*. *ปรัชญาคุณูปกต สภาวิชาการบริหารการศึกษา*, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง พ.ศ. 2557-2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

การพัฒนาเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีม
สัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษา
ไพธอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม *

DEVELOPMENT OF INSTRUCTIONAL TOOLS FOR COOPERATIVE
LEARNING ACTIVITIES USING THE TEAM-ASSISTED
INDIVIDUALIZATION (TAI) METHOD INTEGRATED WITH AN ACTIVE
LEARNING APPROACH IN PYTHON PROGRAMMING FOR GRADE 8
(MATTHAYOM 2) STUDENTS AT DONGYEN WITTAYAKOM SCHOOL

ธีระวุฒิ สุวรรณทา¹, อัจฉรีย์ คำแกม² และ สุวัฒน์ บรรลือ³

Teerawoot Suvanta¹, Ajcharee Khamtham² and Suwat Banlue³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹ Ubonratchathani Rajabhat University, Thailand

E-mail : teerawoot.sg66@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพแผนการกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม 2) เพื่อศึกษาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) เพื่อพัฒนาแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์ เป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน นักเรียนจำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

* Received 15 September 2025; Revised 27 September 2025; Accepted 28 September 2025

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 2) ผลการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินจำนวน 60 ข้อ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ อยู่ในช่วง 0.60 ถึง 1.00 ผลการประเมินค่าความยากง่าย อยู่ในช่วง 0.50 ถึง 0.80 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.74 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 3) ผลการพัฒนาแบบสอบถามสำหรับแบบประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์ จำนวน 5 ด้าน ได้ผลการประเมินคุณภาพภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20

คำสำคัญ : คุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้, คุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ การเรียนร่วมกัน, เทคนิคทีมสัมฤทธิ์, ภาษาไพธอน, การเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This study aimed to: (1) examine the quality of lesson plans for implementing cooperative learning using the Team-Assisted Individualization technique combined with an active learning approach in Python programming for Grade 8 (Matthayom 2) students at Dongyen Wittayakom School; (2) assess the quality of an achievement test; and (3) develop a questionnaire for evaluating the quality of online lessons. The participants included five experts and 30 students. Data were analyzed using mean, standard deviation, the Index of Item-Objective Congruence (IOC), difficulty index, discrimination index, and reliability coefficient.

The results revealed that: (1) the lesson plans were rated at the highest quality level, with a mean score of 4.74 and a standard deviation of 0.31; (2) the achievement test consisted of 60 validated items, with IOC values ranging from 0.60 to 1.00, difficulty index values from 0.50 to 0.80, discrimination index values from 0.37 to 0.75, and a reliability coefficient of 0.96; and (3) the five-dimension questionnaire for evaluating online lesson quality was also rated at

the highest quality level, with a mean score of 4.78 and a standard deviation of 0.20.

Keywords : Quality of lesson plans, Quality of achievement tests, Collaborative Learning, Team-based learning technique, Python programming, Active learning

บทนำ

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีได้มีบทบาทในการศึกษาเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบ ต่างๆ ต่อระบบการศึกษา การจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนจะต้องมีการปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ใช้เทคโนโลยีข่าวสารทางอิเล็กทรอนิกส์ นวัตกรรม สังคมจะปรับตัวตามเทคโนโลยี และนวัตกรรม การศึกษาในอนาคตจึงต้องปรับตัวตามเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง สิทธิปัญญา มณีนิล และศศิฉาย ธนะมัย (2563) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในห้องเรียนแต่สามารถเกิดได้จากทุกที่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เรียกว่า การเรียนออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนต้องมีทักษะในการติดต่อสื่อสาร ทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกัน และตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อพัฒนาการพัฒนาศมรรถนะผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ได้มีการปรับนำเอารายวิชาเทคโนโลยี รวมกับรายวิชาวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน ตามสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้เรียนให้มีทักษะ และสมรรถนะ ที่จำเป็นสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนใช้ชีวิตในโลกอนาคตได้อย่างมีความสุข จึงได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไปสู่หลักสูตรวิทยาการคำนวณ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบมีทักษะการคิดเชิงคำนวณ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (สำนักส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี : 2560)

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผู้วิจัยได้จัดการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรพบว่า

ผู้เรียนยังขาดทักษะการคิดคำนวณ ผู้เรียนยังไม่เข้าใจในเนื้อหาบทเรียนอย่างแท้จริงไม่สามารถคิดเชิงคำนวณได้ ในการคิดลำดับขั้นตอนของโปรแกรมงาน และการใช้คำสั่งภาษาไพธอนเบื้องต้น และผู้เรียนขาดการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับเพื่อน ขาดความมั่นใจในการตอบคำถาม และการทำแบบฝึกหัดในชั้นเรียนจึงทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในค่าเป้าหมายการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเกิดจากแผนการจัดการเรียนรู้อาจไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ การจัดกิจกรรมของครูผู้สอนอาจใช้เทคนิคการสอนไม่เหมาะสมกับผู้เรียน การใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการใช้สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องสร้าง และพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากความเป็นมาดังกล่าวสะท้อนถึงความสำคัญในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นำไปใช้ในการทดสอบผู้เรียนจริง ควรต้องผ่านการประเมินและหาค่าประสิทธิภาพก่อน จึงเกิดเป็นแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม
2. เพื่อศึกษาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม
3. เพื่อพัฒนาแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม

1. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Random Sampling) ที่มีประสบการณ์สอน ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือวุฒิการศึกษาไม่น้อยกว่าปริญญาโทจำนวน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวน 1 คน 2) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี จำนวน 2 คน และ 4) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ในการประเมินเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

นักเรียนที่ใช้ในการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภูเก็ตทางที่ผ่านการเรียนวิชาเทคโนโลยีวิทยาการคำนวณ มาแล้วในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน คัดเลือกด้วยวิธีสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน ดังนี้

1.1 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การออกแบบขั้นตอนการทำงานโดยใช้ภาษาธรรมชาติ

1.2 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การออกแบบโดยใช้ผังงาน (Flowchart)

1.3 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การออกแบบขั้นตอนการทำงานโดยใช้รหัสจำลอง (Pseudo Code)

1.4 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ตัวดำเนินการที่ใช้ในการเขียนโปรแกรมภาษาไพธอน

1.5 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การเขียนคำสั่งควบคุมการทำงานตามโครงสร้างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์

1.6 แผนการจัดการจัดเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน (Python)

2) แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสาระสำคัญ 2) ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) ด้านสื่อ และแหล่งเรียนรู้ และ 6) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ

4) แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจุดประสงค์ (Index of item objective congruence)

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา

3. วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดเนื้อหาย่อย สาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้ วิชาวิทยาการคำนวณ

ระยะที่ 2 พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

1. ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการเรียนรู้เป็นคู่สำหรับส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน ตามที่ได้ศึกษาในระยะที่ 1

2. กำหนดสัดส่วนของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้เหมาะสม และครอบคลุมกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ

ปรนัยชนิด 4 ตัวเลือกที่วัดพฤติกรรม 4 ด้านตามแบบของ Bloom ดังนี้คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ จำนวน 60 ข้อ

ตารางที่ 1 สัดส่วนของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

แผนที่	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวนข้อ
1	การออกแบบขั้นตอนการทำงานโดยใช้ภาษาธรรมชาติ (Natural Language)	1. อธิบายขั้นตอนการทำงานของอัลกอริทึมใดๆ ตามลำดับก่อน-หลัง โดยใช้ภาษามนุษย์ได้ 2. เข้าใจภาษาธรรมชาติ ในการทำงานของโปรแกรมได้ 3. ออกแบบอัลกอริทึม เพื่อแก้ ปัญหาอาจใช้แนวคิดเชิงคำนวณในการออกแบบเพื่อให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ	7
2	การออกแบบขั้นตอนการทำงานโดยใช้รหัสจำลอง (Pseudo Code)	1. อธิบายความหมายของรหัส จำลองได้ถูกต้อง 2. เข้าใจลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมด้วยรหัสจำลองได้ถูกต้อง 3. เขียนโปรแกรมโดยใช้รหัสจำลองได้ถูกต้อง 4. เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการใช้รหัสจำลอง	16
3	การออกแบบโดยใช้ผังงาน (Flowchart)	1. อธิบายความหมายของผังงานได้ถูกต้อง 2. เข้าใจลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมด้วยผังงานได้ถูกต้อง 3. ใช้โครงสร้างผังงานประเภทต่างๆ ในการออกแบบอัลกอริทึมได้ถูกต้อง 4. เขียนโปรแกรมโดยใช้ผังงานได้ถูกต้อง 5. เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการใช้ผังงาน	15
4	ตัวดำเนินการที่ใช้ในการเขียนโปรแกรมภาษาไพธอน	1. อธิบายความหมายของตัวแปรได้ถูกต้อง 2. สามารถตั้งชื่อตัวแปรตามกฎการตั้งชื่อได้ถูกต้อง 3. อธิบายความหมายของรหัสควบคุมและรหัสรูปแบบข้อมูลได้ถูกต้อง 4. ใช้รหัสรหัสควบคุมและรหัสรูปแบบข้อมูลในการเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนได้ถูกต้อง 5. อธิบายความหมายของตัวดำเนินการได้ถูกต้อง	12

แผนที่	สาระการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวน ข้อ
5	การเขียนคำสั่งควบคุมการทำงานตามโครงสร้างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์	6. ใช้ตัวดำเนินการในการเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนได้ถูกต้อง 7. เข้าใจลำดับการประมวลผลของตัวดำเนินการ 1. อธิบายขั้นตอนในการเขียนโปรแกรมคำสั่งควบคุมในการทำงานตามโครงสร้างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ถูกต้อง 2. ใช้โครงสร้างการทำงานแบบรูปแบบต่างๆ เขียนโปรแกรมโดยใช้ภาษาไพธอนได้ถูกต้อง 3. เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการเขียนโปรแกรมโดยใช้โครงสร้างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์	4
6	การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน (Python)	1. อธิบายขั้นตอนในการเขียนโปรแกรมได้ถูกต้อง 2. เขียนโปรแกรมโดยใช้ภาษาไพธอนได้ถูกต้อง 3. เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการเขียนโปรแกรมโดยใช้ภาษาไพธอน 4. ใช้ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการเขียนโปรแกรม เช่น Scratch, Python, Code Combat ได้	6
รวม			60

3. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วทำการปรับปรุงแก้ไข
 4. จัดทำหนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ฉบับ จำนวน 5 คน
 5. นำส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย 1) หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ 2) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน 3) แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ จำนวน 60 ข้อ 5) แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และ 6) แบบสอบถามเพื่อประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์

6. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบและจุดประสงค์

ระยะที่ 3 การทดลอง นำไปใช้

1. นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 60 ข้อ มาทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เคยเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณมาแล้วในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 รวมทั้งสิ้น 30 คน
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
3. วิเคราะห์ ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. ทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนการสอน

ผลการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม

1. ผลการศึกษาคุณภาพแผนการจัดการเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอนรายวิชาวิทยาการคำนวณ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	χ ²	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. สารสำคัญ			
1.1 สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3 เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.73	0.02	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้			
2.1 ระบุพฤติกรรมชัดเจน สามารถวัดได้	4.20	0.45	มาก
2.2 ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาในการคิดคำนวณ	4.60	0.55	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
2.3 สามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 คลอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.65	0.06	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระการเรียนรู้			
3.1 เนื้อหาสาระถูกต้อง	4.60	0.55	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3 กำหนดเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน	4.20	0.45	มาก
3.4 เนื้อหามีความน่าสนใจ	4.80	0.45	มากที่สุด
3.5 เนื้อหามีความเข้าใจจากง่าย ไปยาก	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.64	0.05	มากที่สุด
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
4.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 เหมาะสมกับเวลาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
4.4 เน้นกระบวนการคิด ลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ในการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคที่มัลติมีเดีย	5.00	0.00	มากที่สุด
4.5 ผู้เรียนมีการช่วยเหลือกันในกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.92	0.05	มากที่สุด
5. ด้านสื่อ และแหล่งเรียนรู้			
5.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายจากการใช้สื่อการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
6. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้			
6.1 ระบุเครื่องมือ เกณฑ์การประเมินผลสำหรับการวัดผลประเมินผลอย่างชัดเจน	4.40	0.89	มาก
6.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	4.60	0.55	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
6.3 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
6.4 ใช้เครื่องมือวัดได้อย่างเหมาะสม	4.60	0.89	มากที่สุด
6.5 สอดคล้องกับการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.56	0.04	มากที่สุด
สรุปรวม	4.74	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการศึกษาคุณภาพแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสาระสำคัญ 2) ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) ด้านการสาระการเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31

2. การพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ข้อสอบจำนวน 60 ข้อ ได้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมิน มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการพัฒนาแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ข้อ ที่	รวม		สรุปผล	ข้อ ที่	รวม		สรุปผล	ข้อ ที่	รวม		สรุปผล
	P	r			P	r			P	r	
1	0.80	0.42	ใช้ได้	21	0.77	0.49	ใช้ได้	41	0.77	0.74	ใช้ได้
2	0.50	0.50	ใช้ได้	22	0.70	0.71	ใช้ได้	42	0.80	0.54	ใช้ได้
3	0.70	0.60	ใช้ได้	23	0.77	0.49	ใช้ได้	43	0.80	0.38	ใช้ได้
4	0.63	0.52	ใช้ได้	24	0.73	0.48	ใช้ได้	44	0.77	0.00	ใช้ได้

ข้อ	รวม		สรุปผล	ข้อ	รวม		สรุปผล	ข้อ	รวม		สรุปผล
5	0.73	0.59	ใช้ได้	25	0.70	0.66	ใช้ได้	45	0.60	0.39	ใช้ได้
6	0.63	0.51	ใช้ได้	26	0.73	0.46	ใช้ได้	46	0.63	0.49	ใช้ได้
7	0.70	0.63	ใช้ได้	27	0.77	0.67	ใช้ได้	47	0.73	0.46	ใช้ได้
8	0.77	0.41	ใช้ได้	28	0.80	0.61	ใช้ได้	48	0.77	0.51	ใช้ได้
9	0.77	0.50	ใช้ได้	29	0.67	0.45	ใช้ได้	49	0.77	0.44	ใช้ได้
10	0.70	0.53	ใช้ได้	30	0.73	0.74	ใช้ได้	50	0.70	0.51	ใช้ได้
11	0.67	0.58	ใช้ได้	31	0.77	0.61	ใช้ได้	51	0.77	0.49	ใช้ได้
12	0.60	0.71	ใช้ได้	32	0.77	0.71	ใช้ได้	52	0.80	0.46	ใช้ได้
13	0.70	0.68	ใช้ได้	33	0.73	0.59	ใช้ได้	53	0.77	0.45	ใช้ได้
14	0.77	0.44	ใช้ได้	34	0.73	0.56	ใช้ได้	54	0.77	0.61	ใช้ได้
15	0.77	0.48	ใช้ได้	35	0.80	0.62	ใช้ได้	55	0.80	0.47	ใช้ได้
16	0.77	0.46	ใช้ได้	36	0.80	0.60	ใช้ได้	56	0.73	0.36	ใช้ได้
17	0.67	0.52	ใช้ได้	37	0.80	0.46	ใช้ได้	57	0.80	0.45	ใช้ได้
18	0.80	0.48	ใช้ได้	38	0.60	0.44	ใช้ได้	58	0.50	0.39	ใช้ได้
19	0.80	0.41	ใช้ได้	39	0.70	0.56	ใช้ได้	59	0.67	0.66	ใช้ได้
20	0.77	0.46	ใช้ได้	40	0.77	0.70	ใช้ได้	60	0.80	0.63	ใช้ได้

จากตารางที่ 3 พบว่าการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ข้อสอบจำนวน 60 ข้อ ที่วัดพฤติกรรม 4 ด้าน ตามแบบของ Bloom ดังนี้ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ ได้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมิน จำนวน 60 ข้อ มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ อยู่ในช่วง 0.60 ถึง 1.00 ผลการประเมินค่าความยากง่าย อยู่ในช่วง 0.50 ถึง 0.80 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.74 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

3. ผลการศึกษาคุณภาพแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดย มีค่าเฉลี่ย และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาคุณภาพแบบสอบถามแบบประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้			
1.1 ความถูกต้อง และความชัดเจนของเนื้อหา	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
1.3 เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 เนื้อหาอธิบายแนวคิดหลักได้อย่างชัดเจน และเข้าใจง่าย	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.75	0.01	มากที่สุด
2. ด้านรูปแบบการนำเสนอ			
2.1 ข้อความ ตัวอักษร และรูปภาพ เหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
2.2 การออกแบบหน้าเว็บมีความสนใจ	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 มีการใช้สีของเว็บไซต์ได้เหมาะสม และสวยงาม	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 การจัดวางเนื้อหาและสื่อกราฟิกมีความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
2.5 รูปแบบการนำเสนอมีความคิดสร้างสรรค์	4.80	0.45	มากที่สุด
2.6 ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.80	0.00	มากที่สุด
3. ด้านตัวอักษรและการใช้ภาษา			
3.1 ภาพและเสียงมีความชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2 ขนาดของตัวอักษรมีความเหมาะสมและชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3 ความเหมาะสมของเวลากับเนื้อหา	4.80	0.45	มากที่สุด
3.4 มีความเข้าใจง่ายในการเรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.75	0.01	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
4. ด้านการใช้งานและประสิทธิภาพ			
4.1 สื่อการเรียนรู้ใช้งานได้ง่ายและไม่ซับซ้อน	5.00	0.0	มากที่สุด
4.2 การนำทางในสื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนและสะดวกผู้ใช้	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 สื่อการเรียนรู้สามารถช่วยให้ นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4 สื่อการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นความสนใจและความตั้งใจในการเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับเชิงรุก			
5.1 ความเหมาะสมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับ การเรียนรู้เชิงรุก	4.40	0.55	มาก
5.2 กิจกรรมในสื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ใช้	4.60	0.55	มากที่สุด
5.3 นักเรียนมีส่วนร่วมในการสะท้อนผลการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.53	0.00	มากที่สุด
สรุปรวม	4.78	0.02	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาคุณภาพแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพบทเรียนออนไลน์ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ 2) ด้านรูปแบบการนำเสนอ 3) ด้านตัวอักษรและการใช้ภาษา 4) ด้านการใช้งานและประสิทธิภาพ และ 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับเชิงรุก พบว่า ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.02

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมพันธ์ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดย

รวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 แสดงให้เห็นว่า แผนการสอนนี้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาและตัวชี้วัดเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมตามตัวชี้วัด มียุทธศาสตร์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสาระสำคัญ 2) ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) ด้านการสาระการเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) ด้านสื่อ และแหล่งเรียนรู้ 6) ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Billings, E. et al (2013), Kyungseon & Soo-Hee (2021) ที่พัฒนาแนวทางการสอนและ รวีวรรณ วงศ์เดชาจันทร์ (2563) กล่าวว่าแนวทางการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ควรให้มีส่วนประกอบดังนี้ 1) ชื่อแผนหรือหน่วยงานจัดการเรียนรู้ 2) สาระสำคัญ 3) จุดประสงค์ 4) เนื้อหา 5) กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน 6) สื่อการเรียนการสอน 7) การวัดผลและประเมินผลอีกทั้ง อัจฉรีย์ พิมพ์มูล (2564) สรุปไว้ว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการ ที่เหมาะสม คือ ทำการศึกษาหลักสูตร และรายละเอียดคำอธิบายรายวิชา มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาหลักและกับเนื้อหาย่อย การจัดลำดับการนำเสนอเนื้อหาและแผนภูมิเนื้อหาบทเรียนที่ง่ายต่อการเข้าใจ และประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์ในแต่ละองค์ประกอบจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบมีส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถเป็นต้นแบบในการจัดทำแผนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ได้เช่นกัน

2. ผลการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ข้อสอบจำนวน 60 ข้อ และนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน แล้วนำผลที่ได้จากการประเมินมาหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ พบว่า ได้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจคุณภาพ จำนวน 60 ข้อ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ อยู่ในช่วง 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งถือว่าเป็นข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เนื่องมาจากแบบทดสอบมีกระบวนการสร้างตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบโดยการ

วิเคราะห์เนื้อหา วัตถุประสงค์และมีการประเมินคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ ส่งผลให้การทำแบบทดสอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คนมีผลการประเมินค่าความยากง่าย อยู่ในช่วง 0.50 ถึง 0.08 สอดคล้องกับ Ritcharoon (2001) กล่าวไว้ว่า ข้อสอบที่มีค่าความยากพอเหมาะในการทดสอบควรมีค่าตั้งแต่ 0.20 ถึง 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.74 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ความยากง่ายพอเหมาะค่าอำนาจจำแนกเหมาะสม สามารถวัดประเมินผลและจำแนกระดับความรู้ของผู้เรียนได้ และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง เมื่อทำการคัดเลือกแบบทดสอบที่ผ่านการหาค่าต่างๆ ได้แบบทดสอบที่มีความเหมาะสมทั้งสิ้นจำนวน 60 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ภัทรารวรรณ อุทธสิงห์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จำนวน 36 ข้อ และมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์เรียนรู้ที่ต้องการวัดทั้งหมด โดยมีค่าระดับความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.21 ถึง 0.67 มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.34 ถึง 0.68 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94

3. ผลการศึกษาคุณภาพแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพสื่อการสอนบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าแบบสอบถามมีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.02 แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามแบบประเมินคุณภาพสื่อการสอนที่มีทั้งหมด 5 ด้านได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ 2) ด้านรูปแบบการนำเสนอ 3) ด้านตัวอักษรและการใช้ภาษา 4) ด้านการใช้งานและประสิทธิภาพ 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ร่วมกับเชิงรุก โดยข้อคำถามในแต่ละด้านมีความเหมาะสมในการนำไปเป็นแบบประเมินสื่อการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2560) กล่าวว่าเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพสื่อวิดิทัศน์จากผู้เชี่ยวชาญจะต้องอยู่ในระดับ 3.51-4.50 หมายถึง ดี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพัฒนาเครื่องมือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันด้วยเทคนิคทีมสัมฤทธิ์ ร่วมกับการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดงเย็นวิทยาคม ผู้วิจัยสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

สรุป

1. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมตามตัวชี้วัด มีองค์ประกอบ 6 ด้าน มีเกณฑ์ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเป็นต้นแบบในการจัดทำแผนการสอนใน รายวิชาอื่น ๆ ได้

2. ผลการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อยู่ในเกณฑ์ความยากง่าย พอเหมาะ ค่าอำนาจจำแนกเหมาะสม สามารถวัดประเมินผลและจำแนกระดับความรู้ของ ผู้เรียนได้ และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง สามารถวัด ประเมินผลและจำแนกระดับความรู้ของผู้เรียนได้

3. คุณภาพแบบสอบถามสำหรับประเมินคุณภาพสื่อการสอนบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพธอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 ด้าน อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด สามารถนำไปประเมินประสิทธิภาพของบทเรียน ออนไลน์ได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ครูผู้สอนควรปรับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระยะเวลา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในการเรียนการสอน เช่น เกมส์การจำลองในการทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เช่น โรงเรียนต่างสังกัด หรือพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนให้รองรับแพลตฟอร์มและเบราว์เซอร์ที่หลากหลาย

3. ข้อจำกัดของการวิจัย คือกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความแตกต่างระหว่างบุคคล อาจส่งผลต่อค่าความยากง่ายของแบบทดสอบได้

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

รวิวรรณ วงศ์เดหานันท์. (2563). การพัฒนาและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา.

วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 11(1), 25-35.

สิริกัญญา มณีนิลและศศิณาย ธนะมัย. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์แบบเปิดตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ที่มีลีลาการเรียนรู้แตกต่างกัน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.* ปีที่ 13, ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2563), หน้า 15-29

สำนักส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ภัทรารวรรณ อุทตสิงห์ (2566). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. ปีที่ 20 ฉบับที่ 90 กรกฎาคม - กันยายน 2566.

อัจฉรีย์ พิมพ์มูล. (2564). การพัฒนาแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*. 27(4), 65-81.

Billings, E. et al. (2013). Teaching with the Mathematical Practices in Mind. *Mathematics Teaching in the Middle School*. 19(2), 100-107.

Soo-Hee. (2021). Application of Home Economics Teaching-Learning Plan in the Clothing For Teenager's Empowerment. *Journal of Korean Home Economics Education Association*. 33(1), 169-184.

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม*

AGRO-TOURISM MANAGEMENT BASED ON LOCAL ECO-CULTURAL FOUNDATIONS IN KO LAT E TAN COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE

ชนิษฐา ใจเป้ง¹, กิตติพงษ์ ศรีสุข² และ ณัฐสิทธิ์ เครือสุข³

Chanistha Jaipeng¹, Kitipong Srisuk² and Nattasid Khruasuk³

¹⁻³มหาวิทยาลัยคริสเตียน

¹⁻³Christian University, Thailand

Email: peeup@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและทุนทางนิเวศ-วัฒนธรรมในชุมชนเกาะลัดอีแท่น และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม การวิจัยนี้เป็นการตีความจากข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว รวมถึงการสังเกตการณ์ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่นสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพหากยึดโยงกับองค์ความรู้ท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เชิงเกษตร การเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวชมระบบนิเวศแม่น้ำท่าจีน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่าชุมชนมีจุดแข็งด้านภูมิทัศน์ธรรมชาติ วิถีเกษตรแบบยั่งยืน และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขณะที่จุดอ่อนคือ ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและการตลาด อย่างไรก็ตาม มีโอกาสจากกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการสนับสนุนจากภาครัฐ ในขณะที่ภัยคุกคาม ได้แก่ การ

* Received 17 September 2025; Revised 2 October 2025; Accepted 3 October 2025

เปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้เป็นภาคีเครือข่ายท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, การจัดการท่องเที่ยว, วัฒนธรรมท้องถิ่น

Abstract

This research aims to 1) study the context and eco-cultural capital in local eco-cultural foundations within the Ko Lat E Tan community and 2) explore the management of agro-tourism grounded in local eco-cultural foundations within the Ko Lat E Tan community in Nakhon Pathom province. This research is an interpretation based on qualitative data, including in-depth interviews with community leaders, farmers, and tourism entrepreneurs, as well as participatory observation and focus group discussions. Findings reveal that the community possesses strong eco-cultural capital, including organic mixed farming systems, traditional festivals, and river-based lifestyles. A SWOT analysis indicates strengths in natural and cultural resources, but highlights weaknesses in infrastructure and digital marketing. Opportunities lie in the increasing demand for eco-agro-tourism, while threats include environmental changes and unsustainable tourism growth. The study recommends enhancing community participation, capacity building for local guides, and collaboration with external stakeholders to promote sustainable agro-tourism development based on local eco-cultural assets.

Keywords: Agro-tourism, Tourism management, Local cultural

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดของประเทศไทย ส่งผลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนใช้ทรัพยากรชีวภาพที่มีอัตลักษณ์ร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ (อัจฉรา ยะราไชย และคณะ, 2559) หรือที่เรียกว่า การท่องเที่ยวชีวภาพ (Bio-tourism) ที่ได้นำทุนธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างคุณค่าและรายได้แก่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ทั้งสินค้าจากภูมิปัญญาที่จับต้องได้และการบริการที่ผสมผสานอยู่ในกิจกรรมท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน (ฐาวร บุญราศรี, 2564) การท่องเที่ยวจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายซึ่งมุ่งเน้นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพเพื่อการท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกก่อให้เกิดการพัฒนาสินค้าและบริการจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (UNWTO, 2022)

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางฝั่งตะวันตก บริเวณลุ่มแม่น้ำจีน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศ ปัจจุบันจังหวัดนครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายตามทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้สะดวกและใกล้กรุงเทพฯ โดยแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ เช่น อำเภอเมือง อำเภอนครชัยศรี อำเภอสามปราชญ์ อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล อำเภอกำแพงแสน เป็นต้น โดยแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนจะมีความโดดเด่นที่แตกต่างกันออกไป เช่น วิถีชีวิตชุมชนที่ผสมผสานความเป็นไทย-จีนที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านทางดนตรีจีนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่ อาหารท้องถิ่นอาหารเพื่อสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ สมุนไพร การนวดแผนไทยตามภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ รวมทั้งกิจกรรมพื้นบ้านที่ยังสืบทอดมาจนปัจจุบัน (สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, 2563)

เกาะลัดอีแท่นได้เริ่มพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ ประชากรในพื้นที่เกาะลัดอีแท่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีทำการเกษตรในรูปแบบที่หลากหลาย และพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์หลายอย่าง พื้นที่ครอบคลุม 4 ตำบล

ได้แก่ ตำบลไร่ชิง ตำบลบางเตย ตำบลทรงคนอง และตำบลท่าตลาด โดยลักษณะพื้นที่ของเกาะลัดอีแท่น เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำท่าจีน อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่าง เหมาะแก่การทำสวนผลไม้และพืชไร่ต่าง ๆ มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตร เนื่องจากมีคลองเล็กและคลองใหญ่ตลอดเส้นทาง วิถีชีวิตของคนในพื้นที่นี้คือเพาะปลูกพืชหลายชนิดอยู่ในสวน และสวนส่วนใหญ่ยกทรงสำหรับเก็บน้ำไว้ใช้เวลาที่ฝนไม่ตกเพื่อไม่ให้พืชผลทางการเกษตรขาดน้ำ ภายในมีกิจกรรมสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ 1) ชมพิพิธภัณฑ์ด้านการเกษตร 2) ชมสวนส้มโอสายพันธุ์ทองดีและขาวน้ำผึ้ง 3) นมัสการหลวงพ่อบุญวัดทรงคนอง 4) เรียนรู้ระบบการปลูกพืชอินทรีย์ที่ใดมาตรฐาน (สำนักงานเกษตรอำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, 2563)

จากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในจังหวัดนครปฐม และดำเนินการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการดำเนินงานในระบบและกลไก และหาเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานแก่ชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เพื่อความอยู่ดี มีความสุข และยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ เพื่อการสร้างรายได้และพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและทุนทางนิเวศ-วัฒนธรรม ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐมเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตเกษตรกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรายได้ สร้างอัตลักษณ์ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agritourism) คือรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร เช่น การปลูกพืช เก็บเกี่ยวผลผลิต เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเยี่ยมชมฟาร์ม ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมรายได้แก่เกษตรกรและสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตชนบท (Phillip et al., 2010) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้รับความสนใจจากหลายภาคส่วนในฐานะเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทซึ่งมีทรัพยากรด้านการเกษตรและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันหลากหลาย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า เป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยกิจกรรมทางการเกษตรเป็นฐานหลัก โดยมีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทักชะ และประสบการณ์แก่ผู้เข้าร่วม อีกทั้งยังสร้างความเพลิดเพลินและการพักผ่อนหย่อนใจ ผ่านการสัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิมของเกษตรกร และส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว

ในขณะเดียวกัน กรมการท่องเที่ยว (2556) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานด้านการบริการ และสามารถรักษาสัมดุลระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับผู้ใช้ประโยชน์ โดยเน้นมิติสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง ต่อมากรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถของพื้นที่และชุมชนในการวางแผน พัฒนา และควบคุมกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 2) ศักยภาพ

ด้านการรองรับ ได้แก่ ความพร้อมของทรัพยากรทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน และจำนวนผู้เข้าชมที่พื้นที่สามารถรองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร 3) ศักยภาพด้านการให้บริการครอบคลุมคุณภาพของกิจกรรมท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวก และมาตรฐานการบริการแก่นักท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพด้านการดึงดูดใจ ซึ่งรวมถึงความน่าสนใจเฉพาะตัวของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เอกลักษณ์ของวิถีชีวิตเกษตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่สวยงาม กรมการท่องเที่ยว (2564) เห็นได้ว่าองค์ความรู้ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมิใช่เพียงการจัดกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงความพร้อมของชุมชน การจัดการเชิงระบบ และการรักษาความยั่งยืนในทุกมิติอีกด้วย

2. แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local eco-culture) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิดวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับระบบนิเวศเฉพาะถิ่น แนวคิดนี้เน้นให้เห็นว่า วัฒนธรรม ไม่ได้แยกออกจากธรรมชาติ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของการที่มนุษย์ปรับตัวและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างเช่น รูปแบบบ้านเรือน การทำนา การจัดสรรแหล่งน้ำ หรือประเพณีต่าง ๆ ล้วนเกิดจากการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ลักษณะสำคัญของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

- 1) สัมพันธ์กับพื้นที่เฉพาะ (Place-based) เป็นผลผลิตจากการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างสอดคล้อง เช่น การปลูกพืชตามฤดูกาล การใช้น้ำฝน ฯลฯ
- 2) ถ่ายทอดข้ามรุ่น (Intergenerational transmission) เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมา เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพร ประเพณีการเก็บเกี่ยว
- 3) ผสมผสานระหว่างธรรมชาติกับความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผีป่า ผีบ้าน ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์
- 4) สร้างอัตลักษณ์ชุมชน (Local identity) กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน

การพัฒนาควรต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน ในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องความยั่งยืนได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับ “ผู้คน” และ “ท้องถิ่น” มากยิ่งขึ้น โดยหัวใจสำคัญของท้องถิ่น คือ “ทุนทางวัฒนธรรม” เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี

มรดกภูมิปัญญา และสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และจะสืบต่อไปยังอนาคต สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิด เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local cultural identity) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนเฉพาะของแต่ละพื้นที่ (Brocchi, 2008)

อย่างไรก็ตาม ท้องถิ่นแต่ละแห่งล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของทุนทางธรรมชาติ ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งล้วนส่งผลต่อการหล่อหลอมวิถีชีวิต ความเชื่อ และรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้คน จึงกล่าวได้ว่า ตัวตนของท้องถิ่นนั้นเป็นผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม โดยมีการปรับตัว การใช้ประโยชน์ และการอยู่ร่วมกับระบบนิเวศในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน จึงไม่ควรมองเพียงมิติด้านสิ่งแวดล้อมหรือเศรษฐกิจเท่านั้น หากต้องพิจารณาภายใต้กรอบของระบบนิเวศวัฒนธรรม (Cultural ecology) ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างมิติทางวัฒนธรรมและมิติทางกายภาพ โดยการพัฒนาใด ๆ ที่จะดำเนินขึ้นในท้องถิ่นควรตั้งอยู่บนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่มีอยู่เดิมอย่างเคารพและเข้าใจ (Julian, 1995)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการตีความจากข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงกรณีศึกษา (Case study) เพื่อศึกษาบริบทและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนเกาะลัดอีแท่น โดยใช้พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเกาะกลางแม่น้ำ มีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม และมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน เกษตรกรในพื้นที่ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เคยเยี่ยมชม (เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านทรัพยากรและกิจกรรมเชิงเกษตร) และหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยทำการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน โดยผู้นำชุมชน เกษตรกรในพื้นที่ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 10 ปีขึ้นไป ทั้งนี้การ

เลือกใช้ประชากรแบบเจาะจง 50 คน เพราะเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มที่มีความหมาย ไม่ได้ต้องการความเป็นตัวแทนทางสถิติ แต่เพื่อความเข้าใจบริบทและประสบการณ์อย่างละเอียด และศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการวางแผนพัฒนาชุมชน รวมถึงวิเคราะห์ศักยภาพด้านทรัพยากรและกิจกรรมเชิงเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การศึกษาจากเอกสาร และข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งสร้างและพัฒนาเครื่องมือโดยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อทำร่างเครื่องมือให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์ อาทิ กระบวนการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอย่างไร ปัจจัยด้านนิเวศและวัฒนธรรมมีบทบาทต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร กิจกรรมใดบ้างที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ และมีผลต่อรายได้ของชุมชน ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีตรวจสอบกับผู้วิจัยร่วมรวมถึงแหล่งข้อมูล ทั้งนี้รวบรวมข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยผู้วิจัยและคณะ จากนั้นนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แยกแยะเนื้อหาเป็นกลุ่มข้อมูล ตามโครงสร้างเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ และ SWOT analysis เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติ ความรู้สึก ประสบการณ์ และความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเพื่อ ขยายความหรือยืนยันสิ่งที่สังเกตเห็น และยังช่วยให้การวิเคราะห์ SWOT มีพื้นฐานจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจริง ๆ ในขณะที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เห็น พฤติกรรมจริง บริบทจริง และปฏิสัมพันธ์ในธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายเพื่อ ยืนยันหรือเปรียบเทียบกับข้อมูลจากสัมภาษณ์ ในขณะที่ การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือเชิงวิเคราะห์ เพื่อสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนซึ่งเป็นการนำข้อมูลจาก สัมภาษณ์และการสังเกต มาจัดกลุ่มเข้ากับหมวด SWOT โดยนำมาพรรณนาความบรรยาย สรุปอย่างเป็นระบบ และนำเสนอเชิงพรรณนา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า 1) บริบททั่วไปของชุมชนเกาะลัดอีแท่น เป็นพื้นที่เป็นเกาะกลางน้ำล้อมรอบด้วยแม่น้ำท่าจีน ระบบนิเวศมีความหลากหลาย ได้แก่ คลอง สวนผลไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกมะพร้าว มะม่วง ถั่วลิสง มีวัดเก่าแก่ เช่น วัดลัดอีแท่น และวัดทรงคนอง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ชาวชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก มีการประกอบอาชีพหลักคือการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เช่น การปลูกพืชสวนร่วมกับเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง การเลี้ยงหมูพื้นบ้าน และการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรเพื่อจำหน่าย ในขณะที่เศรษฐกิจของชุมชนยังไม่พึ่งพาการท่องเที่ยวโดยตรง แต่เริ่มมีความสนใจในการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน จากการที่ชุมชนมีประวัติความเป็นมายาวนาน และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้เป็นอย่างดี ส่งผลให้วัฒนธรรมเหล่านี้กลายเป็นจุดเด่นที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ และเป็นฐานวัฒนธรรมของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกทั้งลักษณะภูมิประเทศแบบ “เกาะ” ช่วยให้พื้นที่มีระบบนิเวศเฉพาะตัว และเอื้อต่อการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและระบบเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง การคมนาคมหลักภายในชุมชนยังคงใช้ทางน้ำควบคู่กับทางถนนในบางส่วน มีสะพานเชื่อมต่อบางจุดจากฝั่งเข้าสู่ตัวเกาะ ปัจจุบันมีการปรับปรุงถนนและพัฒนาเส้นทางเข้าถึงให้เหมาะสมกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมที่พบ ได้แก่ สวนเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรผสมผสาน อาหารพื้นบ้านจากวัตถุดิบในพื้นที่ พิธีกรรมทางศาสนา งานบุญท้องถิ่น เช่น งานทอดกฐิน งานแห่เทียน

“เรามีทั้งคลอง ทั้งสวน ทั้งแม่น้ำ คนที่มาที่นี่ก็ชอบธรรมชาติ ชอบความเงียบสงบ เพราะไม่ใช่แค่เที่ยว แต่เขาได้เรียนรู้ชีวิตจริงของเรา” ลุงชาญ, เกษตรกรเจ้าของสวนมะพร้าว

“ที่นี่เป็นเกาะ มีคลองรอบด้าน ตอนเด็ก ๆ ก็ล่องเรือไปวัด ตอนนั้นนักท่องเที่ยวก็อยากมาลองแบบนั้นบ้าง” ป้าเยาว์, ชาวบ้านสูงวัยในชุมชน

“พวกเรายังทำขนมไทย ทำจักสาน ส่งต่อกันมา ไม่ใช่ทำแค่ขาย แต่มันคือวิถีของเรา

นักท่องเที่ยวมาชวยากลองทำด้วย เราก้สอนให้” แม่คำ, กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ

ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะกลางแม่น้ำ วิถีชีวิตเกษตรดั้งเดิม และวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ ทำให้ชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ การพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ และการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 1 SWOT analysis: การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่น ทั้งนี้ SWOT ได้จาก การตีความข้อมูลภาคสนาม

จุดแข็ง (Strengths) - มีภูมิประเทศเกาะกลางแม่น้ำที่เป็นเอกลักษณ์ - มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ - วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมยังคงอยู่ - ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการรวมกลุ่มเกษตรกร	จุดอ่อน (Weaknesses) - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว - การเข้าถึงพื้นที่ยังไม่สะดวกนัก - ขาดการประชาสัมพันธ์และการตลาดที่เป็นระบบ - ขาดงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
โอกาส (Opportunities) - แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโตสูง - ภาครัฐและเอกชนมีนโยบายสนับสนุน - สามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม เช่น วัดไร่ขิง ตลาดน้ำ	อุปสรรค (Threats) - ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม - การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและคุณภาพน้ำ - การแข่งขันจากพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง - นักท่องเที่ยวอาจแสวงหาความสะดวกสบายมากกว่าการเรียนรู้วัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่นเป็นความพยายามของชุมชนในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มาผนวกเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสร้างรายได้ การจัดการของชุมชนมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้ เช่น 1) กิจกรรมเกษตร อาทิ เยี่ยมชมสวนเกษตร

อินทรีย์ ชมการเลี้ยงผ้า เก็บผลไม้ตามฤดูกาล (กล้วย มะพร้าว มะม่วง) โดยเฉพาะกิจกรรมการ ล่องแพเก็บส้มโอ การปลูกโกโก้ เรียนรู้การทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุธรรมชาติ การเรียนรู้ขั้นตอน การค้าขายแบบดั้งเดิม การลงมือทำยาต้มและน้ำมันหอมระเหยจากผลิตภัณฑ์ในชุมชน 2) กิจกรรมวัฒนธรรม อาทิ เรียนทำอาหารพื้นบ้านและขนมไทย เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน การทำน้ำสมุนไพร 3) กิจกรรมทางน้ำ อาทิ ล่องเรือชมวิถีริมคลอง ชมพระอาทิตย์ ตกกลางเกาะแม่น้ำท่าจีน เยี่ยมชมวัดริมแม่น้ำ เช่น วัดลัดอีแต่น 4) กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ ปลูก ต้นไม้/พืชสมุนไพรในพื้นที่เกษตร ร่วมทำความสะอาดลำคลองและส่งเสริมการอนุรักษ์ 5) กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ อาทิ งานจักสานไม้ไผ่ เช่น กระติบ ตะกร้า พัด หมวก จัดทำโดย กลุ่มผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เช่น ช้อน ถ้วย แก้วน้ำ เป็นสินค้าที่สร้างมูลค่าเพิ่ม จากผลไม้ท้องถิ่น เครื่องหอมจากสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ถูหอม น้ำมันหอมระเหย จากสมุนไพร ในสวน เช่น ตะไคร้หอม ใบมะกรูด ผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น เมี่ยงส้มโอชะพลูหอม ยาต้มส้มโอ ส้มโอแช่อิ่ม เปลือกส้มโอแช่อิ่ม มาร์มาเลดส้มโอ น้ำผึ้งชันโรง ชาส้มโอบ่มน้ำผึ้ง ยาหม่องน้ำส้ม โอ แชมพูสมุนไพร

“แต่ก่อนเราทำสวน เอาของไปขายที่ตลาดชุมชน ก็ไม่เคยคิดว่าจะมีนักท่องเที่ยว มาเดินในสวน ตอนนี้มีคนมาเก็บส้มโอ ช่วยซื้อของจากสวนเลยมีรายได้เพิ่มขึ้น” ลุงสมศักดิ์, เกษตรกรในชุมชน

“กิจกรรมที่เขาชอบมาก คือ ล่องเรือกับล่องแพเก็บส้มโอ บางคนถึงกับบอกว่าอยาก กลับมาอีก” แม่ศรี, แม่บ้านกลุ่มต้อนรับนักท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะลัดอีแต่นเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism; CBT) ที่เน้นการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดย มีการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมี คณะทำงาน หรือ ทีมต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งรับหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทั้งนี้มีการกำหนด ราคาค่าบริการร่วมกันโดยไม่หวังผลกำไรเกินควร มีการจัดสรรรายได้ให้กระจายสู่สมาชิกใน ชุมชนอย่างเป็นธรรม เช่น จ่ายให้เจ้าของสวน ผู้จัดเตรียมอาหาร หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สำนักงาน พัฒนาชุมชน หรือมหาวิทยาลัยที่เข้ามาช่วยอบรมเพื่อเพิ่มพูน อีกทั้งพัฒนาความรู้ด้าน

การเกษตร ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อไป

“แต่ก่อนใครจะมาเที่ยวก็มาเอง เดียวนี้เรามีทีมต้อนรับ มีคนดูแล แบ่งงานกันชัดเจน รายได้ก็แบ่งกันตามงานที่แต่ละคนทำ” คุณสมพร, สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว

“เราคิดราคากันเอง ไม่เอาเปรียบใคร รายได้บางส่วนก็เก็บเข้ากองกลางไว้ทำกิจกรรมของหมู่บ้านด้วย” พี่เอก, ทีมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

จุดท่องเที่ยวหลักในชุมชนเกาะลัดอีแท่น

จุดที่ 1 วัดไร่ขิง เป็นจุดขึ้นรถราง กราบหลวงพ่อดำไร่ขิง ดำนาบนพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ลอยน้ำมา โบสถ์เปิดให้พุทธศาสนิกชนเข้ากราบไหว้ได้ 24 ชั่วโมง

จุดที่ 2 มาดิ เป็นร้านอาหารและคาเฟ่ริมแม่น้ำท่าจีน เรียนรู้พืชผักท้องถิ่น

จุดที่ 3 พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชนคลองผีเสื้อ ชมการสะสมข้าวของ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรของคนยุคก่อน

จุดที่ 4 บ้านสวนบางเตยโฮมสเตย์ ที่พักแบบเรือโบราณ ชมคังน้ำท่าจีนที่สวยงามที่สุด มีบริการเรือข้ามฟากไปตลาดดอนหวาย

จุดที่ 5 วัดทรงคนอง ชมสถาปัตยกรรมเก่า ชากเรือสำเภา โพธิ์สามสี้

จุดที่ 6 ไร่แสนรักษ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ นาข้าวไรซ์เบอร์รี่ แปลงอ้อย นาบัว และเป็นจุดพักรับประทานอาหาร ซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวยังสามารถปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตรอบเกาะลัดอีแท่นในวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ได้

แม้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่นจะมีศักยภาพสูง แต่พบว่าชุมชนต้องเผชิญปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ เช่น การเข้าถึงพื้นที่ยังไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถส่วนตัว รวมถึงขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ ทำให้คนทั่วไปยังไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวนี้ ในขณะที่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังขาดทักษะ ในด้านการบริการ การสื่อสารภาษา และการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมเมื่อไม่มีนักท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อรายได้ของชุมชนในระยะยาว

จากผลการวิจัยข้างต้นนำไปสู่ 2) แนวทางการจัดการเพื่อความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานวัฒนธรรมในชุมชนเกาะลัดอีแท่น ดังนี้

1. การวางแผนการจัดการโดยชุมชน ทั้งนี้ชุมชนควรมีการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมฤดูกาล ผลผลิต จุดท่องเที่ยว และการบริการ อีกทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนเกษตรกร พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน

เยาวชน และผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิด CBT เป็นหลักในการวางแผน

2. การพัฒนากิจกรรมเชิงเกษตรที่ยั่งยืน โดยสร้างกิจกรรมที่มีเนื้อหาด้านการเรียนรู้ เช่น ทำปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกพืชสมุนไพรจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามฤดูกาล เช่น ช่วงมะม่วงสุก ช่วงปลูกผัก ช่วงเก็บเกี่ยวส้มโอ และเก็บเกี่ยวผลโกโก้ และเน้นกิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ เช่น การเดินชมสวนแทนการใช้รถ การเยี่ยมชมสวนเกษตรผสมผสานต้องมีการจัดรอบเข้าชมและจำกัดจำนวนคน ล่องเรือชมแม่น้ำทั้งนี้ต้องใช้เรือชุมชน มีกิจกรรมเก็บขยะระหว่างทาง คนในชุมชนแนะนำระบบนิเวศในขณะล่องเรือ

3. การสร้างรายได้อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้อาจจัดระบบการแบ่งรายได้อย่างโปร่งใสมากขึ้น เช่น ร้อยละ 70 ให้เจ้าของกิจกรรม ร้อยละ 20 เข้ากองทุนชุมชน และร้อยละ 10 เป็นค่าบริหารจัดการ รวมทั้งต้องมีการจัดทำ บัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้สมาชิกตรวจสอบได้ ที่สำคัญควรส่งเสริมการขายสินค้าเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวโดยตรง

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้นำเสนอวิถีชีวิตตนเอง ไม่ปรุงแต่งเกินจริง พื้นฟูและอนุรักษ์ รวมถึงส่งเสริมการแต่งกายพื้นถิ่นเมื่อมีกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งพัฒนาเส้นทางวัฒนธรรม เช่น เส้นทางสักการะวัดลัทธิเต๋าพร้อมกับ การเรียนรู้การทำขนมไทย โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และสอนโดยปราชญ์ชุมชน

5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์การใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ภาชนะใบตอง กระบอกละไผ่ ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถของพื้นที่และส่งเสริมการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ริมคลอง และดูแลแหล่งน้ำร่วมกับนักท่องเที่ยว

6. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน โดยมีการอบรมภาคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านการบริการ การสื่อสาร การให้ข้อมูล และยังมีการสร้างบทเรียนให้เยาวชนเป็นผู้นำการเรียนรู้ในอนาคต และเพิ่มการพัฒนาศักยภาพในด้านการตลาดออนไลน์ เช่น การทำ Facebook page ของชุมชน การรีวิว Google maps ให้กับคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนโดยชุมชน

จากการที่แนวโน้มการท่องเที่ยวแบบ Slow life และเชิงเรียนรู้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาทำให้การพัฒนาการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานวัฒนธรรมในชุมชนเกาะลัดอีแท่นเป็นไปได้จริง อีกทั้งหากชุมชนสามารถพัฒนาระบบบริหารจัดการ การตลาด และสร้างเครือข่ายกับพื้นที่ใกล้เคียงได้ จะสามารถขยายผลสู่คลัสเตอร์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรลุ่มน้ำท่าจีนได้ในอนาคต

ผลการวิจัย

ชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานวิถีเกษตรพื้นบ้านเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเก็บผลไม้ตามฤดูกาล การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการแปรรูปผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นการเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมจริง การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่นใช้รูปแบบการบริหารโดยชุมชน ทั้งการวางแผน จัดกิจกรรม และแบ่งรายได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ CBT โดยชุมชนมีการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว เพื่อดูแลนักท่องเที่ยวและพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมที่คนในชุมชนมีบทบาทสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Murphy (1985) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จากการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีการควบคุมกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในชุมชน เช่น การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ลดการใช้พลาสติก การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และการเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ล้วนเป็นแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภชัย พรหมจันทร์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนในภาคกลาง พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างกิจกรรมจากทุนวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืน และปาริชาติ อินทร์เพ็ง (2564) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม และพบว่าชุมชนควรเป็นเจ้าของกิจกรรม และผลตอบแทนต้องกระจายสู่ทุกภาคส่วน และทั้งนี้ รัชนิ ศรีสว่าง (2560) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกาะ มักมีศักยภาพสูงด้านนิเวศ และเหมาะกับกิจกรรมแบบเรียนรู้-มีส่วนร่วม

เกาะลัดอีแท่น เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่กลางแม่น้ำท่าจีน ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีจุดเด่นคือความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศริมแม่น้ำ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงวิถีเกษตรแบบดั้งเดิม จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ พบว่าชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ และมองเห็นโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่นเดียวกับคำกล่าวของ “ลุงชาญ” ที่ว่า “เรามีทั้งคลอง

ทั้งสวน ทั้งแม่น้ำ คนที่มานี้ก็ชอบธรรมชาติ ชอบความเงียบสงบ เพราะไม่ใช่แค่เที่ยว แต่เขาได้เรียนรู้ชีวิตจริงของเรา ซึ่งสอดคล้องกับฐปณีย์ รัตนถาวร และพรชัย จิตติวสุรัตน์ (2567) ที่กล่าวว่า เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่นเป็นการผสานเส้นทางสัญจรทางบกและทางน้ำ ประกอบด้วย 3 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยว A: มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา เส้นทางท่องเที่ยว B: มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม และเส้นทางท่องเที่ยว C: มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศชุมชน ทั้งนี้เกาะลัดอีแท่นได้พัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยยึดแนวคิด CBT ซึ่งให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งรับหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จัดโปรแกรมการท่องเที่ยว กำหนดราคาค่าบริการร่วมกัน และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมไปยังสมาชิกในชุมชน เช่น เจ้าของสวน ผู้เตรียมอาหาร และผู้ขับเรือ นอกจากนี้ ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น อบต. สำนักงานพัฒนาชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเกษตรกรรม การบริการ และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ วัดไร่ขิง คาเฟ่มาดิ พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตคลองผีเสื้อ โฮมสเตย์เรือโบราณ วัดทรงคนอง และไร่แสนรักษ์ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรรม ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้แม้จะมีศักยภาพสูง แต่ชุมชนยังประสบปัญหา เช่น การเข้าถึงพื้นที่ไม่สะดวกหากไม่มีรถส่วนตัว การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ขาดทักษะบุคลากรด้านการบริการและการสื่อสาร และความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมเมื่อขาดนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม โดยมุ่งหวังสร้างรายได้ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. การวางแผนโดยชุมชน จัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมฤดูกาล ผลผลิต และกิจกรรม พร้อมจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวจากตัวแทนหลากหลายกลุ่มในชุมชน
2. การพัฒนากิจกรรมเกษตรที่ยั่งยืน จัดโปรแกรมตามฤดูกาล เช่น เก็บมะม่วง ทำปุ๋ยอินทรีย์ เยี่ยมชมสวนแบบมีการจำกัดจำนวนคน และใช้กิจกรรมล่องเรือควบคู่กับการเรียนรู้

ระบบนิเวศ

3. การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม มีการเสนอระบบแบ่งรายได้ เช่น ร้อยละ 70 เจ้าของกิจกรรม ร้อยละ 20 กองทุนชุมชน ร้อยละ 10 ค่าบริหาร พร้อมมีบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตรวจสอบได้

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ด้วยการส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยคนในพื้นที่ พื้นฟูชนบทไทย แต่งกายพื้นถิ่น และสร้างเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรม

5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้วัสดุธรรมชาติ ลดการใช้พลาสติก จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ ดูแลคลอง และควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดจำกัด

6. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอบรมภาคีในเรื่องการบริการและการสื่อสาร ส่งเสริมบทบาทเยาวชน และการตลาดออนไลน์ของชุมชน เช่น Facebook page ของชุมชน และรีวิวบน Google maps

ทั้งนี้ ชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ในชุมชนเกาะลัดอีแท่นสามารถประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากชุมชนมีทุนวัฒนธรรมและธรรมชาติพร้อมใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ โสรจ พงษ์โกมล (2565) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ไม้มะพร้าว กะลามะพร้าว โดยใช้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม โดยดึงทุนทางวัฒนธรรมและใช้วัตถุดิบที่มีภายในชุมชน โดยผลจากการระดมความคิดชุมชน ชุมชนมีเอกลักษณ์ 3 สิ่ง คือ เรือสำเภา เป็นการนำคนชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากภายในชุมชน สัมโถงทองดี เป็นผลไม้มงคลมีปลูกมากที่สุดภายในชุมชน และองค์พระปฐมเจดีย์ โดยนำเอกลักษณ์ชุมชน 3 สิ่งมาพัฒนาการออกแบบ และจัดทำบรรจุภัณฑ์ สร้างช่องทางการจัดจำหน่ายแบบออนไลน์ อบรมถ่ายทอดความรู้ การแปรรูปวัตถุดิบ หลักการออกแบบโดยดึงทุนทางวัฒนธรรม เทคนิคการใช้เครื่องมืองานช่าง กรรมวิธีในการผลิต และการตลาดออนไลน์ อีกทั้งคนในชุมชนให้ความร่วมมือและเห็นคุณค่าในวิถีตนเอง และมีการเชื่อมโยงกับภาคี เช่น หน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย และนักวิจัย และเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเกาะลัดอีแท่นเติบโตอย่างยั่งยืน ควรดำเนินการเพิ่มเติมด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยจัดอบรมภาคี การให้บริการ และภาษาอังกฤษเบื้องต้น และควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น การสร้างแบรนด์ของชุมชนน้ำสมุนไพร และผลไม้แปรรูปต่างๆ และที่สำคัญควรมีการนำใช้เทคโนโลยีช่วยทำการตลาด ทั้งการทำเว็บไซต์ รีวิว Google Map รวมถึงการตลาดเชิงเนื้อหา และที่สำคัญควรมีการเชื่อมโยง

เส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนใกล้เคียงริมแม่น้ำท่าจีน เช่น วัด วังเก่า ตลาดโบราณ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของพระครูใบฎีกาวรินทร์ วีระโย (2566) ที่พบว่า ชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีการมีส่วนร่วมในทุกด้าน (รับประโยชน์ ประเมิน ตัดสินใจ ปฏิบัติ) โดยระดับมากที่สุดในเรื่องการจัดกาแหล่งท่องเที่ยว และน้อยที่สุดเรื่องความปลอดภัย และยังพบว่าการมีส่วนร่วมกับการจัดการเชิงระบบส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ชุมชนเกาะลัดอีแท่นเป็นต้นแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม ความเป็นธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น หากได้รับการส่งเสริมด้านการตลาด การคมนาคม และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพิ่มเติม จะสามารถยกระดับสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่น สะท้อนแนวคิด “นิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecology) ของ Julian Steward (1995) อย่างชัดเจน โดยการปรับตัวของชาวบ้านต่อสภาพภูมิประเทศแบบเกาะ พื้นที่น้ำล้อมรอบ และทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ คลอง และพื้นที่ชุ่มน้ำ ถูกนำมาใช้ในการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การล่องแพเก็บส้มโอ ล่องเรือชมคลอง เก็บผักริมแม่น้ำ รวมถึงการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรและสมุนไพร ซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของตนเองขณะเดียวกัน การพัฒนาท่องเที่ยวของเกาะลัดอีแท่นยังสอดคล้องกับแนวคิด “Tourism: A Community Approach” ของ Murphy (1985) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การกำหนดราคากลาง และการกระจายรายได้ให้ทุกภาคส่วนในชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยึดโยงกับอัตลักษณ์ของชุมชน

อภิปรายผล

เกาะลัดอีแท่น ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผสมผสานวัฒนธรรม และสามารถท่องเที่ยวเชื่อมโยงต่อการล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ เกาะลัดอีแท่นอยู่ในพื้นที่อำเภอสามพราน เป็นที่ราบลุ่มลักษณะรูปร่างเหมือนกระเพาะหมู ซึ่งเกิดจากการขุด

คลอง ปากคลองอยู่ระหว่างตำบลทรงคนองและตำบลหอมเกร็ด บริเวณเหนือวัดทรงคนองทะลุไปอีกด้านหนึ่งของแม่น้ำท่าจีน บริเวณที่คลองตัดผ่านนี้กลายเป็น “เกาะลัดอีแท่น” ประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลไร่ขิง ตำบลบางเตย และตำบลทรงคนอง สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งน้ำ เหมาะสำหรับการทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะส้มโอหลากหลายพันธุ์ที่ขึ้นชื่อว้าวรสชาติดี เช่น ส้มโอขาวม่วง ส้มโอขาวแป้น ส้มโอขาวทองดี ส้มโอขาวน้ำผึ้ง ส้มโอขาวหอม เป็นต้น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่น มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงชมสวน การเดินทางโดยธรรมชาติ และกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การล่องแพเก็บส้มโอ และการทำยาสมุนไพรเปลือกส้มโอ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน เห็นได้ว่าเป็นตัวอย่างของการนำวิถีชีวิตดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยไม่ละทิ้งรากเหง้าและธรรมชาติของชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสะท้อนความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง และสามารถเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และยั่งยืน ทั้งนี้การท่องเที่ยวในเกาะลัดอีแท่นมีลักษณะของ CBT โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกฝ่าย มีวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ที่ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น เกษตรกร ราษฎร ชุมชน และเยาวชน โดยมีการบริหารรายได้ แบ่งรายได้เป็นสัดส่วนเพื่อความเป็นธรรม อีกทั้งมีการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีการส่งเสริมการตลาด โดยการใช้ Facebook page ของชุมชน รวมถึงการจัดงานส่งเสริมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมในชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีศักยภาพในการพัฒนา เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ วิถีชีวิตเกษตรที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังไม่ถูกกลืนไปกับความทันสมัย อีกทั้งการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความยั่งยืนต่อไป เช่นเดียวกับคำสัมภาษณ์ของป้ารุ่ง เกษตรกรในชุมชนที่กล่าวว่า “ตอนนี้นั้นเพิ่งเริ่ม ยังไม่ดังมาก แต่เราหวังว่าอีกหน่อยนักท่องเที่ยวจะรู้จักเกาะลัดอีแท่นมากขึ้น เพราะเรามีทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ยังอยู่ครบ”

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในด้านทรัพยากร แต่ยังต้องการการสนับสนุนในด้านการจัดการและการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่เพียงแค่การชมสวน แต่ควรมีการจัดกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่าง

แท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกาะลัดอีแท่นเติบโตอย่างยั่งยืน ควรมีการพัฒนาในด้านการพัฒนาบุคลากร อาทิ การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้สามารถเล่าเรื่องวัฒนธรรม นิเวศ และเกษตรกรรมได้อย่างน่าสนใจ รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารการท่องเที่ยวผ่านโซเชียลมีเดียมากยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ต้องมีการปรับปรุงถนนและทางเดินในสวนให้มีความปลอดภัย พัฒนาจุดชมวิว ศูนย์ต้อนรับ หรือจุดบริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ให้พร้อมการต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว และแผ่นพับแนะนำเส้นทาง สร้างเว็บไซต์หรือ Facebook page ของชุมชนที่ควรมีเพียงเพจเดียว และเพิ่มการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวมากขึ้น ด้านการอนุรักษ์และควบคุมคุณภาพ ควรมีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวต่อรอบให้ไม่เกินขีดความสามารถของพื้นที่ และรณรงค์การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งในคลอง พื้นที่เกษตร วัด สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และตลาดในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนโดยไม่ต้องละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิม อีกทั้งยังช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ให้คงอยู่ต่อไป การจัดการอย่างยั่งยืนจึงต้องคำนึงถึงทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม มิติด้านสังคม-วัฒนธรรม คือ การคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมิติด้านสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและไม่ทำลายระบบนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะลัดอีแท่นให้เกิดความยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนควบคู่กับการสนับสนุนจากภายนอก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลในทุกมิติ หากดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จะสามารถทำให้ชุมชนเติบโตอย่างมั่นคง และเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในระดับจังหวัดต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการเข้าถึงพื้นที่ รัฐบาลส่วนท้องถิ่นและจังหวัดควรลงทุนปรับปรุงเส้นทางและจุดเชื่อมต่อหลัก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว เช่น เพิ่มป้ายบอกทาง จุดจอดรถสาธารณะ หรือบริการรถชุมชน
2. ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระดับจังหวัด/ภาค สร้างความเชื่อมโยงระหว่างเกาะลัดดีแท่นกับชุมชนใกล้เคียง เช่น วัดไร่ขิง ตลาดดอนหวาย หรือชุมชนริมแม่น้ำอื่น ๆ เพื่อเกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการ (Cluster-Based Tourism)
3. จัดตั้งกองทุนสนับสนุน CBT ระดับตำบลหรืออำเภอ เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถเข้าถึงเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนากิจกรรม/โครงสร้างพื้นฐานเบื้องต้น โดยไม่ต้องพึ่งพาการบริจาคหรือเงินทุนภายนอกระยะสั้น
4. ผลักดันการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Standard) สร้างมาตรฐานด้านคุณภาพบริการ ความปลอดภัย การมีส่วนร่วม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและยกระดับความน่าเชื่อถือให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การวางแผนร่วมของชุมชน (Participatory planning) ควรมีการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างรอบด้าน โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ เช่น เกษตรกร ผู้นำเยาวชน พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน
2. พัฒนา “กิจกรรมเชิงเรียนรู้” ที่ยึดธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น การทำขนมไทย จากวัตถุดิบท้องถิ่น การเวิร์กช็อปปลูกพืชสมุนไพร การล่องเรือศึกษากระแสน้ำ การร่วมเก็บขยะทางน้ำ หรือการเรียนรู้การทำน้ำหมักชีวภาพจากเศษพืชสวน
3. สร้างระบบรายได้แบบโปร่งใสและยุติธรรม ใช้ระบบการแบ่งรายได้เป็นสัดส่วน เช่น 70/20/10 (เจ้าของกิจกรรม/กองทุนชุมชน/บริหารจัดการ) พร้อมจัดทำบัญชีให้ตรวจสอบได้ และเปิดเผยต่อสมาชิกทุกไตรมาส
4. อบรมทักษะด้านการบริการและการสื่อสาร เช่น การเป็นมัคคุเทศก์พื้นถิ่น การสื่อสารภาษาอังกฤษเบื้องต้น การบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่ม การรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

5. พัฒนาเครื่องมือการตลาดชุมชนออนไลน์ เช่น สร้าง Facebook page ของชุมชน ทำคลิป YouTube แนะนำเส้นทาง เปิดรีวิวใน Google maps และเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มท่องเที่ยวภาครัฐ เช่น Local Alike หรือ TAT Local Link

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Return on Investment; ROI) เช่น วิเคราะห์ต้นทุน-กำไรที่แท้จริงของแต่ละกิจกรรม เพื่อวางระบบค่าบริการและรายได้ให้เหมาะสม

2. ศึกษาผลกระทบระยะยาวต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน เช่น ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือพฤติกรรมการใช้พื้นที่ทางเกษตรหลังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง

3. วิจัยการรับรู้และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาโปรแกรมและประสบการณ์การท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทั้งไทยและต่างชาติ

4. ศึกษาบทบาทของเยาวชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเยาวชนสามารถมีส่วนร่วมและเป็นผู้นำได้มากน้อยเพียงใด และควรมีรูปแบบกิจกรรมหรือระบบการส่งต่อองค์ความรู้อย่างไร

5. วิจัยเปรียบเทียบชุมชน CBT ที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มน้ำท่าเงินหรือภาคกลาง เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและนำมาปรับใช้กับเกาะลัดอีแท่น

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2556). *แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กรมการท่องเที่ยว. (2564). *คู่มือการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร*. กรุงเทพฯ:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *รายงานแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- ฐปณี รัตนถาวร และ พรชัย จิตติวสุรัตน์. (2567). การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยใช้เทคนิค Space Syntax: กรณีศึกษาเกาะลัดอีแพ่น. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*, 32(1), 66–85.
- ฐาوار บุญราศรี. (2564). *ถอดบทเรียนท่องเที่ยวชีวภาพตลาดบ้านบ้าน (Bio Tourism) by BEDO ปี 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- ปาริชาติ อินทร์เพ็ง. (2564). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาเกาะลัดอีแพ่น จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(2), 45–58.
- พระครูใบฎีกาวิมล ธีรชโย. (2566). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่เกาะลัดอีแพ่น (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชณี ศรีสว่าง. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาเกาะลัดอีแพ่น จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 25(1), 120–135.
- ศุภชัย พรหมจันทร์. (2562). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. (2563). *ข้อมูลเกษตรกรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. สืบค้น 18 เมษายน 2568, จาก <http://samphran.nakhonpathom.doae.go.th>
- โสรัจ พฤทธิโกมล. (2565). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนเกาะลัดอีแพ่น*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อัจฉรา ยะราไสย และคณะ. (2559). การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสังคม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *The National and International Graduate Research Conference 2016*(pp. 919-930). Khon Kaen, Thailand: Khon Kaen University.

Brocchi, D. (2008). *The Cultural Dimension of Sustainability*. In S. Kagan & V. Kirchberg (Eds.), *Sustainability: A New Frontier for the Arts and Cultures* (pp. 26–58). Frankfurt am Main, Germany: VAS–Verlag für Akademische Schriften.

Julian H. Steward. (1995). *Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear evolution*. Chicago: University of Illinois Press.

Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. New York: Methuen.

Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). A typology for defining agritourism. *Tourism Management*, 31(6), 754–758.

UNWTO. (2022). *Mountain tourism–Towards a more sustainable path*. The World Tourism

Organization (UNWTO). [Online]. Retrieved 13 June,13 2025,

Availablefrom:

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/f7257ef4-0b45-4c2b-b47f-80502c9e53f1/content>.

การประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลใน
ปี พ.ศ. 2566 : ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวมติชนกับสำนักข่าว Voice*

CONSTRUCTION OF REALITY: A COMPARATIVE STUDY OF
MATICHON AND VOICE NEWS ON THE PHEU THAI PARTY AND THE
FORMATION OF THE GOVERNMENT IN YEAR 2023

อนันต์ อินทร์จักร¹ และ นันทนา นันทวโรภาส²

Anant Injak¹ and NantanaNantawaropas²

¹⁻²สาขาสื่อสารการเมืองวิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก

Degree of Philosophy in Political Communication Political Communication College Krirk
University, Thailand

E-mail: Ananintajak@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 : ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวมติชนกับสำนักข่าววอยซ์ (Voice)” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทที่มีผลต่อการประกอบสร้างความจริง (2) ศึกษาการประกอบสร้างความจริงผ่านสำนักข่าวมติชน และ (3) ศึกษาการประกอบสร้างความจริงผ่านสำนักข่าววอยซ์ การวิจัยเป็นแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) รวม 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สื่อข่าวจากมติชน ผู้สื่อข่าวจากวอยซ์ นักวิชาการด้านสื่อสารการเมือง และตัวแทนภาคประชาชน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนมุมมองจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดการประกอบสร้างความจริงและทฤษฎีการกำหนดกรอบ (Framing) ของ Gurevitch & Blumler ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองไทยในปี พ.ศ.

* Received 24 September 2025; Revised 20 October 2025; Accepted 21 October 2025

2566 ที่ซับซ้อนจากรัฐธรรมนูญ 2560 การแบ่งขั้วทางการเมือง และอิทธิพลของกลุ่มอำนาจนอกระบบ ส่งผลโดยตรงต่อการรายงานข่าวและกรอบการนำเสนอของสื่อมวลชน เมื่อพรรคก้าวไกลไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ พรรคเพื่อไทยจึงเปลี่ยนยุทธศาสตร์และจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้วภายใต้การนำของนายเศรษฐา ทวีสิน เหตุการณ์นี้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางการเมืองสำนักข่าว Voice มุ่งเสนอข่าวเชิงเหตุการณ์แบบเรียลไทม์ เน้นการให้เหตุผลเชิงโครงสร้างเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่พรรคเพื่อไทย ขณะที่มติชนมุ่งวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์และวิพากษ์การเมือง โดยใช้มุมมองนักวิชาการเพื่อกระตุ้นสังคมตั้งคำถามต่อความชอบธรรมของพรรค การเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นว่าสื่อทั้งสองมีวาระซ่อนเร้นที่ต่างกัน และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบความเข้าใจทางการเมืองของสังคม

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; กรอบการนำเสนอของสื่อ; การประกอบสร้างความจริง; การจัดตั้งรัฐบาล; พรรคเพื่อไทย; มติชน; วอยซ์ทีวี; การเมืองไทยปี 2566

Abstract

The research titled “The Construction of Political Reality: A Comparative Study between Matichon and Voice TV in Reporting Pheu Thai Party’s Role in the 2023 Government Formation” aims to (1) examine the political context influencing the construction of reality, (2) investigate how Matichon constructs political reality, and (3) explore how Voice TV constructs political reality. This study adopts a qualitative research methodology and employs in-depth interviews with four groups of key informants: journalists from Matichon, journalists from Voice TV, political communication scholars, and representatives from civil society. Purposive sampling was used to select participants who could provide in-depth perspectives and relevant experiences. Data were analyzed through descriptive analysis, based on the conceptual framework of reality construction and the framing theory of Gurevitch & Blumler.

The findings reveal that Thailand's complex political context in 2023—shaped by the 2017 Constitution, political polarization, and the influence of extra-parliamentary power groups—directly affected media reporting and framing strategies. When the Move Forward Party failed to form a government, the Pheu Thai Party shifted its strategy and formed a cross-party coalition government under the leadership of Srettha Thavisin, marking a crucial political turning point. Voice TV focused on real-time event reporting and structural explanations that justified Pheu Thai's political decisions, while Matichon emphasized strategic political analysis and critical perspectives, often drawing on academic commentary to question the party's legitimacy. The comparison highlights that both media outlets carried distinct underlying agendas and played significant roles in shaping the public's political perceptions through their framing choices.

Keywords: Political Communication; Media Framing; Construction of Reality; Government Formation; Pheu Thai Party; Matichon; Voice TV; Thai Politics 2023

บทนำ

เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2566 พลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ประกาศยุบสภา ก่อนครบวาระ 3 วัน โดย คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พรรคการเมืองต่างทำการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกันอย่างเต็มที่ ซึ่งพรรคการเมืองในประเทศไทยอาจแบ่งตามอุดมการณ์ได้เป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มอนุรักษนิยมกับกลุ่มเสรีนิยม กลุ่มอนุรักษนิยมมักจะมีนโยบายและอุดมการณ์ที่เน้นการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ เน้นความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศ รวมถึงการส่งเสริมระบบการปกครองที่มีโครงสร้างแบบดั้งเดิม พรรคการเมืองที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ พรรคพลังประชารัฐ พรรครวมไทยสร้างชาติ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย และ พรรคชาติไทยพัฒนา เป็นต้น ส่วนกลุ่มเสรีนิยมมีนโยบายที่เน้นการส่งเสริมเสรีภาพส่วนบุคคล การเคารพสิทธิมนุษยชน และการปฏิรูปสังคมเศรษฐกิจ พรรคการเมืองที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ พรรคก้าวไกล พรรคเพื่อไทย และพรรคไทยสร้างไทย เป็นต้น

ตลอดระยะเวลาการรณรงค์หาเสียงกระแสของพรรคก้าวไกลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบนโลกออนไลน์ และแพลตฟอร์ม TikTok โดยสัปดาห์สุดท้ายก่อนวันเลือกตั้งในวันที่ 14 พ.ค. 2566 พรรคก้าวไกล ออกคำประกาศว่า “มีลุงไม่มีเรา มีเราไม่มีลุง” ในส่วนของพรรคเพื่อไทย ประกาศว่ายืนยันไม่จับมือตั้งรัฐบาลร่วมกับทั้งพรรครวมไทยสร้างชาติ และพรรคพลังประชาชน พร้อมคำขวัญ “เลือกเพื่อไทยทั้ง 2 ใบ 3 ปี. ไปทันที” ในช่วงโค้งสุดท้ายกระแสฝ่ายเสรีนิยมขึ้นสูงสุด

ผลการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ปรากฏว่าพรรคก้าวไกลชนะเลือกตั้งเป็นอันดับหนึ่งได้ คะแนนบัญชีรายชื่อกว่า 14 ล้านเสียง ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้นจำนวน 151 คน สามารถเอาชนะพรรคเพื่อไทยที่ได้คะแนนอันดับหนึ่งมากกว่าสองทศวรรษ โดยพรรคเพื่อไทยได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 141 คน บัญชีรายชื่อกว่า 10 ล้านคะแนน ลำดับต่อมาคือ พรรคภูมิใจไทยได้ ส.ส.จำนวน 71 คน, พรรคพลังประชารัฐ ได้ ส.ส.จำนวน 40 คน, พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้ ส.ส.จำนวน 36 คน, พรรคประชาธิปัตย์ ได้ ส.ส.จำนวน 25 คน, พรรคชาติไทยพัฒนา ได้ ส.ส.จำนวน 10 คน, พรรคประชาชนชาติ ได้ ส.ส.จำนวน 9 คน, พรรคไทยสร้างไทย ได้ ส.ส.จำนวน 6 คน, พรรคเพื่อไทรวมพลัง ได้ ส.ส.จำนวน 2 คน, พรรคชาติพัฒนา กล้า ได้ ส.ส.จำนวน 2 คนและมีอีก 7 พรรคที่ได้ ส.ส พรรคละ 1 คน

พรรคก้าวไกลในฐานะที่ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง ได้ทำหน้าที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ประกาศจับมือกับ พรรคเพื่อไทยและอีก 6 พรรค จัดตั้งรัฐบาลร่วมกัน โดยประกาศข้อตกลงร่วม (MOU) ในการจัดตั้งรัฐบาลผสม 313 เสียง แม้รวบรวมเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่พรรคก้าวไกลไม่อาจหาเสียงสนับสนุนจาก สมาชิกวุฒิสภาได้โดยที่ประชุมรัฐสภามีมติเมื่อ 13 ก.ค. 2566 เห็นชอบให้พิธาเป็นนายกฯ 324 เสียง ไม่เห็นชอบ 182 เสียง และงดออกเสียง 199 คน ยังขาดอีก 51 เสียง จึงจะผ่านเกณฑ์ขึ้นตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ 2560 ที่กำหนดให้ใช้เสียงเกินกึ่งหนึ่งของสมาชิกรัฐสภาที่มีอยู่ หรือ 375 จาก 749 เสียง ต่อมา พรรคก้าวไกลและพันธมิตรเสนอชื่อนายพิธาให้รัฐสภาโหวตเลือกเป็นนายกฯ อีกครั้งเมื่อ 19 ก.ค. 2566 ที่ประชุมรัฐสภามีมติ 395 ต่อ 312 ว่า การเสนอชื่อนายพิธารอบสองไม่สามารถทำได้ เพราะขัดข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ข้อที่ 41 โดยในระหว่างนั้น นาย พิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ยังต้อง หยุดปฏิบัติหน้าที่ในสภา เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีมติรับคำร้องคดีถือ หุ่นไอทีวี ไว้พิจารณา ตั้งแต่

19 ก.ค. 2566 จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยหลังจากนั้นเมื่อพรรคก้าวไกลไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จึงมอบให้พรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นพรรคอันดับ 2 ทำหน้าที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลต่อไป

วันที่ 2 สิงหาคม 2566 แกนนำพรรคเพื่อไทยประกาศขอถอนตัวจากการร่วมมือกันกับพรรค ก้าวไกลและเดินหน้าจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยเสนอชื่อนาย เศรษฐา ทวีสิน แคนดิเดตนายกรัฐมนตรีของพรรค เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 30 โดยพรรคร่วมรัฐบาล ประกอบด้วย พรรคเพื่อไทย (141 ที่นั่ง), พรรคภูมิใจไทย (71 ที่นั่ง), พรรคพลังประชารัฐ (40 เสียง), พรรครวมไทยสร้างชาติ (36 ที่นั่ง), พรรคชาติไทยพัฒนา (10 ที่นั่ง), พรรคประชาธิปัตย์ (9 ที่นั่ง), พรรคชาติพัฒนา (2 ที่นั่ง), พรรคเพื่อไทรวมพลัง (2 ที่นั่ง), พรรคเสรีรวมไทย (1 ที่นั่ง), พรรคพลังสังคมใหม่ (1 ที่นั่ง), พรรคท้องถิ่นไทย (1 ที่นั่ง) การร่วมรัฐบาลกับพรรคพลังประชารัฐ และพรรครวมไทยสร้างชาติ เป็นเพราะเพื่อไทยหวังเสียงสนับสนุนจาก สว. ที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. แม้เผชิญกับเสียงวิจารณ์อย่างกว้างขวางเรื่องการตั้ง รัฐบาลผสมข้ามขั้ว แต่แกนนำเพื่อไทยก็เดินหน้าต่อ และขอเรียกว่า “รัฐบาลพิเศษสลายขั้วการเมือง” หลังจากพรรคเพื่อไทยได้ทำการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ รัฐบาลพรรคเพื่อไทยโดนวิจารณ์อย่างรุนแรงว่าเป็นรัฐบาลทรยศสัตย์ คือเป็นพรรคที่ไม่รักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน

เหตุการณ์ที่สำคัญในวันโหวตเลือก นาย เศรษฐา ทวีสิน เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นวันเดียวกับที่ นาย ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ตัดสินใจเดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อมารับโทษตามกระบวนการ โดยมีนักการเมืองและมวลชนเสื้อแดงไปรอต้อนรับที่สนามบินดอนเมืองเป็นจำนวนมากเหตุการณ์การจัดตั้งรัฐบาลข้ามขั้วได้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนทำเสนอข่าวอย่างกว้างขวาง ซึ่งในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย มีสื่อมวลชน 2 สำนักข่าวที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ คือ สำนักข่าวมติชนและสำนักข่าวVoice

สำนักข่าว Voice (Voice TV) เป็นสื่อมวลชนในประเทศไทยที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2552 โดยบริษัท วอยซ์ ทีวี จำกัด ผู้ก่อตั้ง คือ นาย พานทองแท้ ชินวัตร บุตรชายของนาย ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เป้าหมายที่สำคัญคือสำนักข่าว Voice นำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีวาระซ่อนเร้นคือ การเป็นกระบอกเสียงให้พรรคเพื่อไทยรายการวิเคราะห์ข่าวและเสวนาที่เชิญผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ ในประเด็นที่ประชาชนสนใจ แพลตฟอร์มการเผยแพร่ของสำนักข่าว Voice ประกอบไปด้วย โทรศัพท์ โดยออกอากาศผ่านระบบดาวเทียมและเครือข่ายเคเบิล ผ่านระบบ

อินเทอร์เน็ต บนเว็บไซต์ www.voiceTV.co.th ช่องทางโซเชียลมีเดีย ใช้แพลตฟอร์ม Facebook มีผู้ติดตามรวมกันมากกว่า 5.4 ล้านคน , Twitter มีผู้ติดตามรวมกันมากกว่า 1.4 ล้านคน, YouTube มีผู้ติดตามรวมกันมากกว่า 5.24 ล้านคน, Instagram มีผู้ติดตามจำนวนมากกว่า 256,000 คน, TikTok มีผู้ติดตามมากกว่า 1.1 ล้านคน และช่องทางทีวีดิจิทัล(เริ่มในปี 2557) (<https://www.voicetv.co.th/>)

สำนักข่าวมติชนเป็นสื่อมวลชนประเภทข่าวหนัก เน้นข่าวการเมือง เศรษฐกิจเป็นสำคัญ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2521 ก่อตั้งโดยกลุ่มนักข่าวและนักวิชาการที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างสื่อมวลชนที่มีคุณภาพและเป็นกลางอาทิ นาย ชรรค์ชัย บุนปาน นาย พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร วัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอข่าวสารที่มีความถูกต้อง เป็นกลาง สร้างความเข้าใจและความรู้สึกในการร่วมมือกันของประชาชน การนำเสนอของสำนักข่าวมติชนประกอบไปด้วย ข่าวการเมืองรายงานข่าวการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศข่าวเศรษฐกิจบทความและคอลัมน์จากผู้เชี่ยวชาญในหลากหลายสาขาแพลตฟอร์มการเผยแพร่ของสำนักข่าวมติชนประกอบไปด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน มติชนสุดสัปดาห์ ประชาชาติธุรกิจ ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยีชาวบ้าน ช่องทางออนไลน์ได้แก่ เว็บไซต์มติชนออนไลน์ www.matichon.co.th ตลอดปี 2566 ทำเพจวิวอยู่ที่ระดับ 197,682,602 เพจวิว ยอดยูไอพีเฉลี่ย 17,515,176 ยูไอพี ช่องทางโซเชียลมีเดียใช้แพลตฟอร์มเช่น Facebook: มากกว่า 8.6 ล้านผู้ติดตาม YouTube: มากกว่า 9.7 ล้านผู้ติดตาม TikTok: มากกว่า 6.7 ล้านผู้ติดตาม X (Twitter): มากกว่า 3.1 ล้านผู้ติดตาม Instagram: มากกว่า 1.1 ล้านผู้ติดตาม (<https://www.matichon.co.th/politics/news>)

ต่อกรณีพรรคเพื่อไทยจัดตั้งรัฐบาล “ข้ามขั้ว” ซึ่งนำเอาพรรคพลังประชารัฐ พรรครวมไทยสร้างชาติ มาร่วมรัฐบาล ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างรุนแรง มีการใช้คำว่า “ตราบดัดสัตย์” ในการเรียกการกระทำของพรรคเพื่อไทย ซึ่งสำนักข่าวมติชนได้นำเสนอข่าวและความคิดเห็นเหล่านี้โดยตรงไปตรงมาสร้างการรับรู้ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสำนักข่าวมติชนและสำนักข่าว Voice ต่างประกอบสร้างความจริงเรื่องการจัดตั้งรัฐบาล “ข้ามขั้ว” แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาจุดยืนและมุมมองของสำนักข่าวทั้งสอง ผ่านการประกอบสร้างความจริงเรื่องการจัดตั้งรัฐบาล

ผสมของพรรคเพื่อไทยในปี พ.ศ. 2566 เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการประกอบสร้างความจริงของสื่อต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทที่มีผลต่อการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566
2. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 ผ่านสำนักข่าวมติชน
3. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 ผ่านสำนักข่าว Voice

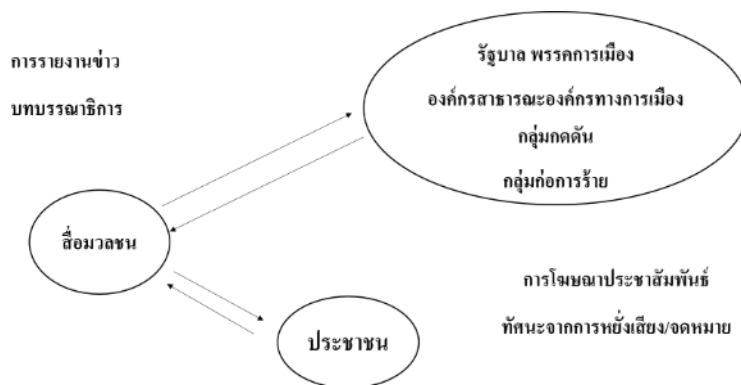
การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่อง “การประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 : ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวมติชนกับสำนักข่าว Voice” ผู้ศึกษาได้รวบรวมทฤษฎี แนวคิด เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายและ วิเคราะห์ผลการศึกษาดังนี้

1. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

1.1 ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair)

การสื่อสารทางการเมืองเริ่มจากองค์กรทางการเมือง เช่น นักการเมือง พรรคการเมือง หรือกลุ่มต่าง ๆ ส่งสารไปยังสื่อมวลชน (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลต่อประชาชน โดยสื่ออาจเลือกนำเสนอทั้งหมด บางส่วน หรือไม่เสนอเลย พร้อมทั้งอาจวิพากษ์วิจารณ์เพิ่มเติมได้ ขณะเดียวกัน ประชาชนก็มีบทบาทเป็นผู้ส่งสารกลับ เช่น การร้องเรียนหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการสื่อสารแบบสองทางระหว่างองค์กร สื่อ และประชาชน (นันทนา นันทวโรภาส, 2558) ดังแสดงแบบจำลองในรูปภาพ ดังต่อไปนี้

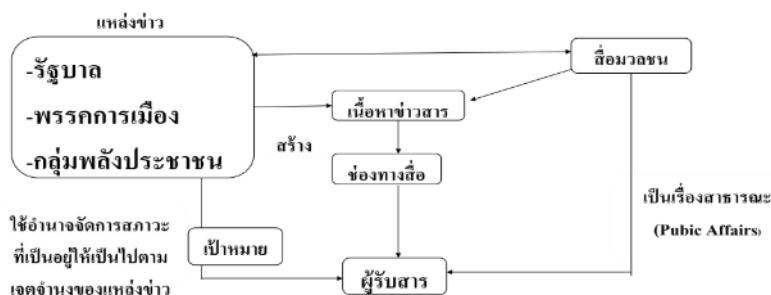

ทฤษฎีการสื่อสารทางเมืองของเกอร์วิชและบลูมเบอร์

(Gurevitch & Blumler) อธิบายการสื่อสารทาง เมืองออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มหลัก คือ กลุ่มทางการเมือง อันได้แก่ รัฐบาล ข้าราชการ พรรคการเมือง กลุ่มกดดันทางการเมือง กลุ่มการเมืองภาคประชาชน ฯลฯ

กลุ่มที่สอง คือ สื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับข่าวสารจากกลุ่มการเมืองและสร้างข่าวเพื่อนำไปส่งต่อยังผู้รับสาร โดยมีแบบจำลองดังนี้

2. ทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคม

ทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคม ทฤษฎีนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดของกลุ่มนักสังคมวิทยาชาว เยอรมัน สำนักปรากฏการณ์นิยม เช่น อัลเฟรด ชูทส์, จอร์จ เฮร์เบิร์ต มิด นักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่าโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของเรา ทุกคนล้วนเป็น

“อัตวิสัยร่วม” ที่เกิดจากการประกอบสร้างระหว่างความ จริงที่หยิบมาจากคนอื่น บวกกับ ความจริงที่เราสร้างขึ้นมาเอง

ทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงอาจมองได้จาก 3 มุมมอง

1. มุมมองทางด้านภาษาศาสตร์ (linguistic) นักภาษาศาสตร์ได้ อธิบายการประกอบ สร้างความจริงโดยผ่านภาษาว่า ในแต่ละสังคมจะให้ ความสำคัญแก่สิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน และ เมื่อสังคม นั้นให้ความสำคัญแก่ สิ่งใด ก็จะมีสะท้อนออกมาผ่านทางภาษา ตัวอย่างเช่น ชาว เอสกิโมที่ใช้ชีวิต อยู่กับหิมะ มีศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับหิมะมากกว่า 50 คำ คนไทยมีคำศัพท์ที่ เกี่ยวกับแม่มากกว่าคนชาติอื่นๆ

2. มุมมองทางด้านปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) โดย อัลเฟรด ชูตซ์ ได้ อธิบายการประกอบสร้างความจริงของ คนว่ามีที่มาจาก “คลังความรู้ทางสังคม” ของแต่ละ สังคม ทำให้เราสามารถ เข้าใจความหมายและตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ได้ผ่านคลังความรู้ที่มาจาก ประสบการณ์ของเรา ตัวอย่างเช่น เมื่อพบชายแปลงเพศเป็นหญิงแล้ว คน ก็จะปฏิบัติต่อผู้ แปลงเพศนั้นเช่นผู้หญิงทั่วไป หรือหากเป็นผู้ที่ไม่สนับสนุน รักร่วมเพศ ก็อาจแสดงปฏิกิริยาดู หมิ่นหรือรังเกียจคนคนนั้นได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ คลังความรู้ทางสังคมของแต่ละคนมี

3. มุมมองทางด้านสื่อมวลชน เป็นการประกอบสร้างปรากฏการณ์ ต่างๆ โดย สื่อมวลชน ซึ่งสื่อมวลชนแต่ละแขนงอาจมีมุมมองที่แตกต่างกันการประกอบสร้างความจริงเพื่อนำเสนอจึงไม่เหมือนกัน แม้จะเป็น ปรากฏการณ์เดียวกัน ตัวอย่างเช่น การนำเสนอเรื่องราว พิธีกรรมของคนใน ชนบทที่ห่างไกลความเจริญ หากเป็นสื่อต่างชาติ ก็จะประกอบสร้าง ปรากฏการณ์ในมุมมองที่เป็นเรื่องมกมาย ไม่อารยะ ในขณะที่สื่อมวลชนใน ท้องถิ่นนั้นกลับ ประกอบสร้างให้เป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์น่าเคารพศรัทธา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) ส่วนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการ วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) แล้วนำเสนอในลักษณะของการพรรณนา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มักจะไม่นิยมใช้คำว่า “ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง” เหมือนกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ แต่มักจะเรียกว่า “พื้นที่ในการศึกษา” หรือ “สนาม (field)” ซึ่ง อาจจะเป็นชุมชน หมู่บ้าน องค์กร หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ตอบปัญหา ที่เราได้ตั้งเอาไว้ โดยเราเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่า “ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key informant)” การกำหนด เลือกกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล เรามักเลือกใช้วิธีแบบเฉพาะเจาะจง (Criterion-Based Selection) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องนั้นได้ดีและลึกซึ้งมากที่สุด เช่น ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง

การจัดกระทำข้อมูล

เพื่อให้ผลการศึกษาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้ออย่างไร จึงได้กำหนดแนวทางการศึกษาไว้ว่าจะเลือกทุกข่าวที่เกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทย และจัดแยกเนื้อหาข่าวให้เป็นหมวดหมู่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชน
2. การประกอบสร้างความจริงของสำนักข่าว Voice และสำนักข่าวมติชนกรณีรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ปี พ.ศ.2566
3. การประกอบสร้างความจริง ของสำนักข่าว Voice และสำนักข่าวมติชน กรณีการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ.2566

ดังนั้น วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย และการจัดกระทำข้อมูลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อการศึกษาให้รู้ถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่มีผลต่อการประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ.2566 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธี การศึกษาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการใช้ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานประกอบ โดยใช้ข้อมูลจากประเด็นข้อที่ 1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์การแสดงความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของสำนักข่าว Voice และสำนักข่าวมติชน ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบมีโครงสร้างคำถาม (Structured Interview) เพราะจากบทสัมภาษณ์นั้นจะชี้ให้เห็นถึง แนวคิด จุดยืน ของของสำนักข่าว Voice

และสำนักข่าวมติชน ต่อเหตุการณ์ที่นำเสนอในสำนักข่าว Voice และสำนักข่าวมติชน ตลอดจนสอดคล้องกับบทบาททางการเมืองของ สำนักข่าว Voice และสำนักข่าวมติชน กับสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในเวลานั้น โดยใช้ข้อมูลจากประเด็นคำถามข้อ 2 และข้อ 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) 2. การแสดงข้อมูล (Data Display) 3. การสร้างข้อสรุป และยืนยันผลสรุป (Conclusion & Verification) เมื่อผู้ศึกษาได้ข้อมูลมาแล้วก็จะคัดเลือกหาจุดที่น่าสนใจเพื่อทำให้เป็นข้อมูลที่เข้าใจ ได้ง่าย และสรุปจัดข้อมูลเป็นกลุ่ม เพื่อปรับลดหรือหาข้อมูลเพิ่มเติมจนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและ สามารถพิสูจน์ทราบได้เป็นที่แน่ชัด และเป็นที่น่าพอใจเพียงพอ จึงจะนำข้อมูลดังกล่าวนั้นมาแสดงโดยอาศัยการพรรณนาและสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยๆ ในช่วงต้น และก็ค่อยๆ สรุปรวมใน บทสรุป และตรวจสอบยืนยันผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย 4. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้การวิจัยเกิดความถูกต้องแม่นยำ การตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นการพิจารณา เที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2548).

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการประกอบสร้างความจริงของพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกระบวนการสร้างความจริงและการนำเสนอของสื่อมวลชนสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามประการที่ตั้งไว้ ประการแรก การศึกษาบริบทที่มีผลต่อการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 พบว่า บริบททางการเมืองไทยภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปปีดังกล่าวมีความซับซ้อนและเต็มไปด้วยความท้าทายเชิงโครงสร้าง สภาพแวดล้อมทางการเมืองอยู่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ซึ่งให้วุฒิสภามีอำนาจร่วมโหวตนายรัฐมนตรีเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคเพื่อไทย แม้ว่าพรรคก้าวไกลจะได้รับคะแนนเสียงสูงสุดในการเลือกตั้ง แต่ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เนื่องจากไม่ได้รับเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภาและพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยม ส่งผลให้พรรคเพื่อไทยต้องปรับยุทธศาสตร์ทางการเมืองโดยการจับมือกับพรรคการเมืองจากฝ่ายตรงข้ามทางอุดมการณ์เพื่อให้สามารถจัดตั้งรัฐบาลและสร้างเสถียรภาพทางการเมืองได้ ปัจจัยด้านอิทธิพลของกลุ่ม

อำนาจเดิมหรือที่เรียกกันว่า “เครือข่ายอำนาจเก่า” ยังคงมีบทบาทสำคัญ ทั้งในระดับการตัดสินใจเชิงนโยบายและในระดับการจัดตั้งพันธมิตรทางการเมือง นอกจากนี้ ยังพบว่ากระแสความเห็นของสาธารณชนในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวมีความแตกแยกอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยก้าวหน้าและกลุ่มที่มีจุดยืนแบบอนุรักษนิยม ทำให้การตัดสินใจของพรรคเพื่อไทยในการจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคฝ่ายตรงข้ามกลายเป็นประเด็นที่ถูกจับตามองและถูกถกเถียงอย่างกว้างขวางในสังคม อีกทั้ง สภาพแวดล้อมทางสื่อดิจิทัลที่เปิดกว้างและมีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการต่อสู้เชิงวาทกรรมและการสร้างความจริงทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ทำให้การจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์ทางการเมือง แต่ยังเป็นสนามการต่อสู้เชิงความหมายที่เข้มข้นระหว่างอำนาจทางการเมืองแบบเดิมกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสื่อ

ประการที่สอง การศึกษาการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 ผ่านสำนักข่าวมติชน พบว่าสำนักข่าวมติชนมีแนวทางการนำเสนอข่าวที่มุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในเชิงยุทธศาสตร์และโครงสร้างเป็นหลัก มติชนให้ความสำคัญกับการอธิบายปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของพรรคเพื่อไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหารจัดการเสียงในรัฐสภา การต่อรองกับพรรคการเมืองต่าง ๆ หรือผลกระทบทางการเมืองที่อาจเกิดขึ้นจากการจับมือกับพรรคฝ่ายอนุรักษนิยม การเลือกประเด็นข่าวของมติชนมักสะท้อนให้เห็นถึงการ framing เหตุการณ์ในลักษณะของ “การคำนวณเชิงกลยุทธ์” มากกว่าการเน้นประเด็นเชิงอุดมการณ์ โดยเฉพาะการนำเสนอผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับฐานเสียงดั้งเดิมของพรรคเพื่อไทย และความเสี่ยงที่รัฐบาลอาจเผชิญในการบริหารประเทศภายใต้พันธมิตรทางการเมืองที่หลากหลายทางอุดมการณ์ การใช้ภาษาและวาทกรรมของมติชนมีลักษณะเป็นทางการ วางตัวในฐานะผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็แฝงน้ำเสียงที่ชี้ให้ผู้อ่านเห็นความซับซ้อนและความท้าทายของพรรคเพื่อไทย เช่น การใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงความสั่นคลอนของฐานเสียง หรือการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์เพื่อผลประโยชน์เชิงอำนาจ นอกจากนี้ มติชนยังให้ความสำคัญกับการอ้างอิงข้อมูลจากแหล่งข่าวที่หลากหลาย ทั้งจากนักวิเคราะห์ทางการเมือง นักวิชาการ และแหล่งข่าวภายในพรรค เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

ของกรอบการนำเสนอ และยังใช้ช่องทางสื่อออนไลน์อย่างเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียเพื่อขยายการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ไปสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม การศึกษาการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคเพื่อไทยกับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566 ผ่านสำนักข่าววอยซ์ พบว่าสำนักข่าววอยซ์มีลักษณะการนำเสนอที่แตกต่างจากมติชนอย่างชัดเจน โดยเน้นการ framing เหตุการณ์ในเชิงอุดมการณ์ประชาธิปไตยและจริยธรรมทางการเมืองมากกว่าการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ วอยซ์มักตั้งคำถามต่อความสอดคล้องระหว่างอุดมการณ์ที่พรรคเพื่อไทยเคยประกาศไว้ในช่วงหาเสียง กับการตัดสินใจเข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยม การใช้ภาษาของวอยซ์มีความชัดเจนและแสดงจุดยืนเชิงอุดมการณ์อย่างตรงไปตรงมา มักใช้คำหรือวาทกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามและการวิพากษ์ เช่น “ดีลลับ”, “การหักหลังอุดมการณ์” หรือ “อำนาจเก่าคืนชีพ” น้ำเสียงของผู้ประกาศและคอลัมน์นิสต์ของวอยซ์สะท้อนจุดยืนทางการเมืองที่ชัดเจน ทำให้กรอบการนำเสนอ มีลักษณะของการตั้งคำถามเชิงจริยธรรมต่อการเมืองไทยมากกว่าการอธิบายเชิงโครงสร้าง วอยซ์ยังใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการไลฟ์สดและการเผยแพร่คลิปวิดีโอสั้นผ่าน Facebook, YouTube และ X (Twitter) เพื่อสร้างกระแสและผลักดันการตีความเหตุการณ์ทางการเมืองในหมู่ผู้ชมกลุ่มก้าวหน้า นอกจากนี้ วอยซ์ยังเชิญนักวิชาการและบุคคลสาธารณะที่มีแนวคิดประชาธิปไตยมาให้ความเห็น เพื่อเสริมความชอบธรรมให้กับกรอบการนำเสนอของตนเอง ส่งผลให้วอยซ์ทำหน้าที่คล้าย “ผู้ตั้งคำถามเชิงอุดมการณ์” ที่มุ่งตรวจสอบและวิพากษ์การตัดสินใจของพรรคเพื่อไทยในมิติของความโปร่งใสและจริยธรรมทางการเมือง

สรุปผลการวิจัยในเชิงบรรยายตามวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างบริบททางการเมืองไทยในปี พ.ศ. 2566 กับรูปแบบการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชนได้อย่างชัดเจน บริบททางการเมืองที่ซับซ้อนและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อทิศทางการเล่าเรื่องของสื่อแต่ละแห่ง มติชนเน้นการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ทางการเมือง ในขณะที่วอยซ์เน้นการตั้งคำถามเชิงอุดมการณ์และจริยธรรม ทั้งสองสำนักข่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของบทบาทสื่อในการกำหนดกรอบความจริงทางการเมือง ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และการตีความของสาธารณชนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์การเมืองไทย

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การประกอบสร้างความจริง เรื่องพรรคเพื่อไทย กับการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2566: ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวมติชนกับสำนักข่าววอยซ์ (Voice)” พบว่า การประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชนไทยไม่ได้เป็นกระบวนการที่เป็นกลาง หากแต่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบริบททางการเมืองที่ซับซ้อนหลังการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 อย่างเด่นชัด ปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางการรายงานของสื่อ ได้แก่ ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญมาตรา 272 ที่ให้อำนาจวุฒิสภามีส่วนร่วมในการโหวตนายกรัฐมนตรีนครี และอิทธิพลของกลุ่มอำนาจเดิม (Deep State) ซึ่งเป็นเหตุให้พรรคก้าวไกลไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ และนำไปสู่การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยบริบทดังกล่าวส่งผลให้สื่อมวลชนต้องเลือกมุมมอง วิธีเล่าเรื่อง และการกำหนดกรอบความหมาย (framing) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ซับซ้อนให้ผู้รับสารเข้าใจ การประกอบสร้างความจริงจึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดข้อเท็จจริงเชิงเวลา แต่เป็นการ “เลือก-จัดวาง-ให้ความหมาย” ต่อเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ (2563) ที่ระบุว่า บริบททางการเมืองและข้อจำกัดเชิงอำนาจหลังรัฐประหารส่งผลให้สื่อต้องปรับกรอบการรายงานเพื่อคงพื้นที่สื่อสารของตนเองเมื่อเปรียบเทียบแนวทางของทั้งสองสำนักข่าว พบว่า Voice ใช้กรอบการเล่าเรื่องเชิงยุทธศาสตร์ (strategic framing) รายงานเหตุการณ์แบบเรียลไทม์ เชื่อมโยงการโหวตนายกรัฐมนตรีนครี การฉีก MOU และการกลับมาของอดีตผู้นำทางการเมืองเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อการ “ข้ามขั้ว” ของพรรคเพื่อไทย แนวทางนี้สอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารของ Gurevitch และ Blumler ที่มองว่าสื่อมีบทบาทในการเชื่อมโยงประชาชนกับนักการเมืองผ่านกระบวนการตีความ มติชน ใช้กรอบจริยธรรม (moral framing) มุ่งชี้ให้เห็นความไม่ต่อเนื่องระหว่างคำมั่นสัญญาหาเสียงกับการตัดสินใจร่วมรัฐบาลกับฝ่ายอนุรักษ์นิยม โดยนำเสนอผ่านบทวิเคราะห์เชิงอุดมการณ์ การสัมภาษณ์นักวิชาการ และภาษาข่าวที่สะท้อนความไม่พอใจและความคลางแคลงใจของสังคมข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้เกี่ยวกับ “การประกอบสร้างความจริงของสื่อไทย” ที่ศึกษากรณีทางการเมืองต่าง ๆ ในอดีต เช่น จันทรเพ็ญ มีแย้มภักดิ์ (2554) ศึกษากรณีอุทกภัยปี 2553 พบว่าหนังสือพิมพ์ข่าวสดใช้กรอบการเล่าเรื่อง

ที่กำหนดภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองและกำหนดทิศทางการตีความเหตุการณ์ของ
สาธารณะชน สุกใส (2551) พบว่าการรายงานข่าวการจัดตั้งรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช มี
ลักษณะการประกอบสร้างความจริงที่สะท้อนการต่อสู้เชิงอำนาจทางการเมือง กรองกาญจน์
อาทรธรรมรัตน์ (2551) ชี้ให้เห็นว่าโพสต์ทูเดย์สร้างภาพลักษณ์ของนายสมัครในบริบท
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ผ่านการคัดเลือกและตีความข้อมูล มนตรี โพธิ์มงคล (2559) ศึกษา
การนำเสนอข่าว นปช. พบว่าสื่อมวลชนเลือกใช้เฟรมที่แตกต่างกันเพื่อสะท้อนจุดยืนทาง
การเมืองของแต่ละองค์กร จรัส อัมพรกลิ่นแก้ว (2560) พบว่าการประกอบสร้างความจริงของ
สื่อที่มีจุดยืนต่างกัน ส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ของประชาชนต่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์นอกจากนี้ ผล
วิจัยยังสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Hallin และ Mancini (2004) ที่มองว่าสื่อในระบบ
การเมืองแบบผสม (Polarized Pluralist Model) เช่น ประเทศไทย มีลักษณะการพึ่งพิงทาง
การเมืองสูง และมักใช้บทบาทการวิพากษ์หรือสนับสนุนทางการเมืองมากกว่าการเป็นกลาง
สรุปการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชนไทยเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับ
บริบททางการเมือง จุดยืนเชิงอุดมการณ์ขององค์กรสื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับกลุ่ม
อำนาจ การเปรียบเทียบระหว่าง Voice และมติชนสะท้อนให้เห็นความแตกต่างของ “กรอบ
การเล่าเรื่อง” ที่นำไปสู่การรับรู้และทัศนคติทางการเมืองที่ต่างกันของสาธารณชน ดังนั้น การ
วิเคราะห์สื่อไทยจึงต้องให้ความสำคัญทั้งเชิงเนื้อหา บริบท และโครงสร้างอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ลำดับ	ประเด็นการ ประกอบสร้าง ความจริง	ข้อค้นพบ / องค์ความรู้ใหม่	ตัวอย่าง / ผลกระทบ
1	การประกอบ สร้างความจริง มีวาระซ่อนเร้น หรือโน้มน้าวใจ ผู้รับสาร	สื่อไม่ได้รายงานเหตุการณ์ เพียงอย่างเดียว แต่สร้าง กรอบความหมายเพื่อโน้มน้าว ทัศนคติผู้รับสาร วาระซ่อน เร้นอาจสะท้อนเป้าหมาย เชิงกลยุทธ์ของสำนักข่าว	Voice เน้นรายงานเชิงเหตุการณ์ ต่อเนื่องและความจำเป็นทางการเมือง เพื่อรักษาภาพลักษณ์พรรคเพื่อไทย- มติชน เน้นวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์และเชิง จริยธรรม เพื่อสร้างการรับรู้เชิงวิพากษ์ ต่อพรรคเพื่อไทย

2	การประกอบ สร้างความจริง ของ Voice เรื่องรัฐบาลข้าม ชั่ว	การรายงานข่าวข้ามชั่วของ พรรคเพื่อไทยไม่สอดคล้องกับ อุดมการณ์ดั้งเดิมของ Voice ส่งผลต่อภาพลักษณ์และ ความน่าเชื่อถือของสื่อ มีการ ลาออกของทีมงานสำคัญ	ทีมงานบางส่วนลาออกเพื่อรักษา อุดมการณ์- ความไม่สอดคล้องระหว่าง เนื้อหากับอุดมการณ์สร้างแรงกดดัน ภายในทีม- ส่งผลต่อการรับรู้ของ ประชาชนต่อความยั่งยืนของสื่อ
3	การประกอบ สร้างความจริง ของมติชนเรื่อง รัฐบาลข้ามชั่ว	มติชนเน้นตีความและ วิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ สร้าง กรอบความหมายให้ผู้รับสาร รับรู้เชิงลบต่อพรรคเพื่อไทย ทำให้เกิดทัศนคติวิพากษ์และ ตั้งคำถามต่อความชอบธรรม	- รายงานเน้นความขัดแย้งภายในพรรค การจัดทำ MOU และผลกระทบต่อ อุดมการณ์- ผู้รับสารส่วนใหญ่เกิดการ รับรู้เชิงลบและตั้งคำถามต่อความชอบ ธรรมของพรรค- สะท้อนบทบาทของ สื่อในการ framing และโน้มน้าว ทัศนคติอย่างชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชนไทยมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับบริบททางการเมือง จุดยืนและอุดมการณ์ของสื่อ สำนักข่าวแต่ละแห่งใช้กรอบการรายงาน (framing) ต่างกัน เพื่อกำหนดทัศนคติของผู้รับสารและรักษาหรือสะท้อนภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้อง โดย Voice มุ่งสร้างความชอบธรรมและความจำเป็นทางการเมือง ขณะที่มติชนเน้นการตีความเชิงจริยธรรมและเชิงกลยุทธ์ ทำให้ผู้รับสารเกิดทัศนคติวิพากษ์ต่อพรรคเพื่อไทยอย่างเป็นระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม “การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) อย่างเป็นระบบ ผ่านหลักสูตรการศึกษาและกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ความเห็น และการบิดเบือนข้อมูลได้อย่างรอบด้าน

2.ควรจัดตั้งหรือพัฒนาหน่วยงานอิสระด้านการกำกับดูแลสื่อ ที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย เพื่อสร้างกลไกตรวจสอบการทำงานของสื่อให้เป็นไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.สื่อมวลชนควรเปิดเผยกระบวนการทำงานอย่างโปร่งใส เช่น การระบุแหล่งที่มา หลักฐาน และขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและสร้างความไว้วางใจจากประชาชน

2.องค์กรสื่อควรพัฒนามาตรการภายในเพื่อควบคุมและแก้ไขกรณีละเมิดจริยธรรม เช่น การเผยแพร่ข่าวบิดเบือนหรือปลอมปน พร้อมจัดระบบลงโทษและการอบรมซ้ำเพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรศึกษาอุดมการณ์และความเป็นกลางของสื่อมวลชนในเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจว่าการรายงานข่าวเกิดจากกรอบความคิดและหลักการที่ยึดถือจริง หรือเพียงตอบสนองต่อแรงกดดันและผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

2.ควรสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัยที่ใช้ตรวจสอบการประกอบสร้างความจริงของสื่ออย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการนำเสนอ ช่องทางสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อพัฒนาความรู้เชิงลึกและใช้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก สุกใส. (2551). *การประกอบสร้างความจริงทางสังคมในข่าวของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ: กรณีศึกษา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการจัดตั้งรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช* (สารนิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรองกาญจน์ อาทรธรรมรัตน์. (2551). *การประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของนายสมัคร สุนทรเวช ของหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์: กรณีศึกษาเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519* (สารนิพนธ์วารสารศาสตรบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- จรัส อัมพรกลิ่นแก้ว. (2560). *การประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร: ศึกษาเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์เอเอสทีวีผู้จัดการรายวันกับหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน* (ดัชนีพันธปรัชญาดัชนีบัณฑิต (สื่อสารการเมือง)). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง, มหาวิทยาลัยเกริก.
- จันทร์เพ็ญ มีแย้มภักดิ์. (2554). *การประกอบสร้างความจริงของหนังสือพิมพ์ข่าวสดกรณีศึกษา: บทบาทนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในสถานการณ์อุทกภัยปี พ.ศ.2553* (สารนิพนธ์ วารสารศาสตรบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมพร จิระพลทรัพย์. (2553). *การประกอบสร้างความจริงในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์: กรณีศึกษาการแต่งตั้ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของสมเด็จอุนเฮน กับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา* (สารนิพนธ์). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2558). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แมสมีเดีย.
- พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. (2563). *การสื่อสารการเมืองในยุคดิจิทัล: การวิเคราะห์สื่อและการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2548). *หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (น. 293). กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์ พรินต์.
- Gurevitch, Michael and Blumler, Jay G. (1995). *The Crisis of PublicCommunication*. London: Routledge.
- Gurevitch, Michael and Blumler, Jay G. *The New Media and OurPolitical Communication Discontents: DemocratizingPoet Cyberspace*. London: Routledge, 2000.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.

McNair, Brian. An Introduction to Political Communication. London: Routledge, 2011.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE

ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร*

FACTORS AFFECTING THE DECISION TO CHOOSE MIXUE

SERVICE IN PHAYA THAI DISTRICT, BANGKOK

XINGJUAN LAN

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

Email: amanichai2535@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้าน ชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก เก็บข้อมูลจากออนไลน์ จากกลุ่มผู้บริโภคชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F test) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression Analysis) แบบ All Enter

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นข้อมูลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แตกต่างกันจะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท

* Received 24 September 2025; Revised 20 October 2025; Accepted 21 October 2025

กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกันพบว่า ระดับการศึกษาและรายได้ แล้วย่อเดือน ที่แตกต่างกัน จะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน และพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด สามารถอธิบายการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ได้ร้อยละ 27.4 (Adjusted R² = .274) โดยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, ส่วนประสมทางการตลาด, ร้านชาวม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the factors affecting the decision the MiXUE milk tea shop service in Phaya Thai District, Bangkok. 2) to study the factors affecting decision of consumers who use the MiXUE milk tea shop service in Phaya Thai District, Bangkok, classified by personal factors 3) to study the marketing mix factors that influence the decision to use the services of MiXUE milk tea shops in Phaya Thai District, Bangkok. Using a convenient random sampling method, collecting online from a group of MiXUE milk tea consumers in Phaya Thai District, Bangkok. The questionnaire was a research tool for data analysis using statistical analysis such as percentage, mean, Standard Deviation, t-test, F test, and All Enter Multiple regression analysis.

The results found that the overall level of opinions on factors affecting the decision to use the services of MiXUE milk tea shops in Phaya Thai District, Bangkok was at a high level. The overall level of opinions on information affecting the decision to use the services of MiXUE milk tea shops in Phaya Thai District, Bangkok was at a high level. It was found that different levels of

education and average monthly income had different decisions to choose to use MiXUE milk tea shops in Phaya Thai District, Bangkok. It was found that marketing mix factors could explain the decision to use MiXUE milk tea shops in Phaya Thai District, Bangkok, in the overall picture by 27.4 percent (Adjusted $R^2 = .274$) with product, price, distribution channel, promotion, personnel, physical characteristics, and process affecting the decision to use MiXUE milk tea shop service in Phaya Thai District, Bangkok statistically significant at the .05 level and physical characteristics affect the decision to choose to use the MiXUE milk tea shop service in Phaya Thai District, Bangkok at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Decision making, Marketing Mix, MiXUE Service

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันของอุตสาหกรรมชาวม เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเครื่องดื่มนมและชา ซึ่งได้กลายเป็นจุดสนใจในการบริโภคเครื่องดื่มในตลาดประเทศไทย ชาวมได้รับความนิยมอย่างสูงจากกลุ่มผู้บริโภควัยรุ่น และได้กลายเป็นเครื่องดื่มที่ขาดไม่ได้สำหรับกลุ่มวัยรุ่น การเติบโตของความต้องการชาวมทำให้ผลกำไรของอุตสาหกรรมนี้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามการแข่งขันในตลาดก็รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีแบรนด์ชาวมใหม่ ๆ เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ร้านชาวมจากจีนได้เข้ามาสู่ตลาดไทย และขยายสาขาอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2023 เป็นต้นมา แบรนด์ชาวมจากจีนได้แสดงให้เห็นถึงการเติบโตที่รวดเร็วในตลาดไทย กลุ่มผู้บริโภคหลักในอุตสาหกรรมชาวมคือ กลุ่มวัยรุ่นซึ่งมีพลังการบริโภคที่โดดเด่นและเป็นกลุ่มผู้ใช้หลักของผลิตภัณฑ์ชาวม ปัจจุบันร้านชาวมที่กำลังเป็นกระแสในประเทศไทยตอนนี้อย่าง MiXUE ที่เข้ามาเป็นที่ยอดฮิตของกลุ่มวัยรุ่นในขณะนี้ โดย MiXUE ก่อตั้งขึ้นในปี 1997 โดย Zhang Hongchao ใน Zhengzhou ซึ่งเริ่มต้นจากการ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไอศกรีมและชาใหม่ ๆ ที่เหมาะกับกลุ่มวัยรุ่น และได้กำหนดพันธกิจของแบรนด์ว่า

"ให้ทุกคนทั่วโลกได้สัมผัสกับความอร่อยคุณภาพสูงในราคาที่เหมาะสม" เพื่อบรรลุพันธกิจนี้ Zhang Hongchao ได้นำทีม MiXUE ฝ่าฟันอุปสรรคนานกว่า 10 ปี โดยสร้างโรงงานของตนเองและระบบซัพพลายเชน รวมถึงการผลิตวัตถุดิบหลักของตนเอง เพื่อให้มั่นใจว่าไอศกรีมและชาแต่ละแก้วมีคุณภาพสูงสุด MiXUE ดำเนินการโดย 3 บริษัทหลัก ได้แก่ MiXUE Co., Ltd. ที่รับผิดชอบการบริหารจัดการและ การดำเนินงาน, Henan Daka Food Co., Ltd. ที่รับผิดชอบการวิจัยและการผลิต และ Zhengzhou Baodao Trading Co., Ltd. ที่ให้บริการคลังสินค้าและโลจิสติกส์ บริษัททั้งสามทำงานร่วมกันเพื่อสร้างห่วงโซ่การผลิตที่ครบวงจรและสนับสนุนการเติบโตอย่างรวดเร็วของ MiXUE ในอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม ของจีน MiXUE เน้นการสร้างสรรคไอศกรีมและชาที่สดใหม่ โดยมุ่งหวังในการสร้างรูปแบบใหม่ของร้าน สำหรับไอศกรีมและชา รวมถึงการรวมคุณภาพสูง ราคาเยี่ยมเยา และความสดใหม่เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น MiXUE มีทีมงานมืออาชีพที่ทำการศึกษาดูแลและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้แก่ร้านค้าตัวแทนจำหน่าย เพื่อให้แบรนด์ MiXUE นำหน้าตลาดอยู่เสมอ MiXUE ยังให้ความสำคัญกับความผันในการสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจ และการสร้างงาน รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณค่าทางสังคมในสภาพแวดล้อมธุรกิจที่ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีการแข่งขันสูงเช่น เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ธุรกิจค้าปลีกต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงจากหลายทิศทาง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ในสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่ดุเดือดนี้ ธุรกิจต้องใช้กลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและโดดเด่นในตลาด

MiXUE เป็นแบรนด์เครื่องดื่มและขนมที่มีชื่อเสียงในหลายประเทศ การเติบโตและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของแบรนด์นี้ทำให้เกิดความท้าทายใหม่ ๆ ในเขตพญาไทซึ่งมีร้านชาวม ร้านอาหาร และร้านเครื่องดื่มจำนวนมาก MiXUE ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงในการดึงดูดลูกค้าใหม่และรักษาลูกค้าเดิม เพื่อประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมนี้ ไม่เพียงแต่ต้องเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงและ ราคาเหมาะสม แต่ยังต้องพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดการเข้าใจและวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดของ MiXUE ในเขตพญาไทและผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญ การวิจัยนี้จะช่วยให้ MiXUE เข้าใจว่ากลยุทธ์ใดมีผลต่อการตัดสินใจของลูกค้าอย่างมากที่สุด และสามารถปรับปรุงหรือพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ ตามข้อมูลที่ได้ การศึกษากลยุทธ์

การตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคจะช่วยให้ MiXUE สามารถระบุแนวโน้มตลาดและความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมการขาย และการปรับปรุงประสบการณ์ของลูกค้า ซึ่งจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน

อย่างไรก็ตาม ร้านชานมถือเป็นธุรกิจที่มีการเติบโตและมีรายได้ที่น่าสนใจมากเพราะตลาดรวมยังขยายตัวได้อีกมาก ขณะที่ต้นทุนและค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในแต่ละวันไม่สูงนัก เนื่องจากวัตถุดิบส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นหลัก ร้านชานมถือเป็นขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่น่าสนใจและน่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องถึงแม้ร้านชานมในปัจจุบันจะมีการแข่งขันที่รุนแรง แต่ยังมีฐานลูกค้ารอรับอีกมาก ทำให้ผู้ที่ประกอบการเก่าและรายใหม่ที่จะทำร้านชานม จะต้องคำนึงถึงการพัฒนากลยุทธ์ที่จะสามารถดึงดูดความต้องการของฐานลูกค้าที่ยังรอรับอยู่ให้ได้มากที่สุด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาร้านชานมให้ประสบความสำเร็จสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน กลยุทธ์ต่างๆ ที่จะมาเป็นแนวทางในการพัฒนาร้านชานม

โดยการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาเฉพาะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อีกทั้งในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มีร้านชานมหลายรูปแบบ หลายประเภท และมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนที่มีห้างสรรพสินค้า มีสถานที่ราชการ ทำให้มีพนักงาน ข้าราชการ นักเรียน พักอาศัยอยู่จำนวนมาก ซึ่งถือเป็นตลาดกลุ่มเป้าหมายของร้านชานมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านชานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ

Kotler (2002) กล่าวว่า ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) คือ เครื่องมือที่องค์กรใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายการตลาดของแต่ละตลาดเป้าหมาย (Market Target) โดยอ้างอิงแนวคิดของ McCarthy (1964) ว่ามีการจำแนกเครื่องมือเป็น 4 ด้าน หรือ 4Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion)

Rafiq and Ahmed (1995) ได้มีการอ้างอิงถึงแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Booms and Bitner (1981) ว่ามีขยายกลุ่มเครื่องมือการตลาด หรือส่วนประสมการตลาดสำหรับอุตสาหกรรมบริการ (Service Industries) เพิ่มอีก 3 ด้าน ได้แก่ บุคลากร (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ (Process) รวมเป็น 7 ด้าน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการ หรือการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษานี้ได้ศึกษาแนวคิดประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดขององค์กร

การตัดสินใจของผู้บริโภค (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือได้รับอิทธิพลจากสิ่งเร้าภายนอก โดยการตัดสินใจเลือกซื้อหรือเลือกใช้บริการต่างๆ ผู้บริโภคจะมีการค้นหาข้อมูลของสินค้าและบริการต่างๆ อยู่เสมอ การตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญและอยู่ภายในจิตใจของผู้บริโภค (ฉัตยาพร เสมอใจ, 2550 : 46)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยจึง เลือกตัวอย่างตามสะดวก จำนวน 400 คน จากการคำนวณสมการ การกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยมีสัดส่วนความคลาด

เคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้เท่ากับ 5% ใช้รูปแบบกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร สูตรของ คอแครน (Cochran, 1977) โดยกำหนดระดับความแปรปรวนสูงสุดคือ $p = 50\%$ หรือ 0.5 และ $q = 50\%$ หรือ 0.5 กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมรับความคลาดเคลื่อนได้ที่ 5% หรือ 0.05

2. สร้างเครื่องมือในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและประเมินผล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือเป็น แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาค้นคว้า จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเป็นกรอบแนวคิดที่มีความเหมาะสม ครอบคลุมตัวแปร เนื้อหา วัตถุประสงค์ โดยได้รับการเสนอแนะจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด โดยแบบสอบถาม จะประกอบด้วย 4 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามให้เลือกตอบ (Check List) โดยมีคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เคยใช้บริการผู้บริโภครที่เคยใช้บริการร้านขนม MiXUE ไหมมากที่สุด

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด โดยแต่ละข้อคำถามเป็นการให้ความสำคัญในแต่ละเรื่องที่มีคำตอบให้เลือกแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวความคิดของ ลิเคิร์ท สเกล (Likert Scale)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด โดยแต่ละข้อคำถามเป็นการให้ความสำคัญ ในแต่ละเรื่องที่มีคำตอบให้เลือกแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวความคิดของลิเคิร์ท สเกล (Likert Scale)

ส่วนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด เป็นคำถามแบบไม่มีโครงร่าง และเป็นคำถามซึ่งไม่มีการวางแผนหรือจัดแนวคำตอบไว้

การจัดช่วงคะแนน

การอภิปรายผลการวิจัย และการแปลผล (Interpretation) โดยมีคำถามที่ใช้ในการวัดระดับ ของข้อมูลแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scale) เป็นการวัดแบบมาตราส่วนการประมาณค่า (Rating Scale) ของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ซึ่งในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การหาค่าเฉลี่ยในการอภิปรายผล โดยใช้สูตรการคำนวณอันตรภาคชั้น

ความกว้างของอันตรภาคชั้น = ข้อมูลที่มีค่าสูงสุด - ข้อมูลที่มีค่าต่ำสุด

เกณฑ์การประเมินค่าวัตรระดับความคิดเห็นในปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการการตัดสินใจ ใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มีอยู่ 5 ระดับ การแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้จากแบบสอบถามการวัดระดับความคิดเห็น ดังนี้ เบสท์ (Best, 1977) ระดับคะแนน 4.51-5.00 หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นที่ระดับมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 400 ชุด เพื่อเป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยรวบรวมข้อมูลจากการทำแบบสอบถามของผู้ใช้บริการร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ที่ตอบแบบสอบถามผ่าน Google Form ซึ่งผู้วิจัยได้มีการกระจายแบบสอบถามผ่านทาง Social Network ได้แก่ Line, Facebook

2. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและตรวจเช็คจำนวนให้เท่ากับจำนวนประชากร กรณีแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามใหม่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

3. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ลงรหัส (Code) ทำการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ การศึกษา ครั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1. ข้อมูลด้านปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ ด้วยสถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาอัตราส่วน ร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายข้อมูลที่เป็นลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

2. ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบชุดคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scales) จากนั้นจึงปรับค่าให้อยู่ใน ระดับช่วง (Interval Scales) ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปการ แจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การทดสอบสมมติฐานของปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ทดสอบความแตกต่าง ระหว่างกลุ่มของค่าเฉลี่ย โดยใช้สถิติ t-test และ F test และทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยใช้วิธี Scheffé โดยกำหนดค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกรณีพบว่าค่าเฉลี่ยของ ตัวแปรที่ทดสอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. การทดสอบสมมติฐานของปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลวิจัย ตามข้อมูล que ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากแบบสอบถามที่วิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูปและจากการศึกษาตามแนวคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การนำเสนอข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ โดยรายละเอียดสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.50 มีช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง อายุ 30-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 42 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 51.70 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 34.20 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.30 ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE เป็นร้อยละ 37

2. จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็น ระดับมาก โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดจำหน่าย ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = .538) รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = .548) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = .567) ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = .578) ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = .611) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = .604) และด้านราคา ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = .596) ตามลำดับ

3. ระดับความคิดเห็นทางการตัดสินใจของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็นระดับมาก โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยรายข้อ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตัดสินใจซื้อ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = .620) รองลงมา การประเมินทางเลือก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = .591) การรับรู้ปัญหา ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = .629) การค้นหาข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = .544) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = .609) ตามลำดับ ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = .629) การค้นหาข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = .544) และพฤติกรรมหลังการซื้อ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = .609) ตามลำดับ

4. การทดสอบสมมติฐานปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน จะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศ อายุ อาชีพที่แตกต่างกัน จะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ที่ไม่แตกต่างกัน ในส่วนปัจจัยด้านระดับการศึกษา และด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน พบว่า จะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขนม MIXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน

5. การทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่สามารถอธิบายการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ได้ร้อยละ 27.4 (Adjusted R² = .274) โดยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายได้ดังนี้

จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน จะมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ด้านระดับการศึกษา ผู้ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ เกียรติภาคภูมิ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคชาวม ในกรุงเทพมหานคร ผลการ วิจัย พบว่า ลักษณะประชากรด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ช่องทางการชำระเงิน มีผลต่อการตัดสินใจสั่งซื้อสินค้าออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่มีความแตกต่างกัน ทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้าน ชาวม iXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม iXUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทวัน กุศลอภิบาล (2565) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการ

ใช้บริการร้านชาวม ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือน ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำกว่า มีแนวโน้มตัดสินใจใช้บริการต่ำกว่า เนื่องจากการใช้บริการดังกล่าว มีอัตราค่าใช้บริการแบ่งเป็นค่าบริการจัดส่ง และค่าอาหาร ทำให้มีอัตราค่าบริการรวมสูงกว่า การไปหาซื้อเอง ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการที่แตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) แบบ All Enter พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด สามารถอธิบายการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ได้ร้อยละ 27.4 ($\text{Adjusted } R^2 = .274$) โดยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ของกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอธิบายได้เพิ่มเติม ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า ชาวม MixUE มีให้เลือกหลากหลาย มีความน่ารับประทาน มีความสะอาด สด ใหม่ เมื่อมาถึงมือผู้บริโภค วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบชาวม MixUE มีคุณภาพ บรรจุภัณฑ์มีความปลอดภัยได้มาตรฐานเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ทศนีย์ ศิริดาพันธ์ (2560) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านชาวม รูปแบบสมัยใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมนูชาวม MixUE ที่มีความหลากหลาย ไม่จำเจ มีรสชาติที่อร่อยถูกปาก มีผลต่อการ ตัดสินใจใช้บริการร้านชาวม MixUE ในรูปแบบดังกล่าว

2. ปัจจัยด้านการจัดจำหน่าย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า ช่องทางการเลือกใช้บริการร้านชาวม MixUE มีความสะดวกและชัดเจน มีการจัดส่งตรงต่อเวลา มีพื้นที่ให้บริการ ครอบคลุมหลายพื้นที่ที่มีการแจ้งเตือนข่าวสาร และโปรโมชั่นของแพลตฟอร์มผ่านทางสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต สื่อมีความชัดเจนทั้งแบบสื่อสิ่งพิมพ์ และออนไลน์ในเรื่องการแจ้งข่าวสารและโปรโมชั่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ชนิตา นุตัน (2562) ได้ศึกษา ศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริโภคในการ

ใช้บริการร้านชาวม ปัจจัยด้าน สถานที่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลระดับมากในการเลือกใช้ บริการร้านชาวม ซึ่งผู้ให้บริการให้ความสำคัญบรรยากาศในร้าน ความสะอาด ตกแต่งร้าน สวยงาม ที่จอดรถอยู่ใกล้ย่านธุรกิจ ทำเล ที่ตั้งดีและเดินทางสะดวก และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีผลิตภัณฑ์หลากหลายให้เลือกซื้อเสียงหรือ ยี่ห้อของผลิตภัณฑ์และมีภาชนะหรือหีบห่อ สวยงาม สอดคล้องกับ ญัฐวรรณ ศิริพันธ์พิริยะ (2561) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการบริโภคชาวม พบว่า การตัดสินใจเลือกใช้ใช้บริการร้านชาวม เกิดจากปัจจัย คือ คุณภาพสินค้า คุณภาพบริการ คุณค่าที่ลูกค้าได้รับ และความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประวิณ แสงศรีณย์ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อชาวม จากร้านชาวมที่สุดใน เขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ เรื่อง รสชาติ ความหอมของชาวม และความสะอาดของร้านชาวม ดังนั้น ผู้ประกอบการร้าน ชาวมควรให้ความสำคัญในสองเรื่องนี้ให้มากเช่นกัน

3. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้าน ชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า ทั้งในเรื่องโปรโมชั่นต่าง ๆ เช่น ส่วนลด หรือมีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถ ตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านชาวม MIXUE ได้ จะส่งผลให้ลูกค้าที่ยังไม่เคยสั่งซื้อสามารถ ตัดสินใจใช้บริการร้านชาวม MIXUE ได้ง่ายขึ้น หรือลูกค้าที่เคยใช้บริการแล้วก็จะกลับมาใช้ บริการอีก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสิทธิ์ ชินรังสิกุล (2562) ได้ศึกษา อิทธิพล ภาพลักษณ์ตราสินค้า และค่านิยมทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟแฟรนไชส์ต่างประเทศ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพการบริการที่เกิดจากความน่าเชื่อถือ และ ความรับผิดชอบของพนักงาน ร่วมกับคุณภาพของชาวม และความคุ้มค่าทำให้เกิดความพึง พพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้าน และนำไปสู่การตัดสินใจซื้อในที่สุด

4. ปัจจัยด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ร้านชาวม MIXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ การที่พนักงานจัดส่ง มีอุปกรณ์ในการจัดส่งที่มีมาตรฐาน สามารถป้องกันให้ชาวม MIXUE อยู่ ในสภาพที่สมบูรณ์ เช่น กระเป๋าเก็บความร้อนหรือเย็น ร้านค้ามีมาตรการรักษา ความสะอาด และสุขอนามัย พนักงานขนส่งแต่งกายสะอาด เรียบร้อย มีข้อมูลของเมนูชาวม MIXUE และ

สาขาของธุรกิจขานม MiXUE ที่ครบถ้วน มีการอัปเดตข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเสมอ และแบ่งประเภทขานม MiXUE ร้านค้าที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พบว่า ปัจจัยด้านการสร้างและการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ เนื่องจากข้อมูลรูปภาพ เนื้อหา รายละเอียด ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ที่หน้าร้าน บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นสิ่งเดียวที่กลุ่มตัวอย่างเห็นและสัมผัสได้ในขณะที่ตัดสินใจซื้อ รูปภาพขานม MiXUE ที่สวยงามน่ารับประทาน เป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาเพิ่มเติมในรายละเอียด อื่น ๆ ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้และตัดสินใจที่จะใช้บริการจากร้านอาหารออนไลน์ร้านนั้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญมาเสนอ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้าน ขานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ด้านราคา อยู่ในลำดับสุดท้าย ดังนั้นผู้ประกอบการควรมีการปรับปรุงราคาขานม MiXUE ให้เหมาะสมกับปริมาณของขานม MiXUE เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการตอบสนองในการใช้บริการอย่างคุ้มค่า

2. จากผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจใช้บริการธุรกิจขานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ อยู่ในลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ รู้สึกได้รับความพึงพอใจ และมีการแชร์ประสบการณ์ให้ผู้อื่นตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจขานม MiXUE

3. ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และการรักษาชื่อเสียง แม้ว่าอาจจะต้องใช้เวลา และอาจจะต้องมีการพัฒนาในหลายปัจจัย เช่น การพัฒนาด้านคุณภาพการให้บริการ การให้ผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดเป็นผู้แสดงความคิดเห็น หรือประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่รู้จัก โดยหากมีการพัฒนาเป็นบริการให้มีชื่อเสียงที่ดี ย่อมดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการมากขึ้น รวมทั้งผู้ประกอบการควรสร้างฐานข้อมูลธุรกิจขานม MiXUE เพื่อให้มีพาร์ทเนอร์ธุรกิจขานม MiXUE ที่หลากหลาย และตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้บริโภคในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจทำให้ผลวิเคราะห์มีความเจาะจงเฉพาะกลุ่ม ดังนั้น ควรทำการขยายไปยังกลุ่มคนทั่วไป ในจังหวัดอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความหลากหลายหรือมี

ความแตกต่างกับ งานวิจัยฉบับนี้และสามารถนำไปปรับหรือเสริมในเรื่องกลยุทธ์ทางการตลาดให้เหมาะสมกับพื้นที่ได้ อย่างตรงตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ ควรมีการนำผลการวิจัยไปปรับแผนธุรกิจขานม MiXUE ต่อไป

2. เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขานม MiXUE ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร จึงควรเพิ่มการทาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง มากขึ้น โดยผู้ให้บริการ จะได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างแท้จริง

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริโภคกับการเลือกใช้บริการขานม MiXUE เพราะในปัจจุบันนี้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการธุรกิจขานม MiXUE มีแนวโน้มที่จะเติบโตมากขึ้นเพราะคนกรุงเทพมหานคร นิยมความสะดวกสบายมากขึ้นและธุรกิจในการให้บริการมีการแข่งขันกันอย่างมาก โดยการศึกษาประเด็น ดังกล่าวจะได้เข้าใจถึงการรับรู้และความต้องการของลูกค้าผู้ใช้บริการมากขึ้น ผลที่ได้จากการศึกษาอาจมีความแตกต่างจากที่นำเสนอในงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ชนิดา นุตัน. (2562). *พฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการร้านกาแฟที่ถนนนิมมานเหมินท์*.

ใน *การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์การเมือง*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณัฐวรรณ ศิริพันธ์พิริยะ. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านขานมในเขตกรุงเทพมหานคร*. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจสำหรับผู้จัดการยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ทัศนีย์ ศิริดาพันธ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านชาแบบสมัยใหม่ของผู้บริโภคในเขตบางกะปิ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ประวิณ แสงศรีณย์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อร้านชาในเขตบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพฯ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.*
- วรสิทธิ์ ชินรังสิกุล. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภค*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Best, John. (1977). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Booms and Bitner. (1981). *Marketing Strategies and Organization Structures for Service Firms*. In: *Marketing of Services*, American Marketing Association, Chicago, 47-51.
- Kotler. (2002). *Principles of marketing*. NJ: Prentice Hall.
- McCarthy. (1964). *Basic Marketing: A Managerial Approach*. 2nd Edition. Irwin: New York.
- Rafiq and Ahmed. (1995). *Using the 7Ps as a Generic Marketing Mix: An Exploratory Survey of UK and European Marketing Academics*. *Marketing Intelligent & Planning*, 13, 4-15.

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม

สู่เมืองสามธรรมตามแนวคิดอริยสัจ 4*

POLICY GUIDELINES FOR DEVELOPING NAKHON PATHOM PROVINCE TOURISM TOWARDS A CITY OF THREE DHAMMA BASED ON THE FOUR NOBLE TRUTHS CONCEPT

สงกรานต์ กลมสุข, คณิต เขียววิชัย, วรณวีร์ บุญคุ้ม, และวิชิต อิมารมย์

Songkran Klomsook, Prof.Dr.Kanit Kheovichai, Assoc.Prof.Dr. Wannawee Boonkoun, Dr. Vichit Imarom

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education, Silpakorn University

Corresponding Author E-mail: mr_songkran@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมภายใต้แนวคิด “เมืองสามธรรม” ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม พร้อมทั้งพัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน งานวิจัยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ R1:การวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์), D1:การยกร่างนโยบาย (สมุทัย), R2:การประเมินร่างนโยบาย (นิโรธ) และ D2:การรับรองนโยบาย (มรรค) โดยผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติจะนำมาบรรยายเป็นความเรียงร่วมกับการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวจำนวน 19 ท่าน และนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และร่างข้อเสนอเชิงนโยบายแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า แม้จังหวัดนครปฐมจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีผู้เยี่ยมชมเยือนจำนวนมาก แต่ยังประสบปัญหา

* Received 24 December 2025; Revised 18 January 2026; Accepted 19 January 2026

อัตราการค้างคืนต่ำ ส่งผลให้มีสถานะเป็น “เมืองทางผ่าน” ประกอบกับการรुकืบของพาณิชย์ นิยมที่บั่นทอนความแท้จริงทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งถือเป็นปัญหาเชิง โครงสร้างที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ผลการสังเคราะห์นำไปสู่การพัฒนา The A.C.T.I.V.E. Model ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก 6 ด้าน กลไกละเอียด 34 กลไก และตัวชี้วัดความสำเร็จ 166 ตัวชี้วัดที่ ครอบคลุมการคุ้มครองความแท้จริงทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรและเนื้อหาเชิงจิต วิญญาณ การยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงมีส่วนร่วม การควบคุมความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนสถาน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว โมเดล ดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบเชิงยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนจังหวัดนครปฐมสู่การเป็น จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีคุณค่าได้

คำสำคัญ: เมืองสามธรรม, อริยสัจ 4, ข้อเสนอเชิงนโยบาย, The A.C.T.I.V.E. Model

Abstract

This study employed a research and development (R&D) design using a mixed methods approach. Its objectives were to examine and analyze the potential, problems, and development pathways of tourism in Nakhon Pathom Province under the “City of Three Dhamma” concept, comprising Dhamma, Nature, and Culture, and to develop and validate policy proposals that are practical and applicable for sustainable tourism development. The research framework was guided by the Four Noble Truths, operationalized into four stages: R1—problem analysis (Dukkha), D1—policy formulation (Samudaya), R2—policy evaluation (Nirodha), and D2—policy endorsement (Magga). Quantitative findings were statistically analyzed and integrated with qualitative data through descriptive and analytical narration.

The key informants consisted of 19 tourism-related stakeholders and 400 tourists. Research instruments included semi-structured interviews, structured questionnaires, and a five-point Likert-scale policy proposal assessment form. The findings revealed that although Nakhon Pathom possesses high tourism potential and attracts a large number of visitors, it

continues to experience a low overnight stay rate, resulting in its persistent status as a “transit city.” This issue is compounded by the encroachment of commercialism, which undermines cultural authenticity and spiritual values, constituting a critical structural problem requiring urgent policy intervention.

The synthesis of findings led to the development of the A.C.T.I.V.E. Model, comprising six core policy domains, 34 sub-mechanisms, and 166 key performance indicators. These domains address cultural authenticity protection, spiritual content and human resource development, infrastructure enhancement, immersive and participatory tourism experiences, sanctity control of religious sites, and green infrastructure development. The proposed model provides a strategic policy framework to transform Nakhon Pathom from a transit city into a sustainable and value-based tourism destination.

Keywords: City of Three Dhamma, Four Noble Truths, Policy Guidelines, The A.C.T.I.V.E. Model

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของเศรษฐกิจโลกมาอย่างต่อเนื่อง โดยหลังสถานการณ์ COVID-19 การท่องเที่ยวทั่วโลกฟื้นตัวอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2566 มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศประมาณ 1.286 พันล้านคน ใกล้เคียงระดับก่อนการระบาด และคาดว่าจะเติบโตสูงกว่าปี พ.ศ. 2562 ราว 2% (UNWTO) ขณะที่ในปี 2024 ภาคการท่องเที่ยวและการเดินทางสร้างมูลค่าต่อ GDP โลกถึง 11.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 10 ของ GDP โลก และสนับสนุนการจ้างงานเกือบ 348 ล้านตำแหน่ง ซึ่งสูงกว่าสถิติในปี 2019 ถึง 13.6 ล้านตำแหน่ง (Doyinsola Oladipo, 2024)

สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยในช่วง 10 เดือนแรกของปี 2567 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติกว่า 29 ล้านคน สร้างรายได้กว่า 1 ล้านล้าน

บาท จากแรงหนุนของอุปสงค์โลกและมาตรการภาครัฐ เช่น Visa-Free อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญคือคุณภาพการใช้จ่ายที่ยังต่ำกว่าช่วงก่อนหน้า อันเกิดจากโครงสร้างนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปและพฤติกรรมการเดินทางที่เน้นความประหยัดและการพำนักระยะสั้น ซึ่งส่งผลต่อรายได้รวมของประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายนี้และแนวโน้มตลาดโลกที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจิตใจและความยั่งยืน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยจึงมีแนวโน้มขยายตัวไปยังกลุ่มเฉพาะ (Niche) และการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เช่น Wellness Tourism, Digital Nomads และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นการเดินทางที่มุ่งเน้นการแสวงหาประสบการณ์เชิงลึก การเรียนรู้หลักธรรมะ และการเชื่อมโยงกับความสงบภายใน (World Economic Forum, 2022) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religion Tourism / Pilgrimage) จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในฐานะทางเลือกที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ

จังหวัดนครปฐมจึงมีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เนื่องจากสามารถบูรณาการแนวคิด “เมืองสามธรรม” ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ได้อย่างมีเอกลักษณ์ เช่น ด้านธรรมะ นครปฐมเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแห่งแรกในสุวรรณภูมิ มีพระปฐมเจดีย์และวัดสำคัญที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ด้านธรรมชาติ แม้ไม่มีภูเขาหรือทะเล แต่โดดเด่นด้วยระบบนิเวศลุ่มน้ำ วิถีเกษตรกรรม และแนวคิดเกษตรยั่งยืน เช่น สามพรานโมเดล ส่วนด้านวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และประเพณีที่ยังดำรงอยู่ในวิถีชีวิตจริง ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

แม้จะมีศักยภาพสูงภายใต้แนวคิด “เมืองสามธรรม” แต่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในนครปฐมยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น ด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีปัญหาการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่มากเกินไปรอบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น การขยายพื้นที่ค้าขายที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางศาสนา ซึ่งอาจลดทอนความศักดิ์สิทธิ์และความเงียบสงบอันเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังขาดระบบบริหารจัดการที่ยั่งยืน ขาดการจัดระบบการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม, 2567; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) การขาดความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นยังส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาใน

จังหวัดนครปฐมสูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณและกลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้หลักธรรมะอย่างลึกซึ้ง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) ด้านธรรมชาติ พบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ริมน้ำท่าจีน และการขาดแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาขยะ การใช้ทรัพยากรน้ำไม่เหมาะสม และการลดลงของพื้นที่สีเขียวจากการขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวในอนาคต (แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2566 - 2570)

จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมต้องอาศัยการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบ “เมืองสามธรรม” อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมคุณค่าทางศาสนา และการพัฒนาวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 (การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน) 12 (การบริโภคและการผลิตที่รับผิดชอบ) และ 17 (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา) (United Nations, 2015)

ผู้วิจัยจึงเสนอให้ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการพิจารณา ทุกข์ (ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการ) และสมุทัย (สาเหตุของปัญหา เช่น การขาดนโยบายเชิงนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่ไม่เหมาะสม) (Packer & Ballantyne, 2016) เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไข (นิโรธ) และการวางแผนเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม (มรรค) (สมชาย พิพัฒน์ประภา, 2563) ซึ่งการดำเนินการนโยบายบนพื้นฐานของหลักอริยสัจ 4 จะช่วยให้ทุกภาคส่วนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวของนครปฐมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนได้ในที่สุด

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีเป้าหมายในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมให้เกิดความยั่งยืนบนฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดเมืองสามธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทยที่อาจกำลังเผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้

การท่องเที่ยวของนครปฐมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีข้อเสนอเชิงนโยบาย ศักยภาพทางการท่องเที่ยว และสภาพการณ์ปัจจุบัน รวมไปถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมให้สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสามธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม)
3. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่เมืองสามธรรมตามแนวคิดอริยสัจ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ศักยภาพทางการท่องเที่ยว สภาพการณ์ปัจจุบัน และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสามธรรม ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม และเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้จริงภายใต้กรอบแนวคิดอริยสัจ 4 เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างรอบด้าน ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ได้แก่

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยนี้ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม เช่น ผู้บริหารองค์กรทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนและนักท่องเที่ยว และกลุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพสำหรับใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 19 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ โดยเป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน (Krejcie and Morgam, 1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวกด้วยการตอบแบบสอบถาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐม โดยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในมิติธรรมชาติ วัฒนธรรม ตามศักยภาพของพื้นที่ ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสอบถามเชิงโครงสร้างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว และร่างข้อเสนอเชิงนโยบายในรูปแบบแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างทดลอง ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .976 และในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัย โดยคุ้มครองสิทธิของกลุ่มตัวอย่างอย่างเคร่งครัด รักษาความลับของข้อมูล และรายงานผลในภาพรวมโดยไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อค้นหาแก่นสาระสำคัญ และสังเคราะห์ผลในรูปแบบเชิงความหมายเพื่อนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบวิจัยและพัฒนาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่ “เมืองสามธรรม” (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) โดยยึดตามหลักอริยสัจ 4 ในการกำหนดขั้นตอนการวิจัย โดยผลการวิจัยสามารถอธิบายความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 (R1) และขั้นตอนที่ 2 (D1) สะท้อนการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 อย่างเป็นระบบ โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมเพื่อระบุ “ทุกซ์” หรือปัญหาเชิงโครงสร้างของพื้นที่ ผลการวิเคราะห์จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามในช่วงปี พ.ศ. 2567–2568 พบว่า จังหวัดนครปฐมมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเกินรวมกว่า 4.83 ล้านคน และสร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวกว่า 7,700 ล้านบาท โดยมีความได้เปรียบจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระยะใกล้และมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้วย SWOT ชี้ให้เห็นจุดอ่อนสำคัญ คือ อัตราการค้างคืนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้จังหวัดยังคงมีบทบาทเป็น “เมืองทางผ่าน” มากกว่า “เมืองจุดหมายปลายทาง” นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดการเชื่อมโยงระบบขนส่งสาธารณะ การจัดการท่องเที่ยวแบบแยกส่วน และการขาดการบูรณาการคุณค่าธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนถูกจัดเป็น “ทุกซ์” ตามกรอบอริยสัจ 4

ในขั้นตอนที่ 2 (D1) ได้วิเคราะห์ “สมุทัย” หรือเหตุแห่งปัญหา โดยการยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนที่ 1 สู่การยกร่างข้อเสนอเชิงนโยบายซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ใน 7 อำเภอ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่มุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การออกแบบกลไกการดำเนินงานแบบบูรณาการระหว่างรัฐ เอกชนและชุมชน รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสะท้อนความเข้าใจเชิงลึกต่อสภาพการณ์และปัญหาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมอย่างรอบด้าน

ผลการวิจัยใน ขั้นตอนที่ 3 (R2) แสดงถึงการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 โดยเป็นขั้นตอนของการประเมินและพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อมุ่งสู่ “นิโรธ” หรือแนวทางการคลี่คลายปัญหา โดยร่างนโยบายที่พัฒนาขึ้นได้ถูกนำไปประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการ

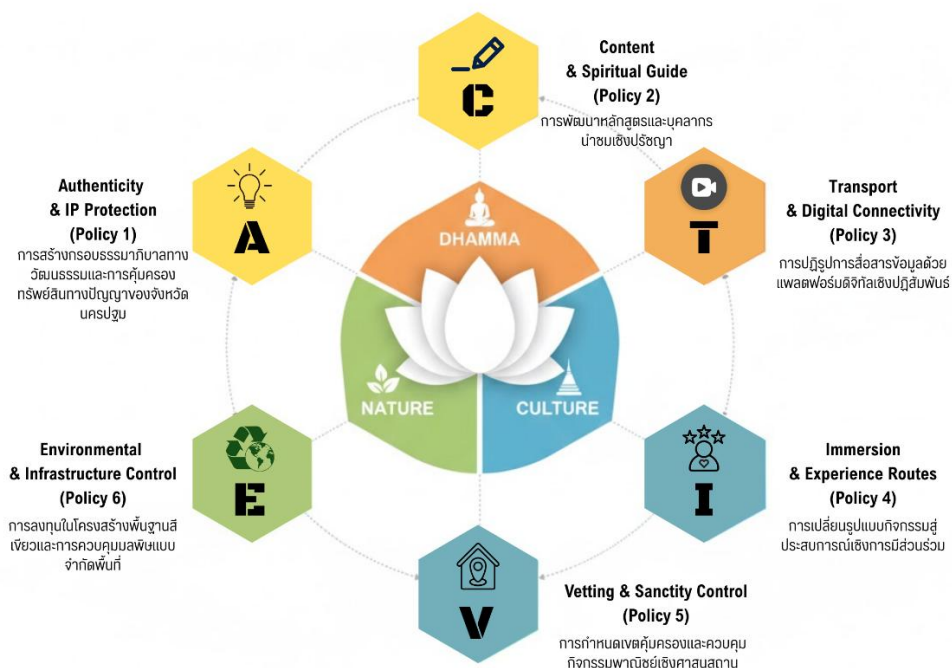
ท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัฒนธรรม และธรรมชาติ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และแนวคิดเมืองสามธรรม ผลการประเมินถูกนำมาปรับปรุงเนื้อหานโยบายให้มีความชัดเจน มีความสอดคล้องเชิงแนวคิด (Relevance) และมีความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติสูงขึ้น (Feasibility) ส่งผลให้ข้อเสนอเชิงนโยบายมีความเหมาะสมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงพื้นที่จริง

ในขั้นตอนที่ 4 (D2) ซึ่งเปรียบเสมือน “มรรค” ตามหลักอริยสัจ 4 งานวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบและรับรองข้อเสนอเชิงนโยบายตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 3 ผ่านกระบวนการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน การประเมินใช้เกณฑ์ 5 มิติ (Five-Dimensional Policy Evaluation Criteria) (OECD/DAC, 2021) ซึ่งประกอบด้วย 1) ความสอดคล้องกับปัญหา (Relevance and Responsiveness) 2) ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ (Feasibility and Practicality) 3) ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) 4) ความยั่งยืน (Sustainability) และ 5) ความเป็นธรรมและการยอมรับ (Equity and Acceptability) ผลการสัมมนาชี้ว่าข้อเสนอเชิงนโยบายได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญในระดับชั้นทามติสูง และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมสู่เมืองสามธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งชื่อโมเดลของข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ว่า “The A.C.T.I.V.E. Model” ประกอบด้วยเชิงนโยบาย 6 ข้อ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือการเปลี่ยนผ่านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมจากสถานะ “เมืองทางผ่าน” สู่การเป็น “จุดหมายปลายทางที่น่าจดจำ” ผ่านการบริหารจัดการเชิงรุก (Proactive Governance) และการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

โดยคำว่า A.C.T.I.V.E. แต่ละตัวอักษรได้ถูกผูกโยงเข้ากับมิติการแก้ไขปัญหาหลากหลายอย่างเป็นระบบ ได้แก่ A (Authenticity & IP Protection) และ C (Content & Spiritual Guide) เน้นการสร้างรากฐานของความแท้จริงและเนื้อหาเชิงจิตวิญญาณ T (Transport & Digital Connectivity) และ I (Immersion & Experience Routes) มุ่งเน้นการปฏิรูปโครงสร้างการเชื่อมโยงและผลิตภัณฑ์เชิงประสบการณ์ ในขณะที่ V (Vetting & Sanctity Control) และ E (Environmental & Green Infrastructure) เป็นมาตรการกำกับดูแลพื้นที่

เพื่อฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้น “The A.C.T.I.V.E. Model” จึงไม่ใช่เพียงการจัดกลุ่มนโยบาย แต่เป็นการประกาศทิศทางเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติอย่างครอบคลุมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในทุกมิติของเมืองสามธรรมได้อย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดของข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้รับการรับรอง ดังนี้

ภาพที่ 1 “The A.C.T.I.V.E. Model”

ที่มา : สงกรานต์ กลมสุข (2568)

ข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ The A.C.T.I.V.E. Model ได้รับการออกแบบบนฐานของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่มุ่งตอบสนองปัญหาเชิงโครงสร้างของการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการคลี่คลายความตึงเครียดระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการธำรงคุณค่าทางธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม การวางนโยบายทั้งหกด้านจึงมิได้เป็นเพียงการกำหนดทิศทางเชิงนามธรรม หากแต่เชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับกลไกการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติและตัวชี้วัดที่สามารถประเมินผลได้จริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 ด้าน Authenticity & Intellectual Property Protection นโยบายนี้ตั้งอยู่บนกลยุทธ์ “การคุ้มครองคุณค่าก่อนการใช้ประโยชน์” เพื่อรับมือกับปัญหาการกลืนกินของพาณิชย์นิยมที่บ่อนทำลายความแท้จริงทางวัฒนธรรม กลไกการจัดตั้งคณะกรรมการ

รับรองความแท้จริง การสนับสนุนการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา และการกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรมมีสถานะเป็นระบบธรรมาภิบาล ไม่ขึ้นกับกลไกตลาดเพียงลำพัง ความสำเร็จของนโยบายนี้สามารถประเมินได้จากจำนวนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ได้รับการคุ้มครอง รายได้ที่ดินชุมชน และระดับความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบรับรองดังกล่าว

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 ด้าน Content & Spiritual Guide มุ่งยกระดับคุณภาพการส่งมอบคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นหัวใจของเมืองสามธรรม กลยุทธ์หลักคือการเปลี่ยนการท่องเที่ยวศาสนสถานจากการรับรู้เชิงกายภาพไปสู่การเข้าถึงความหมายผ่านการเล่าเรื่องและการตีความเชิงปรัชญา กลไกด้านการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์ธรรมะ การกำหนดมาตรฐานการนำชม และการสร้างเครือข่ายนักสื่อสารชุมชน ทำให้การถ่ายทอดคุณค่าทางธรรมะมีความลึกซึ้งและสม่ำเสมอ ตัวชี้วัดความสำเร็จจึงสะท้อนผ่านระดับความเข้าใจเชิงความหมายของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาการใช้เวลาในศาสนสถาน และความพึงพอใจด้านคุณค่าทางจิตใจที่ได้รับ

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 ด้าน Transport & Digital Connectivity นโยบายนี้สะท้อนกลยุทธ์ Smart Destination ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงทรัพยากร “สามธรรม” และลดอุปสรรคในการวางแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยว กลไกอย่างแพลตฟอร์ม Nakhon Pathom Trip Planner ฐานข้อมูลกลาง และการเชื่อมโยงระบบขนส่ง ทำให้ข้อมูลการท่องเที่ยวมีความครบถ้วน ทันสมัย และใช้งานได้ง่าย ความสำเร็จของนโยบายสามารถวัดได้จากจำนวนผู้ใช้งานแพลตฟอร์ม อัตราการพักค้างคืน และการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

สำหรับ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 ด้าน Immersion & Experience Routes นโยบายนี้ใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนนักท่องเที่ยวจากผู้สังเกตการณ์เป็นผู้มีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงของชุมชน กลไกการพัฒนาชุดเวิร์กช็อป เส้นทางประสบการณ์แท้ และศูนย์กลางการจูงใจกิจกรรม ช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมเชิงลึกและสร้างรายได้ที่เป็นธรรมแก่ชุมชน ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ ระยะเวลาการพำนักรถลี้ รายได้จากกิจกรรมชุมชน และความตั้งใจของนักท่องเที่ยวในการกลับมาเยือนซ้ำ

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 5 ด้าน Vetting & Sanctity Control การวางกลยุทธ์ฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนสถานเป็นลำดับแรก ผ่านการจัดระเบียบพื้นที่และควบคุมกิจกรรมพาณิชย์

อย่างเหมาะสม กลไกการแบ่งเขตพื้นที่ การกำหนดมาตรฐานภูมิทัศน์ และคณะกรรมการกำกับดูแลร่วม ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างศรัทธาและเศรษฐกิจ ความสำเร็จของนโยบายสะท้อนผ่านระดับความสงบที่รับรู้ได้ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการลดข้อร้องเรียนด้านภูมิทัศน์และกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม

และสุดท้าย ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 6 ด้าน Environmental & Green Infrastructure มุ่งสร้างความยั่งยืนเชิงพื้นที่ผ่านการควบคุมมลพิษที่ต้นเหตุและการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว กลไกด้านระบบบำบัดน้ำเสีย กองทุนอนุรักษ์ และมาตรการควบคุมขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ คุณภาพน้ำ ปริมาณขยะ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสีเขียว และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมจากชุมชน

กล่าวโดยสรุป การวางกลยุทธ์ภายใต้ The A.C.T.I.V.E. Model แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างนโยบาย กลไกการดำเนินงาน และตัวชี้วัดความสำเร็จ ทำให้ข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง วัดผลได้ และมีศักยภาพในการขับเคลื่อนจังหวัดนครปฐมสู่การเป็นเมืองสามธรรมที่มีความยั่งยืนในระยะยาวอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ พัฒนา และตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมสู่ “เมืองสามธรรม” (ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม) โดยสามารถสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจนได้ฉันทามติในระดับสูง (Consensus) ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินงานคือ “The A.C.T.I.V.E. Model” ประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก 6 ข้อ กลไกละเอียด 34 กลไก และตัวชี้วัดความสำเร็จ 166 ตัวชี้วัด โดยสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายหลัก ได้แก่ 1) Authenticity & IP Protection (การสร้างกรอบธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรมและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา), 2. Content & Spiritual Guide (การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรนำชมเชิงปรัชญา), 3. Transport & Digital Connectivity (การปฏิรูประบบขนส่งและการเชื่อมโยงข้อมูลดิจิทัล), 4. Immersion & Experience Routes (การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วม), 5. Vetting & Sanctity Control (การกำหนดเขตคุ้มครองและควบคุม

กิจกรรมพาณิชย์เชิงศาสนสถานอย่างเคร่งครัด) และ 6. Environmental & Green Infrastructure (การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวเพื่อความยั่งยืน) ซึ่งผลการวิจัยสามารถอธิบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อได้ดังนี้

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และ 2 สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้จังหวัดนครปฐมจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีจำนวนผู้เยี่ยมชมและแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ยังคงประสบปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ อัตราการค้างคืนต่ำ การจัดการท่องเที่ยวแบบแยกส่วน และการรुकึบของพาณิชย์นิยมที่บั่นทอนความแท้จริงทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับมิติ “ทุกซ์” และ “สมุทัย” ตามกรอบอริยสัจ 4 โดยผลการค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของ MacCannell (1976) และ Cohen (1988) ที่ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในบริบทสมัยใหม่มักเผชิญกับวิกฤตความแท้จริง (Crisis of Authenticity) อันเกิดจากการทำให้วัฒนธรรมและศาสนสถานกลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์มากเกินไป

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ “The A.C.T.I.V.E. Model” สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่ค้นพบในขั้นตอนก่อนหน้านี้ได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะนโยบายด้าน Authenticity & IP Protection (A) และ Vetting & Sanctity Control (V) ซึ่งมุ่งฟื้นฟูความศักดิ์สิทธิ์และธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองต่อปัญหาการกลืนกินของพาณิชย์นิยม ขณะที่นโยบาย Immersion & Experience Routes (I) และ Content & Spiritual Guide (C) สะท้อนการยกระดับการท่องเที่ยวจากรูปแบบการบริโภคเชิงผิวเผิน (Passive Tourism) ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการมีส่วนร่วมเชิงลึก (Active Immersion) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Experience Economy ของ Pine และ Gilmore (1998) ที่เน้นการสร้างคุณค่าจากประสบการณ์มากกว่าการบริโภควัตถุหรือบริการเพียงอย่างเดียว (Value-based Experience) นอกจากนี้นโยบาย Environmental (E) ยังสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืนของ UNWTO และแนวคิดของ Sharpley & Telfer (2002) ในการจัดการมิติเชิงจริยธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ ทำให้กรอบการดำเนินงานนี้สามารถนำไปใช้เป็นพิมพ์เขียวเชิงกลยุทธ์ (Strategic Blueprint) ที่ครบถ้วนทั้งด้านธรรมาภิบาล ความแท้จริง และการสร้างประสบการณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ชี้ให้เห็นว่าข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้ The A.C.T.I.V.E. Model ได้รับการยอมรับในระดับสูง ในทุกมิติการประเมิน ได้แก่ ความสอดคล้องกับปัญหา ความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และความเป็นธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าชุดนโยบายนี้สามารถทำหน้าที่เป็น “มรรค” หรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการคลี่คลายปัญหาการท่องเที่ยวเชิงโครงสร้าง ของจังหวัดนครปฐมได้จริง ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่

นอกจากนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้กรอบ The A.C.T.I.V.E. Model มิได้เป็น นโยบายใหม่ที่แยกขาดจากกรอบเดิม หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมประสานเชิงนโยบาย (Policy Integration Mechanism) ระหว่างแผนระดับชาติ ระดับจังหวัด และบริบทเชิงพื้นที่ อย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงนโยบายพบว่า ข้อเสนอทั้ง 6 ด้านมีความ สอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) โดยเฉพาะการปรับทิศทางจากการท่องเที่ยวเชิงปริมาณสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณค่าและมีความหมาย ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ในมิติ ของเศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมฐานวัฒนธรรม และการเติบโตอย่างยั่งยืนบนฐานสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจ BCG ในระดับพื้นที่ โมเดลดังกล่าวมีความสอดคล้องโดยตรงกับ แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 5 ปี โดยทำหน้าที่แปลงเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ไปสู่กลไกเชิง ปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น มาตรฐานกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร การจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และ แพลตฟอร์มดิจิทัล ส่งผลให้ The A.C.T.I.V.E. Model มีศักยภาพในการลดช่องว่างระหว่าง นโยบายระดับมหภาคกับการดำเนินงานในระดับพื้นที่ และสามารถใช้เป็นกรอบกำกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวเมืองสามธรรมของจังหวัดนครปฐมได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้อง และ ยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดจากการวิจัยนี้คือการสังเคราะห์และการตรวจสอบความ เหมาะสมของ “The A.C.T.I.V.E. Model” ซึ่งเป็นกรอบนโยบายเชิงระบบชุดแรกที่ถูกออกแบบ มาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีฐานความคิดจากหลัก อริยสัจ 4 ในการจำแนกและแก้ไขปัญหาอย่างครบวงจร และเป็นครั้งแรกที่ได้มีการรวม องค์ประกอบที่สำคัญแต่ถูกละเลยในการวางแผนการท่องเที่ยวแบบเดิม คือ Cultural

Governance หรือธรรมาภิบาลทางวัฒนธรรม และ Authenticity Certification หรือการรับรองความแท้จริงเข้าไปในแกนหลักของการพัฒนาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้รับสาร (Passive Observer) สู่ผู้ร่วมปฏิบัติ (Active Participant) ผ่านนโยบาย Immersion เพื่อให้การท่องเที่ยวนำมาซึ่งการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเชิงจิตวิญญาณได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมจำเป็นต้องมีกรอบนโยบายที่ชัดเจนและเป็นระบบ จึงเสนอให้กำหนด The A.C.T.I.V.E. Model เป็นกรอบนโยบายหลักในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเมืองสามธรรม โดยปรับทิศทางการมุ่งเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวไปสู่การสร้างคุณค่าเชิงจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการจัดตั้งกลไกธรรมาภิบาลเพื่อคุ้มครองความแท้จริงและความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ และการบูรณาการนโยบายด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ในเชิงการนำไปใช้ ควรมุ่งพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่เชื่อมโยงธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง พร้อมปรับปรุงระบบการเดินทางและข้อมูลดิจิทัลให้เข้าถึงได้ง่าย ควบคู่กับการคุ้มครองศาสนสถาน การควบคุมกิจกรรมพาณิชย์อย่างเหมาะสม และการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรศึกษาการนำ The A.C.T.I.V.E. Model ไปทดลองใช้ในพื้นที่จริงเพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงประจักษ์ทั้งด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยว ผลกระทบต่อชุมชน และความยั่งยืนของทรัพยากร รวมถึงการพัฒนาตัวชี้วัดคุณค่าเชิงจิตวิญญาณและเชิงประสบการณ์ เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: พิมพ์พลี ปรีณิตัง.

- กรมการศาสนา. (2566). *พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). *สถิตินักท่องเที่ยวปี 2568*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2568. จาก www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดนครปฐม.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *การศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย : แนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). “Future of tourism” รับมือการเปลี่ยนผ่านสู่การเติบโตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568. จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024nov12.html>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2566). *นครปฐม : เมืองลุ่มน้ำแห่งศรียาวรดี (Nakhon Pathom: The Riverine City of Serene Tolopoti)*. เรียกใช้เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2568. จาก <http://tolopoti.npru.ac.th/page.php?id=1>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2561). *ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 17 มีนาคม พ.ศ.2568 จาก <http://www.sac.or.th/database/ethnic/framemm.html>.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2562). *ศิลปะทวารวดี : วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี.
- สมชาย พิพัฒน์ประภา. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม. *วารสารการวิจัยการท่องเที่ยวไทย*, 15, (2), 45-60.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). *คู่มือกระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพลัส จำกัด.
- Cohen, E. (1988). *Authenticity and Commoditization in Tourism*. Annals of Tourism Research.

- Doyinsola Oladipo. (2024). *Travel industry to contribute record \$11 trillion to global GDP in 2024* On February 5, 2025 Retrieved from <https://www.reuters.com/business/travel-industry-contribute-record-11-trillion-global-gdp-2024-2024-09-03/>
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 607–610.
- MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. Schocken Books.
- OECD (2021), *Applying Evaluation Criteria Thoughtfully*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/543e84ed-en>
- Packer, J., & Ballantyne, R. (2016). The impact of interpretation on visitor experience. *Journal of Tourism Studies*, 25(1), 30-45.
- Pine II, B. J., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the experience economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 97-105.
- Sharpley, R. & Telfer, D. J. (2002). *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Channel View Publications.
- United Nations. (2015). *International Year of Sustainable Tourism for Development*. On February 5, 2025 Retrieved from www.un.org
- World Economic Forum. (2022). *Travel & Tourism Development Index 2021: Rebuilding for a sustainable and resilient future*. On February 5, 2025 Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/travel-tourism-development-index-2021>
-

บทบาทของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี:

มุมมองการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนา*

THE ROLE OF THAI FLORAL ART ADAPTATION IN TRADITIONAL CEREMONIES: AN ETHNOGRAPHIC PERSPECTIVE

ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ

Sakarin Hongrattanavorakit

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

E-mail : sakkarin.ho@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะ และบทบาทการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทย รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย ผู้ประกอบการด้านการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย และผู้จัดงานประเพณีไทย จำนวน 15 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี สามารถแบ่งออกเป็นงานบุญ งานมงคลสมรส งานบวช และงานศพ ซึ่งสะท้อนความหมายมงคล ความรัก ความศรัทธา และความอาลัยตามลำดับ ขณะเดียวกันการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีในยุคปัจจุบันมีลักษณะเด่น ด้านการใช้วัสดุหลากหลาย เทคนิคการประดิษฐ์ที่รวดเร็วขึ้น และรูปแบบที่ตอบโจทย์การใช้งานร่วมสมัยมากขึ้น โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ไทยผ่านรูปทรง สัญลักษณ์ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณียังมีบทบาทสำคัญในมิติศาสนา วัฒนธรรม สุนทรียะ สังคม และเศรษฐกิจ

* Received 3 January 2025; Revised 17 January 2026; Accepted 18 January 2026

รวมถึงเป็นพื้นที่ต่อรองระหว่างการอนุรักษ์ภูมิปัญญากับการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ แนวทางพัฒนาเน้นการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความร่วมสมัย การใช้เทคโนโลยี วัสดุยั่งยืน การส่งเสริมการเรียนรู้ และการขยายบทบาทสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ข้อค้นพบการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้ นักออกแบบและผู้ประกอบการธุรกิจการประยุกต์งานดอกไม้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ตลาดร่วมสมัยโดยไม่ทิ้งรากเหง้า รวมถึงใช้เป็นต้นแบบในการ วางนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยควบคู่ไปกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม

คำสำคัญ : การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี ภูมิปัญญาความร่วมมือ

Abstract

This study examines the forms, characteristics, and roles of adapted Thai floral art in traditional Thai ceremonies using a qualitative ethnographic approach. Data were collected from 15 key informants, including Thai floral art experts, entrepreneurs, and traditional ceremony organizers, through interviews and non-participant observation. The data were analyzed using content analysis and presented descriptively. The findings indicate that adapted Thai floral art in traditional ceremonies can be classified into four categories: merit-making, wedding, ordination, and funerary ceremonies, representing auspiciousness, love, faith, and mourning, respectively. In contemporary contexts, Thai floral art adaptation features the use of diverse materials, faster production techniques, and designs that respond to modern functional needs while maintaining Thai identity through traditional forms and symbolism. Adapted Thai floral art plays an important role in religious, cultural, aesthetic, social, and economic dimensions, and represents a balance between preserving traditional wisdom

and incorporating modern innovation. These findings provide practical guidance for designers and entrepreneurs in developing culturally grounded yet market-responsive products and offer insights for creative economy policy development that links cultural preservation with value creation.

Keywords: Thai Floral Art Adaptation, Thai Floral Art Adaptation in Traditional Ceremonies, Contemporary Adaptation

บทนำ

การประยุกต์งานดอกไม้ไทยเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่นำองค์ความรู้และทักษะงานดอกไม้แบบดั้งเดิมมาผสมผสานกับการใช้วัสดุทดแทนดอกไม้สด เช่น ผ้า กระดาษ และดินไทย เพื่อพัฒนาผลงานให้มีความสวยงาม คงทน และเหมาะสมกับบริบทการใช้งานในสังคมร่วมสมัย โดยอาศัยวิธีการปฏิบัติงานดอกไม้ไทย ได้แก่ การร้อย การมัด การติด การเสียบ การเย็บ และการประกอบชิ้นส่วน ทั้งนี้ยังคงยึดถือหลักความงามแบบไทย ความประณีต และความเหมาะสมตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย (ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, 2566)

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวิถีชีวิต ส่งผลให้บทบาทของงานดอกไม้แบบไทยต้องมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น การประยุกต์งานดอกไม้ไทยจึงมีได้จำกัดอยู่เพียงงานพิธีกรรมตามจารีตเดิมเท่านั้น หากแต่ขยายบทบาทไปสู่การใช้งานในงานประเพณี งานเทศกาล การจัดแสดงทางวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์และของที่ระลึก ซึ่งสะท้อนถึงการธำรงรักษาอัตลักษณ์ไทยควบคู่ไปกับการพัฒนานวัตกรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการนำวัสดุทดแทนมาใช้ในการประยุกต์งานดอกไม้ไทยอย่างหลากหลาย วินัย ตาระเวช, วิจิตร สนหอม, วสุพล นิมพาลี, สุภา จุฬคุปต์ และวรรณ โรจน์สุวนิชกร (2566) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดอกไม้คลุมไตรจากกระดาษฟางข้าว ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยควบคู่กับการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ และสุกัญญา จันทกุล (2563) ศึกษาการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์มาลัยผ้าเพื่อ

ทดแทนดอกไม้สด โดยมุ่งเน้นความสวยงามเสมือนจริงและการนำไปใช้เป็นของขวัญหรือของที่ระลึก นอกจากนี้ ดร.ณัฏฐ์ โอวจริยาพิทักษ์ จารุทัศน์ ศิลาสุวรรณ และปัญญา ทักท้วง (2563) ได้ศึกษาการประดิษฐ์พานพุ่มจากใบบัวเพื่อทดแทนใบตองและดอกไม้สด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของวัสดุทางเลือกในการคงคุณค่าทางพิธีกรรมและความงามแบบไทย

การศึกษาการประยุกต์งานดอกไม้ไทยในบริบทดังกล่าว จำเป็นต้องทำความเข้าใจมิติทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงาน การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านมุมมองของผู้คนในบริบทจริง ช่วยเปิดเผยมิติที่ซับซ้อนของวัฒนธรรมและศาสนา รวมถึงกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้อง (อัครเดช นิละโยธิน, 2568) แนวทางการวิจัยดังกล่าวได้รับการนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในสาขาการพยาบาลและการศึกษาทางวัฒนธรรม เนื่องจากสามารถสะท้อนประสบการณ์ วิถีปฏิบัติ และความหมายที่ผู้คนให้กับกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้ง (จันทนา โรเจอร์สัน, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาบทบาทของงานดอกไม้ไทยในงานประเพณีร่วมสมัยผ่านมุมมองเชิงชาติพันธุ์วรรณา เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะ และบทบาทการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทย การวิจัยนี้จะช่วยสะท้อนมุมมองประสบการณ์ และกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย พัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ตลอดจนเพิ่มคุณค่าและโอกาสทางเศรษฐกิจสร้างอาชีพและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะ และบทบาทการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทย

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีไทย งานดอกไม้แบบไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยนำวัสดุและเทคนิคสมัยใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และตอบโจทย์การใช้งานเชิงพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ยังต้องรักษาเอกลักษณ์ไทยไว้ควบคู่กับนวัตกรรมเพื่อไม่ให้สูญเสียคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเดิม (ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, 2566) มีการนำวัสดุทดแทนมาใช้ในการประยุกต์งานดอกไม้ไทยในงานประเพณีอย่างหลากหลาย เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดอกไม้คลุมไตรจากกระดาษฟางข้าว ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยควบคู่กับการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (วินัย ตาระเวช, วิจิตร สนม, วสุพล ฉิมพาลี, สุภา จุฬคุปต์ และวรรณ โรจน์สุวนิชกร, 2566) การประดิษฐ์พานพุ่มจากใบบัวเพื่อทดแทนใบตองและดอกไม้สด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของวัสดุทางเลือกในการคงคุณค่าทางพิธีกรรมและความงามแบบไทย (ดร.ณิ โอวรียาพิทักษ์ จารุทัศน์ ศิลาสวรรณ และปัญญา ทักท้วง, 2563) งานวิจัยของอภิรติ ไสยศ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง (2566) สะท้อนให้เห็นว่างานดอกไม้แบบไทยร่วมสมัยเป็นผลของการปรับตัวเชิงพลวัตภายใต้แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยมีได้ละทิ้งแก่นทางวัฒนธรรมดั้งเดิมการประยุกต์รูปแบบ วัสดุ และวิธีการประดิษฐ์ แสดงให้เห็นกระบวนการต่อรองระหว่างอัตลักษณ์ไทยกับความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยและสุนทรียภาพร่วมสมัย การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีเป็นกระบวนการปรับตัวเชิงพลวัตที่ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวัสดุ เทคนิค และนวัตกรรมร่วมสมัย เพื่อตอบโจทย์การใช้งานพาณิชย์กรรม และบริบทสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา

1.1 ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) มุ่งเน้นศึกษาและทำความเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเชื่อและพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมหนึ่ง ๆ อย่างลึกซึ้งโดยเฉพาะใน

บริบทของการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (Creswell, 2013) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษารูปแบบ ลักษณะ และบทบาทการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทยร่วมสมัย

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง คือ ครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการด้านการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย จำนวน 5 คน และผู้จัดงานประเพณีไทย จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ เครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียง อุปกรณ์จดบันทึก แนวคำถามการสัมภาษณ์ปลายเปิด และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

3.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลประเภทเอกสารต่าง ๆ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยสำหรับงานประเพณีไทย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ถอดการบันทึกเสียงจากเครื่องบันทึกเสียงออกมาในรูปแบบของชุดข้อความ เพื่อนำไปจัดกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้มาสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มต้นด้วยการลดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังและสร้างข้อสรุปยืนยัน (Conclusion and Verification) ซึ่งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ 1) การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) 2) การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และ 3) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) (Denzin, N. K., 1970)

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีไทย

1.1 รูปแบบการประยุกต์ดอกไม้ที่ใช้ในงานประเพณีไทย งานประยุกต์ดอกไม้ไทยในงานประเพณีไทยยังคงมีรากฐานความหมายทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง แม้ว่ารูปแบบจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย มีการใช้วัสดุทดแทน เทคโนโลยี และการออกแบบร่วมสมัย แก่นความหมายของดอกไม้ไทยในแต่ละพิธียังถูกยึดถือไว้ สามารถจำแนกได้เป็น 4 หมวดใหญ่ ดังนี้ 1) งานทำบุญ งานศาสนพิธี รูปแบบที่พบ ได้แก่ พานดอกไม้บูชาพระ พุ่มดอกไม้ พานธูปเทียนแพ เครื่องแขวน บายศรี สังฆทานประดิษฐ์ งานดอกไม้ในหมวดนี้มุ่งความเป็นสิริมงคล ความบริสุทธิ์ และความเคารพ มีรูปแบบตามขนบประเพณีที่สืบเนื่องยาวนาน และสะท้อนความหมายเชิงศาสนา และใช้รูปแบบที่คงไว้ซึ่งความประณีตไทยดั้งเดิม 2) งานมงคลสมรส รูปแบบที่พบ ได้แก่ มาลัย บ่าวสาว ชุดพานขันหมาก งานดอกไม้สื่อถึงความรัก งานมงคลสมรสเป็นพื้นที่ที่งานประยุกต์ดอกไม้ไทยถูกนำมาใช้มากและมีการผสมผสานกับความนิยมร่วมสมัย 3) งานบวช งานกฐิน งานบุญประจำปี รูปแบบที่พบ ได้แก่ บายศรี พานพุ่ม มาลัยสองชาย กรวยดอกไม้ถวายพระ การจัดดอกไม้งานกฐิน การจัดดอกไม้ประกอบพิธีกรรม สะท้อนความเชื่อและความศรัทธา งานดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพและความงดงามตามพิธีกรรมไทย งานบวชเป็นหนึ่งในงานที่นิยมใช้การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยจำนวนมาก และ 4) งานศพ รูปแบบที่พบ ได้แก่ พวงหรีด การตกแต่งบริเวณหีบศพ ดอกไม้ในงานศพมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ แสดงความอาลัย มีลักษณะความเรียบง่ายและสุภาพตามจารีต ประเพณีไทย

1.2 การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงพลวัตของวัฒนธรรมทั้งการอนุรักษ์ความหมายดั้งเดิมและการปรับตัวสู่ความทันสมัย สามารถจำแนกได้เป็น 5 หมวด ดังนี้ 1) ความหลากหลายของรูปแบบขึ้นกับประเพณี การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยมีรูปแบบเฉพาะตามบริบทพิธี เช่น งานบุญเน้นความบริสุทธิ์ งานแต่งงานเน้นความรัก งานบวชเน้นความเป็นสิริมงคล งานศพเน้นความสงบและอาลัย 2) งานแต่งงานและงานบวชเป็นงานที่ใช้การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยมากที่สุด แสดงถึงพื้นที่การใช้ที่เข้มข้น และมีการสร้างสรรค์รูปแบบร่วมสมัย 3) มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบให้ร่วมสมัย มีการประยุกต์วัสดุทดแทน การออกแบบให้เหมาะสมกับสมัยนิยม การผสมผสานเทคโนโลยีในการผลิตและตกแต่ง เป็นสัญญาณของการขยับจากขนบดั้งเดิมสู่ความร่วมมือโดยยังรักษาเอกลักษณ์ไทยไว้ 4) งานประยุกต์ดอกไม้ไทยสามารถใช้ได้ทุกงานประเพณี ใช้ได้ทุกรูปแบบ

งาน แสดงถึงความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมและบทบาทของดอกไม้ไทยในสังคมไทยยังคงมีคุณค่าทางพิธีกรรมที่สูง และ 5) ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของดอกไม้ยังคงอยู่ข้อมูลหลายชิ้นกล่าวถึงความบริสุทธิ์ ความรัก ความเป็นสิริมงคล ความอาลัยซึ่งเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ยังไม่ถูกทดแทนแม้รูปแบบการผลิตเปลี่ยนไป

1.3 รูปแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่นิยมในงานประเพณีร่วมสมัย คือการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบดั้งเดิม เช่น อุบะ พานพุ่ม มาลัย เครื่องแขวน ฯลฯ กับการออกแบบร่วมสมัย และวัสดุที่หลากหลาย ผลลัพธ์คือผลงานที่ยังคงความหมายทางวัฒนธรรม แต่ตอบสนองต่อข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และการใช้งานในโลกปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 3 หมวด ดังนี้ 1) รูปแบบร่วมสมัยที่คงรากไทย พานชั้นหมาก พานพุ่มร่วมสมัย มาลัยรูปแบบใหม่ ซึ่งแสดงองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ของพิธี พิธียังคงความหมายเดิมแต่รูปแบบถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ 2) การใช้วัสดุหลากหลาย การผสมผสานดอกไม้ใบไม้แห้ง ดอกไม้ประดิษฐ์ ผ้า พลาสติก ดินประดิษฐ์ โฟม ลูกปัด เลื่อม ตอบโจทย์ความคงทน ความคุ้มค่าต้องงบประมาณ และความสะดวกในการผลิต การจัดเก็บซึ่งวัสดุใหม่ช่วยขยายขอบเขตการปฏิบัติ 3) บทบาทการใช้งานของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี เช่น ออกแบบให้น้ำหนักเบา เคลื่อนย้ายง่าย เก็บได้ ใช้ซ้ำได้ ทำให้ประเพณียังคงดำเนินได้ในสภาพสังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทย การออกแบบงานดอกไม้ไทยในบริบทประเพณีร่วมสมัยถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยหลายมิติ ได้แก่ รูปแบบความนิยม รสนิยม วัสดุและเทคโนโลยี ความสะดวกในการประดิษฐ์ ต้นทุน แรงงาน ความต้องการของผู้ใช้งาน และบริบทพิธีกรรม ปัจจัยเหล่านี้ทำงานร่วมกันและสร้างทิศทางการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างอนุรักษ์ความหมายดั้งเดิมกับการตอบโต้เชิงปฏิบัติของสังคมร่วมสมัย สามารถจำแนกได้เป็น 8 หมวด ดังนี้ 1) รูปแบบความนิยมและรสนิยมร่วมสมัยแสดงการปรับตัวของพิธีกรรมให้ดูร่วมสมัย และสื่ออัตลักษณ์ของเจ้าภาพ 2) วัสดุและความหลากหลายของวัสดุ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยจากผ้า ดินประดิษฐ์ วัสดุธรรมชาติ ฯลฯ เพิ่มความคงทน เคลื่อนย้ายสะดวก และลดข้อจำกัดเรื่องความสด การขยายวิธีประดิษฐ์และขอบเขตความเป็นไปได้ในการสื่อความหมายพิธีกรรม 3) ความสะดวกและความรวดเร็ว ออกแบบให้

จัดทำเร็ว เบา เคลื่อนย้ายง่าย เก็บได้ ใช้ซ้ำได้ รองรับงานจำนวนมากงานเร่งด่วน ทำให้พิธีกรรมสามารถดำเนินได้ในบริบทสมัยใหม่ 4) ต้นทุน แรงงาน ความสามารถด้านเศรษฐกิจ ต้นทุนวัสดุ ค่าแรง ราคาขาย และผลตอบแทนทางธุรกิจเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเลือกวัสดุและรูปแบบก่อให้เกิดการค้าทางวัฒนธรรมแต่เสี่ยงต่อการลดบทบาทฝีมือดั้งเดิม 5) ความต้องการของผู้ใช้งาน จุดประสงค์ของงาน เช่น งานบุญ งานมงคลสมรส งานบวช งานศพ งบประมาณ และความคาดหวังของลูกค้าเป็นตัวกำหนดรูปแบบและวัสดุ การออกแบบต้องสามารถสื่อความหมายทางพิธีกรรมให้ถูกต้องในบริบทแต่ละงาน 6) การเข้าถึงวัสดุ เครื่องมือ และเทคโนโลยี ความง่ายในการหาวัสดุ เครื่องมือการผลิต เช่น เครื่องตัด โครงสำเร็จและทักษะการใช้เทคโนโลยีมีผลต่อรูปแบบ พื้นที่ที่เข้าถึงได้ดีจะมีการออกแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยและเกิดนวัตกรรมได้ดีกว่า 7) อิทธิพลสื่อสังคม แนวนโยบายนิยมในโซเชียลมีเดียและรูปแบบที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมีอิทธิพลต่อความนิยมรูปแบบและสีสันทา ทำให้รูปแบบที่สวยงามและถ่ายรูปสวยถูกยกย่อง และกลายเป็นมาตรฐานใหม่ และ 8) กาลเทศะและพิธีกรรม พิธีการและความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น สี ชนิดดอกไม้ที่เหมาะสม ยังคงจำกัดขอบเขตการออกแบบ คงไว้ซึ่งความถูกต้องทางพิธีกรรม เป็นการเชื่อมโยงความหมายและค่านิยม

2. ลักษณะการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทย

2.1 ลักษณะเด่นของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี สะท้อนความเข้าใจและการปฏิบัติจริงของผู้ทำงานดอกไม้ในบริบทวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจน สามารถจำแนกได้เป็น 4 หมวด ดังนี้ 1) ความหมายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่าน สี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เน้น สีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในงานประเพณีไทย ได้แก่ โทนสีที่สื่อความมงคล เช่น ขาว เหลือง ชมพู และสีทอง สีต้องสุภาพ อ่อนช้อย และมีความหมายเชื่อมโยงกับพิธี เช่น งานมงคล งานบวช งานบุญ สีไม่ใช่เพียงองค์ประกอบความงาม แต่เป็นภาษาเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงค่านิยมไทย ความเชื่อ และบริบทพิธีกรรม 2) วัสดุ การผสมระหว่างภูมิปัญญาไทยและความร่วมสมัย วัสดุใหม่ทำให้เกิดข้อดี ความคงทน ประหยัดงบประมาณ ทำงานได้รวดเร็ว สร้างรูปแบบใหม่ๆ ได้หลากหลาย ตอบโจทย์งานประเพณีที่ต้องคงรูปนาน เช่น การตั้งโชว์หลายวัน วัสดุไม่ได้ถูกมองเพียงด้านการทำงาน แต่สะท้อนการปรับตัวของคนทำงานให้เข้ากับเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของลูกค้าในยุคใหม่ ขณะเดียวกันยังพยายามรักษาความเป็นไทย 3) เทคนิคการประดิษฐ์ ความประณีตแบบดั้งเดิม เทคนิคสมัยใหม่ได้แก่ การร้อยมาลัย การร้อยตาข่าย การ

เย็บแบบ การประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยวิธีการติด การมัด การพับ และที่พบเพิ่มจากบริบทยุคใหม่คือ เทคนิคเพิ่มความเร็ว เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ที่ช่วยให้ทำงานง่าย เทคนิคเหล่านี้สะท้อนทักษะฝีมือแบบไทย ซึ่งเชื่อมโยงกับความละเอียดอ่อน ความประณีต และคุณค่าของภูมิปัญญา แต่ในปัจจุบัน ผู้ทำงานผสานเทคนิคใหม่ที่ทำให้ผลงานคงทนและผลิตได้เร็วขึ้นเพื่อรองรับสภาพเศรษฐกิจและความต้องการลูกค้า 4) การคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ไทย งานดอกไม้ไทยในงานประเพณีมีความโดดเด่นเพราะแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทยสื่อเรื่องราววิถีชีวิต เชื่อมโยงกับประเพณี พิธีกรรม และสถานที่ให้ความรู้สึกทรงคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นวัสดุแบบเก่าหรือใหม่ สัดส่วน รูปทรง และโครงสร้างยังคงความเป็นรูปแบบไทย เช่น มาลัย พานดอกไม้ พานขันหมาก เอกลักษณ์ไทยถูกสร้างขึ้นจากความหมายทางสังคมมากกว่าตัววัสดุ ตัวแบบ หรือรูปทรง จะถูกเลือกใช้และสืบสาน แม้จะเป็นวัสดุหรือเทคนิคสมัยใหม่ก็ตาม

2.2 ความแตกต่างของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในอดีตและปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 6 หมวด ดังนี้ 1) วัสดุจากวัสดุธรรมชาติ สู่ความหลากหลายและสมัยใหม่ วัสดุสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต และเศรษฐกิจวัฒนธรรมของสังคมไทยจากเดิมที่เป็นการสร้างชิ้นงานเพื่อพิธีกรรม ปัจจุบันกลายเป็นทั้งงานประเพณี งานเชิงพาณิชย์ที่ต้องตอบโจทย์ลูกค้า ความทนทาน และการใช้งานซ้ำ อดีตใช้วัสดุจากธรรมชาติแทบทั้งหมด ได้แก่ ดอกไม้สด ใบตอง หมากพลู ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและท้องถิ่น มีข้อจำกัดด้านอายุของวัสดุและความคงทนต้องอาศัยทักษะเฉพาะ เช่น การแกะสลัก เย็บใบตอง การร้อยดอกไม้ ปัจจุบันวัสดุมีความหลากหลายและหาได้ง่าย เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ วัสดุสังเคราะห์ ดอกไม้ผ้า โฟม มีอุปกรณ์ช่วยงาน เช่น ลวด ปืนกาว โครงเหล็ก ชิ้นงานคงทนขึ้นทำงานง่ายขึ้น และผลิตได้เร็วขึ้น 2) รูปแบบและความหมายจากความเคร่งครัดตามขนบธรรมเนียม สู่ความยืดหยุ่นและตอบโจทย์ความสะดวก การลดความเคร่งครัดในพิธีสะท้อน วิถีชีวิตสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงตามสังคม เมือง เวลา และความคิดของคนรุ่นใหม่ ขนบธรรมเนียมเดิมถูกตีความใหม่ให้เข้ากับโลกออนไลน์และการใช้ชีวิตปัจจุบัน แต่ยังคงรักษาแก่นความเป็นไทยไว้บางส่วน อดีตรูปแบบมีความเคร่งครัดตามประเพณี เช่น ขันหมากต้องครบชุด พานส่งตัวต้องครบเครื่องยึดความหมายพิธีกรรม เช่น ความมงคล ความบริสุทธิ์ การบูชา ปัจจุบัน ยืดหยุ่นมากขึ้นตามความสะดวก เช่น บางงานตัดชิ้นตอนส่งตัวเจ้าสาว หรือเรียงสินสอด ปรับตามความต้องการของลูกค้า

บางครั้งเน้นภาพสวย เพื่อลงโซเชียลมากกว่าเคร่งตามพิธีดั้งเดิม 3) เทคนิคและกระบวนการทำ จากความประณีตสูงสู่เทคนิคที่เร็วขึ้นและหลากหลาย เทคนิคที่เปลี่ยนไปสะท้อนความต้องการของสังคมเร่รับแต่ผู้ปฏิบัติงานยังคงรักษาทักษะดั้งเดิมบางส่วนไว้ เช่น การร้อยและการเย็บ อดีตต้องใช้ความประณีตสูง เช่น การร้อยมาลัย การพับใบตอง การจัดดอกไม้แบบไทยใช้เวลานาน และต้องเรียนรู้จากครูหรือสกุลช่าง ปัจจุบันมีเครื่องมือใหม่ช่วยให้ทำงานเร็วขึ้น เช่น ปืนกาบ ที่เย็บกระดาด ลวด โฟม มีรูปแบบใหม่ เช่น มินิมอล โมเดิร์น หรูหราอลังการ และลดขั้นตอนเพื่อสร้างงานที่ผลิตเร็วและคงทน 4) ความงามที่มีเอกลักษณ์ จากเรียบง่ายสู่ความหรูหราและการโชว์เพื่อสื่อออนไลน์ แนวคิดเรื่องความงามของสังคมไทยเปลี่ยนตามสื่อและโลกออนไลน์ ความงามแบบออลังการและถ่ายรูปกลายเป็นเกณฑ์ตัดสินที่สำคัญในปัจจุบัน อดีตความงามแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ ชิ้นงานมีขนาดเล็กพอดี พอเหมาะตามพิธี ปัจจุบันเน้นความ หรูหรา ออลังการ ถ่ายรูปสวย ชิ้นงานใหญ่ขึ้นเพื่อให้เห็นชัดในรูปและเวที 5) จุดประสงค์และบริบทการใช้จากศาสนา พิธีกรรม สู่การใช้งานหลากหลายการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเป็นวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่ถูกดัดแปลงให้ใช้ในหลายบริบท อดีตใช้เฉพาะงานพิธี เช่น งานบวช งานแต่ง งานบูชาพระ ความหมายผูกโยงกับความเชื่อและศาสนา ปัจจุบัน ใช้ได้ทั้งงานพิธี งานตกแต่งสถานที่ งานอีเวนต์ งานถ่ายภาพ ใช้เพื่อการค้าและสร้างรายได้ ปรับจากวัฒนธรรมชุมชนสู่การเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 ชุดพานขันหมากประดิษฐ์จากผ้า
ที่มา: พานขันหมากช่อแก้ว, 2568

3. บทบาทการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทย

3.1 บทบาทของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี จากมุมมองเชิงชาติพันธุ์วรรณา งานดอกไม้แบบไทยที่ใช้ในงานประเพณีไทยยังคงมีบทบาทเชิงศาสนา สัญลักษณ์วัฒนธรรม และสุนทรียะอย่างเข้มข้น ในขณะเดียวกันบทบาทเหล่านี้ถูกขยายและประยุกต์ให้สอดคล้องกับความเป็นสังคมร่วมสมัยทางเทคนิค ทางเศรษฐกิจ และทางสื่อสาร การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ความหมายกับการเปิดรับนวัตกรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยยังคงความหมายและมีชีวิตต่อไปในอนาคต สามารถจำแนกได้เป็น 7 หมวด ดังนี้ 1) บทบาทเชิงศาสนา ดอกไม้ถูกใช้เป็นพานบูชา พานพุ่ม บายศรี พวงมาลัย สำหรับไหว้พระ ทำบุญ และพิธีต่าง ๆ ดอกไม้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแสดงความเคารพ

ความศรัทธา และความบริสุทธิ์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดอกไม้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศรัทธา การประดิษฐ์และถวายเป็นดอกไม้คือการรักษาความสัมพันธ์เชิงสังคมกับความศรัทธา 2) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม รูปแบบพานพุ่ม มาลัย ลวดลายและสีสื่อถึงความเป็นไทย และบทบาทในพิธี งานดอกไม้เป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ของชาติ เป็นภาษาเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายพิธีกรรมและสถานะทางสังคม การเลือกใช้รูปแบบและสัญลักษณ์สะท้อนการต่อรองระหว่างการรักษาขนบกับการปรับตัว 3) บทบาทเชิงสุนทรียะ ดอกไม้เพิ่มความงดงามสร้างบรรยากาศ และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตกแต่งพิธีและสถานที่ ความงามของดอกไม้ไม่ใช่แค่รูปลักษณ์แต่เป็นการแสดงออกของความตั้งใจ ความเคารพ และรสนิยมของผู้จัดงาน 4) บทบาทเชิงสังคมและความสัมพันธ์ การร่วมกันประดิษฐ์ และมอบดอกไม้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนครอบครัว ดอกไม้เป็นสื่อสัมพันธ์ที่สร้างความเป็นชุมชนและความต่อเนื่องของประเพณี 5) บทบาทเชิงเศรษฐกิจและเชิงอาชีพ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยเป็นแหล่งรายได้สำหรับช่างฝีมือ ผู้ประกอบการ และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ช่วยยกระดับการประกอบอาชีพ และ 6) บทบาทเชิงอนุรักษ์ และการใช้นวัตกรรม แม้จะมีการประยุกต์วัสดุและดีไซน์ร่วมสมัย แต่ผู้ปฏิบัติงานยังพยายามรักษาแก่นความหมายและเทคนิคดั้งเดิม การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยเป็นสนามต่อรองระหว่างการอนุรักษ์ภูมิปัญญากับการเปิดรับนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน

3.2 การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยช่วยส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมของงานประเพณี การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยไม่เพียงเพิ่มความงามให้พิธีกรรม แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบสาน อธิบาย และขยายคุณค่าทางวัฒนธรรมของงานประเพณี หากดำเนินการด้วยความรู้และความรับผิดชอบ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยจะเสริมทั้งมิติทางศาสนา สัญลักษณ์ วัฒนธรรม สุนทรียะ และเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถจำแนกได้เป็น 6 หมวด ดังนี้ 1) การสืบทอดอัตลักษณ์และภูมิปัญญา การประยุกต์ยังคงรูปแบบ ลวดลาย เทคนิค ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ทักษะและความหมายดั้งเดิม ทำให้อัตลักษณ์ไทยไม่สูญหาย 2) การสื่อความหมายเชิงพิธีกรรม ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ มงคล เคารพ และอาลัย การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยทำหน้าที่เป็นภาษาทางพิธี ที่เข้าใจร่วมกันในชุมชน 3) การยกระดับความงามและบรรยากาศ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยเพิ่มความงดงาม สร้างบรรยากาศทำให้พิธีมีความสมบูรณ์และน่าเคารพ ความงามเป็นวิธีสื่อความตั้งใจและให้คุณค่าแก่พิธี 4) การทำให้วัฒนธรรมเข้าถึงง่าย

ผ่านการประยุกต์ร่วมสมัย การใช้วัสดุร่วมสมัย โทนสี รูปแบบมินิมอลช่วยให้ประเพณีเข้ากับไลฟ์สไตล์คนรุ่นใหม่และสื่อสารณะ เปิดช่องให้คนรุ่นใหม่และต่างชาติเข้ามารู้จักและเคารพประเพณี 5) การสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยเป็นอาชีพ รายได้ และส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน การประยุกต์สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจโดยยังคงยึดความหมายดั้งเดิมหากทำอย่างระมัดระวัง 6) การเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการร้อยการประดิษฐ์ และถวายเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและครอบครัว ดอกไม้เป็นสื่อเชิงสัมพันธ์ที่ผนึกชุมชนให้คงอยู่

3.3 แนวทางพัฒนางานประยุกต์ดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี ควรผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้เทคโนโลยี วัสดุยั่งยืน และการออกแบบที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ การเผยแพร่วัฒนธรรม และการต่อยอดให้เข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้นโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ไทย สามารถจำแนกได้เป็น 7 หมวด ดังนี้ 1) การรักษาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม ยังคงรูปแบบ ลวดลาย เทคนิคการจัด และสีที่มีความหมายมงคล การประยุกต์ควรเคารพรากเหง้า ไม่บิดเบือนรูปแบบดั้งเดิม ทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมสืบทอดและคนรุ่นใหม่เรียนรู้ต่อยอด 2) การผสมผสานร่วมสมัย ใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น ฟ้าพลาสติก โฟม และวัสดุที่ยั่งยืน ปรับโทนสี รูปแบบ ขนาด ให้เหมาะกับธีมและกาลเทศะ รูปแบบเรียบง่าย มินิมอล ใช้งานสะดวก เคลื่อนย้ายง่าย และเหมาะกับงานใหญ่หรืออีเวนต์ 3) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม นำเทคโนโลยีมาช่วยออกแบบ จัดทำ หรือจำหน่าย ใช้สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียเผยแพร่งาน ทำให้เข้าถึงผู้ชมกว้างขึ้น ลดเวลาและต้นทุนในการผลิต แต่ยังคงความประณีตและคุณค่าทางวัฒนธรรม 4) การสร้างความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ ลดขยะจากงานประดิษฐ์ส่งเสริมแนวคิด Eco-friendly และผลิตภัณฑ์ที่คงทน 5) การส่งเสริมการเรียนรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม จัดอบรมสาธิต หรือเวิร์กช็อปให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ทักษะและความหมาย จัดนิทรรศการ เวทีประกวดหรือกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับการประยุกต์งานดอกไม้ไทยเป็นศิลปะร่วมสมัย 6) การปรับให้เข้ากับสังคมและตลาดปัจจุบัน สอดคล้องกับรสนิยมผู้บริโภค เช่น แฟชั่น ของตกแต่งบ้าน และ 7) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แข่งขันได้ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ยึดหยุ่นกับความสะดวก รวดเร็ว และความงามที่เหมาะสมกับโอกาส

อภิปรายผล

1. รูปแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี ยังคงรักษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ดั้งเดิมไว้ แม้จะมีพัฒนาการด้านรูปแบบ วัสดุ และเทคโนโลยีร่วมสมัยเข้ามาเสริมให้เหมาะกับบริบทปัจจุบัน งานแต่งงานและงานบวชยังคงเป็นพื้นที่ที่ใช้และสร้างสรรค์งานดอกไม้มากที่สุด ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์และรสนิยมร่วมสมัยมีบทบาทสำคัญต่อแนวโน้มการออกแบบ การเลือกวัสดุ และความนิยมของรูปแบบต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมที่ทำให้การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี สามารถคงความหมายมีการปรับตัวให้ตอบโจทย์การใช้งานจริงในสังคมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก พลวัตของสังคมร่วมสมัยที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว และตอบโจทย์ด้านงบประมาณ จึงผลักดันให้รูปแบบการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีต้องปรับเปลี่ยน ขณะเดียวกันค่านิยมทางพิธีกรรมไทย ยังคงตอกย้ำให้ดอกไม้เป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกพิธี สื่อสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทในการกำหนดความนิยม ทำให้รูปแบบที่ถ่ายภาพสวยและดูทันสมัยแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการเข้าถึงวัสดุและเทคโนโลยีช่วยเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยไม่ลดทอนเอกลักษณ์ไทย ปัจจัยทั้งหมดนี้จึงส่งผลให้การประยุกต์งานดอกไม้ไทยพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่ยังคงรากวัฒนธรรมเดิมไว้ได้ แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของศิลาชัย พัดโบก และประติพัทธ์ เลิศรุจิดำรงกุล (2565) ศึกษาสัญลักษณ์ทางสัญญาณในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา พบว่าการแปรูปงานหัตถกรรมดั้งเดิมให้มีความเป็นศิลปะและร่วมสมัย สามารถสร้างมิติทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ใหม่ โดยยังคงกลืนอายุและความหมายเชิงสัญลักษณ์แบบไทยไว้ได้ งานหัตถกรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงวัตถุประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่ของการสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาและการสื่อสารทางวัฒนธรรม และงานวิจัยของศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ และสุกัญญา จันทกุล (2563) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์มาลัยผ้า พบว่า การประยุกต์รูปแบบการออกแบบเชิงสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่ ทันสมัย และตอบโจทย์การใช้งานในปัจจุบัน โดยยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นศักยภาพของวัสดุทดแทนในการต่อยอดงานดอกไม้ไทยเชิงผลิตภัณฑ์และเชิงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ งานวิจัยของวิวิธัส ปงไฟ (2565) ศึกษาการพัฒนาดินปั้นจากฟลอร์โฟมเหลือใช้เพื่อออกแบบเครื่องแขวนไทย โดยใช้แรงบันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องเคลือบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พบว่าการนำวัสดุทางเลือกและเศษวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ผลงาน สามารถก่อให้เกิดรูปแบบงาน

ประดิษฐ์ที่มีความน่าสนใจ สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ และเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมโดยไม่ลดทอนอัตลักษณ์ไทย

2. ลักษณะการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี สะท้อนความเชื่อ วัฒนธรรม และความงามแบบไทยที่ยังคงอยู่ แม้มีการปรับตัวตามยุคสมัย วัสดุ เทคนิค และรูปแบบได้รับการพัฒนาเพื่อตอบโจทยความสะดวก ความทนทาน และความนิยมร่วมสมัย ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติงานยังคงรักษาแก่นของความเป็นไทยรูปแบบดั้งเดิมที่ยังคงปรากฏอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสังคมเมืองที่ต้องการความรวดเร็ว ความสะดวก และความเหมาะสมกับงบประมาณ ทำให้วัสดุและเทคนิคใหม่กลายเป็นทางเลือกสำคัญ อีกทั้งอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ได้กำหนดมาตรฐานความงามใหม่ที่เน้นความโดดเด่นและถ่ายรูปสวย ขณะเดียวกันค่านิยมไทยยังคงรักษาแก่นความหมายของพิธีกรรมไว้ ส่งผลให้เกิดการผสมผสานระหว่างดั้งเดิมและร่วมสมัยอย่างลงตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ และดิเรก กริเทพ (2566) ศึกษาการพัฒนาบายศรีจากผ้าสปันบอนด์ โดยนำวัสดุเหลือใช้จากภาคอุตสาหกรรมมาประยุกต์เป็นส่วนประกอบของบายศรีผ่านเทคนิคการประดิษฐ์ดอกไม้แบบไทย สะท้อนให้เห็นถึงการใช้วัสดุทางเลือกเพื่อเพิ่มความคงทน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกันยังรักษารูปแบบและความหมายเชิงพิธีกรรมของบายศรีไว้ อย่างชัดเจน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการต่อยอดสู่การประกอบอาชีพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ คองมร เหมรัตน์รักษ์, เปรมวิทย์ วิวัฒนเศรษฐ์, ประจักษ์ สายแสง และบัณฑิต ทิพย์เดช (2565) ศึกษาสภาพและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า พิธีกรรมบางส่วนยังคงสภาพเดิม เนื่องจากชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันพิธีกรรมบางส่วนมีการปรับเปลี่ยนตามปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายภาครัฐ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

3. บทบาทของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีไทย ยังคงมีความสำคัญในหลายมิติ ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม สุนทรียะ สังคม และเศรษฐกิจ การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีร่วมสมัยช่วยขยายบทบาทให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างขึ้น และเป็นกลไกเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันอย่างยืดหยุ่น การสร้างสมดุลระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมและ

นวัตกรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในอนาคต ผลลัพธ์คือการธำรงอัตลักษณ์ไทยพร้อม การต่อยอดสู่บริบทใหม่อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องการรูปแบบที่สะดวก ทันสมัย และถ่ายทอดได้ ผ่านสื่อออนไลน์ ขณะเดียวกันประเพณีไทยยังคงคุณค่าดั้งเดิมที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพ จึงเกิด การผสมผสานระหว่างความหมายเชิงพิธีกรรมกับการออกแบบร่วมสมัยอย่างเป็นธรรมชาติ ปัจจุบันเหล่านั้ผลักดันให้การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี สามารถดำรงอยู่และ เติบโตในสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิรติ โสพฤกษ์ และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง (2566) ศึกษาแบบการจัดดอกไม้แบบไทยร่วมสมัยเพื่อประยุกต์ใช้ในธุรกิจงานดอกไม้ พบว่า งานดอกไม้แบบไทยร่วมสมัยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี โดยมีการปรับใช้รูปแบบการออกแบบ กระบวนการประดิษฐ์ ชนิด ของดอกไม้ และวิธีการนำเสนอ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสนิยมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การผสมผสานศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงเป็นแนวทางสำคัญในการตอบสนองความ ต้องการของผู้ใช้ทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอยและความงาม นอกจากนี้งานวิจัยของดร.ณิ โอวรจิ ยาพิทักษ์, ณัฐยุทธ์ ศิริตั้งมงคลชัย และอพิศาล ไกรสรักษ์วงศ์ (2563) ศึกษาการประดิษฐ์ เครื่องแขวนไทยจากเปลือกหอย พบว่า การนำวัสดุทางเลือกมาประดิษฐ์เป็นส่วนประกอบของ เครื่องแขวนวิมานแทน สามารถรูปแบบดั้งเดิมและความหมายเชิงวัฒนธรรมไว้ได้อย่าง ชัดเจน ขณะเดียวกันยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องแขวนไทย และขยายบทบาทไปสู่การใช้ เป็นเครื่องประดับตกแต่งอาคารและที่อยู่อาศัย สะท้อนให้เห็นศักยภาพของการประยุกต์งาน ดอกไม้และงานประดิษฐ์ไทยในการต่อยอดสู่บริบทใหม่โดยไม่ลดทอนอัตลักษณ์เดิม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีไทยสะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมที่ ยังคงรักษาแก่นความหมายทางศาสนา พิธีกรรม และอัตลักษณ์ไทยไว้ แม้รูปแบบ วัสดุ และ กระบวนการผลิตจะปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย การประยุกต์งานดอกไม้ แบบไทยถูกนำไปใช้ในงานศาสนพิธี งานมงคลสมรส งานบวช งานบุญ และงานศพ โดยแต่ละ บริบทมีรูปแบบ สี และสัญลักษณ์เฉพาะที่สื่อความหมายทางพิธีกรรมอย่างชัดเจน ลักษณะเด่น ของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในปัจจุบันคือการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวัสดุและ เทคนิคสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มความสะดวก ความคงทน และความเหมาะสมต่อการใช้งาน

ขณะเดียวกันยังคงเอกลักษณ์ไทยผ่านรูปแบบ โครงสร้าง และความหมายเชิงสังคมมากกว่าตัววัสดุ ในเชิงบทบาท การประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยทำหน้าที่ทั้งเป็นสื่อทางศาสนา สัญลักษณ์วัฒนธรรม องค์ประกอบทางสุนทรียะ และกลไกเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ การประยุกต์อย่างมีความรู้และเคารพบริบทพิธีกรรมจะช่วยให้งานดอกไม้ไทยยังคงคุณค่าและสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรส่งเสริมการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับนวัตกรรมร่วมสมัย เพื่อให้เกิดการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีที่คงเอกลักษณ์และตอบโจทย์สังคมปัจจุบัน ควรพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้และมาตรฐานการการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีทั้งด้านเทคนิค วัสดุ และการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์

2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณี รวมถึงผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่ต่อรูปแบบงานดอกไม้ และควรศึกษามุมมองของคนรุ่นใหม่และบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการกำหนดความนิยมของการประยุกต์งานดอกไม้แบบไทยในงานประเพณีในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา โรเจอร์สัน. (2563). การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาทางการพยาบาล. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี*, 14(2), 149–156.
- คงอมร เหมรัตน์รักษ์, เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์, ประจักษ์ สายแสง และบัณฑิต ทิพย์เดช. (2565). สภาพและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่าอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 12(1), 254–258.

- ดรุณี โอวจริยาพิทักษ์, จารุทัศน์ ศิลาสุวรรณ และปัญญา ทักท้วง. (2563). การประดิษฐ์พาน
พุ่มจากใบบัว. *วารสารคหกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*, 2(2), 69–83.
- ดรุณี โอวจริยาพิทักษ์, ณัฐยุทธ์ ศิริตั้งมงคลชัย และอพิศาล ไกรสรรักษวงศ์. (2563). การ
ประดิษฐ์เครื่องแขวนไทยจากเปลือกหอย. *วารสารคหกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมอย่าง
ยั่งยืน*, 2(2), 24–34.
- วินัย ตาระเวช, วิจิตร สนมอม, วสุพล นิมพาลี, สุภา จุฬคุปต์ และวรรณ โรจน์สุวนิชกร.
(2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดอกไม้คลุมไตรจากกระดาศฟางข้าว. *วารสารวิชาการ
ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 14(1), 36–47.
- วิทวัส ปงไฟ. (2565). การพัฒนาดินปั้นฟลอรัลโฟมเพื่อออกแบบเครื่องแขวนไทยโดยแรง
บันดาลใจจากลวดลายกระเบื้องเคลือบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร.
วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 13(1), 54–
67.
- ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ. (2566). เอกสารประกอบการสอนวิชาการประยุกต์งานดอกไม้แบบ
ไทย. คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ และดิเรก กรีเทพ. (2566). การพัฒนาบายศรีจากผ้าสปันบอนด์.
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา, 3(1), 83–96.
- ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ และสุกัญญา จันทกุล. (2563). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และ
บรรจุภัณฑ์มาลัยผ้า. *วารสารคหกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*, 2(1), 42–52.
- ศิลาชัย พัดโบก และประติพัทธ์ เลิศรุจิดำรงกุล. (2565). การศึกษารูปลักษณะทางสัญลักษณ์ใน
พิธีกรรมทางพุทธศาสนา สู่อการสื่อความหมายและการแปรรูปแบบเพื่อสร้างมิติทาง
วัฒนธรรมและภูมิปัญญา. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(3), 133–153.
- อภिरติ โสฬส และจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง. (2566). รูปแบบการจัดดอกไม้แบบไทยร่วมสมัย
สำหรับประยุกต์ใช้ในธุรกิจงานดอกไม้. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(4), 1561–1580.
- อัครเดช นีละโยธิน. (2568). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนาทางการศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน*, 6(2), 26–
39.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE.

Denzin, N. K. (1970). *The research act in sociology*. Aldine.

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*

TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT MODELS UNDER CRISIS

SITUATIONS AT CHAIYAPHUM RAJABHAT UNIVERSITY

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ¹ และ เทตศักดิ์ สุพันธุ์²

Chakkree Sricharumedhiyan¹ and Terdsak Supundee²

¹⁻²คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

¹⁻²Faculty of education and human development, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

E-mail: Chakkree.sr@cpru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแบบการจัดการเรียนการสอน 2. เปรียบเทียบแบบการจัดการเรียนการสอน และ 3. ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมแบบการจัดการเรียนการสอน ภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2568 จำนวน 148 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .638 ถึง .852 ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .973 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย,ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน,การทดสอบสมมุติฐานด้วยการทดสอบค่าที,(t-test,แบบ Independent Samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F – test แบบ One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการเรียนในห้องเรียน ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% 2. ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของ

* Received 3 January 2026; Revised 17 January 2026; Accepted 18 January 2026

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ และชั้นปี โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติพบว่า ควรส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดทักษะชีวิตที่น่าสนใจ ทั้งทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ เพื่อให้เข้าถึงการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การเรียน; การสอน; สภาวะวิกฤติ

Abstract

This research article aimed to: 1. study instructional management models, 2. compare instructional management models, and 3. examine recommendations for promoting instructional management models under crisis conditions at Chaiyaphum Rajabhat University. The sample consisted of 148 Social Studies major students in the 2025 academic year. The research instrument was a 30-item questionnaire with item discrimination indices (r) ranging from .638 to .852. The reliability, determined using Cronbach's alpha coefficient, was .973 for the entire instrument. The statistical methods employed included frequency, percentage, mean, standard deviation, hypothesis testing using the independent samples t-test, one-way analysis of variance (One-way ANOVA), Scheffé's post hoc comparison, and descriptive analysis. The research findings revealed that: 1. overall instructional management models under crisis conditions at Chaiyaphum Rajabhat University were rated at a high level. The highest mean score was found in classroom-based learning, while the lowest was in fully online learning. 2. Comparisons of instructional management models classified by gender and year of study

showed no significant differences in overall opinions, whereas comparisons classified by age revealed statistically significant differences at the .05 level. 3. Recommendations for promoting instructional management models under crisis conditions indicated that instructional approaches should be enhanced to develop life skills in engaging ways through online media and websites in order to improve accessibility and effectiveness of instructional management.

Keywords: instructional models; learning; teaching; crisis conditions

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2575) เพื่อให้การพัฒนาประเทศ มีความต่อเนื่องและมีแนวทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไว้ว่า “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี 2579 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคมประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลกระบบเศรษฐกิจดิจิทัลเข้มแข็งที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารภาครัฐ มีประสิทธิภาพ ทันสมัย รับผิดชอบ โปร่งใสตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม คนไทยในอนาคตจึงต้องมีศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศสามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ที่คนไทยสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ง)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข” และในมาตราที่ 24 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนการสอนให้ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” และดังพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2505 ว่า การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญยิ่งของมนุษย์คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดาอันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครู และอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับความรู้สูง และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบไป งานของครูจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ท่านทั้งหลายซึ่งจะออกไปทำหน้าที่ครูจะต้องยึดมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม และพยายามถ่ายทอดวิชา ความรู้แก่เด็กให้ดีที่สุดที่จะทำได้นอกจากนี้ จงวางตนให้สมกับที่เป็นครูให้นักเรียนมีความเคารพ นับถือ และเป็นที่เลื่อมใสไว้วางใจของผู้ปกครองนักเรียนด้วย (เจษฎาวัลย์ ปลงใจ, 2561: 115)

ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการ ทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจ ทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบัน มีปัจจัยภายในและภายนอก หลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็น สิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ ปัจจัยดังกล่าวคือ 1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตภายในประเทศที่มีแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมโดยรวมของประเทศในระยะยาว 2) ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ทั้งในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต การประกอบอาชีพของบัณฑิตในอนาคต อันเป็นผลจากการรวมตัว ของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งทั้งสองประเด็นต้องการการรับประกันของคุณภาพการศึกษา 3) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้ และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถ ในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน 4) สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ (public information) ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ทั้งนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป 5) สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (participation) มีความโปร่งใส (transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (accountability) ตามหลักธรรมาภิ

บาล 6) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในรวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ฯลฯ (คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา, 2560: 11-12)

ในสังคมไทยภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจน กระแสความคิด แรงกดดันเพื่อความอยู่รอดของประชาชน รวมทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองที่รุนแรง การเติบโตของเทคโนโลยีที่ขาดระบบการควบคุม ระบบครอบครัวอ่อนแอ ส่งผลให้ เยาวชนขาดความเป็นพลเมือง และคาดว่าปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องหาวิธีที่รัฐจะต้องส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน ทั้งใน ระบบการศึกษา นอกกระบบการศึกษา และการศึกษาอ้อยาศัย นวัตกรรมหรือแนวทางต่าง ๆ ที่เหมาะสม และสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับเยาวชนได้อย่างยั่งยืน การเรียนรู้ ของเยาวชนเป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถพัฒนาความคิดและจิตสำนึกของ มนุษย์ได้อย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองจะต้องมีมาตรฐานเดียวกัน เพราะความเป็นพลเมืองที่ดีย่อมมีมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ เครื่องมือที่จะนำมาใช้ ในการเรียนรู้ของเยาวชน ซึ่งอาจจะได้แก่สื่อการสอนจะต้องสามารถพัฒนาการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานการเรียนรู้ ที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ สร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้อย่างเหมาะสม เพราะฉะนั้นการสร้าง นวัตกรรม (Innovation) สื่อการสอน ในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้ด้วย จะสามารถ พัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศได้ (ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล, 2560: 21)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติ เป็นการออกแบบการเรียนรู้ในยุค New normal ประกอบด้วย แนวคิดของ Globish มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. การเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% 2. การเรียนในห้องเรียน 3. การเรียนแบบผสมผสานออนไลน์และออฟไลน์ และ 4. การ เรียนแบบไฮสคูล นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนการสอนแบบเดลิเวอรี่ หรือ การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบครู กระเป๋า รวมทั้งแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ของวิชัย วงศ์ใหญ่และคณะ ตลอดจนการออกแบบการเรียนรู้ด้วยวิธี บูรณาการ การจัดการเรียนการสอนในในความปรกติใหม่ มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่มี Platform วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ทำให้ผู้เรียนใช้พื้นที่การเรียนรู้ของตนเอง และนำไปสู่การเรียนรู้เชิงลึก ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นคุณภาพของการเรียนรู้ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง การออกแบบการเรียนรู้ดังกล่าวต้องอาศัยปัจจัย 3 อย่างเกื้อหนุนกันจึงจะประสบผลสำเร็จ เช่น ความรู้และความสามารถของครู ความรู้ทางด้านเนื้อหาสาระ และ ทักษะทางด้านเทคโนโลยีของครูผู้สอน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะออกแบบการเรียนรู้ให้มีลักษณะดังกล่าว เพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นโจทย์ที่ท้าทายความเป็นมืออาชีพอย่างมาก (กัญณภัทร หุ่นสุวรรณ และสนธิ วงปล้อมหิรัญ, 2563: 57)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่มี Platform วิธีการเรียนรู้ที่ หลากหลายทำให้ผู้เรียนใช้พื้นที่การเรียนรู้ของตนเอง และนำไปสู่การเรียนรู้เชิงลึก ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นคุณภาพของการเรียนรู้ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นปีที่ศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

(Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended) มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ และชั้นปี ที่ศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. การเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% 2. การเรียนในห้องเรียน 3. การเรียนแบบผสมผสานออนไลน์ และออฟไลน์ และ 4. การเรียนแบบไฮบริด จำนวน 30 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554: 82-83) มีดังนี้

- 5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม/พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) โดยรวม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ, อายุ, และชั้นปีที่ศึกษา โดยหาความถี่ และค่าร้อยละ

2.2 วิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. การเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% 2. การเรียนในห้องเรียน 3. การเรียนแบบผสมผสานออนไลน์และออฟไลน์ และ 4. การเรียนแบบไฮบริด จำนวน 30 ข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำมาเทียบกับค่าเฉลี่ย 5 ระดับ และแปลผลดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 166)

- 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

23 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบที (t – test แบบ Independent Samples)

2.4 วิเคราะห์การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ โดยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ใช้สถิติ F-Test (One-Way ANOVA) เมื่อพบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe')

2.5 วิเคราะห์การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา โดยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ใช้สถิติ F-Test (One-Way ANOVA) เมื่อพบมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe')

2.6 วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยหาความถี่และร้อยละ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการเรียนในห้องเรียน รองลงมาคือการเรียนแบบไฮมสคูล ด้านการเรียนแบบผสมผสานออนไลน์ และออฟไลน์ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการเรียนรูปแบบออนไลน์ 100%

2. ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นปีที่ศึกษา มีดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม

ด้า น ที่	รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ภายใต้สภาวะวิกฤติของ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	เพศ				t	p- valu e
		ชาย		หญิง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการเรียนรูปแบบออนไลน์ 100%	3.68	0.23	3.68	0.28	0.80	.937
2	ด้านการเรียนในห้องเรียน	4.71	0.18	4.64	0.19	2.159	.032*
3	ด้านการเรียนแบบผสมผสาน ออนไลน์ และออฟไลน์	3.77	0.25	3.80	0.24	-.694	.489
4	ด้านการเรียนแบบโฮมสคูล	4.35	0.24	4.33	0.22	.672	.503
โดยรวม		4.13	0.11	4.11	0.10	.936	351

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และรายด้าน ด้านการเรียนในห้องเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

ผลการเปรียบเทียบ	แหล่งความ	df	SS	MS	F	p- value
โดยรวม	แปรปรวน					
ด้านการเรียนรูปแบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	.031	.015	.228	.796
ออนไลน์ 100%	ภายในกลุ่ม	145	9.828	.068		
	รวม	147	9.859			

ด้านการเรียนใน	ระหว่างกลุ่ม	2	.375	.187	5.430**	.005
ห้องเรียน	ภายในกลุ่ม	145	5.001	.034		
	รวม	147	5.375			
ด้านการเรียนแบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	.073	.037	.589	.556
ผสมผสานออนไลน์	ภายในกลุ่ม	145	9.038	.062		
และออฟไลน์	รวม	147	9.111			
ด้านการเรียนแบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	.478	.239	4.440*	.013
โฮมสคูล	ภายในกลุ่ม	145	7.801	.054		
	รวม	147	8.279			
	ระหว่างกลุ่ม	2	.106	.053	4.540*	.012
รวม	ภายในกลุ่ม	145	1.690	.012		
	รวม	147	1.796			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 รายด้าน ด้านการเรียนในห้องเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และด้านการเรียนแบบโฮมสคูลมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามชั้นปี โดยภาพรวม

ผลการเปรียบเทียบ โดยรวม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p- value
ด้านการเรียนรูปแบบ ออนไลน์ 100%	ระหว่างกลุ่ม	2	.052	.017	.253	.859
	ภายในกลุ่ม	144	9.808	.068		
	รวม	147	9.859			
ด้านการเรียนใน ห้องเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	.555	.185	5.524**	.001
	ภายในกลุ่ม	144	4.821	.033		
	รวม	147	5.375			
ด้านการเรียนแบบ ผสมผสานออนไลน์ และออฟไลน์	ระหว่างกลุ่ม	2	.138	.046	.740	.530
	ภายในกลุ่ม	144	8.973	.062		
	รวม	147	9.111			
ด้านการเรียนแบบ โฮมสคูล	ระหว่างกลุ่ม	2	.498	.166	3.070*	.030
	ภายในกลุ่ม	144	7.781	.054		
	รวม	147	8.279			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.074	.025	2.056	.109
	ภายในกลุ่ม	144	1.722	.012		
	รวม	147	1.796			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามชั้นปี โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน รายด้าน ด้านการเรียนในห้องเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และด้านการเรียนแบบโฮมสคูลมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการประชาสัมพันธ์

ในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดทักษะชีวิตอย่างน่าสนใจ ทั้งทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ เพื่อให้เข้าถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการสร้างความเชื่อมั่นทางการศึกษา เช่น ความน่าเชื่อถือของข้อมูล คุณภาพผู้สอน ความยืดหยุ่นของรูปแบบการสอน มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจ จุดเด่น และจุดด้อย ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา นำไปสู่ความเชื่อมั่นในผลลัพธ์ทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาจริง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ” มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการเรียนในห้องเรียน รองลงมาคือการเรียนแบบโฮมสคูล ด้านการเรียนแบบผสมผสานออนไลน์ และออฟไลน์ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือด้านการเรียนในห้องเรียน ได้แก่ การเรียนในห้องเรียนทำให้นักศึกษา ได้มีการฝึกฝนตนเองอย่างเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ความสามารถกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน และนักศึกษา สามารถปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของมหาวิทยาลัย การฝึกหัดตัดสินใจ ให้เป็นคนที่ไม่เผลอรู้ได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากการเรียนในห้องเรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รินทร์ธฐา บวรวัชรเศรษฐ์ และวรางคณา โสมะนันท์ (2564: 121-122) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการเรียนการสอนช่วงสถานการณ์ COVID-19 สำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูมีวิธีจัดการเรียนการสอนช่วงสถานการณ์ COVID-19 สำหรับนักเรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ คือ ก่อนสอนมีการเตรียมตัวเรื่องการใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ระหว่างสอนครูใช้เทคนิคการควบคุมชั้นเรียนด้วยการสร้างข้อตกลงร่วมกันและใช้แอปพลิเคชันในการช่วยจัดการ ชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ธิติพล โทแก้ว (2564: ง-จ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์ และคณะ (2565: 65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ และชั้นปี โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อันเนื่องมาจาก นักศึกษามีการปรับตัวได้ดีของนักศึกษาต่อสถานการณ์การจัดการเรียน การสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ นักศึกษามีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี/ รูปแบบออนไลน์ การเรียนแบบผสมผสานออนไลน์ และออฟไลน์ มีความเข้าใจในความจำเป็น ของสถานการณ์ (เช่น COVID-19) และคุณภาพการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยที่สม่ำเสมอ ทำให้นักศึกษานักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนา มนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นัฏฐาพร แสนจิตต์ (2565: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การออกแบบนวัตกรรมจัดการ เรียนรู้ในสภาวะวิกฤติแบบคละชั้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมสำหรับเด็ก ปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่า สสำรวจพัฒนาการด้านการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน ก่อนการทำกิจกรรมและหลังการทำกิจกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้นิทาน และชุดคำถามเป็นตัวนำในการพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และสังคมของนักเรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนมี SEL เท่ากับ 1.63 และ หลังการทดลองนักเรียนมี คะแนน SEL เพิ่มขึ้นเป็น 1.97 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์ และคณะ (2565: 65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ทักษะด้านการจัดการชั้นเรียนและทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูไม่

แตกต่างกัน แต่ทักษะด้านการสร้างชุมชนการเรียนรู้ และทักษะชีวิตและอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดทักษะชีวิตที่น่าสนใจ ทั้งทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ เพื่อให้เข้าถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการสร้างความเชื่อมั่นทางการศึกษา เช่น ความน่าเชื่อถือของข้อมูล คุณภาพผู้สอน ความยืดหยุ่นของรูปแบบการสอนออนไลน์ เพื่อส่งเสริม รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจทางสังคม จุดเด่น และจุดด้อยของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในแต่ละปีการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา นำไปสู่ความเชื่อมั่นในผลลัพธ์ทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่การพัฒนาจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของทองศิริ กำแดง (2567: 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังสถานการณ์โควิด-19: กรณีศึกษาทักษะของครูชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ ทั้งการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์ การพัฒนาขีดความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและ การดูแลนักเรียนรายบุคคล การวางแผนและพัฒนาระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่ เท่าเทียมและ ครอบคลุม ตลอดจนส่งเสริมการปรับตัวและพัฒนาทักษะการกำกับตนเองของนักเรียน เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาในการเรียนการสอนในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติ

2. ควรมีการจัดทำแผนระยะยาวในการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านการดูแลช่วยเหลือ
นักศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการ
เรียนการสอนภายใต้สภาวะวิกฤติของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

2. ควรทำการวิจัยและพัฒนา เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อสร้าง
ความรู้ใหม่ หรือสร้างสิ่งใหม่ (นวัตกรรม) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนานักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กัญณภัทร หุ่นสุวรรณ และสนิท วงปล่อมหิรัญ. (2563). การจัดการเรียนการสอนในความ
ปรกติใหม่ในวิกฤติโควิด-19. *วารสารนิสิตวัง*, 22(2), 50-58.

เก็จกนก เอื้อวงศ์, ชูชาติ พ่วงสมจิตร, นงเยาว์ อุทุมพร, กุลชลี จงเจริญ และจิตติกรณ์ ยาวิไชย
จารึกศิลป. (2564). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาชั้น
พื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19*. รายงานการศึกษา. สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา. (2560). *คู่มือการประกันคุณภาพ
การศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา.

เจษฎาวลัย ปลงใจ. (2561). จริยกับความเป็นครู. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่*, 4 (1), 113-123.

ทองศิริ กำแดง. (2567). *พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและ
หลังสถานการณ์โควิด-19: กรณีศึกษาที่คณะของครูชั้นประถมศึกษาตอนปลาย.
วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัยทางสังคม.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.

ธกานต์ อานันท์ไทย. (2563). *Globish เผย 4 รูปแบบการเรียนรับ New Normal เพื่อ
ก ว ร ศี ก ษ า . อ อ น ไ ล น์ . แ ห ล่ ง ที่ ม า :
<https://marketeeronline.co/archives/167674>*

- ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์ และคณะ. (2565) ทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 65-76.
- จิตติพล โทแก้ว. (2564). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นัฏฐาพร แสนจิตต์. (2565). การออกแบบนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในสภาวะวิกฤติแบบคละชั้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาการเรี ยนรู้และ นวัตกรรม การ ศึ ก ษา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล. (2560). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง. วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์. 1(2), 19-33.
- รินทร์ณฐา บวรวัชรเศรษฐ์ และวรางคณา โสมะนันท์. (2564) การศึกษาการจัดการเรียนการสอนช่วงสถานการณ์ COVID-19 สำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ. วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 10(2), 121-135.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2560 - 2579. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ความสุขในการทำงานของบุคลากร
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
WORK HAPPINESS OF PERSONNEL OF THE
OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

อรัชพร อินทรพฤกษา¹ และ วิลาลินี จินตลิขิตดี²

Aratchaporn Intaraprueksa¹ and Vilasinee Jintalikhitdee²

¹⁻²วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹⁻²College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Email: s67563833018@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) เปรียบเทียบความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงานอยู่ส่วนกลาง จำนวน 296 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามหาค่าความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha Coefficient ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย สถิติ t-test และสถิติ f-test ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย

* Received 26 January 2026; Revised 6 February 2026; Accepted 7 February 2026

ได้แก่ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านความรักในงาน ตามลำดับ 2) บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงานที่แตกต่างกัน จะมีความสุขในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประเภทตำแหน่งแตกต่างกัน จะมีความสุขในการทำงานไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความสุข, ความสุขในการทำงาน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to: 1) examine work happiness of personnel of the Office of the Basic Education Commission, and 2) compare work happiness of personnel of the Office of the Basic Education Commission classified by personal factors, including gender, age, education level, position type, monthly income, and length of service. This study employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 296 personnel working at the central office of the Office of the Basic Education Commission, selected through probability sampling using simple random sampling. The research instrument was a questionnaire, with an overall reliability coefficient of 0.98. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including t-test and F-test. The findings revealed that the overall level of work happiness among personnel of the Office of the Basic Education Commission was at a high level. When classified by dimensions, all dimensions of work happiness were also at a high level, ranked from highest to lowest as follows: achievement at work, interpersonal relations, recognition, and love of work. In

addition, personnel with different personal factors, including gender, age, education level, monthly income, and length of service, exhibited different levels of work happiness, whereas personnel with different position types showed no significant differences in work happiness.

Keywords: Happiness, Work Happiness, Office of the Basic Education Commission

บทนำ

ความสุขในการทำงานเป็นเรื่องที่องค์กรควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเมื่อบุคลากรมีความสุขในการทำงาน ย่อมส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นและความผูกพันต่อองค์กรมากขึ้น ซึ่งช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ ความสุขในการทำงานยังส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานในเชิงบวก ทำให้บุคลากรมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจ และพร้อมเผชิญกับภารกิจหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน นอกจากนี้ บุคลากรที่มีความสุขในการทำงานมักแสดงออกถึงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการเป็นบุคลากรที่ดีขององค์กร เช่น ความเป็นมิตร การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน และความกระตือรือร้นในการทำงาน ซึ่งช่วยลดการขาดงานและการลาออกของบุคลากร (จินตาวรรณ งามทอง, 2558)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีภารกิจในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ภารกิจดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งการศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนกลางจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและการดำเนินงานด้านการศึกษา ความสุขในการทำงานของบุคลากรจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ช่วยให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของนโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของประเทศ

นอกจากนี้ นโยบายด้านการศึกษายังให้ความสำคัญกับการสร้างความสุขในระบบการศึกษา เช่น นโยบาย “เรียนดี มีความสุข” ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสร้างความสุขให้แก่ผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

และยังสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ “องค์กรคุณภาพ สร้างคนดี มีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นขององค์กรในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมความสุขในระบบการศึกษา

แม้นโยบายด้านการศึกษาก็จะให้ความสำคัญกับการสร้างความสุขให้แก่ผู้เรียน แต่การบรรลุผลดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรส่วนกลาง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย หากบุคลากรเหล่านี้ไม่มีความสุขในการทำงานเพียงพอ อาจส่งผลต่อการดำเนินงานด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน การกำกับติดตาม และการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัด ประกอบกับการทำงานที่ต้องรับผิดชอบงานเชิงนโยบายและงานสนับสนุนที่มีความซับซ้อน พร้อมทั้งต้องเผชิญกับภาระงานจำนวนมากและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (วิชชุดา ธนพูนไพศาล, 2560) รวมถึงแรงกดดันจากความคาดหวังของสังคมต่อคุณภาพการศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความเครียดและความเหนื่อยล้า และส่งผลให้ระดับความสุขในการทำงานลดลงได้ โดยเฉพาะเมื่อบริบทการทำงานต้องปรับรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน และรองรับภาระงานตลอดจนนโยบายที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นระยะ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดของข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ถูกรวบรวมและนำเสนอเพื่อสะท้อนระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนกลางอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีมิติใดเป็นจุดเด่นและมีมิติใดเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความจำเป็น เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคลากร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน จะมีความสุขในการทำงานแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความสุขในการทำงานว่าเป็นสถานะที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกละและประสบการณ์ของบุคลากรที่เกิดขึ้นจากการทำงาน โดย Warr (1990, 2007) เสนอว่าความสุขในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ตอบสนองต่อประสบการณ์จากการทำงาน ประกอบด้วย ความเพลิดเพลินในการทำงาน ความกระตือรือร้นในการทำงาน และความสุขสบายในการทำงาน ขณะที่ Diener (2000) เน้นการรับรู้ของบุคลากรต่ออารมณ์ความรู้สึกขึ้นชอบหรือเป็นสุขกับผลจากการทำงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และความรู้สึกมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

อย่างไรก็ตาม ในบริบทการทำงานปัจจุบัน ความสุขในการทำงานไม่ได้สะท้อนเพียงความรู้สึกพึงพอใจในช่วงใดช่วงหนึ่ง แต่ยังครอบคลุมถึงสุขภาวะทางจิตวิทยา (Psychological Well-being) ซึ่ง Ryff (1989) เสนอว่าความสุขที่แท้จริงมิใช่เพียงความพึงพอใจในชีวิตเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการยอมรับตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การเป็นตัวของตัวเอง การมีความสามารถในการจัดการสภาพแวดล้อม การมีเป้าหมายในชีวิต และการเติบโตส่วนบุคคลผ่านการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังรวมถึงมิติความสุขที่ครอบคลุมทั้งสุขภาพ กาย ใจ และสังคม ตามแนวคิดของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (2567) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรพร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความเครียดในการทำงาน

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของ Manion (2003) เป็นกรอบหลักในการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวคิดที่อธิบายความสุขในการทำงานว่าเป็นอารมณ์เชิงบวกที่เกิดจากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการงานและผลจากการประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน ความรู้สึกที่ดีต่องาน และความผูกพันต่อองค์กร โดย Manion ได้เสนอองค์ประกอบของความสุขในการทำงานไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์ ความรักในงานความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนความรู้สึกและประสบการณ์ของบุคลากรที่เกิดขึ้นจากการทำงานในองค์กรได้อย่างครอบคลุม

เมื่อพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคลร่วมกับลักษณะพฤติกรรมในองค์กร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันอาจสัมพันธ์กับการรับรู้ความสุขในการทำงานในมิติที่แตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างระหว่างเพศอาจเกี่ยวข้องกับรูปแบบการทำงาน โอกาส และแรงกดดันในสังคมการทำงาน ซึ่งอาจสะท้อนระดับความเครียดและความสุขที่ต่างกัน (ทงศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข และคณะ, 2544) อายุที่มากขึ้นสัมพันธ์กับบุคลิกภาพและความพึงพอใจในชีวิตและการทำงานที่สูงขึ้น (Kail & Cavanaugh, 1996) ระดับการศึกษามีความเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตและการรับรู้ความสุขในการทำงาน (Newstrom & Davis, 2002) รวมถึงประเภทตำแหน่งที่แตกต่างกันอาจทำให้ภาระงาน ความรับผิดชอบ และแรงกดดันจากบทบาทหน้าที่ ซึ่งอาจสะท้อนความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน (สุพัตรา เทพเฉลิม, 2560) นอกจากนี้ รายได้เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสุขและคุณภาพชีวิต (Jacobs & Gerson, 2001) ขณะที่ ระยะเวลาการทำงานที่ยาวนานอาจสัมพันธ์กับความผูกพันและการยอมรับในกฎเกณฑ์ขององค์กร (Rogers, 1961) ปัจจัยเหล่านี้จึงอาจสะท้อนออกมาเป็นความสุขในการทำงานในมิติต่าง ๆ ตามกรอบของ Manion ได้แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Manion มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับลักษณะงานและบริบทขององค์กร และสามารถสะท้อนความสุขในการทำงานของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงานอยู่ส่วนกลาง จำนวน 1,281 คน (กลุ่มแผนอัตรากำลัง สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2568) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้จำนวน 296 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงาน และส่วนที่ 2 ความสุขในการทำงาน จำนวน 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) คำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) เท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha ได้เท่ากับ 0.98 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายข้อมูล และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ สถิติ t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแปรเพศ และประเภทตำแหน่ง และใช้สถิติ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.2 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.9 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี

คิดเป็นร้อยละ 58.1 เป็นข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 67.2 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 และมีระยะเวลาการทำงาน 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.5

2. ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็นรายด้าน

ความสุขในการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความสำเร็จในงาน	4.19	.74	มาก
2. ด้านการติดต่อสัมพันธ์	4.12	.77	มาก
3. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.09	.71	มาก
4. ด้านความรักในงาน	4.01	.77	มาก
รวม	4.10	.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสุขในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = .67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลำดับแรก คือ ด้านความสำเร็จในงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .74) รองลงมา คือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .77) ด้านการเป็นที่ยอมรับ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .71) และด้านความรักในงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .77) ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ด้านความสำเร็จในงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (4.19) รองลงมา คือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ (4.12) และด้านการเป็นที่ยอมรับ (4.09) ในขณะที่ ด้านความรักในงานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (4.01) โดยมีส่วนต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างด้านที่สูงสุดและต่ำสุดเท่ากับ 0.18 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้บุคลากรจะมีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากในทุกมิติ แต่มีความแตกต่างของระดับความสุขในแต่ละด้าน โดยความสุขด้านความสำเร็จในงานมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านความรักในงาน

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยเปรียบเทียบความสุขในการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้สถิติ t-test สำหรับปัจจัยที่มี 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ และประเภทตำแหน่ง และใช้สถิติ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงาน ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลผลการเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ความสุขในการทำงาน	การติดต่อสัมพันธ์		ความรักในงาน		ความสำเร็จในงาน		การเป็นที่ยอมรับ		รวม	
	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.
เพศ	-1.7	.10	-1.8	.07	-4.4*	.00	-2.8*	.01	-2.9*	.00
อายุ	4.01*	.01	3.59*	.01	2.06	.11	5.23*	.00	3.28*	.02
ระดับการศึกษา	1.05	.35	2.48	.09	2.73	.07	3.73*	.03	1.81	.17
ประเภทตำแหน่ง	-1.2	.22	.80	.43	.87	.39	.98	.33	.40	.69
รายได้ต่อเดือน	.69	.50	4.66*	.01	3.28*	.04	5.97*	.00	2.79	.06
ระยะเวลาการทำงาน	1.97	.12	3.91*	.01	3.73*	.01	5.62*	.00	3.73*	.01

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ที่มี เพศ อายุ และระยะเวลาการทำงาน แตกต่างกัน มีความสุขในการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ ระดับการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านการเป็นที่ยอมรับ และ รายได้ต่อเดือน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ แม้ผลโดยภาพรวมจะไม่แตกต่างกัน ส่วน ประเภทตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่างทั้งภาพรวมและรายด้าน จึงมีผลการวิจัยไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการวิเคราะห์ One-way ANOVA ในกรณีที่พบค่า F แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. เพศ : เพศหญิงมีความสุขในการทำงานด้านความสำเร็จในงานและการเป็นที่ยอมรับสูงกว่าเพศชาย

2. อายุ : กลุ่มบุคลากรที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีความสุขในการทำงานสูงที่สุดในภาพรวม ด้านความรักในงาน และการเป็นที่ยอมรับ เมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ขณะที่กลุ่มอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีความสุขในการทำงานด้านการติดต่อสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มอายุ 31 ปีขึ้นไป ในบางคู่เปรียบเทียบ

3. ระดับการศึกษา : บุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความสุขในการทำงานด้านการเป็นที่ยอมรับสูงกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี

4. รายได้ต่อเดือน : กลุ่มบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป มีความสุขในการทำงานด้านความรักในงาน ความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า ในบางคู่เปรียบเทียบ

5. ระยะเวลาการทำงาน : บุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงาน 6 – 10 ปี มีความสุขในการทำงานต่ำที่สุด ทั้งในภาพรวม ด้านความรักในงาน ความสำเร็จในงาน และการเป็นที่ยอมรับ เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีระยะเวลาการทำงาน 1 – 5 ปี และ 11 ปีขึ้นไป ทั้งนี้กลุ่มที่มีระยะเวลาการทำงาน 11 ปีขึ้นไป มีความสุขในการทำงานด้านความรักในงานสูงที่สุด

อภิปรายผล

1. ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรรับรู้คุณค่าในงานที่ทำ และตระหนักถึงบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงการเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากนโยบายด้านการศึกษาที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง การทำงานที่เชื่อมโยงกับประโยชน์สาธารณะ และเป้าหมายขององค์กร ทำให้บุคลากรรับรู้ว่างานมีความหมาย ซึ่งเอื้อต่อการเกิดอารมณ์

เชิงบวกและความสุขในการทำงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีนโยบายที่เอื้อต่อการสร้างความสุขในการทำงาน เช่น การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน การจัดสวัสดิการที่เหมาะสม การส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง และการให้ความสำคัญกับสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ ศรีนุกูล (2565) ที่พบว่า บุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 มีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความสุขในการทำงานด้านที่บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีมากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในงาน สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรรับรู้บทบาทของตนในการกิจสำคัญ และสามารถเห็นผลลัพธ์ของงานที่ตนมีส่วนร่วมในงานในส่วนกลางมักมีกรอบเวลาและเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้สามารถวัดความสำเร็จของงานได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อนโยบายที่บุคลากรมีส่วนร่วมพัฒนาได้รับการประกาศใช้อย่างเป็นทางการและส่งผลกระทบเชิงบวกต่อระบบการศึกษา บุคลากรย่อมเกิดความภาคภูมิใจและความสุขจากความสำเร็จดังกล่าว เมื่อบุคลากรรับรู้ว่าการพยายามของตนก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่จับต้องได้ จะยิ่งเสริมความรู้สึกสำเร็จและความภาคภูมิใจในงานสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรภัทร โพธิ์บาทะ (2565) ที่พบว่า ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านความสำเร็จในงาน

ในขณะที่ความสุขในการทำงานด้านที่บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีน้อยที่สุด คือ ด้านความรักในงาน สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานเชิงนโยบาย แม้จะมีความสำคัญต่อระบบการศึกษา แต่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้เรียนเท่ากับครูหรือบุคลากรที่ทำงานในสถานศึกษาโดยตรง ที่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของนักเรียนอย่างใกล้ชิด บุคลากรอาจไม่สามารถเห็นผลลัพธ์ของงานที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน จึงอาจทำให้ความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์กับเนื้องานเกิดได้ยากกว่าเมื่อเทียบกับงานที่เห็นผลลัพธ์ทันที นอกจากนี้ บุคลากรบางส่วนอาจรู้สึกว่าการที่ตนทำไม่ได้ตรงกับความสนใจ ความชอบ หรือความถนัดของตนเองอย่างเต็มที่ เนื่องจากการจัดสรรงานในระบบราชการมักขึ้นอยู่กับความจำเป็นขององค์การเป็นหลัก อาจทำให้บุคลากรบางส่วนได้รับมอบหมายงานที่ไม่สอดคล้องกับความสนใจหรือความถนัดของตน แม้จะสามารถทำงานได้สำเร็จ แต่ในเชิงอารมณ์อาจยัง

ไม่ผูกพันกับเนื้องานอย่างแท้จริง อีกทั้งในระบบราชการที่มีขั้นตอนการทำงานและการอนุมัติหลายระดับ บุคลากรอาจรับรู้ว่ามีอิสระในการตัดสินใจและความยืดหยุ่นในงานมีจำกัด ทั้งนี้ หากพิจารณาตามแนวคิดลักษณะงาน (Job Characteristics) งานที่มีอิสระในการตัดสินใจต่ำ และการเห็นผลลัพธ์ของงานไม่ชัดเจน อาจทำให้แรงจูงใจภายในและความผูกพันต่องานลดลง ส่งผลให้ความรักในงานต่ำกว่ามีดีอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนัย ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล (2566) ที่พบว่า ความสุขในการทำงานของข้าราชการกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านความรักในงาน

2. เปรียบเทียบความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยด้านประเภทตำแหน่งที่ต่างกัน มีความสุขในการทำงานไม่แตกต่างกัน โดยสามารถอภิปรายผลตามปัจจัยที่มีความแตกต่างได้ดังนี้

ด้านเพศ พบว่า บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกันมีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านความสำเร็จในงานและด้านการเป็นที่ยอมรับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพศหญิงมีความสุขในการทำงานสูงกว่าเพศชาย สะท้อนถึงลักษณะงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลาง ที่ต้องอาศัยการประสานงาน การทำงานเป็นทีม และงานเอกสารที่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ ซึ่งเพศหญิงมักมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความอดทนต่อความซ้ำซากของงานได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์จิรา ศรีสว่าง (2561) ที่พบว่า เพศที่ต่างกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่ต่างกัน

ด้านอายุ พบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีความสุขในการทำงานสูงกว่าบุคลากรกลุ่มอื่น เนื่องจากมีประสบการณ์ เข้าใจระบบงาน

และได้รับการยอมรับจากองค์กรมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรภัทร์ โพธิ์บาทะ (2565) ที่พบว่า อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน

ด้านระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านการเป็นที่ยอมรับ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความสุขในการทำงานด้านนี้สูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้มักได้รับมอบหมายงานที่มีความสำคัญและซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญมากกว่า ส่งผลให้บุคลากรรู้สึกรับรู้ถึงการได้รับการมองเห็นจากผู้บริหารและได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน กล่าวได้ว่า แม้ความสุขในการทำงานโดยรวมอาจไม่ต่างกัน แต่ระดับการศึกษาอาจทำให้ได้รับบทบาทในงานแตกต่างกัน จึงเห็นความแตกต่างได้ชัดในด้านการเป็นที่ยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัสสร แก้วแสงแจ่ม และวัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2566) ที่พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน

ด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า บุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป มีความสุขในการทำงานสูงกว่า เนื่องจากมักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ได้รับมอบหมายงานที่สำคัญ มีความซับซ้อนและท้าทายมากกว่า ทั้งยังมีความมั่นคงทางการเงินมากกว่า โดยทั่วไปในหน่วยงานราชการ รายได้มักสัมพันธ์กับอายุงานและระดับบทบาทหน้าที่ เมื่อบทบาทสูงขึ้นทำให้ได้รับมอบหมายงานที่ได้รับการมองเห็นและได้รับการยอมรับมากขึ้น ทำให้แตกต่างกันชัดเจนในบางด้าน แม้ภาพรวมจะไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชภัทศา ทองประดับ และคณะ (2566) ที่พบว่า รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน

ด้านระยะเวลาการทำงาน พบว่า บุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน และด้านการเป็นที่ยอมรับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงาน 6 – 10 ปี มีความสุขในการทำงานต่ำกว่าบุคลากรกลุ่มอื่น เนื่องจากเป็นช่วงที่ภาระงานและความคาดหวังเพิ่มขึ้น แต่โอกาสความก้าวหน้าอาจยังไม่ชัดเจน

ทำให้ไม่รู้สึกรถึงความสำเร็จของงานหรืออาจรู้สึกว่าการพยายามของตนไม่ได้รับการชื่นชมหรือตอบแทนอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจสะสมจนลดทอนความสุขในการทำงาน ทั้งนี้ ช่วงระยะเวลาการทำงาน 6–10 ปี อาจเป็นช่วงที่บุคลากรเริ่มต้องการความก้าวหน้าอย่างจริงจัง แต่ระบบความก้าวหน้าในงานราชการเป็นแบบขั้นตอนและใช้เวลา ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับโอกาสจริง ประกอบกับภาวะการติดเพดานความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Plateau) ที่เมื่อความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น แต่ความก้าวหน้าหรือการยอมรับยังมาไม่ทัน อาจทำให้ความพึงพอใจและความสุขในการทำงานลดลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณา นินเทศ (2564) ที่พบว่า ระยะเวลาการทำงานที่แตกต่างกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรนำมาพิจารณา ประการแรก การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามเป็นการสะท้อนการรับรู้ส่วนบุคคล ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจมีความผันแปรตามสถานการณ์ ณ ช่วงเวลานั้น ประการที่สอง กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนกลาง ซึ่งมีบริบทการทำงานเชิงนโยบายที่เฉพาะตัว ผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัดในการนำไปอ้างอิงกับหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะงานแตกต่างกัน และประการสุดท้าย งานวิจัยนี้มุ่งเน้นปัจจัยส่วนบุคคลเป็นหลัก ในขณะที่ปัจจัยอื่น เช่น ภาวะผู้นำ หรือวัฒนธรรมองค์กร อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขซึ่งควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้ว่า ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลาง อยู่ในระดับมาก โดยความสุขเด่นชัดในด้าน “ความสำเร็จในงาน” ในขณะที่ด้าน “ความรักในงาน” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น สะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งเป็นงานเชิงนโยบาย ความสุขของบุคลากรมีแนวโน้มเชื่อมโยงกับความรู้สึกถึงความสำเร็จและการบรรลุเป้าหมายของงาน ควบคู่ไปกับบรรยากาศการยอมรับและการติดต่อสัมพันธ์

ในองค์กร มากกว่าความเพลิดเพลนผูกพันกับเนื้องานเป็นหลัก องค์ความรู้นี้จึงชี้ให้เห็นจุดเน้นสำคัญว่า การส่งเสริมความสุขของบุคลากรในบริบทหน่วยงานส่วนกลางควรให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบการทำงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นผลลัพธ์ของงานอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมการชื่นชมและยอมรับในความสำเร็จร่วมกัน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ “องค์กรคุณภาพ สร้างคนดี มีความสุข” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสุขในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสำเร็จในงานเป็นด้านที่มีความสุขมากที่สุด ในขณะที่ด้านความรักในงานเป็นด้านที่มีความสุขน้อยที่สุด นอกจากนี้ บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการทำงานแตกต่างกัน จะมีความสุขในการทำงานแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรักในงานมากขึ้น โดยการสื่อสารภารกิจองค์กร และคุณค่าของงานอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสื่อสารผลลัพธ์ของงานเชิงนโยบายให้เห็นภาพชัดเจน เช่น ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากงานที่บุคลากรมีส่วนร่วม เพื่อให้บุคลากรรับรู้ถึงความหมายของงานและเกิดความผูกพันกับเนื้องานในเชิงอารมณ์มากขึ้น ควบคู่กับการออกแบบแนวทางการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับความแตกต่างของบุคลากร เช่น สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เท่าเทียมและเป็นธรรมต่อทุกเพศ สนับสนุนการเรียนรู้สำหรับบุคลากรอายุน้อย เปิดโอกาสให้บุคลากรอาวุโสได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เปิดพื้นที่ให้บุคลากรทุกระดับการศึกษาได้แสดงศักยภาพ โดยเฉพาะการจัดทำโปรแกรมพี่เลี้ยง (Mentoring Program) สำหรับบุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงาน 6-10 ปี เพื่อลดความรู้สึกลดเดี่ยวในช่วงที่ภาระงานและความคาดหวังเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งควรมีการหมุนเวียนงาน (Job Rotation) เพื่อรับผิดชอบงานท้าทายใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้น

ความตื่นตัว นอกจากนี้ ควรออกแบบระบบการยกย่องและให้การยอมรับ (Recognition Program) เพื่อยกย่อง ชื่นชม และให้รางวัลที่ไม่ใช่แค่ตัวเงินสำหรับบุคลากรในทุกระดับ และพัฒนาระบบงานให้เอื้อต่อความก้าวหน้าในสายงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไปยังบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อเปรียบเทียบบริบทการทำงานที่แตกต่างกัน รวมทั้งศึกษาปัจจัยอื่น เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ หรือความผูกพันต่อองค์การ และควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจความต้องการและความรู้สึกเชิงลึกของบุคลากร และค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้ความรักในงานมีระดับต่ำกว่าด้านอื่น เพื่อใช้ประกอบการพัฒนาแนวทางเพิ่มความสุขในการทำงานของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567—2568*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษณา นินเทศ. (2564). *ความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดหน่วยงานในส่วนกลาง สำนักงานศาลยุติธรรม* [การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กลุ่มแผนอัตรากำลัง สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ. (2568). *ข้อมูลอัตรากำลังในภาพรวมของ สพฐ. (ส่วนกลาง) ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2568*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- จันทร์จิรา ศรีสว่าง. (2561). *แรงจูงใจในการทำงานที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรในหน่วยงาน กระบวนการยุติธรรม จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- จินดาวรรณ รามทอง. (2558). ความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จิรภัทร์ โพธิ์บาทะ. (2565). ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. ใน *งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐฉินันท์ ศรีนุกูล. (2565). แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดกระทรวงแรงงาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฏฐา ทองประดับ และคณะ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 14(1), 180–193.
- ทองศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข และคณะ. (2544). การประเมินความเครียดจากการทำงานของพนักงานผู้ทำงานในสำนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. ใน *รายงานการวิจัย*. คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประภัสสร แก้วแสงแจ่ม และวัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2566). ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.). *วารสารสหวิทยาการรัฐศาสตร์*, 1(1), 27–38.
- พัทธดนย์ ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล. (2566). คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสุขในการทำงาน และความผูกพันของข้าราชการกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. ใน *การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชชุดา ธนพูนไพศาล. (2560). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสู่ระบบราชการ 4.0 กรณีศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลาง. ใน *ภาคนิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2567). *คู่มือสร้างเสริมองค์กรสุขกาย วาจา ใจ*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2568 จาก <https://happy8workplace.thaihealth.or.th/uploads/2024/02/ebook/w68E3ZYDPAJxQYSU1uUZKSV8cCKfw04VEppU86C9/index.htm>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับปรับปรุง).* กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพัตรา เทพเฉลิม. (2560). ความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักงานขนส่งจังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55(1), 34.
- Jacobs, J. A., & Gerson, K. (2001). Overworked Individuals or Overworked Families?: Explaining Trends in Work, Leisure, and Family Time. *Work and Occupations*, 28(1), 40–63.
- Kail, R. V., & Cavanaugh, J. C. (1996). *Human development*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Manion, J. (2003). Joy at work!: Creating a positive workplace. *The Journal of nursing administration*, 33(12), 652–655.
- Newstrom, J. W., & Davis, K. (2002). *Organizational behavior: Human behavior at work*. McGraw-Hill.
- Rogers, C. R. (1961). *A therapist's view of psychotherapy*. Boston.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081.
- Warr, P. (1990). The measurement of well-being and other aspects of mental health. *Journal of Occupational Psychology*, 63(3), 193–210.
- Warr, P. (2007). *Work, happiness, and unhappiness*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
-

IMPROVING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' PITCH AND RHYTHM ABILITY THROUGH THE KODÁLY TEACHING METHOD: AN EMPIRICAL STUDY IN A CHINESE MUSIC CLASSROOM *

Zhong Zhiyang¹ and Sunsern Laohasthit²

Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: 1765737602@qq.com

Abstract

This study aimed to (1) examine the impact of the Kodály Method on students' pitch perception, rhythm stability, multi-part singing cooperation, and musical cultural understanding, and (2) explore students' attitudes and satisfaction toward Kodály-based music instruction. A one-group pretest-posttest experimental design was adopted over a five-week instructional period consisting of ten music lessons. A total of 48 primary school students participated in the study and received Kodály-based instruction through four instructional modules: pitch perception training, rhythm stability training, multi-part choral collaboration, and folk music cultural experience. Data were collected through music ability tests administered before and after the intervention, as well as a post-intervention satisfaction questionnaire. Paired-sample t-tests were conducted to analyze the differences between pretest and posttest results. The results showed statistically significant improvements in students' musical abilities across all four instructional modules ($p < 0.01$). Students' total musical ability score increased substantially after the

* Received 30 January 2026; Revised 13 March 2026; Accepted 14 March 2026

intervention. In addition, the questionnaire results indicated that students held highly positive attitudes toward the Kodály-based lessons. Most students reported that the classroom atmosphere was relaxed and enjoyable, and that the learning activities were engaging, participatory, and motivating. The results suggested that the Kodály Method, as a student-centered and experience-oriented teaching approach, was effective in enhancing students' musical learning outcomes and fostering their comprehensive musical development. This study provided empirical support for the localized application of the Kodály Method in Chinese primary school music education and offered valuable implications for music curriculum reform and instructional practice.

Keywords: Kodály Method; primary school, music education, musical ability, learning satisfaction

Introduction

In recent years, China has attached increasing importance to the development of aesthetic education in primary schools, with music education playing a central role in cultivating students' artistic literacy, creativity, and cultural awareness. As part of the national curriculum reform, the Ministry of Education has emphasized the integration of music perception, performance, and cultural understanding in classroom teaching, aiming to promote students' comprehensive musical competence and lifelong interest in music. However, despite these policy initiatives, many primary school music classrooms still face persistent challenges in cultivating students' basic musical abilities, particularly in the areas of pitch perception, rhythm stability, and expressive performance.

In many traditional music classrooms, teaching remains largely teacher-centered and demonstration-based. Instruction often relies on mechanical imitation, rote singing, and repetitive drills, with limited opportunities for students to actively experience, internalize, and apply musical concepts. As a result, students may be able to reproduce melodies in a superficial manner, yet lack a deep understanding of pitch relationships, rhythmic structures, and musical expression. Moreover, insufficient attention is often given to students' auditory discrimination, inner hearing, and cooperative performance skills, which are essential foundations for long-term musical development.

These problems are particularly evident in the teaching of singing and basic music literacy. Some pupils struggle with inaccurate intonation, unstable rhythm, and weak sense of musical structure, which not only affects their performance quality but also reduces their confidence and interest in music learning. As Feng Dan (2020) and Cui Qi (2024) have pointed out, without systematic training in pitch, rhythm, and musical perception, students are likely to develop poor singing habits that are difficult to correct in later stages of education.

In response to these challenges, the Kodály Teaching Method has gradually attracted the attention of music educators in China. Originating from Hungary, the Kodály Method emphasizes music education based on singing, auditory training, body movement, and inner hearing. It advocates the use of movable-do solfège, hand signs, rhythm syllables, and folk music materials to help learners internalize musical elements in a natural and progressive manner. Through multisensory participation and step-by-step musical training, the Kodály Method aims to cultivate students' musical perception, expressive ability, and cooperative awareness.

Previous studies in China have demonstrated the positive effects of the Kodály Method in various educational contexts. Li Feng (2023) reported that

the integration of Kodály hand signs and rhythm training significantly improved primary school students' pitch accuracy and classroom engagement. Zhou Shan (2024) found that Kodály-based instruction enhanced junior middle school students' rhythmic stability and cooperative performance ability. Yi Xuechen and Sun Yun (2024) further confirmed that the Kodály Method is particularly suitable for rural schools, where systematic music training resources are relatively limited. These studies suggest that the Kodály Method offers a scientifically grounded and pedagogically effective approach to music education.

Nevertheless, existing research has mainly focused on general teaching experiences or short-term classroom observations, while empirical studies based on experimental design and quantitative analysis remain relatively limited, especially in the context of primary school music education. Moreover, few studies have systematically examined the impact of Kodály-based instruction on multiple dimensions of musical ability, such as pitch perception, rhythm stability, choral cooperation, and cultural understanding.

In addition, most existing research tends to focus on isolated aspects of musical development, such as pitch training or rhythmic practice, while few studies examine multiple dimensions of musical ability simultaneously, including ensemble cooperation and cultural understanding. This limitation restricts a comprehensive understanding of how Kodály-based instruction influences students' overall musical learning experience.

Therefore, further empirical investigation using quantitative methods is necessary to evaluate the effectiveness of Kodály-based music instruction in Chinese primary schools.

Objectives

1. To evaluate the effectiveness of the Kodály teaching method in improving primary school students' musical abilities, including pitch perception, rhythm stability, multi-part choral collaboration, and musical cultural understanding.
2. To investigate primary school students' learning satisfaction and perceptions toward Kodály-based music instruction.

Literature Review

1. Definition of the Kodály Teaching Method

The Kodály Teaching Method is a comprehensive music education approach developed by Hungarian composer and educator Zoltán Kodály in the mid-twentieth century. Rooted in the philosophy that “music belongs to everyone,” the method emphasizes the development of musical literacy through singing, listening, movement, and active participation. Kodály believed that music education should begin at an early age and be based on high-quality musical materials, particularly folk songs that are culturally meaningful and developmentally appropriate.

At the core of the Kodály Method is the concept of internalizing musical elements through auditory experience. Students are encouraged to develop inner hearing, pitch awareness, rhythmic stability, and musical expression through a carefully sequenced learning process. Movable-do solfège, hand signs, rhythm syllables, and body movement are employed as pedagogical tools to help learners understand musical structure in a concrete and intuitive way (Kodály, 1974).

Unlike traditional music instruction that relies heavily on teacher demonstration and rote imitation, the Kodály Method places students at the center of the learning process. Learners construct musical understanding through active engagement, repeated listening, and cooperative performance. As Houlahan and Tacka (2015) note, Kodály-based instruction fosters musical independence by enabling students to read, write, hear, and perform music with confidence and accuracy.

2. Teaching Procedures of the Kodály Method

The instructional framework of the Kodály Method is characterized by a carefully sequenced and spiraled curriculum. Musical concepts are introduced gradually and revisited at increasing levels of complexity, ensuring that students build a solid foundation before progressing to more advanced skills. This approach aligns with children's cognitive and auditory development and supports long-term musical growth.

A typical Kodály-based lesson includes several interconnected stages. First, students engage in listening and singing activities using familiar songs. Through imitation and repetition, learners internalize melodic and rhythmic patterns. Next, musical elements such as pitch intervals, rhythmic figures, or form are highlighted through hand signs, rhythm syllables, or movement. Finally, students apply these elements through sight-singing, rhythmic reading, and simple composition or improvisation tasks.

Many scholars emphasize that the success of Kodály instruction lies in its experiential nature. As Choksy et al. (2001) argue, musical understanding develops most effectively when students experience music physically and

aurally before encountering abstract notation. Similarly, Wu (2019) pointed out that primary school music teaching should follow the cognitive pattern of "first feeling, then understanding, and then writing" so that students can master musical language through real music experiences.

In the Chinese context, researchers such as Li Feng (2023) and Zhou Shan (2024) have demonstrated that Kodály-based lesson structures significantly improve students' pitch accuracy and rhythmic stability. Their findings suggest that systematic solfège training and body movement activities can effectively address common problems such as inaccurate intonation and weak rhythmic control among primary school students.

3. Evaluation of Musical Ability in Kodály-Based Education

Musical ability is a core component of music education and an important indicator of students' overall musical development. In Kodály-based instruction, assessment goes beyond technical performance and emphasizes students' internal musical understanding, expressive ability, and cooperative awareness. Kodály (1974) emphasized that musical literacy involves the ability to hear, read, write, and perform music independently, and evaluation should therefore reflect these integrated competencies.

In this study, students' musical development was assessed using a framework adapted from Choksy et al. (2001) and further informed by recent research in Chinese primary school contexts (Li, 2023; Zhou, 2024). The assessment focused on five key dimensions: 1) Pitch Accuracy: the ability to recognize and reproduce melodic patterns accurately through singing and solfège. 2) Rhythmic Stability: the ability to maintain steady beat and rhythmic coordination. 3) Musical Expression: the use of dynamics, phrasing, and emotional interpretation in singing. 4) Listening and Inner Hearing: the capacity

to audited and respond accurately to musical stimuli. 5) Cooperative Performance: ensemble awareness and coordination during group singing.

4. Theoretical Foundation: Experience-Oriented Music Learning

The pedagogical principles of the Kodály method are closely related to experience-oriented learning theory. Experience-oriented learning emphasizes that knowledge is constructed through active participation, sensory engagement, and reflective understanding. In music education, this approach encourages learners to experience musical elements through singing, movement, listening, and cooperative activities before encountering abstract musical symbols.

Kodály-based instruction reflects this philosophy by placing singing at the center of learning and encouraging students to internalize musical concepts through multisensory engagement. Instead of relying solely on verbal explanation, students develop musical understanding through direct musical experiences such as rhythm games, solfège singing, and ensemble participation. This experiential learning process enables students to gradually transform external musical activities into internal musical cognition.

In the Chinese context, integrating experience-oriented learning with local folk music materials—such as Chaozhou folk songs—provides students with culturally meaningful musical experiences. This localized approach not only strengthens students’ musical abilities but also enhances their cultural identity and appreciation of traditional music.

Methodology

Three research instruments were employed in this study:

This study employed a one-group pretest–posttest research design to examine the effectiveness of the Kodály teaching method in improving primary school students’ pitch and rhythm skills in music classes, as well as to investigate students’ learning satisfaction with Kodály-based music instruction.

1. Participants

The study population consisted of 564 third-grade students from a public primary school in Chaozhou City, Guangdong Province, all of whom received formal music education in accordance with the national compulsory education curriculum standards. (academic year of 2025)

The research sample consisted of 48 students from one intact Grade 3 classroom, which represents a convenience sample commonly used in educational classroom research. All participants had received basic school music education but had no formal or systematic professional music training, which ensured a relatively homogeneous musical background among the students. Prior to the implementation of the study, the research purpose and procedures were explained to the students and their guardians. Participation was voluntary, and ethical principles related to educational research were strictly observed throughout the study.

2. Research Instruments

Three research instruments were employed in this study:

1) Kodály-Based Lesson Plans: The instructional content was designed based on the core principles of the Kodály teaching method, emphasizing singing-centered learning, relative solmization, rhythm syllables, Curwen hand signs, and the use of local folk music materials. The teaching content focused on four main areas: pitch perception training, rhythm stability training, basic multi-part singing practice, and folk music cultural experience. The instructional

intervention was implemented over a five-week period, with two music lessons per week, resulting in a total of 10 class sessions.

2) Pitch and Rhythm Skills Test: A pitch and rhythm skills test was administered as both the pre-test and post-test to assess students' musical ability development. The test evaluated students' pitch accuracy, rhythm stability, and basic coordination ability through structured performance-based tasks. The internal consistency of the test was examined using Cronbach's alpha, yielding a reliability coefficient of $\alpha = 0.85$, which indicates good reliability. In addition to reliability testing, content validity of the instruments was ensured through expert review. Two experienced music educators and one university music education researcher evaluated the test items and questionnaire statements to confirm that they appropriately reflected the core principles of the Kodály method and aligned with the learning objectives of the music curriculum.

3) Student Satisfaction Questionnaire: A student satisfaction questionnaire was administered after the instructional intervention to examine learners' perceptions of Kodály-based music instruction. The questionnaire consisted of 20 items measured on a five-point Likert scale (1 = strongly disagree, 5 = strongly agree) and covered four dimensions: learning interest, classroom engagement, perceived improvement in pitch and rhythm skills, and overall learning satisfaction. The reliability analysis produced a Cronbach's alpha coefficient of $\alpha = 0.88$, indicating strong internal consistency.

3. Data Collection Procedures

Data were collected over a five-week instructional period using a pretest–posttest procedure. Prior to the implementation of the Kodály-based

lessons, all participants completed the pitch and rhythm skills pre-test under standardized classroom conditions. The Kodály teaching intervention was then carried out in accordance with the designed lesson plans, during which students participated in singing activities, rhythm exercises, hand-sign training, and folk music learning tasks. Upon completion of the intervention, the same pitch and rhythm skills test was administered as a post-test under identical conditions. Subsequently, the student satisfaction questionnaire was distributed and completed in class. All test materials and questionnaires were collected immediately to ensure data integrity. The collected data were coded, organized using Microsoft Excel, and imported into SPSS 26.0 for statistical analysis.

4. Data Analysis

Quantitative data analysis was conducted to address the research objectives. Descriptive statistics, including means (M) and standard deviations (SD), were calculated to summarize students' pre-test and post-test pitch and rhythm scores as well as their satisfaction questionnaire responses. To determine whether the Kodály teaching intervention led to statistically significant improvements in students' pitch and rhythm skills, a paired-samples t-test was performed to compare pre-test and post-test scores. The level of statistical significance was set at $\alpha = 0.05$. In addition, reliability analyses using Cronbach's alpha coefficients were conducted for both the pitch and rhythm skills test and the student satisfaction questionnaire to confirm the internal consistency and reliability of the research instruments.

Although a control group was not included in this study due to practical constraints within the school timetable, the pretest–posttest design allowed the researchers to examine measurable changes in students' musical abilities after the instructional intervention. To reduce potential bias, the same testing procedures and evaluation criteria were applied in both measurements.

Results

Pre-test and post-test data were used to answer the first research question “Did elementary school students' pitch and rhythm abilities improve after using the Kodály method compared to before the intervention?” as shown in Table 1.

Topics	Full Score	pretest		Posttest		N	T-test	P-value
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D			
Module:1								
Pitch Perception and Expression Ability	5	1.92	0.28	4.56	0.5	48	27.84	0.00
Module 2: Rhythm Stability Training	5	1.67	0.75	4.4	0.49	48	21.63	0.00
Module 3: Multi-part Choral Collaboration	10	4.15	0.65	9.29	0.46	48	36.92	0.00
Module 4: Folk Music Cultural Experience	10	4.75	0.44	9.29	0.68	48	31.57	0.00
Total	30	12.49	0.53	27.54	0.54	48	58.46	0.00
p < 0.01								

Table 1 Pre-test and Post-test Scores

Table 1 Paired-samples t-test results of pre- and post-test scores. A total of 48 primary school students completed the two-way measurement. A paired-samples t-test was conducted to compare students' pre- and post-test scores in the four teaching modules and their total scores. The total score significantly

improved from a pre-test mean score of 12.49 (standard deviation = 0.53) to a post-test mean score of 27.54 (standard deviation = 0.54) (out of 30). Statistical analysis showed a highly significant difference between the pre- and post-test results ($t = 58.46$, $p < .01$), indicating that the implementation of the Kodály method significantly improved students' overall musical ability.

To answer Research Question 2 "Is the primary school students' satisfaction toward the Kodály method in improving their pitch and rhythm skill at the higher level?" as shown in Table 2.

Topics	Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
1、 Acceptance of teaching methods	1. Kodai gesture training is more fun than traditional singing along	48	4.5	0.51
	2. Multisensory learning makes music class more lively	48	4.6	0.87
	3. Small choir activities enhance my sense of participation	48	4.8	0.71
	4. Small choir activities improve my cooperation with classmates.	48	4.38	0.91
2、 Perception of ability enhancement	5. Through gesture training, my pitch has improved significantly	48	4.6	0.89
	6. Rhythm games help me master the beat better	48	4.5	0.68
	7. The polyphonic exercise improved my ability to cooperate	48	4.3	0.96
	8. Folk song learning makes me understand traditional music culture better	48	4.29	0.46
3、 Learning	9. The teacher's instant feedback helps me improve quickly	48	4.7	0.8

Topics	Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
experience	10.The relaxed atmosphere in the classroom made me dare to show my true self	48	4.3	0.87
	11. The final performance gave me the opportunity to showcase my learning achievements.	48	4.6	0.84
	12. Music creation stimulates my imagination	48	4.7	0.85
4、 Cultural identity perception	13. Learning Chaozhou folk songs makes me love my hometown culture more	48	4.3	0.77
	14. This course has increased my interest in traditional music	48	4.9	0.71
	15. I can now distinguish the characteristics of folk songs from different regions	48	4.6	0.81
	16. I will take the initiative to share folk songs learned with my family	48	4.17	0.86
Total		48	4.52	0.78

Table 2 Satisfaction survey on pitch and rhythm skills

The questionnaire results showed that students held a positive attitude towards the implementation of the Kodály method. The average score for all 16 items was above 4.52, with a standard deviation of 0.78, meeting the "highly satisfied" level of the evaluation criteria. This indicates that students are very satisfied with music courses based on the Kodály method and believe that this teaching method is effective, engaging, and beneficial to their learning.

Discussion

Significant Improvement in Fundamentals: The study confirmed that Kodály-based instruction led to statistically significant gains in pitch accuracy and rhythm stability. By utilizing active techniques—such as relative solmization, hand-sign practice, and rhythm syllables—students were able to internalize musical concepts far more effectively than through traditional passive imitation (Kodály, 1974; Choksy, 1999).

Enhanced Cooperative Abilities: Beyond individual skills, the method fostered better coordination and ensemble awareness. Through multi-part singing and group rhythm tasks, students learned to listen attentively, maintain their own musical parts, and adjust their performance in response to their peers, consistent with previous research on ensemble-based learning (Houlahan & Tacka, 2015).

High Learning Satisfaction: Students reported consistently high satisfaction regarding the teaching activities and classroom atmosphere. The method's emphasis on active participation, multisensory learning, and culturally meaningful content enhanced motivation and engagement (Choksy, 1999). Additionally, the teacher acting as a "facilitator" rather than just a demonstrator created a supportive environment that boosted student confidence.

Duration and Skill Consolidation: While basic skills improved rapidly, the study noted that the five-week intervention was likely too short for students to fully master complex skills like sustained performance independence. Continued practice over a longer period is necessary for the deeper "automatization" of these higher-level competencies (Forrai, 1996).

Pedagogical Value: Overall, the results suggest that the Kodály method effectively addresses the limitations of traditional music instruction in Chaozhou City. It successfully integrates systematic technical training with positive affective experiences, supporting both the technical and affective

dimensions of musical development.

The relatively short five-week intervention suggests that rhythm stability and ensemble cooperation may respond more quickly to structured training activities, particularly when supported by body movement and rhythmic syllables. Pitch accuracy, on the other hand, may require longer periods of systematic ear training to achieve full automatization. These findings highlight the importance of sustained Kodály-based instruction in order to consolidate musical skills over time.

Recommendations

1. To optimize Kodály-based teaching design for targeted musical skill development. Future practice should focus on balancing different components of students' musical abilities, particularly the coordinated development of pitch accuracy, rhythm stability, and ensemble awareness. Structured and progressive training activities should be systematically integrated across lesson stages, including preparatory singing, guided hand-sign practice, and rhythm syllable exercises, to support students' gradual internalization of musical concepts. Differentiated learning tasks (basic, intermediate, and advanced levels) are recommended to accommodate students with varying musical foundations, ensuring that learning activities align with individual developmental needs. In addition, classroom activities should be enriched through integrated tasks that combine singing, movement, listening, and simple multi-part practice, allowing students to apply pitch and rhythm skills in meaningful musical contexts and reinforcing comprehensive musical literacy.

2.To strengthen teacher professional development and build a sustainable support system. Primary schools should provide targeted professional training for music teachers focusing on the theoretical foundations and practical implementation of the Kodály Method, including singing-centered instruction, multisensory training strategies, and the effective use of folk music materials. Establishing collaborative communities of practice is recommended to encourage teachers to share teaching experiences, co-design lesson activities, and develop a shared repository of Kodály-based teaching resources. Ongoing professional support—such as peer observation, mentoring, and reflective feedback—should be implemented to enhance teachers’ instructional confidence and consistency. In addition, appropriate incentive mechanisms may be introduced to encourage sustained teacher engagement in Kodály-based curriculum innovation, thereby promoting the long-term and effective application of the Kodály Method in primary school music education.

3.Future professional development programs for music teachers may include workshops on adapting local folk songs, such as Chaozhou folk melodies, into solfège-based classroom activities, enabling teachers to effectively integrate Kodály pedagogy with regional musical traditions.

4.Future studies are encouraged to conduct longitudinal investigations to examine whether the musical skills developed through short-term Kodály instruction can be maintained or further improved over longer periods, such as six months or one academic year.

References

- Kodály. (1974). *The Kodály Method: Comprehensive Music Education from Infant to Adult*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Choksy et al. (2001). *Teaching Music in the Twenty-first Century*. Prentice Hall, 2001. University of Michigan

- Forrai, K. (1996). *Music in Preschool*. Transl. and adapted by Jean Sinor (3rd ed. Budapest: Kultúra).
- Houlahan and Tacka (2015). *The effect of a learning and teaching model on the melodic dictation skills of K-12 music teachers*. Conference: Proceedings of EDULEARN15: 7th International Conference on Education and New Learning Technologies At: Barcelona, Spain
- Lee, S., & Kim, E. (2020) “Love of all Wisdoms”: Toward A Multi-Philosophical Approach to Music Education. *Philosophy of Music Education Review* 32 (2):96-111.
- Li Feng. (2023). Application of Kodály Teaching Method in Primary School Music Education. *Drama House*, 2023(7), 180–182.
- Suzuki. (2018). *Teaching Music to Students with Differences and Disabilities: A Label-Free Approach*. New York, NY United States of America (the): Oxford University Press.
- Wu Juan. (2018). Research and application of the Kodály method in sight-singing classrooms. *Northern Music*, 2018(17), 193.
- Zhou Shan. (2024). Application and Practice of Kodály Teaching Method in Junior Middle School Music Teaching. *Primary and Secondary Education*, 2024(1).
-

IMPROVING OF UNIVERSITY STUDENTS' FOLK DANCING SKILLS BY USING FLIPPED CLASSROOM TEACHING METHOD*

Jinke Yao¹ and Sunsern Laohasthit²

Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: 1347808019@qq.com tell.15678922692

Abstract

This research article aims to: 1) examine the impact of the flipped classroom on college students' ethnic and folk dancing performance; 2) explore students' satisfaction with the flipped classroom learning experience; 3) conduct a one-group pretest–posttest research study collecting data from 60 first-year ethnic dancing major students; analyze the data using paired-samples t-tests to compare skill assessments before and after the intervention.

The research results found that: 1) Significant Skill Improvement: The flipped classroom teaching method led to a statistically significant improvement in students' overall dancing skills, with total scores rising from a pre-test mean of 14.67 (SD = 0.48) to a post-test mean of 35.83 (SD = 0.87) , supported by $t = 67.94$ and $p < .01$. 2) Multidimensional Development: Marked improvements were observed across all assessed dimensions—rhythm skills, body coordination, and facial expression—with the largest gain in overall artistic expression. 3) High Instructional Satisfaction: Students reported a high level of satisfaction (Mean = 4.30, SD = 0.51) , specifically valuing the instructional videos and the effectiveness of in-class individualized guidance.

A notable limitation of this research is the lack of a participants. While the statistical gains are significant, the one-group design means that natural

* Received 31 January 2026; Revised 20 March 2026; Accepted 21 March 2026

maturation and five weeks of consistent practice could contribute to the results. Future studies should implement randomized controlled trials to isolate the specific impact of the flipped classroom model more rigorously.

Keywords: Flipped classroom, Ethnic and folk dancing, Higher education, Pedagogical innovation, Dancing skills.

Introduction

Against the backdrop of global higher education reform and the deep integration of information technology, higher arts education is facing new challenges and opportunities. The traditional teaching model of "teacher-centered, classroom lectures, student imitation" cannot fully meet the current core demands for cultivating students' comprehensive literacy, innovative abilities, and independent learning abilities. As renowned Chinese educator Pan Maoyuan (2005) pointed out, modern higher education must achieve a fundamental shift from simply "knowledge transfer" to a focus that prioritizes both "capacity development" and "value guidance." Within the global landscape of performing arts education, this shift aligns with the growing adoption of Technology-Enhanced Learning (TEL), which encourages students to transition from passive recipients to self-regulated learners (Risner, 2014). As an important component of higher arts education, ethnic and folk dancing is not only a key vehicle for inheriting and promoting China's fine traditional culture, but also an effective means of promoting aesthetic education and enhancing students' artistic and physical qualities. However, the limitations of traditional folk dancing teaching models are becoming increasingly apparent in responding to these new demands.

For a long time, university ethnic and folk dancing courses have primarily relied on the traditional, teacher-centered, demonstration-and-imitation teaching model. Under this model, teachers spend a significant portion of class time demonstrating movements, explaining key points, and repeating rhythmic commands, while students passively imitate and accept. As Liu Min (2018) pointed out in his research, this "indoctrinating" teaching model easily suppresses students' individuality and creativity, leading art education to become mechanical. Specifically, this model suffers from the following prominent problems: First, classroom efficiency is limited: Precious class time is mostly devoted to teaching basic movements, leaving insufficient time for personalized instruction, detailed corrections, emotional expression, and in-depth discussion of cultural connotations. Second, it is difficult to coordinate the teaching schedule: Students vary in their dancing foundation, physical condition, and comprehension abilities, making a uniform teaching schedule difficult to meet the needs of all students. Students with strong foundations find the lessons boring, while those with weaker foundations struggle to keep up and easily become frustrated. Finally, student agency is lacking: Students are accustomed to passive acceptance and lack the habit of active thinking, previewing, and exploration. This makes it difficult to effectively stimulate their learning initiative and creative thinking, and can even lead to a decline in learning interest, making it difficult to deeply appreciate the cultural charm and artistic essence of folk dancing. A critical tension exists here: ethnic folk dance demands rigid technical precision and adherence to codified movements, which seemingly conflicts with the "student-centered" autonomy of modern pedagogical models. If students learn complex movements via video without immediate physical correction, there is a risk of technical errors—a phenomenon often discussed alongside the "digital divide" regarding students' varying levels of digital literacy and access to technology (Sööt & Viskus, 2015).

The flipped classroom teaching model offers a new approach to resolving these difficulties. This innovative model, which disrupts traditional classroom processes, was pioneered and promoted by Jonathan Bergmann and Aaron Sams (2012), chemistry teachers at Woodland Park High School in Colorado, USA. Its core concept is "pre-class knowledge transfer, in-class knowledge internalization." Students complete a preliminary learning of basic knowledge and skills before class by watching instructional videos and reading materials, while the classroom becomes a venue for in-depth interaction, collaborative inquiry, problem-solving, and advanced skills training. This model emphasizes returning learning initiative to students and fully leveraging the advantages of information technology to optimize the allocation of teaching resources and classroom time. In the context of folk dance, this study defines "individual creativity" not as the modification of traditional dance steps, but as the enhancement of "Overall Artistic Expression." Chinese educational technology scholar He Kekang (2014) believes that the essence of the flipped classroom lies in "restructuring the teaching structure," reversing the process of knowledge transfer and internalization, and serving as a model for the deep integration of information technology and education. In the context of this study, such integration provides valuable insights for teaching reforms in folk dancing, as it allows teachers to provide the immediate physical correction and individualized guidance necessary to bridge the gap between digital preview and physical mastery.

Theoretically, it enriches the theoretical framework of ethnic folk dancing teaching. This study integrates modern educational technology with traditional art skills teaching, offering a valuable exploration of folk dancing teaching methodology. It aims to construct a new student-centered, online-and-offline

teaching model, thereby enriching and developing the theoretical and practical system of folk dancing teaching in my country. Secondly, it expands the application boundaries of the flipped classroom. Applying the flipped classroom model to skill-based disciplines such as folk dancing, which emphasize physical practice and artistic expression, can test and expand its theoretical application boundaries. It can also study its specific implementation strategies and effectiveness in art practice courses, providing empirical support for the flipped classroom theory from diverse disciplinary perspectives.

Practical Implications: Improving the quality and efficiency of folk dancing teaching. Through flipped classrooms, teachers can free themselves from repetitive basic movement instruction and shift their focus to personalized instruction, enhancing students' dancing expressiveness, and deepening their understanding of cultural connotations, thereby effectively improving the quality and efficiency of classroom teaching. Second, it enhances students' independent learning and inquiry abilities. Flipped classrooms require students to engage in pre-class independent learning, which helps cultivate their independent thinking, discovery, and problem-solving skills. As scholar Zhang Jinlei (2015) emphasized, flipped classrooms can effectively promote "deep learning," transforming students from passive recipients of knowledge to active constructors of meaning. Students enter the classroom with questions, which leads to clearer learning objectives and higher levels of engagement, effectively enhancing their initiative as learning subjects. Third, it promotes the inheritance and innovation of folk dancing culture. Through rich online resources and in-depth offline discussions, this model can stimulate students' interest in exploring the cultural stories behind folk dancing. When students truly understand and love this art form, they are more likely to develop personalized expression and innovation based on a solid grasp of skills, becoming active inheritors of folk dancing culture. Finally, this research

provides a reference for the reform of similar art practice courses in universities: This research will provide practical cases and implementation paths for the teaching reform of other dancing genres (such as classical and modern dancing), as well as art courses such as music, fine arts, and drama that also focus on skill training and practical experience

Objectives

1.To compare the effectiveness of the flipped classroom Teaching method in improving University student's folk dancing skills

2.To investigate University students' satisfaction with the flipped Classroom Teaching Method in improving their folk Dancing skills

Literature Review

1.Advantages and Values of Flipped Classroom Teaching

As an innovative teaching model, the flipped classroom has garnered widespread attention in the education community in recent years. This model realigns time allocation both inside and outside the classroom, shifting the teaching of basic knowledge to extracurricular activities, while focusing classroom time on teacher-student interaction, problem-solving, and skill development (Bergmann & Sams, 2012). This shift in teaching structure offers numerous advantages.

The flipped classroom significantly enhances student learning autonomy. Students can independently plan their learning progress based on their individual learning needs and repeatedly watch instructional videos, gradually developing self-management skills and a lifelong learning perspective (Zhang

Jinlei, 2015). In folk dancing instruction, students can better grasp the key movements by repeatedly watching dancing routine videos before class, laying the foundation for in-depth learning in class.

Expanding into the international context, the integration of digital technology in dance pedagogy has shifted toward "blended" environments that foster both physical mastery and theoretical understanding. For instance, Parrish (2016) demonstrated that providing online historical and cultural resources before physical practice allows students to bridge the gap between technical execution and "cultural connotation." This supports the preservation of ethnic traditions by ensuring that students do not merely imitate movements but understand the cultural stories behind them. Furthermore, international research suggests that such digital mediation enhances students' reflective abilities, enabling them to self-correct technical nuances before entering the studio (Parrish, 2016; Risner, 2014).

This model promotes personalized instruction. By analyzing pre-class learning data, teachers can accurately identify students' learning difficulties and provide more targeted instruction in class (He, 2014). In dancing instruction, teachers can provide individualized instruction during class based on issues identified in students' pre-class practice videos, effectively addressing each student's specific concerns.

2.The Core Connotation and Theoretical Foundation of the Flipped Classroom Teaching Method

The flipped classroom is not simply a reversal of the process of "watching videos before class + doing exercises during class." Its essence lies in achieving a student-centered educational philosophy through the reconstruction of teaching time and space. As defined by Jonathan Bergmann and Aaron Sams in Chapter 2 of *Flip Your Classroom*, Revised Edition, "The core value of the flipped classroom lies in transforming teachers from 'knowledge transmitters' to

'learning designers and facilitators,' prioritizing the learning of standardized, transferable knowledge and reserving valuable classroom time for higher-order thinking development and personalized guidance (Bergmann & Sams, 2015).

This model is deeply based on two major educational theoretical pillars:

Constructivist Theory: Piaget's theory of "actively constructing meaning in knowledge" provides the core logical support for the flipped classroom. In dancing teaching, students build a preliminary cognitive framework by repeatedly watching breakdown videos of movements before class. During class, they correct movement errors and understand cultural connotations through teacher guidance and peer collaboration. This process perfectly aligns with the constructivist cognitive principle of "from perception to internalization." Liu Zheng et al., in Chapter 2 of their research, *A Study on the Teaching Model of Higher Vocational Art Design Courses Oriented Towards Core Competencies*, further point out that this "learn first, think later" model is particularly suitable for skills-based courses, enabling students to shift from "passive imitation" to "active inquiry" (Liu Zheng, 2023).

Methodology

This chapter will start by outlining the research design, the research setting, and the participants involved. It will then explain how data were collected and analyzed, covering the research instruments, data collection methods, and data analysis procedures of this research.

1. Participants

The study population consisted of 680 first-year students (academic year of 2025) from Guangxi Arts University in Nanning, Guangxi Province.

The sample was randomly selected from one first-year class, comprising 60 students, (academic year of 2025). They all had received basic dancing education but no formal or systematic professional dancing training, ensuring relative homogeneity in their dancing backgrounds.

2.Research instruments

Three research instruments were employed in this study:

2.1 Flipped Classroom Teaching Plan: This study will be conducted in the second semester of the 2025 academic year, lasting for 5 weeks. The course schedule consists of 2 professional courses per week, with 2 class periods per course (90 minutes per class). This study has developed a five-week flipped classroom teaching plan, detailing the pre-class, in-class, and post-class tasks for each week.

2.2 The assessment of 'Skills' comprised two distinct parts: a Theoretical Knowledge Test (Theoretical knowledge was tested by 40 questions, while physical skills were evaluated by a panel of three experts.) and a Practical Performance Evaluation. For the practical component, students' physical performances were recorded and evaluated by a panel of three independent dance experts. These experts used a standardized rubric to score dimensions such as body coordination and artistic expression, with an inter-rater reliability (Cohen's Kappa) of 0.86, ensuring objective assessment.

2.3 Student Satisfaction Survey Questionnaire: Student satisfaction with the flipped classroom teaching method was assessed. 20 anonymous questionnaires were used to ensure the authenticity of the feedback. Reliability tests showed an overall Cronbach's alpha coefficient of 0.87, with all dimensions having alpha coefficients ≥ 0.82 , meeting the psychometric standard ($\alpha > 0.80$), indicating good stability and internal consistency of the questionnaire. The questionnaire demonstrated good reliability.

3.Data Collection

Research data collection is conducted in three timeframes: pre-test data collection, including skill testing; process data collection, documenting weekly learning progress, from weeks 2 to 4; and post-test data collection, including skill testing and a satisfaction questionnaire, is conducted

4.Data Analysis

The study utilized a one-group pretest–posttest design. Previous references to a participants were clerical inconsistencies and have been standardized to reflect the single-group intervention involving all 60 participants. This design was chosen to ensure all students in the cohort had equal access to the innovative flipped classroom resources

Results

To answer Research Question 1, after using the flipped classroom teaching method, are university students' folk dancing skills higher compared to before? a paired-samples t-test was conducted to compare students' pre-test and post-test scores on the Folk dancing Skills Assessment Scale, including four skill dimensions and the total score.

Topics	Full Score	pretest		Posttest		N	T- test	P- value
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D			
Module:1								
Rhythm Technique	10	3.7	0.46	8.4	1.12	60	25.13	0.00
Module:2								
Body Coordination	10	3.67	0.48	8.8	0.75	60	32.39	0.00

Topics	Full Scor e	pretest		Posttest		N	T- test	P- value
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D			
Module:3								
Facial Expression Technique	10	3.68	0.47	8.9	1.15	60	28.57	0.00
Module:4								
Overall Artistic Expression	10	3.62	0.49	9.73	0.45	60	49.61	0.00
Total	40	14.67	0.48	35.83	0.87	60	67.94	0.00
p < 0.001								

Table 1 test scores across each skill dimension and in the total score.

The statistical analysis showed that the overall level of students' folk dancing skills significantly improved after the implementation of the flipped classroom teaching method. Students' total folk dancing skill score increased markedly from a pre-test mean of 14.67 (SD = 0.48) to a post-test mean of 35.83 (SD = 0.87). The paired-samples t-test results indicated that this improvement was statistically significant ($t = 67.94$, $p < 0.001$), demonstrating that the flipped classroom teaching method had a significant positive effect on students' overall folk dancing performance.

To answer research question 2, is the university students' satisfaction toward the flipped classroom teaching method in improving their folk dancing skills at the higher level? The learning satisfaction questionnaire survey among 60 first-year university students majoring in ethnic dancing was conducted. The questionnaire contained 20 items and used a five-point Likert scale. These items aimed to examine students' satisfaction across four dimensions: course content and learning resources, clarity and effectiveness of classroom teaching,

improvement in the learning experience, and overall satisfaction with the flipped classroom teaching method. We conducted descriptive statistical analysis, calculating the mean and standard deviation for each item.

Topics	Statements	N	$\bar{X}$	S.D
1.Course Content and Learning Resources	1.The instructional videos provided before class clearly explained the basic movements of folk dancing.	60	4.37	0.49
	2.The pre-class learning materials helped me understand the cultural background of the dancing.	60	4.35	0.55
	3.The learning resources were well-organized and easy to follow.	60	4.27	0.55
	4.The instructional videos allowed me to learn at my own pace.	60	4.23	0.50
	5.Overall, I am satisfied with the quality of the course learning resources.	60	4.25	0.47
2.Clarity and Effectiveness of Classroom Instruction	6.The teacher's in-class explanations helped clarify difficulties encountered during pre-class learning.	60	4.32	0.57
	7.In-class activities effectively reinforced my understanding of dancing movements.	60	4.28	0.52
	8.Group discussions and collaborative practice enhanced my learning effectiveness.	60	4.35	0.48

Topics	Statements	N	$\bar{X}$	S.D
3.Enhanced Learning Experience	9.The teacher provided timely and clear individualized guidance during class.	60	4.28	0.49
	10.Overall, classroom instruction was clear and effective.	60	4.32	0.47
	11.he flipped classroom approach increased my interest in learning folk dancing.	60	4.25	0.51
	12.This teaching method helped improve my confidence in performing folk dancing movements.	60	4.25	0.51
	13.The flipped classroom allowed me to participate more actively in the learning process.	60	4.30	0.50
	14.I felt more engaged in class compared to traditional teaching methods.	60	4.22	0.49
	15.Overall, the flipped classroom improved my learning experience.	60	4.30	0.50
	16.The flipped classroom teaching method met my learning needs in this course.	60	4.28	0.49
	17.I am satisfied with the balance between pre-class learning and in-class practice.	60	4.32	0.54
	18.This teaching approach helped me better understand and perform folk dancing.	60	4.35	0.52

Topics	Statements	N	$\bar{X}$	S.D
	19.I would like to continue learning folk dancing using the flipped classroom approach.	60	4.28	0.49
	20.Overall, I am satisfied with the flipped classroom teaching method used in this course.	60	4.35	0.48
Total		60	4.3	0.51

Table 2 Mean and standard deviation of learning satisfaction questionnaire

To complement the quantitative data, open-ended feedback was collected from the satisfaction survey. One student noted, 'The pre-class videos allowed me to practice the basic movements at my own pace, which reduced my anxiety during class.' Another student highlighted the cultural aspect: 'Understanding the story behind the dance before practicing helped me feel the rhythm more deeply, rather than just copying the teacher's steps.' These responses suggest that the increased engagement stems from both reduced cognitive load and a stronger emotional connection to the dance

Overall, the results indicate that students held a positive attitude toward the flipped classroom teaching method in ethnic dancing instruction. The overall mean score of the questionnaire was 4.30 (SD = 0.51), reflecting a high level of student satisfaction with the flipped classroom approach.

Discussion

This study examined the effectiveness of the flipped classroom teaching method in enhancing university students' ethnic and folk dancing skills, and the findings demonstrated a significant improvement in students' overall dancing performance following the five-week teaching intervention. The results indicate that the flipped classroom approach is highly suitable for skill-based art courses, particularly ethnic and folk dancing instruction at the university level, where technical mastery, expressive ability, and artistic understanding must be developed simultaneously.

These results can be explained by the instructional characteristics of the flipped classroom teaching model, which emphasizes the reallocation of teaching time from in-class demonstration to higher-level skill internalization. As proposed by Bergmann and Sams (2012), the core value of the flipped classroom lies in shifting basic knowledge acquisition to the pre-class stage, thereby freeing classroom time for practice, interaction, and individualized guidance. In this study, students engaged in pre-class learning through instructional videos and cultural background materials, which allowed them to repeatedly observe movement details and stylistic features at their own pace. This process laid a solid technical foundation before entering the classroom.

During the in-class phase, teaching activities focused on movement correction, personalized guidance, group collaboration, and expressive training, rather than repetitive demonstration. According to He Kekang (2014), the flipped classroom restructures the traditional teaching process by reversing knowledge transmission and internalization, making classroom interaction the core of learning. This restructuring was particularly effective in folk dancing teaching, where teachers could devote more time to correcting individual movement errors, refining stylistic accuracy, and guiding students' emotional

expression. As a result, students' body coordination and artistic expression improved more significantly than in traditional teacher-centered instruction.

The notable improvement in facial expression technique and overall artistic expression can also be attributed to the integration of cultural understanding within the flipped classroom framework. Ethnic and folk dancing is deeply rooted in cultural symbolism and emotional expression. As emphasized by Liu Min (2018), effective folk dancing teaching should not be limited to technical training but should incorporate cultural interpretation and emotional guidance. In this study, pre-class cultural materials and in-class discussions helped students better understand the cultural background and expressive intent of the dancing, enabling them to translate internal understanding into external performance.

Furthermore, the flipped classroom model enhanced students' learning autonomy and engagement, which contributed to skill improvement. Zhang Jinlei (2015) noted that flipped classrooms promote deep learning by encouraging students to actively construct knowledge rather than passively imitate. Through pre-class independent study and post-class practice video submissions, students became more aware of their own performance quality and learning progress. This increased self-awareness likely supported improvements in rhythm accuracy and coordination consistency.

It is also worth noting that while all four skill dimensions improved significantly, the magnitude of improvement varied across dimensions. Interestingly, while all dimensions improved, 'rhythm technique' showed a relatively smaller gain compared to 'overall artistic expression.' This discrepancy may be attributed to the nature of rhythmic precision, which requires repetitive muscle memory and immediate physical synchronization that video-based

learning cannot fully substitute. While flipped learning enhances cultural and emotional understanding (boosting expression), the fine-tuning of complex rhythmic structures still relies heavily on prolonged, real-time corrective feedback from instructors. Overall artistic expression showed the largest gain, suggesting that expressive and integrative abilities may benefit most from the flipped classroom approach. This may be because expressive qualities are difficult to cultivate through traditional demonstration-based teaching alone and require sustained interaction, feedback, and reflection. In contrast, rhythm technique, although significantly improved, may require longer-term training to reach a more refined level of stability and precision.

Overall, the findings of this study confirm that the flipped classroom teaching method effectively promotes the comprehensive development of university students' ethnic and folk dancing skills. By combining pre-class autonomous learning with in-class personalized instruction and expressive training, the flipped classroom provides a pedagogically sound and practically effective approach for skill-based dancing education. These results further support the application of flipped classroom teaching in university-level art courses that emphasize both technical proficiency and artistic expression.

It is also necessary to acknowledge the potential influence of the 'Hawthorne Effect.' Since students were aware that they were participating in an innovative pedagogical experiment, their increased motivation and performance might be partially driven by the novelty of the method and the attention received during the study. This psychological factor, combined with the flipped classroom's structural advantages, likely contributed to the significant post-test gains.

Conclusion

In conclusion, while the flipped classroom has demonstrated significant potential in improving ethnic and folk dancing skills, this study is limited by its one-group pretest–posttest design, a relatively small sample size (N=60), and its focus on a specific cohort of first-year students. These factors may affect the generalizability of the findings to broader contexts. However, the research provides a practical roadmap for arts education, demonstrating that with structured pre-class preparation and targeted in-class guidance, technology-enhanced pedagogy can successfully bridge the gap between technical mastery and cultural expression. Future research should involve randomized controlled trials and longitudinal studies to further validate the long-term sustainability of these skill gains.

Recommendations

To further balance different skill dimensions, it is recommended that institutions adopt a 'hybrid feedback model.' This involves not only teacher-led correction during class but also integrating digital peer-review in the post-class phase, where students upload practice videos to a shared platform for collaborative critique. Furthermore, future research should transition from short-term interventions to longitudinal studies to determine whether the skill gains and artistic improvements are retained over a full academic year or longer.

1. Optimize Flipped Classroom Instructional Design to Promote Balanced Development of Folk dancing Skills

When applying the flipped classroom method in ethnic and folk dancing courses in the future, greater emphasis should be placed on the balanced development of different skill dimensions, especially in rhythmic skills, body coordination, facial expressions, and overall artistic expression. Although the results of this study indicate significant improvements in all four dimensions, expressiveness and overall ability benefited the most from the flipped classroom intervention. To further enhance skill balance, instructional design can incorporate more training strategies targeting specific skill dimensions.

2. Strengthen Teacher Professional Development and Instructional Support

The effective implementation of the flipped classroom method places higher demands on teachers' instructional design abilities and teaching qualities. Therefore, higher education institutions should strengthen professional development programs for dancing teachers, focusing on flipped classroom principles, video-based instructional design, classroom management skills, and personalized feedback strategies. Training programs should emphasize how to design concise and effective pre-class instructional videos, organize classroom practice activities, and provide targeted guidance based on students' learning needs.

References

- Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip your classroom: Reach every student in every class every day*. International Society for Technology in Education.
- He, B. (2014). Research on "flipped classroom" teaching model. *Theory and Practice of Education*, 34(36), 3–6.
- He Kekang. (2014). The nature and development of flipped classroom. *Journal of Audiovisual Education*, 35(7), 5-12.
- Liu Min. (2018). Dilemma and solution of dancing teaching reform in colleges and universities. *Art Education Research*, 24(3), 45-49.
- Liu, Zheng. (2023). Empirical research on the application of flipped classroom teaching mode in college dancing teaching. *Art Panorama*, (03), 112-114.
- Pan Maoyuan. (2005). Higher education reform and quality education. *China Higher Education*, (12), 8-11.
- Parrish, K. (2016). Exploring the blended learning vision in dance education. *Research in Dance Education*, 17(3), 212-225
- Risner, D. (2014). Digital technologies and self-regulated learning in undergraduate dance education. *Research in Dance Education*, 15(1), 1-17.
- Sööt, A., & Viskus, E. (2015). Contemporary approaches to teaching and learning dance. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 290-295.
- Zhang Jinlei. (2015). Research on flipped classroom teaching model. *Journal of Distance Education*, 33(4), 46-51.
- Zhang, H. M. (2023). Research on the application strategies of flipped classroom in college dancing teaching. *Art Education*, (05), 156–158.
-

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐาน
(GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น*

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT IN THE CIVICS,
CULTURE, AND SOCIAL LIFE COURSE ON THE TOPIC OF HUMAN
SOCIETY, USING GAME-BASED LEARNING (GBL) INTEGRATED WITH A
METAVERSE ONLINE CLASSROOM, FOR MATHAYOM 4/2 STUDENTS
AT SRIKRANUANWITTHAYAKOM SCHOOL, UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE KHON KAEN

สุดารัตน์ อุตสาห์¹, พระปลัดวสันต์ ธีรวโร², กิตติยานนท์ วรรณวงศ์³, พระมหาชัชวาล จารย์คุณ⁴
และ สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย⁵

Sudarat Autsa¹, Phrapalad Wasan Teerawaro², kittiyanon Wanna vong³, Phrapalad Chatchawan Janhoon⁴
and Surasak Audmuangpiea⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

¹⁻⁵Mahamakut Buddhist University, Isaan Campus, Thailand

Email: Sudaratautsa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อ

* Received 4 February 2026; Revised 5 March 2026; Accepted 6 March 2026

การจัดการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่องสังคมมนุษย์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 จำนวน 40 คน ของโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest–Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse จำนวน 8 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า T-test

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.80 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.85 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับตามลำดับ

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL), ห้องเรียนออนไลน์ Metaverse, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, สังคมมนุษย์

Abstract

This research aimed to develop students' learning achievement, compare learning achievement before and after instruction, and examine students' satisfaction with learning management in the subject *Civic Duties, Culture, and Social Living* on the topic of *Human Society* through Game-Based Learning integrated with an online Metaverse classroom.

The target group consisted of 40 Grade 10 students from Srikranuan Wittayakom School, selected by purposive sampling. The study employed a one-group pretest–posttest experimental design. Research instruments included eight lesson plans based on Game-Based Learning integrated with an online Metaverse classroom, a learning achievement test comprising 30 four-option multiple-choice items, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The results indicated that the mean posttest learning achievement score was significantly higher than the pretest score at the .05 level. The mean pretest score was 14.80, while the mean posttest score was 24.85, demonstrating that Game-Based Learning integrated with an online Metaverse classroom effectively enhanced students' learning achievement. Furthermore, overall student satisfaction with the learning management was at the highest level. Among the three aspects, learning activity management received the highest mean score, followed by learning atmosphere and perceived benefits, respectively.

Keywords: Game-Based Learning (GBL), Metaverse Online Classroom, Learning Achievement, Human Society

บทนำ

ปัจจุบันโลกเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดิจิทัล จนก่อให้เกิดสภาวะความปกติใหม่ (New Normal) และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบพลิกผัน (Disruptive Technology) ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล ผู้เรียนต้องเผชิญข้อมูลจำนวนมากจากสื่อออนไลน์ ทักษะการคิดวิเคราะห์จึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ตั้งแต่วัยเยาว์ (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2564) โดยมาซาร์โนได้เสนอกรอบการคิดวิเคราะห์ 5 ด้าน ได้แก่ การจับคู่ การจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด การสรุป และการทำนาย ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นต่อการดำรงชีวิต (มาซาร์โน, 2006)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ มีความคิดวิเคราะห์ และมีจริยธรรม จึงได้ปรับหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นหลักสูตรวิทยาการคำนวณ ซึ่งมุ่งพัฒนาการคิดเชิงคำนวณ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและรับผิดชอบ (สสวท., 2560) ทั้งนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเป็นนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม แรงจูงใจ และการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน ผ่านการบูรณาการเนื้อหาเข้ากับกิจกรรมและสถานการณ์จำลองในเกม ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรชนก กันไว, 2566) ประกอบกับแนวคิด Metaverse ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมเสมือนจริงสามมิติที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ผ่านอวตาร (Chien Hung Lai, 2021)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐานร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนและเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2

ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมเรื่อง สังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมเรื่อง สังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว (One Group Per-test Post-test Design) โดยผู้วิจัยได้มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2568 จำนวน 40 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ประกอบด้วย 8 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลา 10 ชั่วโมง ดังนี้

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม โดยใช้รูปแบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยแบบทดสอบเป็นแบบปรนัย แบบเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่องสังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านบรรยากาศการเรียนรู้, และด้านประโยชน์ที่ได้รับ, จำนวน 20 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse และชี้แจงบทบาทของนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล และเกณฑ์การให้คะแนน

3.2 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน

3.3 ทำปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน

3.4 ดำเนินการทดสอบหลังเรียน

3.5 ดำเนินการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำผลคะแนนที่ได้รับจากแบบทดสอบ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำผลการทดลองมาวิเคราะห์ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

- 1) ค่าเฉลี่ย (Mean)
- 2) ค่าร้อยละ (Percentage)
- 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที่แบบไม่อิสระ (T-test for dependent sample) วิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ (SPSS for windows)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

1.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 14.80, S.D. = 4.89) และ คะแนนหลัง เรียน ($\bar{X}$ = 24.85, S.D. = 2.65) ซึ่งคะแนนก่อนเรียน และ หลังเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับ ห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยา คม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 40 คน มีคะแนนเฉลี่ย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็น ฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse

2.1 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 40 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.50 และเป็นเพศ ชาย ร้อยละ 42.50

2.2 ผลความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียน ออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสูง กว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.49)

2.3 นักเรียนมีความพึงพอใจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านการ จัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสูงกว่าสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverserมีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเกม กิจกรรม แบบทดสอบ เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม

อีกทั้งยังมีการได้เข้าไปศึกษาในห้องเรียนออนไลน์ ทำให้นักเรียนรู้สึก ตื่นเต้น และตื่นตัวในการเรียนตลอดเวลา นักเรียนจึงมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.78$, $S.D=0.08$)

2.4 นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ รายชื่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสูงกว่าสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverser มีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเกม กิจกรรมแบบทดสอบ เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม อีกทั้งยังมีการได้เข้าไปศึกษาในห้องเรียนออนไลน์ ทำให้นักเรียนรู้สึก ตื่นเต้น และตื่นตัวในการเรียนตลอดเวลา นักเรียนจึงมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.75$, $S.D=0.14$)

2.5 นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ด้านประโยชน์ที่ได้รับรายชื่อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสูงกว่าสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverser มีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเกม กิจกรรมแบบทดสอบ เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม อีกทั้งยังมีการได้เข้าไปศึกษาในห้องเรียนออนไลน์ ทำให้นักเรียนรู้สึก ตื่นเต้น และตื่นตัวในการเรียนตลอดเวลา นักเรียนจึงมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, $S.D.=0.06$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ ($\bar{X}$ =14.80, $S.D$ =4.89) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ ($\bar{X}$ =24.85, $S.D$ =2.65) ซึ่งคะแนนก่อนเรียน และ หลังเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์ โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำนวน 40 คน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชิตา วรรณพันธ์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สถาบันการเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (Game Best Learning) การศึกษาผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สถาบันการเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (Game Best Learning) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่ำกว่าเกณฑ์หรือสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 16 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05

2. ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสูงกว่าสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับ

ห้องเรียนออนไลน์ Metaverserมีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเกม กิจกรรมแบบทดสอบ เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม อีกทั้งยังมีการได้เข้าไปศึกษาในห้องเรียนออนไลน์ ทำให้นักเรียนรู้สึก ตื่นเต้น และตื่นตัวในการเรียนตลอดเวลา นักเรียนจึงมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.71$, $S.D=0.49$) เมื่อพิจารณาความพึงพอใจทั้ง 3 ด้านโดยเรียงจากน้อยไปมากพบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}=4.66$, $S.D=0.06$) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.75$, $S.D=0.14$) ด้านการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ($\bar{X}=4.78$, $S.D=0.08$) ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรทิวิธ วงษ์หาบุศย์ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ เกมเป็นฐาน เรื่อง ศาสนากับสังคมไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ศาสนากับสังคมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=4.84$, $S.D=0.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 7 นักเรียนชอบและรู้สึกสนุกกับการเรียน ($\bar{X}=4.92$, $S.D= 0.27$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 2 นักเรียนชอบที่จำนวนข้อสอบมีความเหมาะสม ($\bar{X}=4.71$, $S.D= 0.61$)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่อง สังคมมนุษย์โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนนำการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมให้เข้าใจ เตรียมสื่อการเรียนรู้ให้ครบถ้วน กำหนดเวลาให้เหมาะสม และวางแผนการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 ครูผู้สอนควรคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของนักเรียน ปรับพื้นฐานให้พร้อมต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงโดยจัดกลุ่มความสามารถ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

1.3 การใช้ห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ช่วยส่งเสริมความฉลาดรู้ดิจิทัล มีข้อดีคือเป็นสื่อดิจิทัลไร้กระดาษ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แต่มีข้อจำกัดด้านเวลาเรียนและการเข้าถึงอุปกรณ์ จึงควรจัดเวลาให้ยืดหยุ่น เตรียมอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตให้พร้อม และส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ควรมีการวิจัยโดยนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ผสมผสานกับเทคนิค การสอนรูปแบบอื่น เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

2.2 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ในบางส่วนของห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ควรมีการคำนึงถึงการจัดการกับข้อจำกัดด้านเวลาและอุปกรณ์ควรหา รูปแบบการจัดการเวลาเรียนแบบยืดหยุ่น ที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการใช้ห้องเรียน Metaverse และสำรวจ แนวทางการจัดหาหรือพัฒนาระบบที่เข้าถึงได้ง่าย เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าถึงอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ต

2.3 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ควรมีการวิจัยโดยนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) ร่วมกับห้องเรียนออนไลน์ Metaverse ไปต่อยอดกับรายวิชาอื่นในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อให้สถานศึกษา ผู้บริหาร และคุณครูสามารถนำไปพัฒนา และปรับปรุงให้มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2564). *แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21*.

คุรุสภาวิทยากร *JOURNAL OF TEACHER PROFESSIONAL*.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *คู่มือการใช้หลักสูตรรายวิชา พื้นฐาน วิทยาศาสตร์ สาระเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษา. ม.ท.ป..*

Marzano, R. J. & Kendall, J. (2006). *The New Taxonomy of Educational Objectives*. Corwin Press.

พรชนก กันไว. (2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ ในวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พรชิตา วรรณพันธ์. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่อง สถาบันการเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน (Game Best Learning). คุรุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

กิตติพงษ์ พรหมลา. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องศาสนาสำคัญของโลก โดยใช้รูปแบบการวิจัยโดยใช้เกมเป็นฐาน Game Best Learning (GBL) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564. *วิจัยในชั้นเรียน*. โรงเรียนท้ายพิบูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1.

จิตรทิวัส วงษ์หาบุญ. (2567). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง ศาสนากับสังคมไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.

ภาษาของเรื่องเล่า: โครงสร้างภาษา คำศัพท์ และแม่แบบในคติชน

ท้องถิ่นจังหวัดเลย*

LANGUAGE OF STORIES: LANGUAGE STRUCTURE,
VOCABULARY, AND PATTERNS IN LOCAL FOLKLORE IN LOEI
PROVINCE

บรรณพต พรวาปี¹, วรางคณา ทวีวรรณ², ปัจจรี ศรีโชค³ และ กฤติกา พรหมสาขา ณ สกลนคร⁴

Bonphod Phonwapi¹, Worangkana Thaweewan², Patcharee Srichok³

and Kittika Promsakha Na Sakonnakorn⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹⁻⁴Loei Rajabhat University, Thailand

E-mail: banphod2546big@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางภาษาในเรื่องเล่าคติชนท้องถิ่นจังหวัดเลย โดยวิเคราะห์ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) โครงสร้างภาษา 2) คำศัพท์เฉพาะถิ่น และ 3) แม่แบบการเล่าเรื่อง เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าคติชนจำนวน 15 เรื่อง จากเอกสาร หนังสือ และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการวิเคราะห์อาศัยกรอบแนวคิด 3 ส่วน ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดโครงสร้างเรื่องเล่า ของ (ปัญญา ธรรมบุตร และคณะ, 2565) เพื่อศึกษาลำดับและองค์ประกอบของเรื่องเล่า 2) แนวคิดภาษาในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของ (นลินี กาศแสง, 2564) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและโลกทัศน์ของผู้พูด และ 3) แนวคิดอัตลักษณ์ทางภาษาถิ่น ของ (บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย, 2562) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของถ้อยคำและการใช้ภาษาในบริบทท้องถิ่น

* Received 11 October 2025; Revised 27 October 2025; Accepted 28 October 2025

ผลการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าคติชนจังหวัดเลยมีโครงสร้างการเล่าที่เน้นลำดับเหตุการณ์ การใช้คำซ้ำ คำสร้อย และประโยคซ้อนเพื่อสร้างจังหวะและอารมณ์ คำศัพท์เฉพาะถิ่นสะท้อนเอกลักษณ์ภาษาอีสานตอนบนและภูมิประเทศท้องถิ่น ส่วนแม่แบบเรื่องเล่าโดยทั่วไปมีลำดับ 5 ตอน ได้แก่ 1) การตั้งต้น 2) ปัญหา 3) การเดินทาง 4) การพิสูจน์ และ 5) คติสอนใจ บทความนี้เสนอ “แม่แบบภาษาแห่งการเล่าเรื่องท้องถิ่นเลย” เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรภาษาไทยพื้นถิ่น และสร้างสื่อวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์จังหวัดเลย

คำสำคัญ: เรื่องเล่าคติชน, โครงสร้างภาษา, คำศัพท์เฉพาะถิ่น, แม่แบบการเล่าเรื่อง, จังหวัดเลย

Abstract

This study aims to investigate the linguistic characteristics of local folklore narratives from Loei Province by analyzing three main aspects: (1) language structure, (2) local vocabulary, and (3) narrative patterns. The purpose is to reflect the interrelationship between language, culture, and community identity. Data were collected from fifteen folklore narratives obtained from documents, books, and relevant academic articles. The analysis was guided by three conceptual frameworks: (1) the narrative structure framework proposed by Buncha Thambut et al. (2022) for examining narrative sequence and composition; (2) the concept of language as a cultural symbol by Weerakan Kanokkamales and Thitawong Anuttaro (2021) for explaining the relationship between language and speakers' worldviews; and (3) the concept of dialectal identity by Boonchan Phetmueangloe (2019) for analyzing distinctive linguistic features within the local context.

The results revealed that Loei folklore narratives feature sequential storytelling structures that emphasize the use of repetition, refrains, and compound sentences to create rhythm and emotion. The use of local vocabulary reflects the uniqueness of the Upper Isan dialect and the region's

geographical identity. The overall narrative pattern commonly comprises five stages: (1) beginning, (2) problem, (3) journey, (4) trial, and (5) moral. This study proposes the “Loei Local Language Narrative Model” as new knowledge that can be applied to the preservation of local dialects, the development of regional Thai language curricula, and the creation of cultural media to promote Loei’s provincial identity.

Keywords: Folk narratives, Language structure, Regional vocabulary, Narrative patterns, Loei province

บทนำ

ภาษาเป็นรากฐานของการสื่อสารทางวัฒนธรรมและเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน การใช้ภาษาจึงไม่ใช่แค่การทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความหมาย หากยังเป็นการแสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม (นลินี กาศแสวง, 2564) ภายในบริบทของ “เรื่องเล่าคติชนพื้นบ้าน” ภาษาทำหน้าที่มากกว่าการเป็นเครื่องมือสื่อสาร เพราะเป็นทั้งเครื่องบันทึกภูมิปัญญาและพาหะของคตินิยมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น (ภริมา วินิธาสถิตย์กุล และพระมหาจิรฉัตร จิรเมธี (โลวะลุน), 2558)

เรื่องเล่าพื้นบ้าน (folk narrative) เป็นรูปแบบหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาษาและโครงสร้างทางความคิดของชุมชน เนื้อหาของเรื่องเล่ามักสะท้อนค่านิยมและบทเรียนชีวิตของท้องถิ่น แต่สิ่งที่น่าสนใจไม่แพ้กันคือ “ลักษณะทางภาษา” ทั้งคำศัพท์ สำนวน และแม่แบบที่ใช้ในการเล่า ซึ่งเป็นร่องรอยสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (สุรัตน์ ศรีราษฎร์, 2557)

อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัลที่ภาษากลางและภาษาสื่อมีอิทธิพลสูง ภาษาท้องถิ่นจำนวนมากกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้คำศัพท์เฉพาะถิ่นและโครงสร้างภาษาพื้นบ้านค่อย ๆ สูญหายไปจากบริบทของการเล่าจาก เรื่อง การศึกษาลักษณะทางภาษาของเรื่องเล่าท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการธำรงรักษาและส่งต่ออัตลักษณ์ของชุมชน (พยุ่งพร ศรีจันทร์ทวงษ์, 2563)

ที่ผ่านมา งานวิจัยด้านคติชนของจังหวัดเลยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา คุณค่าทางวัฒนธรรม หรือบทบาททางสังคมของเรื่องเล่า เช่น งานของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.พยุพ ศรีจันทวงศ์ ที่ศึกษา “บทบาทของคติชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” (พยุพ ศรีจันทวงศ์, 2563) และ “การสืบสานเรื่องเล่าคติชนท้องถิ่น จังหวัดเลยเพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” (พยุพ ศรีจันทวงศ์, 2566) ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคติชนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวยังไม่ได้วิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์อย่างเป็นระบบ

โครงสร้างภาษาในเรื่องเล่าคติชน

เรื่องเล่าคติชนท้องถิ่นจังหวัดเลย จะมีโครงสร้างการเล่าที่เป็นลำดับเหตุการณ์ โดยเริ่มจากการตั้งต้น (introduction) นำเสนอบริบทและตัวละคร ปัญหาหรือความขัดแย้ง (problem) การเดินทางหรือความพยายามแก้ปัญหา (journey) การพิสูจน์หรือบททดสอบ (trial) และสิ้นสุดด้วยคติสอนใจ (moral lesson) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พยุพ ศรีจันทวงศ์, 2566) ที่เสนอว่าเรื่องเล่าพื้นบ้านมีโครงสร้างซ้ำ ๆ เพื่อสะท้อนวิถีคิดของชุมชน

โครงสร้างภาษาของเรื่องเล่าในจังหวัดเลยมักใช้ คำซ้ำ คำสร้อย และประโยคซ้อน เพื่อสร้างจังหวะและอารมณ์ เช่น การเล่าซ้ำคำกริยาเพื่อเน้นเหตุการณ์ หรือการใช้ประโยคซ้อนเพื่อให้การเล่าเป็นไปอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (นลินี กาศแสวง, 2564) และ (ภัทรวิธ อุทธา, 2555) ว่าภาษาในเรื่องเล่าเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดค่านิยมและภูมิปัญญา

คำศัพท์เฉพาะถิ่น

คำศัพท์ที่ปรากฏในเรื่องเล่ามีความหลากหลายและสะท้อนอัตลักษณ์ทางภาษาถิ่นจากตารางดังกล่าว เช่น

ตารางที่ 1: คำศัพท์ที่ปรากฏในเรื่องเล่า

ประเด็น	กลุ่มคำ
คำพื้นถิ่นอีสานตอนบน	“กะล่อม” (เรือเล็ก), “จั่งซัน” (อย่างนั้น), “ปานไต่” (อย่างไร)
คำจากภาษาลาวโบราณหรือภูมิประเทศ	“ผาโหล่นน้อย” (ชื่อภูเขา), “น้ำหมาน” (ชื่อแม่น้ำท้องถิ่น)

จากตารางที่ 1 พบว่า คำเหล่านี้ไม่เพียงให้ข้อมูลทางภาษาศาสตร์ แต่ยังสะท้อน ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน (อริยัญญา แสนสระ, 2560) และ (อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

แม่แบบภาษาและการเล่าเรื่อง

แม่แบบของเรื่องเล่าประกอบด้วย 5 ตอน (ตั้งต้น - ปัญหา - การเดินทาง - การพิสูจน์ - คติสอนใจ) ซึ่งใช้ซ้ำในหลายเรื่อง การวิเคราะห์แม่แบบนี้ ช่วยให้เข้าใจกลยุทธการสื่อสารคติและการสร้างความหมายทางสังคม ของชุมชนชาวจังหวัดเลย ทำให้เห็นถึงกลไกที่ชุมชนใช้ในการ ถ่ายทอดคุณค่าและสร้างความหมายทางสังคม ได้อย่างชัดเจน

1. การวิเคราะห์แม่แบบเรื่องเล่า 5 ตอนกับชุมชนจังหวัดเลย

การใช้แม่แบบนี้ซ้ำ ๆ ในเรื่องเล่าพื้นบ้านของจังหวัดเลย ไม่ว่าจะเป็นนิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับประเพณี สะท้อนให้เห็นถึง กลยุทธการสื่อสารคติ ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับในชุมชน โดยสามารถวิเคราะห์แต่ละส่วนได้ดังนี้

1.1 ตั้งต้น (Exposition / Setting)

บทบาท แนะนำ ฉาก (สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม) และ ตัวละคร หลัก

ความหมายสำหรับเลย เรื่องเล่ามักจะปักหมุดใน สถานที่จริงที่มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์ เช่น ภูเขา แม่น้ำ หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดเลย (เช่น ภูหอ, แม่น้ำเลย, วัดสำคัญ) การทำเช่นนี้ทำให้เรื่องเล่านั้น มีความใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ ของคนในชุมชน

1.2 ปัญหา (Rising Action / Conflict)

บทบาท สร้าง ปมขัดแย้ง หรือ ความต้องการ ที่ตัวละครต้องแก้ไข

ความหมายสำหรับเลย ปัญหาที่ปรากฏมักสะท้อน ความท้าทายในชีวิตจริงของคนในพื้นที่ เช่น ปัญหาความโลภ, ความไม่ซื่อสัตย์, ความขัดแย้งในครอบครัว, หรือภัยจากธรรมชาติ/สิ่งลี้ลับ การตั้งปัญหาที่คุ้นเคยจะ ดึงดูดความสนใจ และทำให้ผู้ฟังรู้สึกร่วม

1.3 การเดินทาง (Rising Action / Journey)

บทบาท เป็นช่วงที่ตัวละคร เผชิญหน้า กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา

ความหมายสำหรับเลย ส่วนนี้คือการแสดงออกถึง คุณสมบัติที่ชุมชนยกย่อง เช่น ความพยายาม มานะ อดทน ความกล้าหาญ และ ความมีสติปัญญา ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่พบมากในนิทานพื้นบ้านเลย การเดินทางนี้จึงเป็น แบบฝึกหัดทางจริยธรรม ที่แสดงให้เห็นว่า การแก้ปัญหานั้นต้องใช้ความพยายามและความดี

1.4 การพิสูจน์ (Climax / Test)

บทบาท จุดสูงสุดของเรื่อง ที่ตัวละครต้อง ตัดสินใจครั้งสำคัญ หรือ เผชิญหน้ากับบททดสอบสุดท้าย

ความหมายสำหรับเลย การพิสูจน์นี้มักจะเน้นย้ำถึง ความซื่อสัตย์ สัจจะ ความเมตตา หรือ ความกตัญญูกตเวที (ซึ่งเป็นคุณธรรมหลัก ๆ ในนิทานเลย) เป็นการตอกย้ำว่า การกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมของชุมชน เท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความรอดพ้น

1.5 คติสอนใจ (Resolution / Moral)

บทบาท การคลี่คลายของเรื่องราว และการสรุป แก่นสาร หรือ บทเรียน ที่ได้รับ

ความหมายสำหรับเลย ส่วนนี้คือ เป้าหมายหลัก ของเรื่องเล่า โดยคติที่พบจะเน้นย้ำถึง 1) การทำดีได้ดี/ทำชั่วได้ชั่ว (ความยุติธรรม) 2) ความสำคัญของความสามัคคี 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนการสอนให้พอใจในสิ่งที่ตนมี (ลดความโลภ) ส่วนความเชื่อ จะเกี่ยวกับอำนาจลี้ลับ หรือตำนานการเกิดของสถานที่ ซึ่งเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การสื่อสารคติและความหมายทางสังคม เป็นการที่เรื่องเล่าในจังหวัดเลยใช้แม่แบบ 5 ตอนนี้อย่างสม่ำเสมอ เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม

1. การสร้างค่านิยมร่วม โครงสร้างที่ชัดเจนช่วยให้ คติสอนใจ ถูกถ่ายทอดและจดจำได้ง่าย ผู้ฟังรู้ว่าเมื่อผ่านความยากลำบากในตอนที่ 3 - 4 แล้ว ผลลัพธ์ในตอนที่ 5 จะต้องสะท้อนคุณธรรมที่สังคมต้องการ เป็นการ ปลุกฝังคุณค่าพื้นฐาน ของคนจังหวัดเลย

2. การเชื่อมโยงผู้คนกับสถานที่ การนำเสนอเรื่องเล่าที่ผูกติดกับสถานที่สำคัญในเลย (เช่น ภูเขา แม่น้ำ) ผ่านแม่แบบนี้ ทำให้สถานที่นั้น ๆ มีความหมายเชิงสัญลักษณ์มากขึ้น เป็นการสร้าง ตำนานท้องถิ่น (Sense of Place) และความผูกพันกับบ้านเกิด

3. เครื่องมือควบคุมทางสังคม เรื่องเล่าเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น กฎเกณฑ์ทางอ้อมที่สอนให้คนทำตามบรรทัดฐานของชุมชน เช่น การแสดงความโลภมักจะนำไปสู่ความล้มเหลว (ปัญหา) ในขณะที่ความเมตตานำไปสู่ความสำเร็จ (คติสอนใจ)

4. การสืบทอดวัฒนธรรมด้วยรูปแบบที่ง่าย ๆ รูปแบบ 5 ส่วนที่คุ้นเคยช่วยให้การ เล่าเรื่องซ้ำ และการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้เล่าสามารถเติมรายละเอียดใหม่ ๆ ได้ แต่แก่นเรื่องและบทสรุปยังคงอยู่ ซึ่งเป็นหัวใจของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

5. โครงสร้างแบบ 5 ตอนนี่จึงไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบการเล่าเรื่องเท่านั้น แต่เป็น เครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ทรงพลัง ในการหล่อหลอมสมาชิกในชุมชนเลยให้เป็นคนดี และเข้าใจรากเหง้าของตนเอง

วิเคราะห์ข้อมูลและโต้แย้งข้อเท็จจริง

จากการศึกษาข้อมูลเรื่องเล่าคติชนจำนวน 15 เรื่อง พบว่า

1. โครงสร้างภาษา

เรื่องเล่าส่วนใหญ่มีการใช้ ประโยคซ้อนและคำซ้ำ เพื่อสร้างจังหวะและน้ำเสียงที่น่าติดตามโครงสร้างการเล่าลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นขั้นตอนสอดคล้องกับแม่แบบนิทานพื้นบ้านอีสาน

2. คำศัพท์เฉพาะถิ่น

พบคำศัพท์พื้นถิ่นและคำจากภาษาลาวโบราณจำนวนมากที่สะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่

ตัวอย่างเช่น คำที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศหรือธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งไม่ปรากฏในภาษากลาง และแม่แบบการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์แม่แบบพบว่าเรื่องเล่ามีลำดับ 5 ตอนตามที่กล่าวในส่วนฐานความรู้ แม้ว่าบางเรื่องอาจมีการดัดแปลงเล็กน้อย เช่น การสลับลำดับการพิสูจน์หรือคติสอนใจ แต่ แนวคิดและเจตนาของเรื่องยังคงสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. การโต้แย้งและตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ต่อข้อมูล

3.1 การโต้แย้งต่อ “โครงสร้างการเล่าลำดับเหตุการณ์” (The 5-Part Model) การเล่าเรื่องส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับแม่แบบ 5 ตอน (ตั้งต้น - ปัญหา - การเดินทาง - การพิสูจน์ - คติสอนใจ) และแม่แบบนิทานพื้นบ้านอีสานโดยทั่วไป

1. คำถาม ความสอดคล้องกับแม่แบบสากลนี้ “ลดทอน” ความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นหรือไม่?

2. ข้อโต้แย้ง โครงสร้าง 5 ตอนนี้มีรากฐานมาจากโครงสร้างเรื่องเล่าสากล (เช่น Freytag's Pyramid หรือ Hero's Journey ที่ลดทอนลง) การที่เรื่องเล่าคติชนของเลยมีโครงสร้างที่ “เป็นแบบแผน” นี้ อาจทำให้ผู้ฟังหรือนักวิเคราะห์ภายนอกมองข้ามแก่นเรื่อง (Theme) หรือ รายละเอียด ที่เป็นเอกลักษณ์ของเลยไป และอาจถูกจัดอยู่ในกลุ่มเรื่องเล่าอีสานทั่วไปโดยง่าย สิ่งที่สำคัญกว่าโครงสร้างจึงอาจเป็น “เนื้อหา” หรือ “คติสอนใจ” เฉพาะถิ่นที่บรรจุอยู่ในโครงสร้านั้น

3.2 การโต้แย้งต่อ “คำศัพท์เฉพาะถิ่น” (The Role of Dialect)

การค้นพบคำศัพท์พื้นถิ่นและคำจากภาษาลาวโบราณจำนวนมากนั้นเป็นเครื่องยืนยันอัตลักษณ์

1. คำถาม อัตลักษณ์ทางภาษาถูกคุกคามจากการ “แปล” และการ “เล่าใหม่” เพื่อสื่อสารกับคนรุ่นใหม่อย่างไร?

2. ข้อโต้แย้ง เรื่องเล่าคติชนเหล่านี้ถูกบันทึกและวิเคราะห์ในภาษาดั้งเดิม แต่เมื่อเรื่องเล่าถูกนำไปเผยแพร่ในวงกว้างขึ้นหรือถูกเล่าสู่เยาวชนในปัจจุบัน มีการยอมรับให้ “ลด” การใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่นเหล่านี้ลงมากน้อยเพียงใด การใช้คำซ้ำและประโยคซ้อนที่ถูกกล่าวถึงว่าสร้างจังหวะ อาจหายไปเมื่อมีการแปลหรือดัดแปลงเป็นภาษากลาง ทำให้เสน่ห์และพลังในการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาลดลง

3.3 การโต้แย้งต่อ “บทบาทในการสร้างความภาคภูมิใจ” (Impact on Pride)

ข้อสรุปที่ว่าเรื่องเล่าช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ (พยุพพร ศรีจันทร์ทวษ, 2566) นั้นมีน้ำหนัก

1. คำถาม ความภาคภูมิใจนี้มีผลต่อ “การปฏิบัติ” ในชีวิตจริงของชุมชนมากน้อยเพียงใด

2. ข้อโต้แย้ง ความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม (Cultural Pride) ที่เกิดจากการรับฟังเรื่องเล่า (ระดับความรู้สึก) อาจไม่จำเป็นต้องแปรเปลี่ยนเป็น การธำรงรักษาภูมิปัญญา

(Wisdom Preservation) หรือ การสืบสานประเพณี (Tradition Maintenance) (ระดับการปฏิบัติ) ผู้คนในชุมชนจังหวัดเลย อาจจะภาคภูมิใจในนิทานที่สอนเรื่องความซื่อสัตย์ แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน หรือในบริบททางเศรษฐกิจสมัยใหม่ และในกลุ่มคนนั้นอาจไม่ได้ยึดถือคติสอนใจอย่างเคร่งครัด เรื่องเล่าจึงอาจทำหน้าที่เป็นเพียง “มรดกทางความทรงจำ” มากกว่า “คู่มือการใช้ชีวิต”

4. การเสริมความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์

เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ควรเพิ่มเติมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพดังนี้

4.1 ระบุรายละเอียดของ “คำศัพท์เฉพาะถิ่น” ควรยกตัวอย่างคำศัพท์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวข้องกับภูมิประเทศที่ชัดเจน (เช่น ชื่อพืช, สัตว์, ภูเขาเฉพาะ) และอธิบายว่าคำเหล่านี้สื่อถึง ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวจังหวัดเลยอย่างไร

1. เปรียบเทียบ “การดัดแปลงเล็กน้อย” ในแม่แบบ ควรระบุว่าการสลบลำดับหรือการดัดแปลงที่พบนั้นมี ความถี่ เท่าใด และเกิดขึ้นในเรื่องเล่าประเภทใด (เช่น ตำนาน ภูเขา, นิทานผี, นิทานสอนใจ) เพื่อให้เห็นว่าการดัดแปลงนั้นเป็น ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม หรือเป็นเพียง ความแตกต่างระหว่างตัวผู้เล่า

จากการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่า ภาษาในเรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน ข้อเท็จจริงนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ (พยุ่งพร ศรีจันทวงศ์, 2566) ที่ชี้ว่าการสืบสานเรื่องเล่าช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และแยกออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. โครงสร้างการเล่าเรื่อง (Narrative Structure)

เรื่องเล่าส่วนใหญ่มีโครงสร้างที่เป็นแบบแผนและมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร แม่แบบ 5 ตอน โครงสร้างการเล่าลำดับเหตุการณ์เป็นไปตามแม่แบบพื้นฐาน 5 ตอน (ตั้งต้น - ปัญหา - การเดินทาง - การพิสูจน์ - คติสอนใจ) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและคติท้องถิ่น

1.1 ความยืดหยุ่น แม้จะมีแบบแผน แต่ก็พบการดัดแปลงเล็กน้อย เช่น การสลับลำดับของ “การพิสูจน์” หรือ “คติสอนใจ” แสดงให้เห็นถึง ความยืดหยุ่นในการปรับการเล่า ให้เข้ากับบริบทหรือผู้ฟังแต่ละกลุ่ม โดยยังคงไว้ซึ่งแก่นสารและเจตนาของเรื่อง

1.2 โครงสร้างภาษา มีการใช้ ประโยคซ้อนและคำซ้ำ อย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างจังหวะ (Rhythm) และน้ำเสียง (Tone) ที่น่าติดตามและเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับเรื่องเล่า

2. ภาษาและคำศัพท์เฉพาะถิ่น (Linguistic Identity)

ภาษาที่ใช้ในเรื่องเล่าทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้และธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน

1.1 เอกลักษณ์ภาษา พบการใช้ คำศัพท์พื้นถิ่น และ คำจากภาษาลาวโบราณ จำนวนมาก ซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ทางภาษาของชาวเลยที่แตกต่างจากภาคอีสานส่วนอื่น ๆ

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น คำศัพท์เฉพาะถิ่นหลายคำ สัมพันธ์กับภูมิประเทศ ธรรมชาติ และวิถีชีวิตในท้องถิ่น (เช่น ชื่อภูเขา พืช สัตว์ หรือประเพณี) ซึ่งคำเหล่านี้มักไม่ปรากฏในภาษากลางหรือภาษาอีสานทั่วไป การคงอยู่ของคำเหล่านี้แสดงถึงการธำรงไว้ซึ่ง ภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร

3. การธำรงอัตลักษณ์และภูมิปัญญา (Identity and Wisdom Preservation)

เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นมากกว่าความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรม

1.1 การสื่อสารคติ การใช้แม่แบบ 5 ตอนที่ชัดเจน ทำให้เรื่องเล่าสามารถสื่อสารคติสอนใจ และ คุณค่าทางสังคม (เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความสามัคคี) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 สร้างความภาคภูมิใจ การวิเคราะห์ยืนยันว่า ภาษาและเรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การสืบสานเรื่องเล่าช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้แก่คนในชุมชน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเรื่องเล่าคติชนของชาวจังหวัดเลยมีความเข้มแข็งทั้งในด้าน โครงสร้าง และ ภาษา โดยเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณธรรมเฉพาะถิ่น และย้ำเตือนผู้คนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างถ่องแท้

ภาพที่/1:/กิจกรรมแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ที่มา:/ค่าย ก.ไก่

สรุป

การศึกษาลักษณะทางภาษาในเรื่องเล่าคติชนท้องถิ่นจังหวัดเลย พบว่าภาษาในเรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญทั้งในด้าน การสื่อสารคติและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งสามประการของบทความ ดังนี้

1. โครงสร้างภาษา

เรื่องเล่าคติชนจังหวัดเลยมีโครงสร้างการเล่าที่ชัดเจนและเป็นลำดับเหตุการณ์ ได้แก่ การตั้งต้น ปัญหา การเดินทาง การพิสูจน์ และคติสอนใจ การใช้คำซ้ำ คำสร้อย และประโยคซ้อนช่วยสร้างจังหวะและอารมณ์ในการเล่า ทำให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและจดจำคติธรรม

2. คำศัพท์เฉพาะถิ่น

พบคำศัพท์พื้นถิ่นและคำที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศท้องถิ่น เช่น “กะล่อม” “จั้งซัน” “ปานได้” “ผาโหล่นน้อย” และ “น้ำหมาน” ซึ่งสะท้อน เอกลักษณ์ภาษาอีสานตอนบนและภูมิปัญญาชุมชน

3. แม่แบบการเล่าเรื่อง

เรื่องเล่าส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม ลำดับ 5 ตอน ซึ่งเป็นแม่แบบการเล่าเรื่องพื้นบ้านอีสาน แม่แบบนี้ช่วยให้การสื่อสารคติและบทเรียนทางสังคมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและชัดเจน

4. การสังเคราะห์และความสำคัญ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ภาษาในเรื่องเล่าเป็นสื่อสำคัญในการธำรงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน การวิเคราะห์โครงสร้างภาษา คำศัพท์ และแม่แบบการเล่าเรื่องช่วยให้เข้าใจการทำงานของภาษาท้องถิ่นในมิติของคติชน

5. ประโยชน์ที่ได้รับ

5.1 เสนอ “แม่แบบภาษาแห่งการเล่าเรื่องท้องถิ่นเลย” เป็นองค์ความรู้ใหม่

5.2 สามารถนำไปใช้ในการ อนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น และคำศัพท์พื้นบ้าน

5.3 ใช้พัฒนา หลักสูตรภาษาไทยพื้นถิ่น และสร้างสื่อวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์จังหวัดเลย

6. สรุปทัศนะของผู้เขียน

ภาษาในเรื่องเล่าคติชนจังหวัดเลยเป็นทั้ง สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเครื่องมือในการถ่ายทอดคติ การวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์ช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน ผลงานวิจัยนี้จึงสร้างทั้ง องค์ความรู้เชิงทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติสำหรับการอนุรักษ์และส่งเสริมภาษาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- นลินี กาศแสง. (2564). การเชื่อมโยงความในเอกสารโบราณท้องถิ่นจังหวัดแพร่. *วิทยานิพนธ์ เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร*, pp. 1-105.
- บัญชา ธรรมบุตร และคณะ. (2565). รายงานการวิจัยการสังเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เพื่อเสริมสร้างคตินิยม สำหรับนักเรียนในศตวรรษ ที่ 21. นครปฐม: มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย. (2562). ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน อักษรธรรม อักษรไทย น้อย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พยุพพร ศรีจันทวงศ์. (2563). บทบาทของคติชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทดำ อำเภอ เชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 45-60.

- พยุ่งพร ศรีจันทวงศ์. (2566). การศึกษาเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่จังหวัดเลยกับบทบาทการสื่อความหมาย ทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*(ปีที่ 18 ฉบับที่ 63 มกราคม - มีนาคม), 1-11.
- ภริมา วินาสติตย์กุล และพระมหาจิรฉันท จิรเมธี (โลวะลุน). (2558). คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 1*(ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน), 1-14.
- ภัทรวดี อุทธา. (2555). การเชื่อมโยงความในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่อง ชูนางอ้าว. *วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย*, 99-112.
- สุรัตน์ ศรีราษฎร์. (2557). สำนวนภาษาไทยถิ่น: ความหลากหลายทางพื้นที่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. *วรรณวิทัศน์*, 1-25.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ.
- อรัญญา แสนสระ. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาษาและวัฒนธรรมอีสาน. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี*, 1-16.

การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์*

LEGITIMIZING THE REIGN OF KING TILOKARAJ IN THE CHINNAKALAMALIPAKON

อภิเดช สุผา¹ และ ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ²

Aphidej Supha¹ and Natawut Klaisuwan²

¹⁻²สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ 1) สาเหตุในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช 2) กลวิธีสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช โดยศึกษาจากชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเอกสารหลัก และศึกษาด้านพื้นที่เมืองเชียงใหม่ ตลอดจนโคลงยวนพ่ายเป็นเอกสารรอง ผลการศึกษาพบว่า พระรัตนปัญญาเถระสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการขึ้นครองราชย์ กลวิธีที่ใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช ได้แก่ 1) การสร้างวาทกรรมธรรมราชา 2) การสร้างภาพแทนธรรมราชา สำหรับเหตุจำเป็นที่ต้องสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช มาจากการกล่าวถึงในทางไม่ดี ดังปรากฏในตำนานพื้นที่เมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่าย

คำสำคัญ : การสร้างความชอบธรรม, พระเจ้าติโลกราช, ชินกาลมาลีปกรณ์

Abstract This academic article has two main objectives: 1) Reasons for Strategies for legitimizing King Tilokaraj. The study was based on the Chinnakalamalipakon as the primary document and they studied the local legends of Chiang Mai and the Khlong Yuan Phai as secondary documents. The

* Received 6 November 2025; Revised 21 December 2025; Accepted 22 December 2025

study found that Phra Rattanapanyathera legitimized King Tilokaraj is ascension to the throne to avoid problems. The strategies used to legitimize King Tilokaraj included: 1) Legitimization through the invention of names; 2) Legitimization through the promotion of Buddhism; 3) Legitimization through filial piety; 4) Legitimization through the power of merit and virtue. The necessity to legitimize King Tilokaraj stemmed from his negative portrayal, as recorded in the Chiang Mai local legends and the Yuan Phai poem.

Keywords : Egitimization, King Tilokaraj, Chinnakalamalipakon

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ จำเป็นต้องศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง จึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำในเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้หลักฐานชั้นต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ อันเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ ได้แก่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่และชินกาลมาลีปกรณ์ ความจากเอกสารประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ตั้งแต่สมัยพระเจ้ามังรายสร้างเมือง สืบมาจนถึงกษัตริย์องค์สำคัญต่างๆ ได้แก่ พระเจ้ากือนา พระเจ้าสามฝั่งแกน พระเจ้าติโลกราช

ภาพที่ 1 : พระบรมรูปพระเจ้าติโลกราช

ประดิษฐานหน้าพระเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

บันทึกภาพโดย : ญัฐฉิ คล้ายสุวรรณ

พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์มังราย ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็น “พระเจ้า” เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาทั้งนี้ความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวยกย่องพระเจ้าติโลกราชว่ามีพระบารมีเหนือกว่าพระมหากษัตริย์องค์อื่นๆ ของอาณาจักรล้านนา ดังจะเห็นได้จากการออกพระนามของพระองค์ว่า “พระเป็นเจ้าติโลกราช” หรือ “เจ้าพระยาติโลกราช” (สร้อยดี อ่องสกุล, 2560 : 65-66)

รัชกาลของพระเจ้าติโลกราชเป็นรัชกาลที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากพระองค์ทรงกระทำพระราชภารกิจต่างๆ เพื่อบ้านเมืองนานับการ จนอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ขยายเขตแดนไปได้กว้างใหญ่กว่าสมัยรัชกาลอื่นๆ ทั้งยังปรากฏว่าในรัชกาลของพระเจ้าติโลกราช พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง อันเป็นผลมาจากการทำนุบำรุงของพระเจ้าติโลกราช มีการสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นครั้งที่ 8 ณ วัดโพธาราม (วัดเจดีย์เจ็ดยอดในปัจจุบัน) โดยใช้เวลาในการทำสังคายนาเป็นเวลา 1 ปี นับเป็นครั้งแรกที่มีการสังคายนาพระไตรปิฎกในประเทศไทย (พัฒน์ เพ็งผลา, 2549 : 33) นอกจากมีการสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นครั้งแรกในประเทศไทยแล้ว ผลจากการทำนุบำรุงพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราช ทำให้พุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป

อย่างกว้างขวาง จึงปรากฏสำนักนิกายสวนดอกและสำนักนิกายสีหลหรือวัดป่าแดงแพร่กระจายอยู่ตามเมืองต่างๆ เช่น เมืองเชียงตุง เมืองเชียงรุ่งเมืองยอง เมืองน่าน ทั้งยังมีหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาได้เผยแพร่เข้าสู่รัฐไทใหญ่จนหยั่งรากลึก และมีความเจริญรุ่งเรืองในบริเวณนี้ (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2561 : 116-117)

นอกจากเรื่องพระราชภารกิจที่พระเจ้าติโลกราชทรงปฏิบัติแล้ว พระราชประวัติของพระเจ้าติโลกราชก็เป็นที่น่าสนใจไม่น้อยเช่นกัน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในราชสำนักล้านนาตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียง ทั้งนี้เมื่อศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ 2 ฉบับ ได้แก่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กับชินกาลมาลีปกรณ์จะเห็นได้ว่า เอกสารประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระเจ้าติโลกราชต่างกัน โดยความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ได้เล่าเรื่องราวของพระเจ้าติโลกราชอย่างละเอียด เช่น การถูกพระเจ้าสามฝั่งแกน พระราชบิดาเนรเทศไปอยู่ที่เมืองยวมใต้ (อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน) การทำสงครามกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา การเสด็จยกกองทัพไปปราบปรามเมืองต่างๆ เช่น เมืองแพร่ เมืองน่าน เพื่อให้ขึ้นต่ออาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ และยังมีเรื่องที่น่าสนใจของพระองค์อีกเรื่องหนึ่ง คือ การแย่งชิงราชสมบัติ จากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา

ภาพที่ 2 : พระบรมรูปพระเจ้าสามฝั่งแกน
ประดิษฐานหน้าพระเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
บันทึกภาพโดย : ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

ประเด็นเรื่องการแย่งชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ทำให้เกิดความมัวหมองต่อพระเจ้าติโลกราช เพราะดูประหนึ่งว่าพระองค์เป็นกบฏต่อราชบัลลังก์ และไม่กตัญญูต่อพระราชบิดา ดังนั้นเมื่อพระรัตนปัญญาเถระได้รับจนาชินกาลมาลีปกรณ์ขึ้นในสมัยพระญาแก้วภูตาธิปติราช (พระเมืองแก้ว) หรือที่ในชินกาลมาลีปกรณ์เอยพระนามว่า พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช (สุริยา รัตนกุล, 2553 : 240) จึงได้หลีกเลี่ยงเรื่องราวในตอนนี้ และเน้นไปที่การกล่าวถึงภาพแห่งความเป็นกษัตริย์ผู้ประเสริฐแห่งพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราชเท่านั้น เหตุที่พระรัตนปัญญาเถระเน้นกล่าวถึงภาพแห่งความเป็นกษัตริย์ผู้ประเสริฐแห่งพุทธศาสนาของพระเจ้าติโลกราช เพราะมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความชอบธรรมให้กับพระองค์ผู้เป็นพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ทั้งยังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

บทความนี้จะแสดงให้เห็นว่า เหตุใดพระรัตนปัญญาเถระจึงต้องสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าติโลกราช และพระรัตนปัญญาเถระใช้กลวิธีใดในการแสดงความชอบธรรม

การศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาโดยวิพากษ์เอกสาร ร่วมกับการอ่านแบบละเอียด และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าติโลกราชจากเอกสารหลัก คือ ชินกาลมาลีปกรณ์ แปลเป็นภาษาไทยปัจจุบันโดยแสง มนวิฑูร และใช้ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับปริวรรตเป็นตัวอักษรไทยปัจจุบันโดยอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด ้วยอาจ เป็นเอกสารรองในการศึกษา นอกจากนี้ผู้เขียนจะสอบทานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าติโลกราชจากโคลงยวนพ่าย วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือทางวิชาการให้มากขึ้น

การตรวจสอบเอกสาร

เอกสารที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่ายที่แสดงประวัติศาสตร์ของราชวงศ์แห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่อย่างละเอียด แต่การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชเท่านั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงขอแสดงรายละเอียดเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราช ดังนี้

1. ชินกาลมาลีปกรณ์

ชินกาลมาลีปกรณ์เป็นเอกสารชิ้นต้นที่มีเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ พระรัตนปัญญาเถระแต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2060 ตรงกับรัชกาลของพระญาแก้วภูตาธิปติราช (พระเมืองแก้ว) ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราช ดังนั้น

เอกสารฉบับนี้ จึงมีความน่าเชื่อถือสูง เพราะเป็นเอกสารที่มีอายุใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าติโลกราชความในชินกาลมาลีปกรณ์ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชว่า พระองค์ขึ้นครองราชย์ ต่อจากพระราชบิดา ทรงให้ความอุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนาเป็นเอกประการ เรื่องสำคัญ ได้แก่ การบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์หลวง การสร้างพระมหาปราสาทขึ้นหลังหนึ่งทางด้านทิศเหนือของพระเจดีย์หลวง การสถาปนาเขตวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบวชกุลบุตร การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ วัดโพธาราม การอัญเชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) จากนครลำปางขึ้นประดิษฐานบนพระเจดีย์หลวง การสร้างพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์

2. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นเอกสารชั้นต้นที่บันทึกเรื่องราวของอาณาจักรล้านนากับความสัมพันธ์ที่มีต่อบ้านเมืองใกล้เคียง ความจากตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชว่า พระองค์ถูกพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา เนรเทศไปอยู่ที่เมืองยวมได้ต่อมาทรงสมคบคิดกับอำมาตย์ผู้หนึ่งนามว่า “สามเด็กล้อย” ซึ่งราชสมบัติจากพระราชบิดาแล้วขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่ ทรงทำสงครามเพื่อขยายอาณาเขตกับเมืองต่างๆ เช่น เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองยอง เมืองหลวงพระบาง และเมืองต่างๆ ในรัฐชาน สงครามครั้งสำคัญ คือ สงครามกับกรุงศรีอยุธยา มีการกล่าวถึงการใช้ไหวพริบในการรบระหว่างพระเจ้าติโลกราชกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

3. โคลงยวนพ่าย

เนื่องจากโคลงยวนพ่ายเป็นเอกสารของฝ่ายกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคู่อริกับพระเจ้าติโลกราชจึงมีเนื้อความส่วนใหญ่กล่าวโจมตีพระเจ้าติโลกราช เรื่องที่สำคัญได้แก่ การชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา การสั่งประหารหมื่นดงนคร เจ้าเมืองเชียงขึ้นผู้มีความจงรักภักดีการสั่งประหารท้าวบุญเรืองพระราชโอรสโดยไม่มีความผิด กวีผู้แต่งโคลงยวนพ่ายจึงมีมุมมองต่อพระเจ้าติโลกราชตามที่ณัฐฉัตร คล้ายสุวรรณ (2565) สรุปไว้ดังนี้ 1) พระเจ้าติโลกราชคือผู้รุกราน 2) พระเจ้าติโลกราชเป็นผู้มีใจริษยาและเปี่ยมไปด้วยเล่ห์กล 3) พระเจ้าติโลกราชทรงมีน้ำพระทัยประดุจโจร 4) พระเจ้าติโลกราชทรงระแวงผู้ใกล้ชิด 5) พระเจ้าติโลก

ราชทรงเป็นผู้โศกเศร้าเบ้าปัญญา6) พระเจ้าติโลกราชทรงพระกรุณาเบา 7) พระเจ้าติโลกราชทรงเป็นผู้มีโทษรุนแรง

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพบว่า มีเอกสาร 2 ฉบับ คือ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กับโคลงยวนพ่าย วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นเท่านั้น ที่กล่าวถึงพระเจ้าติโลกราชด้วยข้อหาซึ่งราชสมบัติจากพระราชบิดา แต่ในอีกมุมหนึ่งพระเจ้าติโลกราชก็ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีคุณธรรม ดังนั้นจึงพบว่ามี การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ให้เห็นสาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรมตลอดจนกลวิธีในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชของพระรัตนปัญญาเถระที่แสดงไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

การสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช

1. สาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรม

เมื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระเจ้าติโลกราชในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ พบข้อมูลเกี่ยวกับการได้มาซึ่งพระราชบัลลังก์ของพระองค์ในทางไม่ชอบธรรม เพราะพระองค์สมคบคิดกับอำมาตย์ผู้หนึ่งนามว่าสามเด็กน้อย ซึ่งพระราชบัลลังก์มาจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ดังความว่า

ยังมีเสนาเจ้าพญาสามปรยาผู้ 1 ชื่อนายสามเด็กน้อย หื้อกินข้าวขัน
รองดังขุที่ มันบ่ซื้อแก่เจ้าตน มันจึงค้าชูเจ้าท้าวลกกินเมืองเชียงใหม่ จึงใช้คนไป
เอาเจ้าท้าวลกยังยวมได้ บ่หื้อไพร่รู้สักคน เอามาชุ่มซ่อนไว้ในเวียง

(อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด วัยอาจ ปวีรรต, 2543 : 78)

ข่าวการชิงพระราชบัลลังก์ของพระเจ้าติโลกราชจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา ไม่ได้รู้กันเฉพาะในนครเชียงใหม่เท่านั้น แต่ยังล่วงรู้ไปถึงกรุงศรีอยุธยาที่ในขณะนั้นกำลังทำสงครามกับอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ สมเด็จพระอินทราชาวิสุทธิเจ้าโคลงยวนพ่ายซึ่งเป็นขุนศึกฝ่ายกรุงศรีอยุธยา จึงได้นำข่าวนี้มาโจมตีพระเจ้าติโลกราช เพื่อทำลายชื่อเสียงของพระองค์ ดังความว่า

กรุงลาวอำนาจน้ำ	ใจโจร ก่อนนา
เคยบยดบิตรองค์	อวดรู้
ชีสาท่านโอนเอา	ดีต่อ กิตี
คิดใคร่ควักดีผู้	เผ่าดี

(กรมศิลปากร, 2540 : 352)

การแย่งชิงราชสมบัติจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดาของพระเจ้าติโลกราช อาจเป็นปัจจัยและสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระรัตนปัญญาเถระไม่นำไปกล่าวถึงในชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาเล่มสำคัญของอาณาจักรล้านนา เพราะอาจทำให้ภาพลักษณ์ของพระเจ้าติโลกราชดูไม่งดงามในความเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม ดังนั้นเมื่อพระรัตนปัญญาเถระได้แสดงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาเชิงใหม่จนมาถึงยุคสมัยของพระเจ้าติโลกราชท่านจึงเน้นกล่าวเฉพาะความเป็นอัครศาสนูปถัมภกของพระเจ้าติโลกราชท่านนั้น แต่ในการกล่าวถึงจะเห็นว่าพระรัตนปัญญาเถระได้ใช้กลวิธีต่างๆ ในการแสดงความชอบธรรมให้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าติโลกราชหลายวิธี ดังจะวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

2. กลวิธีสร้างความชอบธรรม

เมื่อศึกษากลวิธีต่างๆ ในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่า พระรัตนปัญญาเถระใช้กลวิธีสร้างความชอบธรรมโดยการประกอบสร้างวาทกรรมและภาพแทนเพื่อทำให้เกิดความหมายอันสื่อไปถึงการรับรู้ว่าพระเจ้าติโลกราชเป็นพระราชผู้ทรงธรรม แต่ก่อนที่จะได้นำเสนอผลการศึกษา ผู้เขียนขอทบทวนความรู้เกี่ยวกับวาทกรรมและภาพแทนเป็นเบื้องต้น ดังนี้

พัชลินจ์ จินนุ่น (2562 : 147) ให้นิยามของคำ “วาทกรรม” ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาชุดหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการคิดที่มีระบบ มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีเงื่อนไข แล้วถ่ายทอดออกเป็นภาษา อันเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร วาทกรรมถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับความคิดของผู้สร้างที่ต้องการสื่อความหมายบางอย่างให้เกิดขึ้นในสังคม หรือเพื่อให้เกิดความรู้หรือการรับรู้ไปในอีกทางหนึ่งตามที่ต้องการให้คนในสังคมรับรู้ เมื่อวาทกรรมที่ถูกสร้าง

ขึ้นมาอยู่ได้ในสังคมแล้ว วาทกรรมนั้นๆ ก็จะกลายเป็นอำนาจ เป็นเครื่องมือในการสกัดกั้น ไม่ให้เกิดความรู้อื่นๆ หรือความหมายอื่นๆ มาทำลายความรู้เดิมหรืออำนาจเดิม การศึกษาวาทกรรมจึงช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นได้ว่าความรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนเกิดจากความมุ่งหวังบางประการของผู้สร้าง

ภาพแทน คือ ภาพที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิดไปสู่ผู้รับสาร ภาพแทนจึงเป็นการให้ความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยผู้สร้างมีจุดมุ่งหมายบางอย่างที่ต้องการให้คนอื่นๆ รับรู้ความหมายของภาพที่ถูกสร้างขึ้น ได้อย่างกระจ่างชัด (Hall, 1997) ขณะที่ ศิริพร ภักดีผาสุข (2561) ให้ความหมายของภาพแทนว่าเป็นการนำเสนอความคิดบางอย่าง เพื่อให้เกิดการรับรู้ผ่านกระบวนการการตัดสินใจ การประเมินค่าและเลือกสรรแง่มุมในการนำเสนอ

จากการศึกษาชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้เขียนพบการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช โดยการประกอบสร้างวาทกรรมและภาพแทน ซึ่งวาทกรรมและภาพแทนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา คือ วาทกรรมธรรมราชา และภาพแทนธรรมราชา

ธรรมราชา เป็นแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่ว่าด้วยพระราชาคือผู้ทรงธรรม ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรมหรือคุณงามความดี ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคม ไม่ใช่ใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญพลเมืองให้ได้รับความเดือดร้อน และอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ไพร่ฟ้าประชาชน นอกจากนี้ความเป็นธรรมราชายังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 และราชสังคหวัตถุ 4 โดยหลักธรรมดังกล่าวถือเป็นมาตรฐานหรือแนวทางให้พระราชา ดำรงตนไปในทางที่ถูกต้องสมควรและไม่กระทำตนไปในทางที่ผิดทำนองคลองธรรม ไม่ใช่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ (ขยูนิน นุ้ยสิน, 2566 : 64-65) สำหรับรายละเอียดในการประกอบสร้างวาทกรรมธรรมราชา และภาพแทนธรรมราชาที่พบในชินกาลมาลีปกรณ์ อธิบายได้ดังนี้

2.1 วาทกรรมธรรมราชา

ทุกครั้งที่พระรัตนปัญญาเถระกล่าวถึงพระนามของพระเจ้าติโลกราช ท่านจะใช้พระนามที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภาษาบาลีสันสกฤตอันสื่อความหมายว่า พระเจ้าติโลกราชเป็นพระราชาผู้ทรงธรรมตามแนวคิดจักรพรรดิราช ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระรัตนปัญญาเถระได้สร้าง วาทกรรมธรรมราชา เพื่อให้พระเจ้าติโลกราชมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ดังนี้

- พระเจ้าสิริธรรมจักรดีลกษาราช
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิ
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิติลกมหาราช
- พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราชาธิราช
- พระธรรมราชา

(แสง มนวิฑูร, 2539 : 362-367)

จากพระนามของพระเจ้าติโลกราชดังแสดงมาข้างต้น ล้วนสื่อความหมายให้เห็นถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรมทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อพระเจ้าติโลกราชเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม พระองค์จึงมีความชอบธรรมในการครองพระราชบัลลังก์

2.2 ภาพแทนธรรมราชา

พระรัตนปัญญาเถระได้แสดงภาพแทนธรรมราชาของพระเจ้าติโลกราชด้วยการยกพระราชกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชที่เกี่ยวข้องกับกิจการพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนา เพื่อยืนยันให้สังคมได้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ด้วยการนำเสนอภาพต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ภาพอัครศาสนูปถัมภก พระรัตนปัญญาเถระได้ยกพระราชกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งมีเป็นอเนกประการ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าติโลกราชมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ด้วยทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ดังความตอนหนึ่งว่า

พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิติลกมหาราช ได้โปรดให้สร้างอภิเชกปราสาทในด้านทิศเหนือของพระธาตุเจดีย์หลวง แล้วหามเสลี่ยงเชิญพระมหาเถระเมธีกรพระอาจารย์ของพระองค์ มารดน้ำอภิเชกด้วยเครื่องบริขาร มีราคาแพงกว่าเครื่องบริขารทั้งปวง แล้วทรงถวายสมณศักดิ์ว่า พระอดุลศักดิ์ยาธิกรณมหาสามีต่อจากนั้นโปรดให้ห่มองค์พระเจดีย์หลวงด้วยแผ่นทองแดงอันอาบด้วยน้ำตะโกทอง ตั้งแต่ยอดถึงฐานธรณี แล้วให้ปิดทองคำเปลวอีกชั้นหนึ่ง

(แสง มนวิฑูร, 2539 : 364)

การสร้างภาพความเป็นอัครศาสนูปถัมภกของพระเจ้าติโลกราชโดยพระรัตนปัญญาเถระ เป็นการให้ความหมายของพระเจ้าติโลกราชว่าทรงเป็นธรรมราชา เพราะทรงมีความมุ่งมั่นในการวางรากฐานทางพุทธศาสนาให้มั่นคงต่ออาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ซึ่งภาพที่เกิดขึ้น ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช

2.2.2 ภาพความเป็นบุตรผู้กตัญญู แม้ว่าพระเจ้าติโลกราชจะชิงราชสมบัติมาจากพระเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดา แต่พระรัตนปัญญาเถระได้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของพระเจ้าติโลกราชที่มีต่อพระราชบิดา ตลอดจนพระราชมารดาของพระองค์ ด้วยการเสด็จออกผนวชเพื่อทดแทนพระคุณ ผลจากการแสดงภาพความเป็นบุตรผู้กตัญญู ทำให้เกิดความหมายขึ้นต่อพระเจ้าติโลกราชว่า ทรงมีความกตัญญูต่อบุพการี คู่ควรกับราชสมบัติดังนี้

พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราชาธิราช ทรงปรารถนาจะให้ทายาทแห่งพระศาสนาเพื่อสนองพระคุณพระบรมชนกชนนี จึงทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระเทวีผู้เป็นพระมารดาของพระองค์แล้วทรงผนวช พระภิกษุสงฆ์ได้อุปสมบทให้พระองค์ โดยมีพระอดุลคักตยาธิกรณมหาสามีเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระผู้เป็นเจ้าญาณมงคลเถระเป็นพระอุปัชฌาย์

(แสง มนวิฑูร, 2539 : 365)

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่า ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังนั้นพระราชามีความกตัญญูต่อพระราชบุพการีดังเช่นพระเจ้าติโลกราช จึงเป็นพระราชผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ มีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ทุกประการ

2.2.3 ภาพผู้มีบุญบารมี พระรัตนปัญญาเถระได้ใช้เหตุการณ์ที่พระเจ้าติโลกราช สามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตจากนครลำปาง มาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ได้โดยไม่มีปัญหา ทั้งนี้ในรัชกาลของพระเจ้ากือนาธรรมิกราช พระองค์เคยอัญเชิญพระแก้วมรกตเพื่อมาประดิษฐานเป็นศรีแห่งนครเชียงใหม่แล้วครั้งหนึ่งแต่ไม่สำเร็จ เพราะช่างทรงอัญเชิญ

พระแก้วมรกตไปนครลำปาง (พระแก้วมรกตจึงไปประดิษฐานที่นครลำปางช่วงหนึ่ง) ทว่าพระเจ้าติโลกราชสามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตจากนครลำปาง ให้มาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ ได้อย่างราบรื่นดังความว่า

พระเจ้าติโลกราชโปรดให้อัญเชิญพระรัตนปฏิมา นั้น จากเขลางค์มา
ประดิษฐานไว้ที่เจดีย์หลวงซึ่งได้สร้างเสร็จแล้ว พระรัตนปฏิมานั้นปรากฏพระนาม
ว่า นครมณีปฏิมา เพราะเหตุที่เคยประดิษฐานอยู่ในนครเขลางค์มาแล้ว

(แสง มนวิฑูร, 2539 : 374)

การที่พระรัตนปฏิมาเถระกล่าวถึงความสำเร็จในการอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานยังนครเชียงใหม่ได้ในสมัยพระติโลกราช เสมือนเป็นการประกาศให้ทราบทั่วกันว่าพระเจ้าติโลกราช คือ พระมหากษัตริย์ผู้มีบุญบารมีเหนือกว่ากษัตริย์องค์อื่นๆ ของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ เพราะแม้แต่พระเจ้ากือนาผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระเจ้าธรรมิกราชแห่งอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ยังไม่สามารถอัญเชิญพระแก้วมรกตให้มาประดิษฐานได้ แต่พระเจ้าติโลกราชทรงทำได้ เหตุดังนี้จึงเป็นนัยยะบ่งบอกถึงบุญบารมีของพระเจ้าติโลกราชที่แม้กระทั่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังยอมรับ นอกจากนี้ยังเป็นการสื่อให้เห็นว่าการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช มีความชอบธรรมโดยสมบูรณ์

สรุป

ผู้เขียนตั้งเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า สาเหตุแห่งการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด และพระรัตนปฏิมาเถระได้แสดงความชอบธรรมของพระเจ้าติโลกราชด้วยกลวิธีใด ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุในการสร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราช เกิดขึ้นมาจากความไม่ต้องการให้เกิดปัญหาในเรื่องการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช สำหรับกลวิธีในการแสดงความชอบธรรมเกิดจากการประกอบสร้างวาทกรรมธรรมราชา และการสร้างภาพแทนธรรมราชา เพื่อยืนยันว่าพระเจ้าติโลกราชทรงมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ ทั้งนี้เหตุที่พระรัตนปฏิมาเถระต้องสร้าง

ความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชในชินกาลมาลีปกรณ์ อาจเป็นเพราะท่านเห็นว่าในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และโคลงยวนพ่ายวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น คงแพร่หลายไปสู่กลุ่มปัญญาชนของอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่และกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอาจทำให้เกิดมุมมองที่ไม่ดีงามต่อพระเจ้าติโลกราชว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้โหดร้าย ไม่มีความกตัญญูต่อบุพการี ดังนั้นเพื่อเป็นการให้ข้อมูลอีกด้านหนึ่งของพระเจ้าติโลกราชออกไปสู่กลุ่มปัญญาชนทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ และฝ่ายกรุงศรีอยุธยาพระรัตนปัญญาเถระจึงได้สร้างความชอบธรรมให้พระเจ้าติโลกราชเอาไว้ในชินกาลมาลีปกรณ์เพื่อให้กลุ่มปัญญาชน มองเห็นภาพลักษณ์ ของ พระองค์ใน อีกด้าน หนึ่ง ซึ่งเป็น ภาพลักษณ์ ใน ด้าน ที่ ดี กล่าวคือ เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐ และมีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2540). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชญาณิน นัยสิน. (2566). *คติเรื่องราชาในจารีตวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ. (2565). พระเจ้าติโลกราชในมุมมองของกวีผู้แต่งโคลงยวนพ่าย. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 14(1), 61-72.
- พัชลินจ์ จินนุณ. (2562). *วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2560). *กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2561). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สุริยา รัตนกุล. (2553). *อารยธรรมไทย*. นนทบุรี: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- แสง มนวิฑูร. (2539). *ชินกาลมาลีปกรณ์*. ใน *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: บริษัทเซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด ้วยอาจ, ปวีรบรรต. (2543). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage Publications.

การบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง: การเรียนรู้เทคโนโลยี

ใหม่ในบริบทของวัฒนธรรมและประเพณี*

EDUCATIONAL ADMINISTRATION FOR THE ELDERLY IN LAMPANG PROVINCE: LEARNING NEW TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF CULTURE AND TRADITION

ธนกร สิริสุคนธา¹, ฐิติวัชร ธีรรัฐนิธิคุณ² และ พระฐานี ฐิตวิริโย³

Thanakorn Sirisugandha¹, Thitiwat Theeraratnithikhun² and PhraThanee Thitawiriyo³

^{1,2}หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

^{1,2}Doctor of Philosophy Program in Management, Lampang Rajabhat University, Thailand

³มูลนิธิสถานธรรมปสิทิวเวก อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

³Pleekwiwek Dhrama Center Foundation, Wiang Haeng District, Chiang Mai Province,
Thailand

Email: noithonglek@hotmail.com

บทคัดย่อ

การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและช่องว่างทางดิจิทัลในจังหวัดลำปาง สร้างความท้าทายต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน บทความนี้วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตลอดชีวิต ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ และการศึกษาที่ตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเสนอแนวทางการบริหารการศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของภาคเหนือตอนบน

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การบริหารหลักสูตรและกิจกรรม ที่บูรณาการความรู้ทางเทคโนโลยีเข้ากับบริบทวัฒนธรรมล้านนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถส่งเสริมการปรับตัวต่อ

* Received 29 November 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 25 December 2025

เทคโนโลยีใหม่ เพิ่มคุณภาพชีวิต และสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางสังคม รวมทั้งความยั่งยืนของชุมชนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา; ผู้สูงอายุ; การเรียนรู้เทคโนโลยี; การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

This conceptual paper examines the increasing aging population and the digital divide in Lampang Province, which pose critical challenges to the development of learning capabilities among older adults, particularly in relation to new technologies that play an essential role in daily life. The study analyzes and synthesizes key concepts in lifelong educational administration, adult learning theory, and culturally responsive education to propose administrative approaches for promoting technology learning among older adults. Emphasis is placed on ensuring alignment with the cultural context and traditions of Northern Thailand.

The analysis highlights that curriculum administration and learning activities integrating technological knowledge with Lanna cultural heritage and local wisdom can enhance older adults' adaptation to new technologies, improve their quality of life, strengthen social participation, and contribute to systematic and sustainable community development.

Keywords: Educational administration; Older adults; Technology learning; Lifelong learning

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงจากร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ. 2548 เป็น

ร้อยละ 17.6 ในปี พ.ศ. 2563 และคาดการณ์ว่าจะถึงร้อยละ 20.5 ภายในปี พ.ศ. 2568 (National Statistical Office, 2020) สอดคล้องกับนิยามสังคมสูงอายุนระดับสมบูรณ์ตามเกณฑ์องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2019) ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการวางแผนทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในระยะยาว

ขณะเดียวกัน การขับเคลื่อนสู่ยุคดิจิทัลตามนโยบาย Thailand 4.0 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Ministry of Digital Economy and Society, 2020) ได้ทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิต ครอบคลุมการสื่อสาร บริการสาธารณสุข การทำธุรกรรมทางการเงิน และบริการภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวสร้างช่องว่างทางดิจิทัลอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ (Czaja et al., 2006; van Deursen & Helsper, 2015; Hunsaker & Hargittai, 2018)

จังหวัดลำปางเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความท้าทายดังกล่าวอย่างชัดเจน โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 22.5 ในปี พ.ศ. 2563 และมีแนวโน้มเพิ่มเป็นร้อยละ 27 ภายในปี พ.ศ. 2568 (Lampang Provincial Statistical Office, 2020) จัดอยู่ในระดับสังคมสูงอายุสุดยอดตามเกณฑ์องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2021) ปัจจัยสำคัญประกอบด้วย อัตราการเกิดที่ลดลง อายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้น และการอพยพแรงงานสู่เขตเมือง (Knodel & Chayovan, 2008) นอกจากนี้มิติประชากรแล้ว ลำปางยังมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาที่เข้มแข็ง ทั้งภาษา ประเพณี และพิธีกรรมท้องถิ่น เช่น ประเพณีสลากภัตและพิธีบูชาพระธาตุ (UNESCO, 2015; Ruentun et al., 2019) ผู้สูงอายุมิบทบาทเป็นแกนกลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและความเป็นผู้นำทางสังคม (Tumakaew et al., 2024) ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาจึงต้องบูรณาการทั้งศักยภาพทางวัฒนธรรมและความจำเป็นด้านทักษะร่วมสมัย เนื่องจากการจัดการศึกษาไม่ได้เป็นเพียง "การแก้ปัญหา" แต่เป็นการพัฒนาศักยภาพ และส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในฐานะ "ผู้เชี่ยวชาญและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น"

ผู้สูงอายุในลำปางจำนวนมากประสบปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็น อาทิ สมาร์ทโฟน แอปพลิเคชันธนาคารออนไลน์ บริการสาธารณสุขทางไกล และระบบสวัสดิการภาครัฐ การขาดทักษะดังกล่าวนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ความเสี่ยงต่อการถูกหลอกลวงออนไลน์ การแยกตัวทางสังคม และคุณภาพชีวิตที่ลดลง (Seifert, 2020; Van Volkom et

al., 2020) ปัญหาซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่อการจัดการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาทักษะดิจิทัลมักถูกออกแบบโดยไม่คำนึงถึงภาษา วิถีชีวิต และรูปแบบการเรียนรู้เฉพาะพื้นที่ ส่งผลให้มีอัตราการเข้าร่วมและประสิทธิผลต่ำ (Ministry of Education, Thailand, 2019) ในขณะที่งานวิจัยชี้ว่าการเรียนรู้ของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตและบริบทวัฒนธรรม (Merriam & Kee, 2014)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการสังเคราะห์แนวคิด (Document Analysis and Conceptual Synthesis) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมล้านนา รวมทั้งตอบสนองการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในฐานะทั้งผู้เรียนรู้และผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยนำเสนอ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยี ความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณี แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ บทสรุป ตลอดจนข้อเสนอแนะ แสดงตามลำดับ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบที่มุ่งให้ผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับความแตกต่างด้านภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต และทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การบริหารการศึกษาในความหมายดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การออกแบบหลักสูตร การพัฒนาผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ไปจนถึงการติดตามและประเมินผลที่คำนึงถึงบริบทและความแตกต่างของผู้เรียน (Jarvis, 2012; UNESCO, 2015)

แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งในยุคสังคมสูงวัยที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ระดับสมบูรณ์ การจัดการศึกษาที่ตอบสนองผู้สูงอายุสามารถส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ ลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น ชุมชนล้านนา ซึ่งมีระบบคุณค่า ภาษา และภูมิปัญญาที่แตกต่าง การบริหารการศึกษาในลักษณะพหุวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Gay, 2010; Merriam & Kee, 2014)

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดหลักที่เป็นรากฐานของการบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมประกอบด้วย (1) แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยกรอบแนวคิดของ UNESCO (2015) และ Delors et al. (1996) เน้นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ครอบคลุมทั้งการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ และไม่เป็นการ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุจึงต้องมีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และตอบสนองต่อความสนใจ ความต้องการ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม (Findsen & Formosa, 2011; Jarvis, 2012) ในบริบทล้านนา แนวคิดนี้สะท้อนผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ภาษา ภูมิความรู้ด้านหัตถกรรม หรือพิธีกรรมท้องถิ่น ร่วมกับการเรียนรู้ทักษะดิจิทัลสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและใช้ศักยภาพของตนในการพัฒนาชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

แนวคิด (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) โดย Knowles (1984) อธิบายว่าผู้ใหญ่เป็นผู้เรียนที่มีประสบการณ์ชีวิตหลากหลาย ต้องการความยืดหยุ่น การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้ การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจึงควรเน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-based Learning) และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Merriam, 2001; Merriam & Bierema, 2014) ในบริบทล้านนา การใช้ประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เช่น ภูมิปัญญาการทอผ้า การบูชาเมือง หรือความรู้ด้านสมุนไพร เป็นฐานในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การบันทึกและเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความหมายของการเรียนรู้และเกิดแรงจูงใจภายใน

ส่วนแนวคิด (3) คือ การศึกษาที่ตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Culturally Responsive Teaching) ตามที่ Gay (2010) และ Ladson-Billings (1995) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องเคารพและให้คุณค่าต่อภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้เรียน การบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุจึงควรบูรณาการเนื้อหาทางวัฒนธรรมล้านนากับการ

เรียนรู้ในยุคดิจิทัล เช่น การนำสื่อท้องถิ่น เพลงพื้นเมือง หรือประวัติความเป็นมาของเมืองมาใช้เป็นสื่อการสอน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเดินทางหรือสุขภาพ (Merriam & Kee, 2014)

นอกจากนี้ แนวคิด (4) แนวคิดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Education) ของ Freire (1970) มีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุและชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาหลักสูตร ไปจนถึงการประเมินผล ซึ่งช่วยให้การบริหารการศึกษาเกิดความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการจริงของชุมชนล้านนา และส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนา

กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในความหลากหลายทางวัฒนธรรมคือการผสมผสานแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนแนวคิดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อจัดระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุล้านนา โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วม และบทบาทของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

สถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2567 โดยมีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) กว่า 14.16 ล้านคน หรือ ร้อยละ 20.2 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าจะขยับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society) ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ซึ่งสถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่มีผลกระทบต่อการวางแผนพัฒนาทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นจังหวัดในภาคเหนือตอนบนที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office, 2024) พบว่าผู้สูงอายุมีจำนวนเกือบหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างชัดเจน

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุส่งผลต่อความจำเป็นในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต การบริการทางสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสุขภาพ การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในสังคม (United Nations, 2023) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมิโอกาสเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในยุคดิจิทัล

ในจังหวัดลำปาง หน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นได้เริ่มดำเนินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ดิจิทัลชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของเทศบาล ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สมาร์ทโฟน สื่อสังคมออนไลน์ และบริการภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Department of Older Persons, 2023) อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ความไม่มั่นใจในการใช้งาน และปัญหาด้านทักษะดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือภูเขา ซึ่งยังขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลที่เพียงพอ (Tipayalai, 2025)

ในอีกมิติหนึ่ง บริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง ซึ่งมีพื้นฐานจากวัฒนธรรมล้านนาและค่านิยมการเคารพผู้ใหญ่ มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ (Jitae & Sukseetong, 2022) การส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีควรดำเนินการโดยคำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมดังกล่าว เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในท้องถิ่น การบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนรู้เทคโนโลยีจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและความยั่งยืนของการเรียนรู้

โดยสรุป สถานการณ์ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางสะท้อนถึงทั้งความท้าทายและโอกาสในการพัฒนา แม้จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นจะก่อให้เกิดแรงกดดันต่อระบบสังคมและการศึกษา แต่ก็เปิดโอกาสให้มีการพัฒนานโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งเน้นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกับเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการปรับตัว และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมยุคใหม่

ปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยี

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมดิจิทัลทำให้เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การสื่อสาร สุขภาพ และบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงและเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (World Health

Organization, 2022) ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเท่าเทียมในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในสังคม

ปัญหาหลักในการเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ มิติด้านจิตใจ มิติด้านกายภาพ และมิติด้านทักษะการเรียนรู้ (Charness & Boot, 2016) ในด้านจิตใจ ผู้สูงอายุมักมีความวิตกกังวลหรือขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องใช้อุปกรณ์ที่ซับซ้อนหรือมีคำศัพท์ทางเทคนิคจำนวนมาก (Vaportzis, Clausen, & Gow, 2017) ปัญหานี้สัมพันธ์กับทัศนคติของผู้สูงอายุที่มองว่าเทคโนโลยีเป็นเรื่องของคนรุ่นใหม่ ทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้หรือฝึกฝนการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

ในด้านกายภาพ ผู้สูงอายุหลายคนมีข้อจำกัดทางร่างกาย เช่น การมองเห็นไม่ชัด ความช้าของการเคลื่อนไหว หรือปัญหาการได้ยิน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การเรียนรู้เทคโนโลยีต้องใช้เวลาและความพยายามมากขึ้น (Czaja et al., 2019) การออกแบบอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนรู้ที่ไม่คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพจึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สะดวกและไม่มั่นใจในการใช้งาน

ในด้านทักษะการเรียนรู้ ผู้สูงอายุบางกลุ่มขาดพื้นฐานความรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีในการทำงานมาก่อนเกษียณ (Hunsaker & Hargittai, 2018) การเรียนรู้เทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Learning) ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจและพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับในจังหวัดลำปาง ปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายวยังคงปรากฏอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ประสบข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของคุณภาพสัญญาณอินเทอร์เน็ต ความครอบคลุมของเครือข่าย และการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัลพื้นฐาน ซึ่งพบว่าพื้นที่บางอำเภอ เช่น อำเภอแม่ทะ อำเภอองาว และอำเภอแจ้ห่ม ยังมีจุดอับสัญญาณหรือความเร็วอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร ส่งผลให้การใช้งานแอปพลิเคชันพื้นฐาน เช่น การสื่อสารผ่านไลน์ การสืบค้นข้อมูล หรือการทำธุรกรรมออนไลน์ เป็นไปอย่าง

ติดขัด แม้ภาครัฐจะขยายโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตชุมชนในหลายพื้นที่ แต่คุณภาพและความสม่ำเสมอของสัญญาณยังไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เทคโนโลยีในระยะยาว (Lampang Provincial Statistical Office, 2024) นอกจากนี้ ผู้สูงอายุจำนวนมากในพื้นที่ชนบท รวมถึงในจังหวัดลำปาง ยังไม่มีอุปกรณ์ดิจิทัลที่เหมาะสม เช่น สมาร์ทโฟนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ หรือหน้าจอขนาดใหญ่ที่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ ส่งผลให้การเรียนรู้ทำได้จำกัด เนื่องจากอุปกรณ์ที่ล้าสมัยมักไม่รองรับแอปพลิเคชันใหม่ ๆ หรือมีความซับซ้อนเกินกว่าที่ผู้สูงอายุจะใช้งานได้อย่างสะดวก (Thai Health Promotion Foundation, 2024)

ทั้งนี้ ความแตกต่างด้านระดับการศึกษาและรายได้ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีในลำปาง ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำมักขาดพื้นฐานด้านการรู้ดิจิทัล ทำให้มีความยากลำบากในการเข้าใจคำศัพท์ทางเทคนิคหรือขั้นตอนการใช้งานอุปกรณ์สมัยใหม่ ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้น้อยไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่จำเป็น เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือบริการอินเทอร์เน็ตประจำบ้าน นอกจากนี้ การมีรายได้จำกัดยังลดโอกาสในการเข้าร่วมอบรมที่ต้องเดินทาง หรืออาจมีค่าใช้จ่ายแฝง เช่น ค่าซิมอินเทอร์เน็ต หรือค่าเดินทางไปยังศูนย์การเรียนรู้ในเมือง (Jitpiromsri, 2021) ด้วยเหตุนี้ ช่องว่างทางดิจิทัลในลำปางจึงปรากฏทั้งในเชิงโครงสร้างพื้นฐานและความเหลื่อมล้ำส่วนบุคคล ผู้สูงอายุในชนบทจึงมีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในระดับต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในเขตเมือง ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากบริการสาธารณะออนไลน์ยังดำเนินไปได้อย่างจำกัดในกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุจึงต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยผสมผสานแนวคิดด้านการศึกษาผู้ใหญ่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนในสังคมดิจิทัล

ความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณีถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะด้านภาษา ขนบธรรมเนียม และวิถีชีวิตที่สะท้อนความผูกพันของผู้คนในชุมชน การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความสามัคคี

และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุ ทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Sae-Wang, 2017)

สำหรับจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญสืบชะตา และการฟังธรรมเทศนาในวันพระ เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง ประเพณีเหล่านี้ยังมีคุณค่าทางจิตวิญญาณและช่วยสร้างความรู้สึกผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (Ruentun et al., 2019)

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาปรับใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านั้นผ่านสื่อออนไลน์ หรือการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาท้องถิ่น สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลและกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น ทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัว โดยการออกแบบกิจกรรมหรือเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมและภาษาท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกคุ้นเคย เข้าใจง่าย และเปิดรับต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ (World Health Organization, 2022; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2023)

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมและประเพณีเมื่อได้รับการส่งเสริมควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จะทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกทางสังคมในการธำรงอัตลักษณ์ชุมชน และเป็นเครื่องมือเชิงนวัตกรรมในการขยายการเข้าถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความสุข ความมั่นคงทางอารมณ์ และการมีส่วนร่วมในสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมร่วมสมัย

แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้

การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง การออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจึงควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการสื่อสาร การเข้าถึง

ข้อมูลออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันสำหรับบริการสาธารณะ หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงและกิจกรรมสันทนาการ (Mitzner et al., 2019; Vaportzis, Clausen, & Gow, 2017)

แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) โดยผู้สูงอายุจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อกิจกรรมการเรียนรู้มีความหมายต่อชีวิตจริงและสามารถนำไปใช้ได้ทันที (Knowles, 1984; Merriam & Bierema, 2014) การจัดหลักสูตรจึงควรออกแบบให้มีความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบกลุ่มเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย เช่น วิดีโอสอนหรือคู่มือภาพประกอบ และการมีผู้ช่วยหรือผู้แนะนำในการเรียนรู้ (Mentor-based Learning) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจและลดความวิตกกังวลในการใช้เทคโนโลยี (Charness & Boot, 2016)

นอกจากนี้ การเรียนรู้ควรจัดในบริบทที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ การบูรณาการเนื้อหาทางวัฒนธรรมเข้ากับเทคโนโลยี เช่น การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่กิจกรรมประเพณีหรือศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดแรงจูงใจ มีส่วนร่วม และเข้าใจการใช้งานเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้น (Gay, 2010; UNESCO, 2023)

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุควรเป็นไปอย่างบูรณาการโดยครอบคลุมทั้ง (1) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (2) การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ (3) การส่งเสริมให้มีการวิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในบริบทท้องถิ่น (4) การสร้างสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (5) การบูรณาการวัฒนธรรมและประเพณีในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ในบริบทของวัฒนธรรมและประเพณีได้อย่างมั่นใจและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุและความท้าทายด้านเทคโนโลยี สร้างความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรและกลไกสนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ควรออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้สูงอายุ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน

เช่น การใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ และการใช้บริการดิจิทัลภาครัฐ โดยหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น ใช้สื่อและวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง

2. การสร้างเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Learning) จะช่วยลดช่องว่างด้านทักษะดิจิทัลและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การส่งเสริมให้มีการวิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในบริบทท้องถิ่น การศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้พัฒนานโยบายและหลักสูตรเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่จริง โดยเฉพาะการวิจัยด้านทักษะดิจิทัล การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี และการบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำผลวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรและนโยบายได้อย่างเหมาะสม

4. การสร้างสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรพัฒนาสถานที่เรียนรู้ที่สะดวก ปลอดภัย และเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เช่น ห้องเรียนที่มีอุปกรณ์เหมาะสม แสงสว่างเพียงพอ และระบบอินเทอร์เน็ตที่เข้าถึงง่าย การสนับสนุนทางเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลที่ออกแบบให้ใช้งานง่าย (User-friendly) จะช่วยให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และลดความกังวลในการใช้งาน

5. การบูรณาการวัฒนธรรมและประเพณีในกระบวนการเรียนรู้ การเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้กับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เช่น การใช้กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความคุ้นเคยและแรงจูงใจในการเรียนรู้เทคโนโลยีมากขึ้น

แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารการศึกษาเพื่อผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง: การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ในบริบทของวัฒนธรรมและประเพณี

สรุป

การเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง สะท้อนถึงความท้าทายที่เกิดขึ้นในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการเรียนรู้และการปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันและการเข้าถึงบริการสาธารณะในยุคดิจิทัล (Charness & Boot, 2016; Vaportzis, Clausen, & Gow, 2017) ผู้สูงอายุจำนวนมากยังขาดทักษะความรู้ดิจิทัลและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพและการมีส่วนร่วมในสังคม

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุควรคำนึงถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนภาคเหนือตอนบน การออกแบบหลักสูตร ที่บูรณาการเนื้อหาดิจิทัลกับกิจกรรมและวิถีชีวิตที่ผู้สูงอายุคุ้นเคย จะช่วยสร้างแรงจูงใจและทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น (Gay, 2010; UNESCO, 2023) นอกจากนี้ การจัด กิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบกลุ่ม การใช้สื่อที่เหมาะสม และการมีผู้ช่วย

แนะนำการใช้งาน ยังช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

References

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Charness, N., & Boot, W. R. (2016). Aging and information technology use: Potential and barriers. *Current Directions in Psychological Science*, 25(6), 513–521.
- Czaja, S. J., Boot, W. R., Charness, N., Rogers, W. A., & Sharit, J. (2019). *Designing for older adults: Principles and creative human factors approaches* (3rd ed.). Boca Raton, FL: CRC Press.
- Czaja, S. J., Charness, N., Fisk, A. D., Hertzog, C., Nair, S. N., Rogers, W. A., & Sharit, J. (2006). Factors predicting the use of technology: Findings from the Center for Research and Education on Aging and Technology Enhancement (CREATE). *Psychology and Aging*, 21(2), 333-352. Retrieved October 15, 2025, from doi:10.1037/0882-7974.21.2.333
- Delors, J., Al Mufti, I., Amagi, I., Carneiro, R., Chung, F., Geremek, B., ... Nanzhao, Z. (1996). *Learning: The treasure within*. Paris: UNESCO.
- Department of Older Persons. (2023). *Annual report on the situation of older persons in Thailand 2023*. Ministry of Social Development and Human Security. Retrieved October 18, 2025, from https://www.dop.go.th/download/statistics/th1738230377-2563_1.pdf
- Findsen, B., & Formosa, M. (2011). *Lifelong learning in later life: A handbook on older adult learning*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. NY: Continuum.
-

- Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (2nd ed.). NY: Teachers College Press.
- Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2018). A review of Internet use among older adults. *New Media & Society*, 20(10), 3937-3954. Retrieved October 15, 2025, from doi:10.1177/1461444818787348
- Jarvis, P. (2012). *Adult learning in the social context*. London: Routledge.
- Jitae, S., & Sukseetong, N. (2022). Lanna Local Wisdom: Practice for Elderly Health Promotion. *Journal of Liberal Arts Thammasat University*, 22(2), 242-259. Retrieved October 13, 2025, from <https://doi.org/10.14456/lartstu.2022.22>
- Jitpiomsri, A. . (2021). The Factors of Knowledge, Attitudes, and Trends towards the Internet of Things (IoT) of the Technology Users in Bangkok Metropolitan and Vicinity. *Siam Communication Review*, 20(2), 45-62. retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/commartsreviewsiamu/article/view/255765>
- Knodel, J., & Chayovan, N. (2008). *Population ageing and the well-being of older persons in Thailand: Past trends, current situation and future challenges*. UNFPA Thailand and Asia and the Pacific Regional Office.
- Knowles, M. S. (1984). *The adult learner: A neglected species* (3rd ed.). Houston, TX: Gulf Publishing.
- Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465-491. Retrieved October 15, 2025, from doi:10.3102/00028312032003465
- Lampang Provincial Statistical Office. (2020). *Lampang province statistical report 2020*. Retrieved October 13, 2025, from

https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/statistical_system?%2Fnsso%2Fstatistical_system=&nso_province_type1=700&page=129

Merriam, S. B. (2001). Andragogy and self-directed learning: Pillars of adult learning theory. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 2001(89), 3-14. Retrieved October 15, 2025, from doi:10.1002/ace.3

Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2014). *Adult learning: Linking theory and practice*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Merriam, S. B., & Kee, Y. (2014). Promoting community wellbeing: The case for lifelong learning for older adults. *Adult Education Quarterly*, 64(2), 128-144. Retrieved October 15, 2025, from doi:10.1177/0741713613513633

Ministry of Digital Economy and Society. (2020). *National digital economy and society development plan*. Retrieved October 13, 2025, from https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2019/12/file_a4896b965af230086779f7fc85041235.pdf

Ministry of Education, Thailand. (2021). *Education in Thailand 2019-2021*. Retrieved October 20, 2025, from <http://mis.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/07/2562p.pdf>

National Statistical Office. (2020). *Population projections for Thailand 2010-2040*. Retrieved October 13, 2025, from <https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2020/83/>

National Statistical Office. (2024). *Statistical yearbook Thailand 2024*. Retrieved October 18, 2025, from <https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2024/78/>

Office of the National Economic and Social Development Council. (2017).

Twelfth national economic and social development plan (2017–2021).

Retrieved October 13, 2025, from <https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-twelfth-plan/>

Sae-Wang, R. (2017). Cultural heritage management in Thailand: common barrier and the possible way to survive. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 133-160. Retrieved October 15, 2025, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hasss/article/download/94435/73833>

Seifert, A. (2020). The digital exclusion of older adults during the COVID-19 pandemic. *Journal of Gerontological Social Work*, 63(6-7), 674-676.

Retrieved October 18, 2025, from doi:10.1080/01634372.2020.1764687

Thai Health Promotion Foundation. (2024). *Media literacy development for Thai elderly: An integrative approach*. Retrieved October 13, 2025, from <https://www.iceml.org/Doc/ReportResearch-2024-Integrative-Approach.pdf>

Ruentun, K., Khotsupho, .P, Phra Maha Angkarn Yanamethi, Wanta, P., & Yesuwan, T. (2019). The guidelines to promote the identity of Lanna Buddhist traditional culture of Lampang Province. *Journal of Buddhist Studies*, 10(2). Retrieved October 13, 2025, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/215843>

Tipayalai, K. (2025). Digital skills of vulnerable elderly groups in Thailand: Factors and challenges in entering the digital world. (aBRIDGEd No. 6/2025). Puey Ungphakorn Institute for Economic Research. Retrieved October 13, 2025, from <https://www.pier.or.th/abridged/2025/06/>

Tumakaew, J, Sridee, S., & Panyawuttrakul, H. (2024). Communication to preserve Lanna cultural traditions and promote local wisdom. *MCU Ubonratchathani Journal of Buddhist Studies (JOBUS)*, 6(3), 1947–1956.

UNESCO. (2015). *Recommendation on adult learning and education*. Retrieved October 20, 2025, from

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245179>

_____. *Rethinking education: Towards a global common good?*. Retrieved October 20, 2025, from

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232555>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2023). *Culture for sustainable development: Policy brief*. Retrieved October 20, 2025, from <https://www.unesco.org/en/sustainable-development/culture>

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. Retrieved October 20, 2025, from

<https://www.undp.org/ukraine/publications/transforming-our-world-2030-agenda-sustainable-development>

_____. (2019). *World population ageing 2019: Highlights*. Retrieved October 20, 2025, from

<https://digitallibrary.un.org/record/3846855/files/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>

_____. (2023). *World social report 2023: Leaving no one behind in an ageing world*. Retrieved October 20, 2025, from

<https://digitallibrary.un.org/record/4000104/files/2023wsr-fullreport.pdf>

van Deursen, A. J. A. M., & Helsper, E. J. (2015). The third-level digital divide: Who benefits most from being online? *Communication and Information Technologies Annual*, 10, 29-52. Retrieved October 18, 2025, from doi:10.1108/S2050-206020150000010002

- Van Volkom, M., Stapley, J. C., & Malter, V. (2020). Use of communication technology and social connectedness among older adults. *Journal of Technology in Human Services*, 38(1), 13-24. Retrieved October 18, 2025, from doi:10.1080/15228835.2019.1652303
- Vaportzis, E., Clausen, M. G., & Gow, A. J. (2017). Older adults perceptions of technology and barriers to interacting with tablet computers: A focus group study. *Frontiers in Psychology*, 8, 1687.
- World Health Organization. (2021). *Ageing and health*. Retrieved October 13, 2025, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- _____. (2022). *Global age-friendly cities: A guide to policy and practice*. Retrieved October 23, 2025, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789241547307>
- _____. (2022). *Global report on ageism*. Retrieved October 23, 2025, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866>.

พลวัตการเมืองและพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป

หลังการยุบสภาในประเทศไทย*

POLITICAL DYNAMICS AND VOTER BEHAVIOR IN GENERAL

ELECTIONS FOLLOWING PARLIAMENTARY DISSOLUTION IN

THAILAND

สัมพันธุ์ แสงคำเลิศ¹ และ ณัฐหทัย บรรจงจิตร²

Sampun Sangkumlerd¹ and Nuthathai Banjongji

¹⁻²มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

¹⁻²Southeast Asia University, Thailand

E-mail: sangkumlerds@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์พลวัตทางการเมืองและพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทยภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎร โดยพิจารณาทั้งบริบททางการเมืองระดับมหภาคและปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง การยุบสภาในประเทศไทยมักเกิดขึ้นท่ามกลางความตึงเครียดทางการเมือง ความขัดแย้งภายในรัฐบาล หรือการใช้เป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองของฝ่ายบริหาร ส่งผลให้การยุบสภาไม่ใช่เพียงกระบวนการตามรัฐธรรมนูญ แต่เป็นจุดเริ่มต้นของพลวัตทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ การรับรู้ และพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญ

งานศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรมทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง เพื่ออธิบายปัจจัยที่กำหนดและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้ง ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างโอกาสทางการเมืองหลังการยุบสภา เช่น ระบบเลือกตั้ง การจัดวางผู้สมัคร และการแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องประเมินข้อมูลจำนวนมากภายใต้ระยะเวลาที่จำกัด ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือ

* Received 1 December 2025; Revised 22 December 2025; Accepted 23 December 2025

ผลงานที่ผ่านมา และเสถียรภาพเชิงนโยบาย กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจลงคะแนนเสียง

นอกจากนี้ สื่อดิจิทัลมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสื่อสารทางการเมือง ทั้งในด้านการกำหนดวาระสาธารณะและการตีกรอบข้อมูล อย่างไรก็ตาม การแพร่กระจายข้อมูลอย่างรวดเร็วได้นำไปสู่ความเสี่ยงของข้อมูลเท็จ การเลือกเสพข้อมูลเฉพาะด้าน และการแบ่งขั้วทางการเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การทำความเข้าใจพลวัตทางการเมืองหลังการยุบสภามีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ทิศทางประชาธิปไตยไทยและการออกแบบกลยุทธ์ทางการเมืองในอนาคต

คำสำคัญ: พลวัตทางการเมือง; พฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้ง; การยุบสภา

Abstract

This study aims to analyze political dynamics and voter behavior in Thailand's general elections following the dissolution of the House of Representatives by considering both macro-level political contexts and individual-level factors influencing voting decisions. In Thailand, parliamentary dissolution often occurs amid political tension, internal government conflicts, or as a strategic maneuver by the executive branch. Consequently, dissolution is not merely a constitutional procedure but serves as the starting point of a new set of political dynamics that significantly shape voters' attitudes, perceptions, and electoral behavior.

The study employs the theoretical frameworks of political behavior, political communication, and political opportunity structure to explain the factors that determine and transform voting behavior. The findings indicate that changes in political opportunity structures after dissolution—such as the electoral system, candidate positioning, and inter-party competition—require voters to process a large volume of information within a limited timeframe. Under such conditions, credibility, past performance, and policy stability emerge as key criteria guiding voting decisions.

Moreover, digital media plays a crucial role in contemporary political communication, particularly in agenda-setting and information framing processes. However, the rapid dissemination of information through digital platforms also increases the risks of misinformation, selective exposure, and political polarization, especially among younger voters. These dynamics contribute to voting behavior that is sometimes driven more by emotions, personal attitudes, or ideological alignment than by rational evaluation based on empirical evidence.

The study concludes that parliamentary dissolution acts as a catalyst for rapid and intensified political change at both the party and voter levels. Understanding post-dissolution political dynamics is therefore essential for analyzing the future trajectory of Thai democracy, as well as for designing effective political strategies, public communication, and policy responses in an increasingly complex and rapidly changing political environment.

Keywords: Political Dynamics; Voter Behavior; Voter Behavior

บทนำ

การยุบสภาผู้แทนราษฎรเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ซึ่งเปิดทางให้มีการจัดการเลือกตั้งใหม่เมื่อเกิดภาวะที่รัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือเมื่อฝ่ายบริหารประเมินว่าสามารถใช้จังหวะทางการเมืองเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป (King, 1986) ในกรณีของประเทศไทย การยุบสภามักเกิดขึ้นท่ามกลางสภาวะความขัดแย้งทางการเมือง การไม่เสถียรของรัฐบาลผสม หรือความตึงเครียดทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นแรงผลักดันให้เกิด “จุดเปลี่ยน” ทางการเมืองที่ส่งผลโดยตรงต่อทิศทางการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองและพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงเวลาถัดมา (Ockey, 2015)

ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา การยุบสภาถูกใช้ทั้งในฐานะมาตรการทางรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ และในฐานะเครื่องมือทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนสมดุลอำนาจในรัฐสภา ตัวอย่างเช่น การยุบสภาในปี 2549, 2556 และ 2562 ต่างมีเงื่อนไขทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ล้วนมีผลกระทบต่อระบบพรรคการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนอย่างชัดเจน (Phongpaichit & Baker, 2018) การยุบสภาจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการเพื่อเริ่มต้นการเลือกตั้งใหม่ หากแต่เป็น “สัญญาณทางการเมือง” ที่กระตุ้นให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องหันกลับมาประเมินสถานการณ์ประเทศ พรรคการเมือง และผลงานของรัฐบาลที่พ้นจากอำนาจไป

ภายใต้บริบทไทยร่วมสมัย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตอบสนองต่อการยุบสภาอย่างรวดเร็วและเข้มข้นมากขึ้น เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะการเติบโตของสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวาทกรรมทางการเมือง การสร้างภาพลักษณ์ผู้สมัคร และการถ่ายทอดนโยบายสู่สาธารณชน (Chadwick, 2017) แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, X (Twitter) และ TikTok ได้แปรสภาพเป็นพื้นที่หลักของการต่อสู้ทางข้อมูลข่าวสารระหว่างพรรคการเมือง ผู้สนับสนุน และกลุ่มประชาชนทั่วไป ส่งผลให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลการเมืองที่หลากหลาย รวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็เผชิญกับปัญหาข่าวปลอม ความลำเอียงจากอัลกอริทึม และการเลือกเฟ้นข้อมูลเฉพาะด้าน (Pariser, 2011)

ผลลัพธ์ที่ตามมาคือการก่อตัวของปรากฏการณ์ Echo Chambers ซึ่งผู้ใช้งานจะรับข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อทางการเมืองเดิมของตน ทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองที่เด่นชัดขึ้นและส่งผลต่อการประเมินผู้สมัครหรือพรรคการเมืองอย่างมีอคติ (Sunstein, 2017) บริบทเช่นนี้ทำให้พฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชนไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ของการวิเคราะห์นโยบายเชิงเหตุผล แต่ยังเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความผูกพันกลุ่ม และอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกหล่อหลอมผ่านพื้นที่สื่อออนไลน์

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังการยุบสภาในประเทศไทยจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจพลวัตทางการเมืองร่วมสมัย ทั้งในด้านการสื่อสารทางการเมือง การกำหนดวาระสาธารณะ และพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนผลลัพธ์ในการเลือกตั้ง การทำความเข้าใจกลไกเหล่านี้ไม่เพียงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ระบบพรรคการเมือง แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญในการมองเห็นแนวโน้มของประชาธิปไตยไทยในอนาคต (Almond & Verba, 1989)

การวิจัยในประเด็นนี้จึงมีคุณูปการต่อวงวิชาการและการพัฒนานโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีพฤติกรรมการเมือง (Political Behavior Theory)

ทฤษฎีพฤติกรรมการเมืองเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฐานะผลลัพธ์จากกระบวนการรับรู้ ทักษะคิด ความเชื่อ และบริบททางสังคม การเมืองที่รายล้อมตัวบุคคล (Dalton, 2013) แนวคิดนี้ช่วยอธิบายพลวัตของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในบริบทหลังการยุบสภาที่สภาพแวดล้อมทางการเมืองมีความผันผวนสูง สาระสำคัญของทฤษฎีพฤติกรรมการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้สามารถสรุปได้เป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

(1) คุณลักษณะของผู้สมัคร ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักประเมินความสามารถ ความซื่อสัตย์ และความเป็นผู้นำของผู้สมัครก่อนตัดสินใจลงคะแนนเสียง (McCurley & Mondak, 1995) ในบริบทไทย ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สมัครยังเชื่อมโยงกับการรับรู้ถึงศักยภาพในการแก้ปัญหาและการทำงานให้ประชาชน

(2) ความผูกพันทางพรรค ความผูกพันทางพรรคเป็นทัศนคติระยะยาวที่ทำหน้าที่เป็นกรอบในการตีความข้อมูลทางการเมือง (Campbell et al., 1960) อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีความไม่แน่นอนทางการเมืองสูง เช่น ไทยหลังการยุบสภาบ่อยครั้ง ความผูกพันดังกล่าวมีแนวโน้มอ่อนตัวลง ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเปิดรับทางเลือกใหม่มากขึ้น

(3) การประเมินผลงานรัฐบาล ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากตัดสินใจโดยอิงจากการประเมินผลงานของรัฐบาลในอดีต ทั้งด้านเศรษฐกิจ นโยบายสาธารณะ และธรรมาภิบาล (Fiorina, 1981) โดยเฉพาะกรณีการยุบสภาก่อนครบวาระ ซึ่งมักทำให้การประเมินผลงานที่ผ่านมาเป็นปัจจัยชี้ขาดในการตัดสินใจเลือกตั้ง

(4) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ แนวคิด pocketbook voting และ sociotropic voting อธิบายการใช้เกณฑ์ทางเศรษฐกิจในการลงคะแนนเสียง โดยบริบทไทยพบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มักให้ความสำคัญกับสภาพเศรษฐกิจระดับชาติ เช่น เงินเฟ้อ ราคาสินค้า และการจ้างงาน มากกว่าสถานะทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล

ทฤษฎีพฤติกรรมการเมืองชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเป็นผลจากการผสมผสานของปัจจัยเชิงบุคคล เชิงสถาบัน และเชิงโครงสร้าง ซึ่งในบริบทหลังการยุบสภาของประเทศไทย ปัจจัยเหล่านี้มีความเข้มข้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผลการเลือกตั้งโดยรวม

ตารางสรุปทฤษฎีพฤติกรรมการเมืองที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิด / ปัจจัย	สาระสำคัญของแนวคิด	นักวิชาการ อ้างอิง	ความเชื่อมโยงกับบริบทไทยหลังการยุบสภา
คุณลักษณะของผู้สมัคร	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งประเมินความสามารถ ความซื่อสัตย์ และภาวะผู้นำของผู้สมัครในการตัดสินใจลงคะแนนเสียง	McCurley & Mondak (1995)	ผู้สมัครที่มีชื่อเสียง บุคลิกเด่น หรือถูกมองว่าสามารถแก้ปัญหาได้ มักได้รับความสนใจสูงในช่วงการเลือกตั้งเร่งด่วน
ความผูกพันทางพรรค	ความผูกพันระยะยาวกับพรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นกรอบในการตีความข้อมูลทางการเมือง	Campbell et al. (1960)	ความผูกพันทางพรรคอ่อนตัวลงจากความไม่แน่นอนทางการเมือง ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเปิดรับพรรคหรือผู้สมัครใหม่
การประเมินผลงานรัฐบาล	การตัดสินใจลงคะแนนเสียงอิงจากผลงานรัฐบาลในอดีต ทั้งด้านเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะ	Fiorina (1981)	การยุบสภาก่อนครบวาระทำให้ประชาชนใช้ผลงานรัฐบาลเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจคงหรือเปลี่ยนอำนาจ
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งประเมินสถานการณ์เศรษฐกิจส่วนบุคคลและเศรษฐกิจ	Lewis-Beck & Stegmaier (2000)	ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค เช่น เงินเฟ้อ ราคาสินค้า และการจ้างงาน มีอิทธิพล

	ระดับชาติในการลงคะแนนเสียง		ต่อความนิยมของรัฐบาลอย่างมาก
--	----------------------------	--	------------------------------

2. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication Theory)

ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication Theory) เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งอธิบายบทบาทของสื่อและกระบวนการสื่อสารต่อการสร้างทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน (McNair, 2017) ในยุคปัจจุบัน การสื่อสารทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสื่อมวลชนแบบดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ แต่ขยายไปถึงสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Twitter (ปัจจุบัน X), TikTok และ YouTube ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วและหลากหลาย (Chadwick, 2017; Vaccari, 2020)

แนวคิดสำคัญในทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ Agenda Setting, Framing, และ Priming ซึ่งล้วนมีบทบาทต่อการสร้างการรับรู้และทัศนคติของประชาชนต่อประเด็นทางการเมือง Agenda Setting คือกระบวนการที่สื่อเลือกประเด็นบางเรื่องให้ปรากฏต่อสาธารณะบ่อยครั้ง ทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเรื่องนั้นมีความสำคัญและควรให้ความสนใจมากกว่าประเด็นอื่น (McCombs & Shaw, 1972) ในบริบทการเลือกตั้ง การนำเสนอเรื่องราวเช่น ความสามารถของผู้สมัคร นโยบายเศรษฐกิจ หรือประเด็นความโปร่งใสของรัฐบาล ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งประเมินความสำคัญของปัญหาเหล่านี้ต่อการตัดสินใจลงคะแนน

ส่วน Framing คือกระบวนการตีกรอบข้อมูลข่าวสารให้มีความหมายและทิศทางเฉพาะ เช่น การนำเสนอข่าวว่าปัญหาเศรษฐกิจเกิดจากความล้มเหลวของรัฐบาล หรือเป็นผลจากปัจจัยภายนอก ทำให้ผู้รับสารสร้างความเข้าใจต่อเหตุการณ์ในเชิงมุมมองนั้น ๆ (Entman, 1993) การตีกรอบเชิงบวกหรือเชิงลบของสื่อสามารถเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนต่อผู้สมัครพรรคการเมือง หรือประเด็นนโยบายได้อย่างชัดเจน

Priming เป็นอีกกลไกสำคัญที่สื่อใช้เพื่อชี้นำการประเมินและการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยผู้สื่อสารทำให้ประเด็นหรือคุณลักษณะบางอย่างของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองกลายเป็นตัวชี้วัดหลักของความเหมาะสมในการลงคะแนน (Iyengar & Kinder, 1987)

ตัวอย่างเช่น การเน้นย้ำผลงานเศรษฐกิจหรือความซื่อสัตย์ของผู้สมัคร จะทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้เกณฑ์เหล่านี้ในการประเมินโดยตรง

ในยุคดิจิทัล การสื่อสารทางการเมืองยังรวมถึง Digital Political Campaigning ซึ่งครอบคลุมการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการรณรงค์หาเสียง การสร้างภาพลักษณ์ผู้สมัคร การโต้ตอบแบบเรียลไทม์กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง (Kreiss, 2016; Vaccari, 2020) แพลตฟอร์มเหล่านี้ช่วยให้การสื่อสารมีความยืดหยุ่นและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ แต่ก็มีความเสี่ยงต่อการเกิด Echo Chambers และ Filter Bubbles ซึ่งผู้ใช้มักได้รับข้อมูลที่ยืนยันความเชื่อเดิมของตน ส่งผลต่อการแบ่งขั้วทางการเมือง (Pariser, 2011; Sunstein, 2017)

การศึกษาพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศไทยหลังการยุบสภา พบว่า การสื่อสารทางการเมืองผ่านโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลต่อการรับรู้และทัศนคติของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นเศรษฐกิจ นโยบายสาธารณะ และความโปร่งใสของรัฐบาล ขณะเดียวกัน การรณรงค์เชิงดิจิทัลทำให้พรรคการเมืองสามารถเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการรับข่าวสารทางการเมือง (Chadwick, 2017; Tejapira, 2021)

ตารางสรุปทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิด / กลไก	สาระสำคัญของแนวคิด	นักวิชาการ อ้างอิง	ความเชื่อมโยงกับการเลือกตั้งไทยหลังการยุบสภา
การสื่อสารทางการเมือง	สื่อมีบทบาทในการสร้างการรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ผ่านสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล	McNair (2017)	โซเชียลมีเดียกลายเป็นช่องทางหลักในการรับข่าวสารทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งเร่งด่วน
การกำหนดวาระ (Agenda Setting)	สื่อเลือกนำเสนอประเด็นบางเรื่องซ้ำ ๆ ทำให้ประชาชนรับรู้วาระประเด็นนั้นมีความสำคัญ	McCombs & Shaw (1972)	ประเด็นเศรษฐกิจ นโยบายรัฐ และความโปร่งใส ถูกยกระดับเป็นประเด็นหลักในการตัดสินใจลงคะแนน

การตีกรอบ ข่าวสาร (Framing)	การนำเสนอข่าวในกรอบเชิง บวกหรือเชิงลบ ส่งผลต่อ การตีความเหตุการณ์ของ ผู้รับสาร	Entman (1993)	การตีกรอบผลงานรัฐบาล หรือผู้สมัครมีผลต่อทัศนคติ และความนิยมของ ประชาชน
การชี้นำเชิง ประเด็น (Priming)	สื่อทำให้ประเด็นหรือ คุณลักษณะบางอย่าง กลายเป็นเกณฑ์หลักในการ ประเมินทางการเมือง	Iyengar & Kinder (1987)	การเน้นย้ำผลงานเศรษฐกิจ หรือธรรมาภิบาลมีผลต่อ การตัดสินใจลงคะแนนเสียง
การรณรงค์ ทางการเมือง ดิจิทัล	การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อ รณรงค์ สร้างภาพลักษณ์ และสื่อสารแบบโต้ตอบกับผู้ มีสิทธิเลือกตั้ง	Kreiss (2016); Vaccari (2020)	พรรคการเมืองเข้าถึงผู้มี สิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ
ห้องเสียง สะท้อนและ ฟองกรอง ข้อมูล	ผู้ใช้สื่อเลือกเสพข้อมูลที่ สอดคล้องกับความเชื่อเดิม ส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้วทาง การเมือง	Pariser (2011); Sunstein (2017)	ความคิดเห็นทางการเมือง ถูกแบ่งขั้วชัดเจนมากขึ้นใน สื่อออนไลน์

พลวัตทางการเมืองหลังการยุบสภา

1. ความไม่แน่นอนทางการเมือง (Political Uncertainty)

ความไม่แน่นอนทางการเมืองหมายถึงภาวะที่ระบบการเมืองเผชิญความผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เช่น การยุบสภาหรือการปรับกติกาการเลือกตั้ง ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางอำนาจและเปลี่ยนสมดุลทางการเมืองอย่างรวดเร็ว (Aisen & Veiga, 2013; Phongpaichit & Baker, 2018) ภาวะดังกล่าวทำให้พรรคการเมืองเร่งปรับกลยุทธ์ นโยบาย และการสร้างพันธมิตรเพื่อเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขัน (Levitsky & Way, 2010; Tsebelis, 2002) ขณะเดียวกัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตอบสนองต่อความไม่แน่นอนด้วยการให้

ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ เสถียรภาพเชิงนโยบาย และผลงานที่ผ่านมา ควบคู่กับความคาดหวังต่ออนาคต สะท้อนทั้งการลงคะแนนแบบย้อนหลังและแบบคาดการณ์ล่วงหน้า (Fiorina, 1981; Pongsudhirak, 2020) บทบาทของสื่อและการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล มีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้และการตัดสินใจของประชาชนในช่วงเวลานี้ (Chadwick, 2017; Vaccari, 2020)

2. การจัดวางตำแหน่งของพรรคการเมือง (Political Positioning)

การจัดวางตำแหน่งของพรรคการเมืองเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความชัดเจนด้านอุดมการณ์ นโยบาย และภาพลักษณ์ต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะในช่วงหลังการยุบสภาที่การแข่งขันมีความเข้มข้นสูง (Boonpunth, 2019; Reilly, 2006) พรรคการเมืองเก่ามักเน้นประสบการณ์ ความต่อเนื่อง และผลงานที่ผ่านมา เพื่อสร้างความมั่นใจและความน่าเชื่อถือ (Levitsky & Way, 2010; Tejapira, 2021) ขณะที่พรรคการเมืองใหม่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรม และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่และกลุ่มที่ต้องการการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง (Chadwick, 2017; Kreiss, 2016) การแข่งขันเชิงนโยบาย โดยเฉพาะประเด็นเศรษฐกิจปากท้องและการปฏิรูปสถาบัน จึงเป็นแกนหลักในการดึงดูดคะแนนเสียงและสร้างความแตกต่างระหว่างพรรค (Lewis-Beck & Stegmaier, 2000; Pongsudhirak, 2020)

3. การสื่อสารการเมืองยุคดิจิทัล

การสื่อสารการเมืองยุคดิจิทัลหมายถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีออนไลน์เพื่อสื่อสารโน้มน้าว และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งหลังการยุบสภา (Chadwick, 2017; Vaccari, 2020) พรรคการเมืองและผู้สมัครใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารแบบเรียลไทม์ ผ่านการไลฟ์สด คอนเทนต์สั้น และแคมเปญออนไลน์ที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้ (Kreiss, 2016; Enli, 2017; Kreiss & McGregor, 2018) การสื่อสารรูปแบบนี้ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและลดบทบาทการกรองของสื่อดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม การสื่อสารดิจิทัลยังสร้างความเสี่ยงจาก Echo Chambers และ Filter Bubbles ที่นำไปสู่การแบ่งขั้วทางการเมืองและทัศนคติสุดขั้ว (Pariser, 2011; Sunstein, 2017) จึงเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดสำคัญของการเมืองไทยร่วมสมัย

พฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งหลังการยุบสภา

1. การตัดสินใจบนฐานของนโยบายและผลงาน (Performance-Based Voting)

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไทยหลังการยุบสภามักตัดสินใจจากผลงานและนโยบายของรัฐบาลเดิม โดยอาศัยแนวคิด Retrospective Voting และ Economic Voting เป็นหลัก ทั้งในมิติผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนบุคคล (Pocketbook Voting) และเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ (Sociotropic Voting) ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การจัดการเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ สวัสดิการสังคม และความโปร่งใสของรัฐ ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อการเลือกพรรคและผู้สมัคร (Fiorina, 1981; Lewis-Beck & Stegmaier, 2000; Achen & Bartels, 2016; Pongsudhirak, 2020) โดยสื่อดิจิทัลช่วยเร่งการรับรู้และประเมินผลงานของรัฐบาลอย่างรวดเร็ว (Chadwick, 2017; Vaccari, 2020)

2. การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ (Demographic Shift)

กลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ (Gen Y และ Gen Z) มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีแนวโน้มสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ที่เสนอแนวคิด นโยบาย และรูปแบบการสื่อสารที่สอดคล้องกับค่านิยมร่วมสมัย เช่น สิทธิส่วนบุคคล ความเท่าเทียม สิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมทางสังคม การใช้สื่อดิจิทัลเป็นแหล่งข้อมูลหลักทำให้กลุ่มนี้ตัดสินใจทางการเมืองได้รวดเร็วและมีพลวัตสูง (Inglehart & Norris, 2016; Boonpunth, 2019; Tejapira, 2021; Chadwick, 2017; Vaccari, 2020)

3. อิทธิพลของสื่อดิจิทัลและ Echo Chambers

สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะผ่านปรากฏการณ์ Echo Chambers ซึ่งอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมักนำเสนอข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิม ส่งผลให้เกิดการรับรู้แบบเลือกเฟ้นและการแบ่งขั้วทางการเมืองที่ชัดเจนขึ้น (Pariser, 2011; Sunstein, 2017; Bakshy et al., 2015) แม้จะมีความเสี่ยงต่อความขัดแย้ง แต่ในบางกรณี สื่อดิจิทัลก็ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน หากเปิดรับข้อมูลที่หลากหลาย (Stroud, 2010; Chadwick, 2017; Vaccari, 2020)

4. บทบาทพื้นที่และเครือข่ายท้องถิ่น (Local Networks)

แม้สื่อดิจิทัลจะมีอิทธิพลสูง เครือข่ายท้องถิ่นยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ผู้นำชุมชนและองค์กรท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารนโยบาย สร้างความน่าเชื่อถือ และเชื่อมโยงพรรคการเมืองกับประชาชน ความสัมพันธ์เชิงสังคมในพื้นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญ การประสานระหว่างสื่อดิจิทัลและเครือข่ายท้องถิ่นจึงเป็นกลไกสำคัญของการรณรงค์เลือกตั้งในบริบทไทย (Funston, 2001; Phongpaichit & Baker, 2017; Pongsudhirak, 2020; Chadwick, 2017)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การยุบสภาผู้แทนราษฎรเป็นปัจจัยเร่งที่ทำให้ระบบการเมืองไทยเข้าสู่ภาวะความผันผวนทางการเมืองสูง (Political Volatility) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเลือกตั้งในช่วงวิกฤตทางการเมืองของ Fiorina (1981) และ Lewis-Beck & Stegmaier (2000) ที่อธิบายว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะหันมาใช้การประเมินผลงานรัฐบาลเดิมอย่างเข้มข้นมากขึ้นในช่วงที่บริบททางการเมืองไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ในบริบทไทย ความผันผวนดังกล่าวไม่ได้สะท้อนเพียงการประเมินเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นความโปร่งใสและความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของการเมืองไทยหลังการยุบสภา

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพรรคการเมืองเก่าและพรรคการเมืองใหม่ ผลการศึกษารูปแบบที่สอดคล้องกับงานของ Inglehart & Norris (2016) และ Boonpunth (2019) กล่าวคือ พรรคเก่าใช้ผลงานและประสบการณ์เป็นทุนทางการเมือง ขณะที่พรรคใหม่เน้นนวัตกรรม แนวคิดการเปลี่ยนแปลง และการสื่อสารเชิงดิจิทัลเพื่อดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ (Gen Y-Z) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่พบในกรณีไทยคือ พรรคใหม่ไม่ได้อาศัยอุดมการณ์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องแข่งขันภายใต้ข้อจำกัดเชิงสถาบันและกติกามารยาทการเมืองที่ซับซ้อน ซึ่งต่างจากบริบทประชาธิปไตยตะวันตกที่พรรคใหม่สามารถเติบโตได้จากการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างค่อนข้างอิสระ

ในด้านบทบาทของสื่อดิจิทัล ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของ Pariser (2011), Sunstein (2017) และ Bakshy et al. (2015) ที่เชื่อว่าโซเชียลมีเดียและอัลกอริทึมมีส่วนสร้าง Echo Chambers และการแบ่งขั้วทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้สะท้อน

เพิ่มเติมว่า ในบริบทการเลือกตั้งหลังการยุบสภา Echo Chambers ไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่เสริมความเชื่อเดิมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ของพรรคการเมืองในการรักษาฐานเสียงและระดมการสนับสนุนอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Hybrid Media System ของ Chadwick (2017)

ขณะเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่า แม้สื่อดิจิทัลจะมีบทบาทสูง แต่เครือข่ายท้องถิ่นยังคงมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Phongpaichit & Baker (2017) และ Pongsudhirak (2020) ที่ชี้ว่าความสัมพันธ์เชิงสังคมและความไว้วางใจต่อผู้นำชุมชนยังเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการเลือกตั้ง ความแตกต่างจากงานวิจัยต่างประเทศคือ ในกรณีไทย เครือข่ายท้องถิ่นไม่ได้ลดบทบาทลงตามการขยายตัวของสื่อดิจิทัล แต่กลับทำหน้าที่เสริมความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลทางการเมืองและการรณรงค์ออนไลน์

โดยภาพรวม ผลการศึกษานับสนับสนุนแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังการยุบสภาเป็นผลลัพธ์ของปัจจัยหลายมิติ ได้แก่ การตัดสินใจบนฐานผลงานและนโยบาย (Performance-Based Voting) อัตลักษณ์และอุดมการณ์ทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะบทบาทของ Gen Y–Z รวมถึงอิทธิพลร่วมกันของสื่อดิจิทัลและเครือข่ายท้องถิ่น (Inglehart & Norris, 2016; Pongsudhirak, 2020; Vaccari, 2020) การผสมผสานของปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งไทยมีลักษณะซับซ้อนและพลวัตสูงกว่างานวิจัยแบบตัวแปรเดียวในอดีต

สรุป

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมของการเมืองไทยอย่างชัดเจน การยุบสภาทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่ง” ที่ทำให้สนามการเมืองเข้าสู่ช่วงการแข่งขันสูงและมีความไม่แน่นอน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงไม่ได้ตัดสินใจบนฐานของปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง หากแต่เป็นผลจากการประมวลข้อมูลและประสบการณ์ทางการเมืองในหลายมิติพร้อมกัน

ผลการศึกษาชี้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ความสำคัญกับผลงานและนโยบายของรัฐบาลเดิม ควบคู่กับการพิจารณาอัตลักษณ์และอุดมการณ์ทางการเมือง ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะบทบาทของผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ ได้เข้ามาปรับสมดุลอำนาจทางการเมือง ทำให้การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงระหว่างพรรคการเมืองเดิม แต่เปิดพื้นที่ให้พรรคหรือกลุ่มการเมืองที่สามารถสื่อสารแนวคิดใหม่ ๆ เข้าถึงความสนใจของคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น พฤติกรรมการเลือกตั้งจึงมีลักษณะ “ผสมผสาน” ระหว่างการประเมินผลงาน ความเชื่อทางการเมือง และการตอบสนองต่อบริบททางสังคมร่วมสมัย

ในขณะเดียวกัน สื่อดิจิทัลได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารของพรรคการเมืองได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ความเข้มข้นของข้อมูลและกลไกของแพลตฟอร์มดิจิทัลกลับสร้างข้อจำกัดใหม่ โดยเฉพาะการรับรู้ข้อมูลแบบเลือกเฟ้นและการเกิด Echo Chambers ที่นำไปสู่การแบ่งขั้วทางความคิด สิ่งนี้สะท้อนว่าการเมืองไทยหลังการยุบสภาไม่ได้เผชิญเพียงการแข่งขันเชิงนโยบาย แต่ยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านคุณภาพของข้อมูลและการสื่อสารสาธารณะ

แม้สื่อดิจิทัลจะมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นอย่างมาก ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายท้องถิ่นยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์เชิงสังคมมีความแน่นแฟ้น เครือข่ายเหล่านี้ทำหน้าที่เสริมความน่าเชื่อถือให้กับพรรคและผู้สมัคร และเป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างนโยบายระดับชาติและความต้องการในระดับพื้นที่ ซึ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของการเมืองไทยที่การสื่อสารแบบดิจิทัลและการเมืองเชิงพื้นที่ยังคงดำรงอยู่ควบคู่กัน

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์ที่ควรนำไปพิจารณา ดังนี้

ประการแรก พรรคการเมืองควรพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองที่บูรณาการระหว่างสื่อดิจิทัลและเครือข่ายท้องถิ่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไม่ควรมุ่งเพียงการสร้างกระแสในโลกออนไลน์ แต่ต้องเชื่อมโยงเนื้อหา นโยบายกับบริบทชีวิตจริงของประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจในระยะยาว

ประการที่สอง การกำหนดนโยบายควรตั้งอยู่บนฐานของผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและสามารถตรวจสอบได้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงหลังการยุบสภามีแนวโน้มใช้ข้อมูลเชิงผลงาน

ประกอบการณ์ตัดสินใจมากขึ้น ดังนั้น นโยบายที่ตอบโจทย์ปัญหาเศรษฐกิจ ปากท้อง และความโปร่งใสของรัฐ จะมีบทบาทสำคัญต่อความชอบธรรมทางการเมือง

ประการที่สาม พรรคการเมืองจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่ การสื่อสารที่เปิดโอกาสให้เกิดการโต้ตอบ การรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย จะช่วยลดช่องว่างระหว่างพรรคการเมืองกับคนรุ่นใหม่ และเสริมสร้างความผูกพันทางการเมืองในระยะยาว

ประการสุดท้าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบข้อมูลสาธารณะที่โปร่งใสและเชื่อถือได้ เพื่อลดผลกระทบจากข่าวสารเท็จและการบิดเบือนข้อมูลในช่วงการเลือกตั้ง การสร้างสภาพแวดล้อมทางข้อมูลที่เอื้อต่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเป็นเงื่อนไขสำคัญของประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

สรุปการเมืองไทยหลังการยุบสภาเป็นบริบทที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องตัดสินใจภายใต้ข้อมูลจำนวนมากและความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ความเข้าใจพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งในมิติต่าง ๆ ไม่เพียงช่วยอธิบายผลลัพธ์ของการเลือกตั้ง แต่ยังช่วยสะท้อนทิศทางของพัฒนาการประชาธิปไตยไทยในยุคที่การเมือง นโยบาย เทคโนโลยี และโครงสร้างสังคมเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน

เอกสารอ้างอิง

- Aisen, A., & Veiga, F. J. (2013). How does political instability affect economic growth? *European Journal of Political Economy*, 29, 151–167.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Bakshy, E., Messing, S., & Adamic, L. A. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 348(6239), 1130–1132.

- Banducci, S., Franklin, M., & Stevens, D. (2016). Electoral behavior. In M. Gallagher & P. Mitchell (Eds.), *The politics of electoral systems* (pp. 281–310). Oxford University Press.
- Boonpunth, K. (2019). Thailand's political polarization and the transformation of electoral competition. *Asian Journal of Comparative Politics*, 4(3), 249–265.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American voter*. University of Chicago Press.
- Chambers, P. (2003). Local leadership and political trust in Southeast Asia. *Asian Journal of Political Science*, 11(2), 23–41.
- Chadwick, A. (2017). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press.
- Chanchai, W. (2021). Political participation and digital engagement among Thai voters: Changing patterns in the post-coup period. *Journal of Asian Politics and Policy*, 13(2), 145–164.
- Dalton, R. J. (2013). *The apartisan American: Dealignment and changing electoral politics*. CQ Press.
- Diamond, L. (2019). *Ill winds: Saving democracy from Russian rage, Chinese ambition, and American complacency*. Penguin Press.
- Enli, G. (2017). Mediated authenticity: How the media constructs reality in politics. *Digital Journalism*, 5(3), 321–339.
- Fernquest, J. (2020). Political mobilization in Thailand: Youth movements and the digital sphere. *Contemporary Southeast Asia*, 42(3), 375–403.
- Fiorina, M. P. (1981). *Retrospective voting in American national elections*. Yale University Press.
- Funston, J. (2001). Thailand's political development: A mix of continuity and change. *Contemporary Southeast Asia*, 23(3), 421–440.

- Human Rights Watch. (2023). *Thailand: Political landscape and civil liberties after the dissolution of parliament*. HRW.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2016). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.
- Ishiyama, J. (2018). *Comparative politics: Principles of democracy and democratization* (3rd ed.). Routledge.
- Kitschelt, H. (1986). Political opportunity structures and political protest: Anti-nuclear movements in four democracies. *British Journal of Political Science*, 16(1), 57–85.
- Kreiss, D. (2016). *Prototype politics: Technology-intensive campaigning and the data of democracy*. Oxford University Press.
- Kreiss, D., & McGregor, S. C. (2018). Technology firms shape political communication: The work of Microsoft, Facebook, Twitter, and Google with campaigns during the 2016 U.S. presidential cycle. *Political Communication*, 35(2), 155–177.
- Lewis-Beck, M., & Stegmaier, M. (2000). Economic determinants of electoral outcomes. *Annual Review of Political Science*, 3, 183–219.
- Levitsky, S., & Way, L. A. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the Cold War*. Cambridge University Press.
- McCargo, D., & Ukrist, P. (2005). *The Thaksinization of Thailand*. NIAS Press.
- McCurley, C., & Mondak, J. (1995). Inspected by #118406: The role of candidate traits in voter decision-making. *Political Research Quarterly*, 48(4), 841–850.
- Montesano, M., & Chongvilaivan, A. (2014). *Political change in Thailand: Democracy and participation*. ISEAS.
-

- Nishizaki, Y. (2022). Electoral change and local political networks in the provinces of Thailand. *Asian Survey*, 62(1), 95–120.
- Office of the Election Commission of Thailand. (2023). *Report on the 2023 Thai general election: Voter turnout, party performance, and electoral behavior*. ECT.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2017). *Thailand: Economy and politics*. Oxford University Press.
- Pongsudhirak, T. (2020). Thailand's political confrontation and electoral dynamics in the post-junta era. *Journal of Democracy*, 31(1), 125–139.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Reilly, B. (2006). *Democracy and diversity: Political engineering in the Asia-Pacific*. Oxford University Press.
- Rüland, J. (2000). Political networks and grassroots politics in Southeast Asia. *Asian Survey*, 40(3), 475–495.
- Schedler, A. (2013). *The politics of uncertainty: Sustaining and subverting electoral authoritarianism*. Oxford University Press.
- Stokes, S. C. (2005). Perverse accountability: A formal model of machine politics with evidence from Argentina. *American Political Science Review*, 99(3), 315–325.
- Tejapira, K. (2021). Thailand's political culture and new voter alignment in the digital age. *Asian Studies Review*, 45(4), 567–585.
- Tarrow, S. (1998). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2011). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (3rd ed.). Cambridge University Press.

The Economist Intelligence Unit. (2023). *Democracy Index: Thailand country profile*. EIU.

Ting, M., & Pattrarat, K. (2021). Political dissolution, party strategy, and voter repositioning in Thailand. *Asian Journal of Political Science*, 29(2), 183–202.

Tsebelis, G. (2002). *Veto players: How political institutions work*. Princeton University Press.

Vaccari, C. (2020). *Digital politics in Western democracies: A comparative study*. Johns Hopkins University Press.

Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press.

Stroud, N. J. (2010). Polarization and partisan selective exposure. *Journal of Communication*, 60(3), 556–576.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University) เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปแบบบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 8) สมมติฐาน (ถ้ามี)
- 9) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 13) องค์กรความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 14) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract)
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 8) สรุป (Conclusion)
- 9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ:

5.3 ผู้เขียน:

5.4 ผู้แปล:

5.5 สำนักพิมพ์:

5.6 ปีที่พิมพ์:

5.7 จำนวนหน้า:

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร

วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร./ ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, //(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง
ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อวิทยานิพนธ์. //ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่ม
น้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรีชญ์ อุตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsocmoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ* 2500. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานการกักน้ำหนักร้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการ
คัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15
มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์
2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices
and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์
ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ที่
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSSMBU> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูล
เพิ่มเติมทาง Email : jssmbu1@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์
เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล
.PDF.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)
กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป
ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผล
การประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณา
บทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารสิ่งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

.....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

.....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt).....ระบุนองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย.สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt).....สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท, ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

...(16.pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ.....

.....

.....

.....

บทวิจารณ์ (18 pt)

...(16.pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อ้างอิงถ้ามี).....

.....

.....

.....

จุดเด่น.....

.....

.....

.....

จุดด้อย.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16.pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท้อนคุณค่า การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นข้อมาตร ไม่เยิ่น ไม่หนา ไม่แทรกภาพ โหมดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ.....

.....

.....

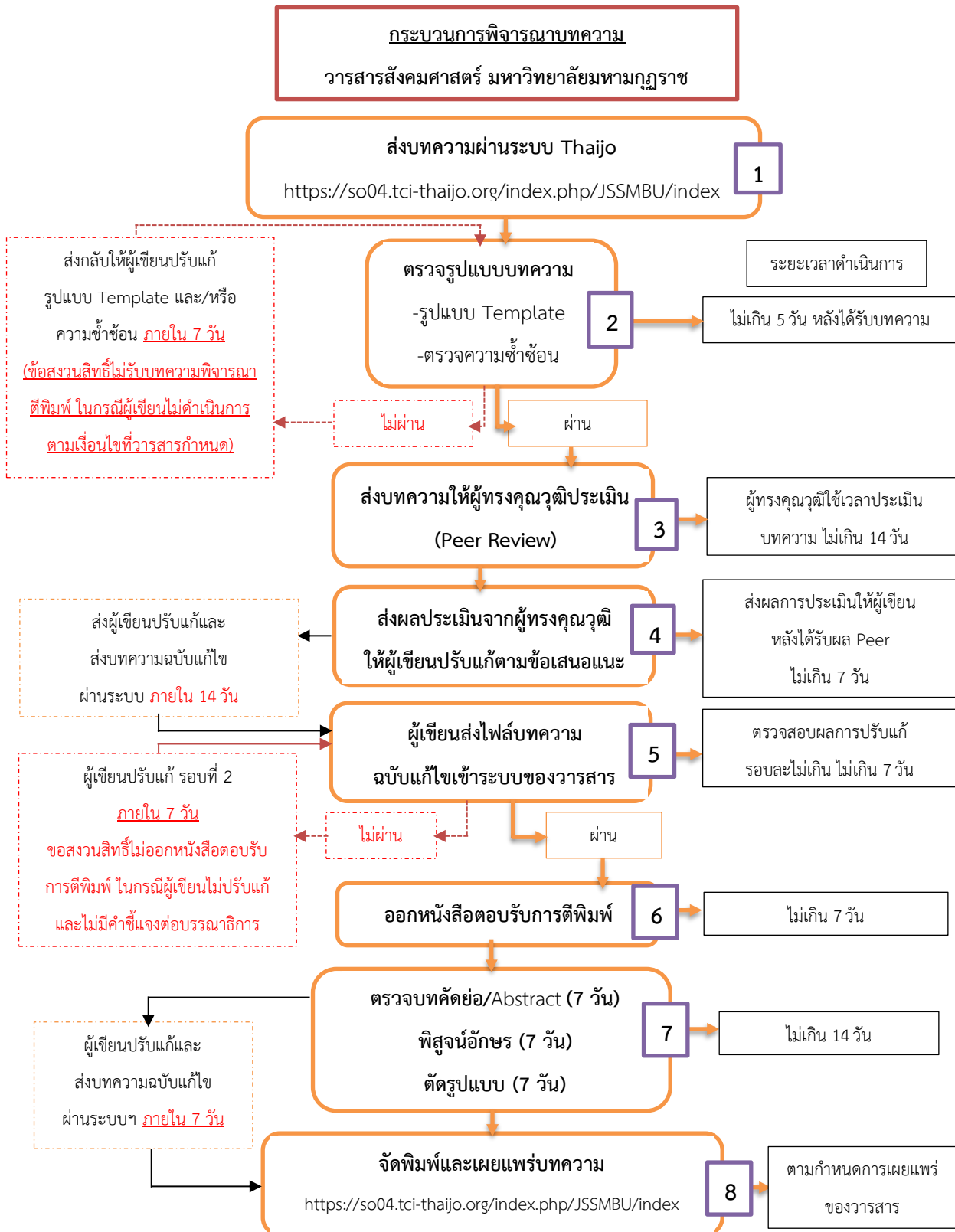
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนกรพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้พิมพ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้พิมพ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)